

**ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ**

**ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ
&
ΟΛΥΜΠΟΣ, ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2011 - ΜΑΪΟΣ 2011**

**ΕΛΑΣΣΟΝΑ
ΙΟΥΛΙΟΣ 2011**

ISBN: 978-960-99999-0-8

© Copyright 2011

Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Κ.Π.Ε.) Ελασσόνας

Βλαχοδήμου 1, 40200 Ελασσόνα

E-mail: kpe@thess.pde.sch.gr | kpe.elassonas@gmail.com

Ιστοσελίδα: <http://thess.pde.sch.gr/kpe>

Τηλ.: 24930 29571

FAX: 24930 29570

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Αναγνωστάκης Σπυρίδων Υπεύθυνος ΚΠΕ

Γκανάτσιος Ανδρέας Αναπληρωτής Υπεύθυνος ΚΠΕ

Σπανός Κωνσταντίνος Μέλος Παιδαγωγικής Ομάδας ΚΠΕ

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αναγνωστάκης Σπυρίδων, Γκαίτλιχ Μαρτίνος, Γκανάτσιος Ανδρέας

Ζάγκας Θεόδωρος, Μηνάς Θεόδωρος, Μπίσμπας Κωνσταντίνος

Ράπτης Δημήτριος, Ράπτου Ευαγγελία, Σαμαρά Φανή

Σαχινίδης Κωνσταντίνος, Σπανός Κωνσταντίνος, Συνεφάκης Γιώργος

Φωτογραφίες © Copyright 2011 ΚΠΕ Ελασσόνας

Απαγορεύεται η αποθήκευση ή αναπαραγωγή ή ανατύπωση μέρους ή του συνόλου των φωτογραφιών και των κειμένων σε οποιαδήποτε μορφή και με οποιοδήποτε μέσο, χωρίς έγγραφη άδεια του Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελασσόνας.

Το παρόν βιβλίο δε διατίθεται προς πώληση.

Το παρόν εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Κέντρα Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία - Δράσεις για τους μαθητές» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και Εθνικών Πόρων».

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2011 - ΜΑΪΟΣ 2011

ΕΛΑΣΣΟΝΑ
ΙΟΥΛΙΟΣ 2011

Περιεχόμενα

Χαιρετισμός Δημάρχου Ελασσόνας.....	9
Πρόλογος.....	10
«ΤΟ ΚΠΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΟΛΥΜΠΟΣ», Αναγνωστάκης Σπύρος.....	11
«ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ», Ζάγκας Θεοχάρης.....	15
Περίληψη.....	15
1. Εισαγωγή.....	15
2. Κλίμα.....	16
3. Γεωλογία.....	17
4. Χλωρίδα.....	17
5. Βλάστηση.....	18
α) Ζώνη αειφύλλων πλατυφύλλων (<i>Quercetalia ilicis</i>).....	18
β) Ζώνη δρυοδασών (<i>Quercetalia rubescentis</i>).....	19
γ) Ζώνη Οξιάς - Ελάτης (<i>Fagetalia</i>).....	19
Δάση Μαύρης πεύκης.....	19
Μικτά δάση.....	20
Δάση Οξιάς.....	20
δ) Ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων (<i>Vaccinio picetalia</i>).....	21
Αζωνική βλάστηση.....	21
Λιβάδια της ορεινής ζώνης.....	21
Λιβάδια της αλπικής ζώνης.....	21
6. Πανίδα.....	22
7. Ιστορία.....	23
8. Τοπία.....	25
9. Το φυσικό περιβάλλον του Ολύμπου.....	25
Βιβλιογραφία.....	27
«ΤΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ», Ράπτης Δημήτριος.....	28
Περίληψη.....	28
Εισαγωγή.....	28
Δασικά Οικοσυστήματα.....	29
α) Οικοσυστήματα αειφύλλων πλατυφύλλων (<i>maquis</i>).....	29
β) Οικοσυστήματα θερμόβιων φυλλοβόλων πλατυφύλλων.....	30
γ) Οικοσυστήματα Μαύρης πεύκης (<i>Pinus nigra var. pallasiana</i>).....	30
δ) Οικοσυστήματα Ελάτης (<i>Abies borisii regis</i>).....	31
ε) Οικοσυστήματα Οξιάς (<i>Fagus sp.</i>).....	31
στ) Οικοσυστήματα λευκόδερμης πεύκης (<i>Pinus heldreichii</i>).....	31
ζ) Υπαλπικά και αλπικά οικοσυστήματα.....	31
Βιβλιογραφία.....	33
«ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ, ΔΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ», Μαρτίνος Γκαίτλιχ.....	34
«Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο.Τ.Α. ΚΑΙ	

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ», Μηνάς Θεόδωρος.....	35
«Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ», Συνεφέκης Γεώργιος.....	42
Η αιεφόρος ανάπτυξη ή βιώσιμη ανάπτυξη.....	42
Παράδοση είναι.....	44
Με τον όρο ανάπλαση.....	52
Τα χαρακτηριστικά στοιχεία του αστικού ιστού του Λιβαδίου.....	53
Υστερόγραφο.....	56
«ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ», Ζάγκας Θεοχάρης.....	58
Αντιτυρική προστασία δασών.....	62
Αποκατάσταση καμένων δασών.....	65
Οπτικοί πόροι.....	66
Χιονοδρομικά κέντρα και χιονοδρομικός τουρισμός.....	66
Παραδοσιακά, βιολογικά προϊόντα, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά.....	66
Ιστορία - Πολιτιστική κληρονομιά.....	67
Υποδομές - Πολιτική Τιμών - Υπηρεσίες.....	67
Περιβαλλοντική εκπαίδευση.....	68
Οικοτουρισμός – Εναλλακτικός τουρισμός.....	68
Ορεινή Οικονομία - Οικοτεχνία - Παραδοσιακές δραστηριότητες.....	69
Τοπικός άνθρωπος.....	69
Σχεδιασμός ολοκληρωμένης ανάπτυξης ορεινών περιοχών.....	70
Βιβλιογραφία.....	72
«ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ», Σαμαρά Φανή.....	73
Περίληψη.....	73
2.Βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.....	74
3.Βιώσιμη ανάπτυξη ορεινών περιοχών.....	76
4.Ανάλυση της περιοχής μελέτης.....	79
5. SWOT Ανάλυση.....	79
5.1 Πλεονεκτήματα.....	79
5.2 Μειονεκτήματα.....	80
5.3 Ευκαιρίες.....	80
5.4 Απειλές.....	81
6.Δείκτες αιεφόρου ανάπτυξης.....	81
6.1 Γενικά.....	82
6.2 Αναγκαιότητα δεικτών.....	83
6.3 Είδη δεικτών αποτίμησης βιωσιμότητας περιβάλλοντος.....	83
6.4 Μέθοδοι ανάπτυξης δεικτών.....	84
6.5 Επιλογή δεικτών για την περιοχή μελέτης.....	85
7.Προοπτικές – προτάσεις για βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη στην περιοχή μελέτης.....	86

Βιβλιογραφία.....	89
«ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΒΟΤΑΝΑ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΣΜΗΤΟΛΟΓΙΑ», Ράπτου Ευαγγελία.....	91
Βοτανικές έρευνες:.....	92
Ερμηνεία του όρου «βοτάνη».....	94
Όροι που συναντάμε στη Λαϊκή Θεραπευτική.....	96
Αναλυτικά οι ιδιότητες μερικών βοτάνων.....	97
Προσπάθειες αξιοποίησης του Ολύμπου.....	104
Βιβλιογραφία.....	109
«ΤΑ ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΒΟΤΑΝΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ», Μπίσμπας Κωνσταντίνος.....	112
«ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ», Σαχινίδης Κωνσταντίνος.....	115
1. Ο Όλυμπος στην προφορική παράδοση των Ελλήνων από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα.....	116
2. Παράγοντες διαμόρφωσης των δημοτικών τραγουδιών του Ολύμπου.....	118
2.1. Κοινωνικοί παράγοντες.....	118
2.2. Φυσιολατρικοί παράγοντες.....	119
2.3. Ιστορικοί παράγοντες.....	119
2.3.1. Κλέφτικα τραγούδια του Ολύμπου.....	120
2.3.2. Ληστρικά τραγούδια του Ολύμπου.....	122
2.3.3. Αντάρτικα τραγούδια.....	123
3. Μορφολογικά στοιχεία της μουσικοχορευτικής παράδοσης του Ολύμπου.....	124
3.1. Ρυθμικές μορφές και χοροί του Ολύμπου.....	124
3.1.1. Τα χορευτικά τραγούδια.....	125
3.1.2. Επιτραπέζια τραγούδια.....	126
3.2. Μουσικοί και λαϊκές ορχήστρες.....	126
4. Η διαχρονική λειτουργία των τραγουδιών του Ολύμπου.....	127
Σημειώσεις.....	128
«ΤΑ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ», Γκανάτσιος Ανδρέας.....	132
Η Επαρχία Ελασσόνας.....	132
Όλυμπος.....	132
Ο Θεσσαλικός Όλυμπος.....	132
Η λίστα των 73 καταγεγραμμένων μνημείων του νέου Δήμου Ελασσόνας.....	133
Πρώην Δήμος Ελασσόνας-16 κηρυγμένα μνημεία.....	133
Πρώην Δήμος Ποταμιάς - 13 κηρυγμένα μνημεία.....	138
Πρώην Κοινότητα Τσαριτσάνης - 12 κηρυγμένα μνημεία.....	142
Πρώην Δήμος Σαρανταπόρου - 11 κηρυγμένα μνημεία.....	145
Πρώην Κοινότητα Καρυάς - 4 κηρυγμένα μνημεία.....	148
Πρώην Δήμος Λιβαδίου - 4 κηρυγμένα μνημεία.....	149
Πρώην Δήμος Ολύμπου - 9 κηρυγμένα μνημεία.....	151
«Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΚΟΣΜΟ», Σπανός Κωνσταντίνος.....	155
Γιατί το διαδικτυο έγινε τόσο διαδεδομένο.....	155

Όλυμπος στα διάφορα δικτυακά μέρη.....	155
Οι ηλεκτρονικές πληροφορίες για τον Όλυμπο:.....	156
Ο Όλυμπος στη Wikipedia.....	156
Site για τον Όλυμπο.....	158
Site για την Ελασσόνα.....	158
Site για την Επαρχία Ελασσόνας.....	158
Blog για την Ελασσόνα.....	159
Πληροφορίες για τον Όλυμπο.....	159
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	160
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΠΕΔΙΑ ΚΠΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ.....	160
Όλυμπος.....	160
Βιολογική Γεωργία και Κτηνοτροφία.....	160
Νεροτριβές - Υδάτινη Ενέργεια.....	161
Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική.....	161
Πόλη και Ενέργεια.....	161

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΔΗΜΑΡΧΟΥ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ

Χαιρετίζοντας την έκδοση των πρακτικών των σεμιναρίων, που υλοποίησε το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελασσόνας με αναφορά τον Όλυμπο, πρέπει να επισημάνω ότι ο Δήμος Ελασσόνας δίνει ιδιαίτερα μεγάλη σημασία στην τοπική ανάπτυξη με γνώμονα την ανάδειξη και το σεβασμό του περιβάλλοντος θεωρώντας ότι η διατήρησή του αποτελεί απαραίτητο στοιχείο για την ποιότητα των προϊόντων τα οποία παράγονται στην περιοχή μας. Σ' αυτή την κατεύθυνση η προβολή και η διαφύλαξη του Ολύμπου, με τη μοναδικότητα των τοπίων και την πλούσια ιστορία του, αποτελεί κύριο μέλημα του Δήμου μας. Δίνουμε μεγάλη σημασία στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση δράσεων οι οποίες αναδεικνύουν το χαρακτήρα του βουνού και παράλληλα, ενισχύουν την τοπική οικονομία. Στηρίζουμε την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής μας (φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, παραγωγικές δραστηριότητες) θεωρώντας ότι η ποιοτική διάσταση της ανάπτυξης, η βιωσιμότητα, έχει ως κυρίαρχο στοιχείο τον ανθρώπινο παράγοντα. Σ' αυτή την κατεύθυνση πρέπει να επισημάνω το σημαντικό ρόλο που έχει αναλάβει και επιτελεί η παιδαγωγική ομάδα του Κέντρου για την ανάδειξη και την προβολή του οικολογικού και ιστορικού πλούτου της περιοχής μας. Τα δύο σεμινάρια που υλοποίησε το Κέντρο με αναφορά το «Φυσικό Περιβάλλον του Ολύμπου» και την «Αειφόρο Ανάπτυξη» αποτελούν προσπάθειες ανταλλαγής απόψεων και προτάσεων οι οποίες συμβάλλουν στη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής μας. Εύχομαι τέτοιες πρωτοβουλίες να συνεχισθούν και το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελασσόνας να αποτελέσει έναν πόλο περιβαλλοντικού προβληματισμού για την περιοχή μας.

Γεώργιος Πασχόπουλος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τό Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ελασσόνας με την έκδοση των πρακτικών των σεμιναρίων τα οποία υλοποίησε την περίοδο 2010-2011 με αναφορά τον Όλυμπο, αποσκοπεί στην ενημέρωση και στη δημοσιοποίηση των προτάσεων και των προβληματισμών που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια των εργασιών των δύο αυτών σεμιναρίων. Το Κέντρο ολοκληρώνοντας το δεύτερο χρόνο της λειτουργίας του έχει να παρουσιάσει μια ποικιλία δράσεων υποστηρίζοντας την υλοποίηση προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε οικολογικά πεδία της περιοχής μας. Έχοντας ως κύρια επιδίωξη την ανάπτυξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας των μαθητών και την ενδυνάμωση του περιβαλλοντικού προβληματισμού των ενηλίκων υλοποίησε επιμορφωτικές δράσεις απευθυνόμενες σε ομάδες ενηλίκων με θέμα το «Φυσικό Περιβάλλον του Ολύμπου» και την «Αειφόρο Ανάπτυξη». Σ' αυτή την κατεύθυνση θεωρούμε ότι η ευαισθητοποίηση της εκπαιδευτικής κοινότητας καθώς και των τοπικών κοινωνιών σε θέματα αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων και της προστασίας των συστημάτων ζωής μέσα από τη διερεύνηση του οικολογικού και του ιστορικού πλούτου του Ολύμπου υπηρετεί τη φιλοσοφία και το περιεχόμενο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Η Παιδαγωγική Ομάδα του Κ.Π.Ε. Ελασσόνας

«ΤΟ ΚΠΕ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ ΚΑΙ Ο ΟΛΥΜΠΟΣ»

Σπύρος Αναγνωστάκης
Υπεύθυνος ΚΠΕ Ελασσόνας

email: spanagno@sch.gr

Το Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Ελασσόνας ιδρύθηκε με την 164122/Γ7/ (ΦΕΚ 2628/24-12-2008) το Δεκέμβριο του 2008 με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από πρόταση του Δήμου Ελασσόνας. Πρωτολειτούργησε το Σεπτέμβριο του 2009, έχοντας την ευλογία του Παναγιώτατου Οικουμενικού Πατριάρχη κκ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις του Κέντρου βρίσκονται στο κέντρο της πόλης σε ένα σύγχρονο κτίριο το οποίο διαθέτει αίθουσα πολλαπλών χρήσεων, αίθουσες διδασκαλίας και οπτικο-ακουστικών μέσων καθώς και χώρους γραφείων και έκθεσης εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων.

Η κύρια επιδίωξη του Κέντρου είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών σε θέματα αειφορικής διαχείρισης των φυσικών πόρων και προστασίας των συστημάτων ζωής μέσα από τη διερεύνηση του περιβαλλοντικού πλούτου της επαρχίας Ελασσόνας. Αυτή η επιδίωξη υπηρετείται από ένα σχήμα επιμέρους σκοπών όπως είναι:

- Η ανάπτυξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας των μαθητών
- Η ικανοποίηση των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που ασχολούνται με την υλοποίηση προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.)
- Η υποστήριξη αιεφόρων διαχειριστικών πρακτικών που αναπτύσσονται στην ευρύτερη περιοχή του Κέντρου

Σ' αυτή την κατεύθυνση το Κέντρο μας υιοθετεί πολιτικές οι οποίες αποβλέπουν στην υποστήριξη σχετικών προγραμμάτων Π.Ε. στα σχολεία, στη βελτίωση της παιδαγωγικής και επιστημονικής επάρκειας των εκπαιδευτικών στο θεσμικό πλαίσιο της Π.Ε. καθώς και σε θέματα εκπαίδευσης για την αειφορεία, και τέλος, στην ενίσχυση της συνεργασίας τόσο με τις τοπικές κοινωνίες σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας όσο και με διάφορους άλλους φορείς όπως κρατικές υπηρεσίες και οργανισμούς του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα καθώς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) που ασχολούνται με θέματα περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και αιεφόρου ανάπτυξης.

Οι παραπάνω πολιτικές προσδιορίζουν τους στόχους του Κέντρου, όπως είναι η υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων Π.Ε. για μαθητές Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης, η πραγματοποίηση επιμορφωτικών σεμιναρίων Π.Ε. για εκπαιδευτικούς Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης, η ανάπτυξη τοπικών δράσεων και συνεργασιών με επιστημονικά ιδρύματα καθώς και με κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς οι οποίοι χειρίζονται θέματα περιβαλλοντικής προστασίας και οικολογικής ισορροπίας, η παραγωγή εκπαιδευτικού και ενημερωτικού υλικού

και τέλος, η υποστήριξη της έρευνας στο χώρο της Π.Ε..

Προκειμένου να ικανοποιηθούν οι παραπάνω στόχοι το Κέντρο αναπτύσσει δραστηριότητες, όπως είναι:

- Ο σχεδιασμός προγραμμάτων Π.Ε. που αφορούν οικολογικά στοιχεία της επαρχίας Ελασσόνας.
- Η υποστήριξη περιβαλλοντικών δραστηριοτήτων των σχολείων που αναπτύσσονται σε καθημερινή βάση.
- Η κάλυψη των επιμορφωτικών αναγκών των εκπαιδευτικών που δραστηριοποιούνται στο χώρο της Π.Ε. με τη διοργάνωση συνεδρίων, σεμιναρίων και σχετικών ημερίδων.
- Η παραγωγή έντυπου και οπτικοακουστικού υλικού σχετικού με τα υλοποιούμενα προγράμματα καθώς και με θέματα που άπτονται της περιβαλλοντικής προβληματικής για την αειφόρο διαχείριση των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων της ευρύτερης περιοχής του Κέντρου.
- Η συνεργασία με ΚΠΕ σε θεματικά πεδία που αφορούν προγράμματα του Κέντρου καθώς και με προγράμματα που υλοποιούνται από σχολεία της ευρύτερης περιοχής.
- Η διοργάνωση και υποστήριξη εκδηλώσεων που σχετίζονται με τη φυσιογνωμία του Κέντρου.
- Η δημιουργία έντυπου και ψηφιακού υλικού το οποίο προβάλλει τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες του Κέντρου.
- Η αναζήτηση και η διάδοση της περιβαλλοντικής πληροφορίας και εμπειρίας, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από την εκπαιδευτική δράση του Κέντρου.

Επισημαίνεται ακόμη ότι το Κέντρο μέσα στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης αναπτύσσει επιμορφωτικές δράσεις που απευθύνονται σε ομάδες ενηλίκων με ποικίλο περιεχόμενο και οι οποίες υιοθετούν τις θεματικές της Εκπαίδευσης για την Αειφορία και το Περιβάλλον. Άλλωστε, οι δραστηριότητες αυτές υπηρετούν την ευρύτερη επιδίωξη του Κ.Π.Ε. Ελασσόνας για τη δημιουργία ενός πόλου περιβαλλοντικού προβληματισμού για την ευρύτερη περιοχή.

Το ΚΠΕ Ελασσόνας υποστηρίζει προγράμματα τα οποία υπηρετούν τη φιλοσοφία και το περιεχόμενο της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Έτσι, η παιδαγωγική ομάδα του Κέντρου επιδιώκοντας να υποστηρίξει την επισκεψιμότητα των σχολείων, σχεδίασε πέντε οικολογικά πεδία τα οποία αναπτύσσονται στο Δήμο Ελασσόνας και τα οποία είναι στην κατεύθυνση της περιβαλλοντικής και πολιτιστικής ανάδειξης της περιοχής. Γενικότερα, στις δραστηριότητες του Κέντρου περιλαμβάνονται ζητήματα προστασίας φυσικών και ανθρωπογενών πόρων, καινο-

τόμες παραγωγικές δραστηριότητες καθώς και εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, το εκπαιδευτικό πλαίσιο του Κέντρου περιλαμβάνει:

- Το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό περιεχόμενο του Ολύμπου
- Τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία
- Την υδάτινη ενέργεια
- Την παραδοσιακή αρχιτεκτονική
- Τη διαχείριση της ενέργειας

Όσον αφορά την τρέχουσα σχολική χρονιά 2010 - 2011 υλοποιούνται δύο πολυήμερα προγράμματα. Ένα με θέμα «Όλυμπος, Ιστορία και Οικολογία» καθώς και ένα με θέμα «Παραδοσιακή αρχιτεκτονική». Το Κέντρο ακόμα υποστηρίζει τα παρακάτω μονοήμερα προγράμματα:

1. *Όλυμπος, Ιστορία – Οικολογία*
2. *Βιολογικά Προϊόντα*
3. *Υδάτινη Ενέργεια , Νεροτριβές – Νερόμυλοι*
4. *Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική*
5. *Πόλη και Ενέργεια*

Τα αναφερόμενα προγράμματα απευθύνονται και στις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης Α/θμια και Β/θμια. Για την τρέχουσα σχολική χρονιά 2010-2011, ο αριθμός των σχολείων που επισκέφτηκαν το Κέντρο ανέρχεται σε 69 με έναν αριθμό 2370 μαθητών και 210 εκπαιδευτικών.

Προκειμένου να υποστηριχθούν οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες η Παιδαγωγική Ομάδα του Κέντρου διαμόρφωσε ένα ποικιλόμορφο εκπαιδευτικό υλικό (φυλλάδια, αφίσσα-χάρτη, ερωτηματολόγια, έντυπα και CD παρουσίασης κ.ά.). Παράλληλα, η διάχυση και η προβολή των δραστηριοτήτων του Κέντρου επιτυγχάνεται με σχετικές αναφορές στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο (ιστοσελίδα, δημοσιεύσεις, συνεντεύξεις κ.ά.). Τέλος, το ΚΠΕ Ελασσόνας αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα σύνδεσης της δράσης του με το γίνεσθαι της τοπικής κοινωνίας αναπτύσσει συνεργασίες με την Ιερά Μητρόπολη Ελασσόνας, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, την Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ), την Πανελλήνια Ένωση των Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, την UNESCO ν. Λάρισας καθώς και με άλλους εκπαιδευτικούς, περιβαλλοντικούς και πολιτιστικούς φορείς.

Κάνοντας μια αναφορά στα οικολογικά πεδία του ΚΠΕ Ελασσόνας πρέπει να σταθούμε ιδιαίτερα στο πρόγραμμα «Όλυμπος, Ιστορία - Οικολογία». Ο Όλυμπος κατέχει εξέχουσα θέση στο φυσικό και πολιτιστικό πανόραμα της χώρας μας. Αποτελεί ένα παγκόσμιο σύμβολο, μια οικολογική αξία με πνευματική διάσταση η οποία

προσδιόρισε σε μεγάλο βαθμό την αρχαία ελληνική σκέψη. Οι αρχαίοι Έλληνες, ως ερευνητές της ανθρώπινης φύσης, έφτιαξαν μυθικές οντότητες, τους θεούς τους, και τους έβαλαν να κατοικήσουν πάνω σ' αυτό το βουνό. Στον ολόλαμπρο, στον απρόσιτο, στον απρόβλεπτο Όλυμπο.

Διαχρονικά ο Όλυμπος ήταν πηγή έμπνευσης για ποιητές, φιλοσόφους, λογοτέχνες, ζωγράφους, φωτογράφους και διανοητές κάθε είδους. Αποτέλεσε ορμητήριο εξεγερμένων, κλεφτών και αρματολών, ανταρτών και ληστών. Είναι το βουνό που «γοήτευσε» επιστήμονες, ορειβάτες, φυσιολάτρες και φυσιολίφες. Ένα βουνό γεμάτο μυστήριο. Παράλληλα, η οικολογία του βουνού είναι μοναδική. Για αυτό άλλωστε ο Όλυμπος χαρακτηρίζεται ως ο Παρθενώνας της ελληνικής φύσης. Με 1600 είδη φυτών και 26 περίπου σπάνια ενδημικά φυτά. Με αλπικά τοπία απaráμιλλης φυσικής ομορφιάς. Με μοναδικά περιβαλλοντικά μονοπάτια. Ένα μνημείο της φύσης ιδανικό πεδίο για Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.

Στο πρόγραμμά μας οι μαθητές, μέσα από συνεργατικές και συμμετοχικές δραστηριότητες, θα γνωρίσουν τα οικοσυστήματα του Ολύμπου, θα προσεγγίσουν το μύθο του και θα ευαισθητοποιηθούν για τους επαπειλούμενους κινδύνους από ανθρωπογενείς επεμβάσεις. Συγκεκριμένα:

- Ομάδες μαθητών μέσα από επισκέψεις σε χώρους αξιόλογης φυσικής ομορφιάς θα παρατηρήσουν, θα ερευνήσουν, θα αναλύσουν και θα μελετήσουν τους βιοτικούς και αβιοτικούς παράγοντες οι οποίοι συνθέτουν το περιβάλλον του βουνού.
- Οι μαθητές θα προσεγγίσουν το πολιτιστικό περιεχόμενο του βουνού με επισκέψεις στους αρχαιολογικούς χώρους της Περραιβικής Τριπολίτιδας και τους παραολύμπιους οικισμούς.
- Κάθε ομάδα θα ερευνά και θα εντοπίζει τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, όπως οδικά δίκτυα, οικισμούς, έργα άρδευσης, υλοτομίες, βόσκηση, τουριστικές εγκαταστάσεις, αποτελέσματα φωτιάς κ.ά..
- Στις εργασίες πεδίου οι μαθητές, μέσα από ομαδοσυνεργατικές διεργασίες, θα παρατηρούν, θα συλλέγουν και θα καταγράφουν πρωτογενή δεδομένα. Αυτές οι παρατηρήσεις και τα δεδομένα θα καταγράφονται σε φύλλα εργασίας τα οποία θα παρουσιάζονται στην ολομέλεια των μαθητών για εξαγωγή των τελικών συμπερασμάτων.

Γενικότερα, πιστεύουμε ότι μέσα από το πρόγραμμά μας οι μαθητές θα βιώνουν τη μοναδικότητα του Ολύμπου και παράλληλα, θα ευαισθητοποιούνται στην κατεύθυνση της προστασίας και της διατήρησης των φυσικών περιοχών, ως καταφύγια της άγριας ζωής καθώς και ως χώροι αναζήτησης και αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και άγριας φύσης.

ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Θ. Δ. Ζάγκα*

*:Αν. Καθηγητής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Δασολογίας & Φυσικού Περιβάλλοντος, zagas@for.auth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της χώρας μας. Το φυσικό του περιβάλλον προσδιορίζεται από τη γεωλογία του, το ανάγλυφό του, το κλίμα, τη χλωρίδα και βλάστηση, την πανίδα, την ιστορία, το τοπίο και τον τοπικό άνθρωπο. Με την αλληλεπίδραση και αλληλεξάρτηση των παραπάνω παραγόντων προέκυψε η σημερινή κατάσταση στον Όλυμπο. Παρά τα οικολογικά προβλήματα τα οποία υπάρχουν κατά τόπους στην περιοχή του Ολύμπου, αυτός παραμένει σε εθνικό, διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο μια από τις πιο γνωστές και οικολογικά σημαντικές περιοχές. Για το λόγο αυτό είναι καθήκον μας να τον προστατέψουμε από κάθε μορφής απειλή, να εγκαταστήσουμε ένα δίκτυο παρακολούθησής του, να αμβλύνουμε ή αποκαταστήσουμε τυχόν οικολογικά προβλήματα μέσω της ενεργού διαχείρισης και να δρομολογήσουμε την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής προς όφελος της τοπικής και της Ελληνικής κοινωνίας.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Όλυμπος είναι το πιο ξακουστό βουνό της Ελλάδας και από τις πιο ξακουστές περιοχές στον κόσμο. Η φήμη του ξεκινά από την αρχαιότητα και συνεχίζει αυξανόμενη μέχρι σήμερα.

Βρίσκεται στα όρια Θεσσαλίας και Μακεδονίας. Το σύμπλεγμα των ψηλότερων κορυφών του απέχουν από τις πιερικές ακτές 20 χιλιόμετρα. Το γεγονός αυτό τον κάνει να φαντάζει επιβλητικός και εντυπωσιακός στο χώρο. Σε μέρες με καθαρή ατμόσφαιρα διακρίνεται να κυριαρχεί στο χώρο από μεγάλες αποστάσεις και κυρίως από άλλα χαμηλότερα βουνά της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας.

Ο ορεινός όγκος του Ολύμπου τέμνεται από βαθιές χαράδρες και φαράγγια. Το πιο σημαντικό φαράγγι είναι αυτό του Ενιπέα, το οποίο καταλήγει πάνω από την κωμόπολη του Λιτοχώρου.

Στη βόρεια πλευρά κυριαρχούν το ρέμα του Παπά και το Ξερολάκκι. Στο βόρειο τμήμα απαντάται η μοναδική λίμνη του Ολύμπου με την ονομασία «Μπάρα», χαρακτηριστική του μεγέθους της. Στη βόρεια πλευρά του Ολύμπου πάνω από το Ξερολάκκι βρίσκονται τα «Μεγάλα Καζάνια», ένα τεράστιο βραχώδες αμφιθέατρο που γειτονεύει με το σύμπλεγμα των κορυφών του και είναι το αποτέλεσμα της δράσης παγετώνων.

Στα νότια δεσπόζει η χαράδρα της Δρίμας η οποία ξεκινάει κάτω από την Ι. Μονή της Αγίας Τριάδας από το υψόμετρο των 750 μ. περίπου και εκτείνεται μέχρι το υψό-

μετρο των 1.800 μ. Στα νοτιοανατολικά η κοιλάδα του Ξερόλακκου διαχωρίζει τον Όλυμπο από τον Κάτω Όλυμπο.

Σημαντικότεροι οικισμοί του Ολύμπου είναι ο Κοκκινοπηλός, το Πύθιο, τα Καλύβια Κοκκινοπηλού, η Ολυμπιάδα, ο Σπαρμός, η Κρυόβρυση, η Σκαμνιά, η Καρυά και το Λιτόχωρο. Τα πιο απομακρυσμένα χωριά της Ελασσόνας και της Πιερίας αποτελούν τα «Μπαλκόνια» του Ολύμπου και έχουν το προνόμιο να απολαμβάνουν αδιάκοπα το μεγαλείο της θέας του Ολύμπου, που στη διάρκεια της μέρας συνεχώς μεταβάλλεται. Τέτοια «Μπαλκόνια» είναι το Λιβάδι, το Σαραντάπορο, η Μηλέα, η Φαρμάκη, η Τσαπουρνιά, η Άζωρος, το Λυκούδι, το Ελευθεροχώρι, η Ολυμπιάδα, ο Λόφος, η Δολίχη, η Γεράνεια, η Κοκκινόγη και το Φλάμπουρο, από τα πιο κοντινά χωριά της Ελασσόνας, ενώ δεν στερούνται αυτού του προνομίου και τα υπόλοιπα χωριά της Επαρχίας ή του Δήμου Ελασσόνας. Αντίστοιχη είναι η κατάσταση που επικρατεί και από την πλευρά της Πιερίας, όπου τα περισσότερα χωριά της απολαμβάνουν το μεγαλείο του μυθικού βουνού.

Το σύμπλεγμα των κορυφών του Ολύμπου αποτελείται από το Μύτικα, το Στεφάνι, τη Σκάλα και το Σχολειό με υψηλότερη την πρώτη και υψόμετρο 2917 μ. Βόρεια και νότια των κορυφών αυτών απαντώνται δύο άλλες κορυφές ο Προφήτης Ηλίας και ο Άγιος Αντώνιος.

2. ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα στους ανατολικούς πρόποδες του Ολύμπου είναι Μεσογειακό (θερμό και ξηρό το καλοκαίρι - ψυχρό και υγρό το Χειμώνα). Ο Όλυμπος δέχεται λιγότερες βροχές από ότι η Πίνδος από τα δυτικά. Λόγω όμως της γειτονίας του με τη θάλασσα δέχεται βροχές και από τα ανατολικά. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα στις βόρειες και ανατολικές πλευρές που είναι ανοιχτές προς τη θάλασσα, η βλάστηση να είναι πιο πλούσια, κάτι που οφείλεται και στο εν γένει υδατικό ισοζύγιο αυτών των εκθέσεων (Ντάφης 1986).

Αυξανόμενου του υψομέτρου οι βροχοπτώσεις έχουν κανονικότερη κατανομή. Στην αλπική ζώνη το κλίμα στη διάρκεια του καλοκαιριού είναι ξηρό με έντονες διακυμάνσεις των καιρικών φαινομένων από χρόνο σε χρόνο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μ.Σ. Αγίου Αντωνίου (1966-1973) που είχε εγκαταστήσει το Α.Π.Θ. σε υψόμετρο 2.815 μ. το ύψος βροχής για τους μήνες Ιούλιο - Σεπτέμβριο κυμάνθηκε από 86-542 χιλιοστά (Strid 1980). Αυτό οφείλεται στο ότι οι περισσότερες βροχές πέφτουν με τη μορφή καταιγίδων. Κατά την τήξη του χιονιού το μεγαλύτερο μέρος του νερού εισρέει στα έγκατα του βουνού, μέσω του συστήματος ρωγμών και καταβοθρών που χαρακτηρίζει τα ασβεστολιθικά πετρώματα και μόνο ένα μικρό μέρος συγκρατείται από το έδαφος ή εμπλουτίζει τη σχετική υγρασία του αέρα.

Έντονα καιρικά φαινόμενα με χαλάζι και χιόνι μπορούν να εμφανιστούν και κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Έτσι στις 26 Ιουλίου του έτους 2000 παρατηρήθηκε χιονόπτωση σε υψόμετρο πάνω από 2.500 μ.

3. ΓΕΩΛΟΓΙΑ

Το σύνολο σχεδόν του Ολύμπου αποτελείται από ασβεστόλιθους και μάρμαρα. Σε υψόμετρο μικρότερο των 100μ. στην περιοχή της Λεπτοκαρυάς εντοπίζονται νεότερες αλλουβιακές αποθέσεις. Σε υψόμετρα μεταξύ 100 και 350 μ., στα βόρεια και ανατολικά, εντοπίζονται τεταρτογενή κροκαλοπαγή. Παρόμοια κροκαλοπαγή εμφανίζονται και στο Ξερολάκκι Κοκκινοπηλού. Οι περισσότερες από τις ανατολικές πλαγιές, μεταξύ 500 και 2.000 μ. ανήκουν στο σχηματισμό του Αγίου Διονυσίου του Ανώτερου Τριαδικού. Η περιοχή πάνω από τα 2.000 μ. ανήκει σχεδόν εξ ολοκλήρου στο σχηματισμό του Μύτικα, ο οποίος ανήκει πιθανώς στο Ιουρασικό. Οι δυτικές πλαγιές και οι περισσότερες από τις νότιες με υψόμετρο 1.200 – 2.000μ. ανήκουν στον ασβεστολιθικό σχηματισμό του κατώτερου Ηωκαίνου ή Κριτιδικού, τον Βαρλαμά ή Τηγάνια (Strid 1980).

Ο Τίταρος και ο Κάτω Όλυμπος αποτελείται από γνεύσιους, όπως και οι νότιες και δυτικές πλαγιές του Ολύμπου σε υψόμετρα μεταξύ 700 και 1.100μ. περίπου και τοπικά στα βόρεια τμήματα σε χαμηλότερο υψόμετρο. Ηωκαινικός φλύσσης εμφανίζεται στα βορειοδυτικά, πάνω από το χωριό Πέτρα σε υψόμετρο 600–1.200 μ.

Η επίδραση των παγετώνων είναι εμφανής στο φαράγγι του Ενιπέα και στα Μεγάλα Καζάνια. Επειδή ο κύριος όγκος του βουνού αποτελείται από αβεστόλιθους, η περιοχή εμφανίζεται ξηρή, ενώ το γκριζο χρώμα των βράχων και των λιθώνων δίνουν την εντύπωση ερημικού τοπίου. Πολύ σπάνια απαντώνται πηγές σε υψόμετρο πάνω από 1.100μ.

Οι ξηροί βράχοι και οι λιθώνες του Ολύμπου αποτελούν βιότοπους σπάνιων και ενδημικών φυτικών ειδών.

4. ΧΛΩΡΙΔΑ

Ο Όλυμπος χαρακτηρίζεται από μια πλούσια χλωρίδα. Τουλάχιστον 1.700 φυτικά είδη έχουν καταγραφεί στην περιοχή του Ολύμπου, ενώ εικάζεται ότι κάποια είδη παραμένουν άγνωστα από τη ζώνη των αιφύλλων πλατυφύλλων μέχρι την αλπική ζώνη. Για να καταγραφεί το σύνολο της χλωρίδας των 1.700 ειδών χρειάστηκαν πάνω από 150 χρόνια ερευνών, από ερευνητές διαφόρων εθνικοτήτων.

Από αυτά, 23 είναι ενδημικά του Ολύμπου. Αυτά είναι:

- *Achillea ambrosiaca*
- *Alyssum handelii*
- *Aspreula muscosa*
- *Aubrieta thessala*
- *Campanula oreadum*
- *Carum adamovicii*

- *Centaurea incompleta*
- *Centaurea litochorea*
- *Centaurea transiens*
- *Cerastium theophrasti*
- *Erysimum olympicum*
- *Festuca olympica*
- *Genista sakellariadis*
- *Jankaea heldreichii*
- *Ligusticum olympicum*
- *Melampyrum ciliatum*
- *Poa thessala*
- *Potentilla deorum*
- *Rynchosinapis nivalis*
- *Silene dionysii*
- *Silene oligantha*
- *Veronica thessalica*
- *Viola striis - notata*

5. ΒΛΑΣΤΗΣΗ

Οι ζώνες βλάστησης του Ολύμπου δεν είναι σαφώς εκπεφρασμένες όπως στα περισσότερα βουνά της Ελλάδος. Το πολυσχιδές ανάγλυφό του σε συνδυασμό με τη γεωλογία, την έκθεση, τις εδαφικές συνθήκες και άλλους τοπικούς παράγοντες έχει σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία πλήθους μικροπεριβαλλόντων τα οποία με τη σειρά τους βρίσκουν την έκφρασή τους στο διαμορφούμενο μωσαϊκό της φυσικής βλάστησης (Ζάγκας 1994, 1997, Zagas et al. 2002).

Η αναστροφή της βλάστησης είναι σύνηθες φαινόμενο στον Όλυμπο. Κάτω από αυτές τις ιδιαιτερότητες οι διαμορφούμενες ζώνες βλάστησης είναι οι εξής:

α) Ζώνη αιειφύλλων πλατυφύλλων (*Quercetalia ilicis*)

Οι πλαγιές στους πρόποδες των ανατολικών και βόρειων πλευρών καλύπτονται από αείφυλλα πλατύφυλλα με κυριαρχία του πουρναριού (*Quercus coccifera*).

Άλλα είδη τα οποία απαντώνται εδώ είναι:

- Κέδρος (*Juniperus oxycedrus*)
- Αριά (*Quercus ilex*)

- Δενδρώδες ρείκι (*Erica arborea*)
- Κουμαριά (*Arbutus unedo*)
- Γλιστροκουμαριά (*Arbutus andrachne*)
- Φιλίκι (*Phillyrea latifolia*)
- Δάφνη (*Laurus nobilis*)
- Οστρυά (*Ostrya carpinifolia*)
- Γαύρος (*Carpinus orientalis*)
- Κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum*)
- Χρυσόξυλο (*Cotinus coggygria*)
- Κοκκορεβυθιά (*Pistacia terebinthus*)
- Σφενδάμι τρίλοβο (*Acer monspesulanum*)
- Φράξος (*Fraxinus ornus*)
- Γκορτσιά (*Pyrus amygdaliformis*)
- Παλιούρι (*Paliurus spina cristi*)
- Λαδανιές (*Cistus incanus* και *Cistus salvifolius*)

β) Ζώνη δρυοδασών (*Quercetia pubescentis*)

Η ζώνη των δρυοδασών δεν είναι σαφώς εκπεφρασμένη στον Όλυμπο. Στην κοιλάδα του Ξερόλακκου νότια του δρόμου Λεπτοκαρυάς – Καρυάς σε υψόμετρο 600 -700μ. απαντώνται συστάδες χνοώδους δρυός (*Quercus pubescens*) στις βόρειες πλαγιές. Συστάδες δρυοδασών απαντώνται επίσης στο δάσος του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Πέτρας Ολύμπου από τα Φωτεινά και ψηλότερα.

Η καστανιά (*Castanea sativa*) βρίσκεται σε μεμονωμένες συστάδες και σε υψόμετρα 400 – 500μ. περίπου.

γ) Ζώνη Οξιάς - Ελάτης (*Fagetalia*)

Στη ζώνη αυτή ανήκουν τα δάση Μαύρης πεύκης, της Οξιάς καθώς και μικτές συστάδες μεταξύ των δύο ειδών και κατά τόπους και άλλων ειδών.

Δάση Μαύρης πεύκης

Τα δάση Μαύρης πεύκης απαντώνται σε υψόμετρα μεταξύ 700 και 1.400μ. σε ιδιαίτερα ξηρές κορυφογραμμές. Η μετάβαση από τους θάμνους αιφυλλων πλατυφύλλων στο δάσος Μαύρης πεύκης γίνεται βαθμιαία. Στα χαμηλότερα υψόμετρα συχνά υπάρχει ένας υπόροφος αιφυλλων πλατυφύλλων. Η Μαύρη πεύκη εμφανίζεται στην ανατολική και βόρεια πλευρά του Ολύμπου, ενώ στη δυτική και νότια πλευρά εμφανίζεται σποραδικά και συχνά περιορίζεται στις χαράδρες.

Μικτά δάση

Τα δάση της Μαύρης πεύκης καταλαμβάνουν τα πιο ξηρά περιβάλλοντα όπως ράχες και ξηρές πλαγιές ενώ οι συστάδες της οξιάς απαντώνται κυρίως στις κοιλάδες. Ενδιάμεσα των δύο ειδών απαντώνται διάφοροι τύποι μικτού δάσους. Ενδιαφέρουσα είναι η ποικιλία των δένδρων και θάμνων που εμφανίζονται στην κοιλάδα του Ενιπέα.

Τα είδη των δένδρων που απαντώνται είναι:

- Μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*)
- Υβριδογενής ελάτη (*Abies borisii regis*)
- Οξιά (*Fagus silvatica*)
- Χνοώδης δρυς (*Quercus pubescens*)
- Φτελιά (*Ulmus glabra*)
- Αγριοκερασιά (*Prunus cerassifera*)
- Ίταμος (*Taxus baccata*)
- Καρυδιά (*Junglas regia*)

Τα θαμνώδη είδη που εμφανίζονται εδώ είναι:

- Λεπτοκαρυά (*Coryllus avellana*)
- Οστρυά (*Ostrya carpinifolia*)
- Γάυρος (*Carpinus orientalis*)
- Σφενδάμι πεδινό (*Acer campestre*)
- Αρκουδοπούρναρο (*Ilex aquifolium*)
- Ευώνυμο (*Evonymus latifolius* και *Evonymus verrucosus*)
- Πυξάρι (*Buxus sempervirens*)
- Κρανιά (*Cornus mas*)
- Φράξος (*Fraxinus ornus*)
- Κουφοξυλιά (*Sambucus nigra*)

και τα αναρριχώμενα

- Κλεματίδα (*Clematis vitalba*)
- Κισσός (*Hedera helix*)

Δάση Οξιάς

Τα δάση της οξιάς δεν αποτελούν συνεχή ζώνη στον Όλυμπο αλλά απαντώνται κατά

λόχμες και μικρές συστάδες σε υψόμετρο 800 έως 1.800μ. σε κοιλάδες και χαράδρες της ανατολικής και βόρειας πλευράς.

Πολλοί από τους θάμνους που προαναφέρθηκαν στα μικτά δάση εμφανίζονται και εδώ όπως και πολλά ενδιαφέροντα ποώδη είδη (ορχεοειδή, *Lilium chalcedonicum*, κ.ά.).

δ) Ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων (*Vaccinio picetalia*)

Εκπρόσωπος των ψυχρόβιων κωνοφόρων στον Όλυμπο είναι το ρόμπολο (*Pinus heldreichii*). Τα δάση του ρόμπολου εξαπλώνονται αμιγώς από υψομέτρου 1.700μ. και άνω, ενώ σε μίξη με τη μαύρη πεύκη από τα 1.000μ. και άνω.

Καταλαμβάνουν ξηρές πετρώδεις πλαγιές. Τα δάση του ρόμπολου χαρακτηρίζονται πλούσια χλωρίδα. Το μεγαλύτερο μέρος εξάπλωσης του είδους είναι αραιό δάσος και σχηματίζει τα δασοόρια του Ολύμπου τα οποία φθάνουν τα 2.500μ. περίπου και θεωρούνται από τα υψηλότερα στην Ευρώπη (Zagas et al. 2002).

Αζωνική βλάστηση

Στις κοίτες των ρεμάτων το πιο χαρακτηριστικό είδος είναι ο ανατολικός πλάτανος (*Platanus orientalis*). Άλλο εντυπωσιακό είδος είναι η ιτιά η ελέαγνος (*Salix eleagnus*) η οποία απαντά σε πετρώδη ρέματα με τρέχοντα νερά και σε υψόμετρο 400 – 1.400μ.

Άλλα είδη τα οποία απαντώνται εντός των ρεμάτων είναι η συκιά (*Phicus carica*) στα χαμηλότερα υψόμετρα και η καρυδιά (*Junglas regia*).

Λιβάδια της ορεινής ζώνης

Στις νότιες και δυτικές πλαγιές του Ολύμπου αναπτύσσεται ένας ειδικός τύπος θαμνώνων και χορτολίβαδων σε εκτάσεις οι οποίες στο παρελθόν ήταν δάση. Η αποδάσωση τους οφείλεται στην έντονη ανθρώπινη παρουσία από αρχαιοτάτων χρόνων.

Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπερεκμετάλλευση των δασών, την καταστροφή τους με τη χρήση της φωτιάς και του τσεκουριού και την μετατροπή τους σε βοσκοτόπους. Με την πάροδο των ετών τα εδάφη υποβαθμίστηκαν δραματικά με αποτέλεσμα να κυριαρχεί σε αυτές τις εκτάσεις μέχρι τα 1.000 – 1.200μ. υψόμετρο το πουρνάρι (*Quercus coccifera*).

Σε μεγαλύτερα υψόμετρα το πουρνάρι αντικαθίσταται από το πυξάρι (*Buxus sempervirens*) το οποίο εμφανίζεται μέχρι το υψόμετρο των 2.000μ. Κατά θέσεις διακόπτεται η συνέχεια του πυξαριού από ξηρά στεπποειδή λιβάδια και νανώδεις θάμνους όπως *Daphne oleoides*, *Astragalus angustifolius* και *Juniperus communis*.

Λιβάδια της αλπικής ζώνης

Στην περιοχή αυτή οι κλιματικές συνθήκες είναι εξαιρετικά ακραίες. Οι βροχές στη

διάρκεια του καλοκαιριού είναι ακανόνιστες και συχνά έχουν τη μορφή σφοδρών καταιγίδων. Οι χιονοπτώσεις και το χαλάζι εμφανίζονται όλο το καλοκαίρι. Παρόλα αυτά επικρατεί στις ορεινές αυτές πλαγιές μια εικόνα ξηρού και ερημικού τοπίου.

Σε υψόμετρα πάνω από 2.400μ. καταγράφηκαν 150 φυτικά είδη από τα οποία τα μισά περίπου είναι ενδημικά της Βαλκανικής και δώδεκα ενδημικά του Ολύμπου.

6. ΠΑΝΙΔΑ

Ο Όλυμπος χαρακτηρίζεται από πλούσια πανίδα. Εδώ απαντώνται σχεδόν όλα τα θηλαστικά που απαντώνται στα ελληνικά δάση όπως:

- Λύκος (*Canis lupus*)
- Τσακάλι (*Canis aureus*)
- Αλεπού (*Vulpes vulpes*)
- Αγριόγατος (*Felis sylvestris*)
- Ζαρκάδι (*Capreolus capreolus*)
- Αγριόγιδο (*Rupicapra rupicapra*)
- Αγριόχοιρος (*Sus scrofa*)
- Κουνάβι (*Martes foina*)
- Λαγός (*Lepus europeus*)
- Σκίουρος (*Sciurus vulgaris*)
- Αρκούδα (*Ursus arctos*).

Έχουν καταγραφεί επίσης 108 είδη πτηνών όπως:

- Χρυσαιτός (*Aquila chrysaetos*)
- Σταυραετός (*Aquila pennata*)
- Γυπαετός (*Gypaetus barbatus*)
- Πετρίτης (*Falco peregrinus*)
- Χρυσογέρακος (*Falco biarmicus*)
- Τσιχλογέρακο (*Accipiter nisus*)
- Μαυρόγυπας (*Aegypius monachus*)
- Πέρδικα ορεινή (*Alectoris graeca*)
- Αγριοπερίστερο (*Columba livia*)
- Κοκκινολαίμης (*Erithacus rubecula*)
- Δενδρογέρακο (*Eurasian hobby*)

- Φιδαιτός (*Circaetus gallicus*)
- Τσαλαπετεινός (*Upupa epops*)
- Μαυροτσικλιτάρια (*Dryocopus martius*) κ.ά.

Απαντώνται επίσης 22 είδη ερπετών (φίδια, χελώνες, σαύρες), 8 είδη αμφιβίων και μια μεγάλη ποικιλία εντόμων.

7. ΙΣΤΟΡΙΑ

Τα πρώτα Ελληνικά φύλα που ήταν εγκατεστημένα στην περιοχή του Ολύμπου, στη διάρκεια της 2ης χιλιετίας π.Χ. διακινήθηκαν σε ολόκληρη την ηπειρωτική Ελλάδα. Αρχικοί κάτοικοι ήταν κάποια Αιολικά φύλα, οι Λαπίθες (που έφυγαν πρώτοι), οι Αινιάνες και οι Περραιβοί. Οι δύο τελευταίοι, με πρωτεύουσα την Κύφο, είχαν πάρει μέρος στην Τρωική εκστρατεία με κοινό αρχηγό, τον Πολυποίτη.

Οι Περραιβοί έμειναν οι μόνοι κυρίαρχοι της περιοχής όταν, γύρω στα 1200 π.Χ., οι Αινιάνες άφησαν την παρολύμπια περιοχή και μετανάστευσαν στη Βόρειο Ήπειρο, στην κοιλάδα του ποταμού Αώου.

Στη δυτική πλευρά του βουνού βρίσκονταν οι πόλεις της Περραιβικής Τριπολίτιδας: η Άζωρος, η Δολίχη και το Πύθιο (με το περίφημο ιερό του Πυθίου Απόλλωνος).

Στο λεκανοπέδιο της Ελασσόνας βρέθηκαν οικισμοί της νεολιθικής εποχής, ενώ η αρχαία "Ολοσσών" συγκαταλέγεται από τον Όμηρο στο εκστρατευτικό σώμα των Πανελλήνων κατά της Τροίας.

Οι αρχαίοι του κάτοικοι, κι όσοι πηγαίνοντας προς τη Νότιο Ελλάδα τον διάβαιναν, θεωρούσαν τον Όλυμπο ως το κέντρο των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων, και τους δώδεκα θεούς ως κριτές και προστάτες τους. Το 1961 βρέθηκαν στην κορυφή του Αγ. Αντωνίου, κατά τη διάρκεια εκσκαφής που γινόταν για την ανέγερση του πανεπιστημιακού μετεωροσκοπείου, αντικείμενα λατρείας και αρχαιολογικά στοιχεία από το ιερό του Ολυπίου Διός.

Συγκεκριμένα, βρέθηκαν 14 λίθινες και μαρμάρινες πλάκες με επιγραφές όπως "ΔΙΙ ΟΛΥΜΠΩ ΙΕΡΗΤΕΥΟΝΤΟΣ ΟΝΤΟΣ" και αρκετά χρυσά και χάλκινα νομίσματα. Όσον αφορά το μετεωροσκοπείο, λειτούργησε το διάστημα 1964-1973 (από μέσα Ιουνίου ως αρχές Οκτωβρίου) (www.elassona.com.gr).

Ο Όλυμπος είναι για τον Όμηρο το κέντρο της ελληνικής θρησκευτικής συνείδησης, η κατοικία των αρχαίων θεών, με το Δία καθισμένο ψηλά στο θρόνο του, το Μύτικα προφανώς, και τους θεούς δίπλα του.

Ο Όμηρος, που είναι το αρχαιότερο ελληνικό κείμενο και ενσωματώνει τις γνώσεις που κυκλοφορούσαν στην εποχή του και οι οποίες, όπως είναι φυσικό, εκτείνονταν χρονικά σε πολλούς αρχαιότερους αιώνες, μιλά για τον Όλυμπο με την οικειότητα ενός ανθρώπου που τον ξέρει καλά. Ο Όλυμπος είναι για τον Όμηρο «αγάννιφος» και «νιφόεις», δηλ. πολυχιονισμένος και χιονοσκέπαστος, είναι «πολυδειράς» και

«πολύπτυχος», δηλ. με πολλά φαράγγια και πολλές χαράδρες, είναι η κατοικία των θεών, θεών έδος, και μάλιστα η ατράνταχτη κατοικία τους, θεών έδος ασφαλές αιεί. Ο Όλυμπος είναι για τον Όμηρο η κατοικία των Μουσών, οι οποίες ονομάζονται Ολυμπιάδες και κόρες του Δία. Στον Ησίοδο οι Μούσες είναι ακόμα Ολυμπιάδες και κατοικούν στον Όλυμπο.

Από την αρχαιότητα ακόμα αναφέρονται οι πόλεις Πίμπλεια, Ηράκλειον, Πιερίς, Άτηρα, Πέτρα, και ακόμη τα Λίβηθρα (πατρίδα του μυθικού Ορφέα), το Πύθιο (ιερός τόπος του Απόλλωνα) και το Δίον, η ιερή πόλη των Μακεδόνων στους πρόποδες του βουνού.

Οι κάτοικοι του Ολύμπου, στα Βυζαντινά χρόνια, συνέχισαν να μιλούν Ελληνικά, και το Βυζάντιο, που το ενδιέφερε κύρια ο περιορισμός της λατινικής γλώσσας, δεν ενόχλησε την περιοχή αυτή. Η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας στην περιοχή έδωσε σ' αυτήν ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό. Έμεινε ένας χώρος στον οποίο κυριαρχούσε ο Όλυμπος με την ιστορία του και τους θεούς του, με τους λόφους του Ορφέα, με τη θάλασσά του που σπάνια τη διέσχιζαν οι Βυζαντινοί. Γενικά στον Όλυμπο δεν έγιναν σπουδαία ιστορικά γεγονότα κατά τους Ρωμαϊκούς και Βυζαντινούς χρόνους.

Ο Όλυμπος γίνεται και πάλι ονομαστός επί τουρκοκρατίας. Είναι το κρησφύγετο αλλά και το ορμητήριο διάσημων οπλαρχηγών, γεγονός που ανάγκασε τους Τούρκους να αναγνωρίσουν το αρματολίκι του από το 1425. Οι πιο ονομαστοί κλέφτες και αρματολοί που έδρασαν στην περιοχή του Ολύμπου τους επόμενους αιώνες ήταν ο Καρά-Μιχάλης, ο Ζήνδρος, ο Γεωργάκης Ολύμπιος, οι Λαζαίοι, ο Νικοτσάρας, ο Βλαχάβας, ο Τζαχείλας, ο Χριστάκης, ο Καλόγερος κ.ά. Ο Νικοτσάρας μάλιστα αποβιβάστηκε στην παραλία του Λιτόχωρου με το σώμα του και βρήκε ηρωικό θάνατο στην αρχή ενός παράτολμου σχεδίου για τον ξεσηκωμό την περιοχής. Οι κάτοικοι του Λιτόχωρου μετέχουν ενεργά στην επανάσταση του 1822, που έγινε στην περιοχή του Ολύμπου. Έγιναν άλλες δυο απόπειρες το 1833 και το 1854 μέχρι να γίνει η μεγάλη επανάσταση του 1878 που ήταν και η αρχή της απελευθέρωσης της Μακεδονίας. Στην παραλία του Λιτοχώρου αποβιβάστηκε το εκστρατευτικό σώμα με επικεφαλής τον Κοσμά Δουμπιώτη και οι αντιπρόσωποι σαράντα χωριών της περιοχής εξέλεξαν τον Λιτοχωρίτη πρόκριτο Ευάγγελο Κοροβάγγο Πρόεδρο της προσωρινής επαναστατικής επιτροπής, ενώ στο μετόχι του Αγίου Διονυσίου αποθηκεύτηκαν τα πολεμοφόδια.

Όταν οι κάτοικοι της περιοχής χρειάστηκε να αντισταθούν στους Γερμανούς κατακτητές, στον Όλυμπο βρήκαν καταφύγιο. Γι' αυτό και η παλιά μονή του Αγίου Διονυσίου καταστράφηκε το 1943 από τους Γερμανούς (Δήμος Λιτοχώρου 1998).

Τα σημαντικότερα θρησκευτικά μνημεία του Ολύμπου είναι η Ι.Μ. της Αγίας Τριάδος, η Ι.Μ. Κανάλων, η Παλαιά και Νέα Ι.Μ. Αγίου Διονυσίου και το Ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία. Αξιόλογα θρησκευτικά μνημεία υπάρχουν πολλά στην ευρύτερη παρολύμπια περιοχή.

8. ΤΟΠΙΑ

Ο Όλυμπος από όποια απόσταση και αν παρατηρηθεί προκαλεί δέος στον παρατηρητή λόγω του επιβλητικού μεγέθους, της ποικιλίας του αναγλύφου και της βλάστησής του και της εναλλαγής των μορφών του σε σχέση με την εξέλιξη του καιρού.

Στον επισκέπτη, περιηγητή ο Όλυμπος επιφυλάσσει πολλές εκπλήξεις. Τα τοπία εναλλάσσονται μπροστά του εν είδει κινηματογραφικής ταινίας ξεκινώντας από εκείνα της μικροκλίμακας και φθάνοντας σε εκείνα της μακροκλίμακας. Με λίγα λόγια όλοι οι υπάρχοντες τύποι τοπίου ξετυλίγονται σε κάθε του βήμα, όπως:

- **Πανοραμικό τοπίο**
- **Τοπίο χαρακτηριστικών μορφών**
- **Περικλειόμενο τοπίο**
- **Εστιακό ή αξονικό τοπίο**
- **Στεγασμένο τοπίο**
- **Εφήμερο τοπίο**
- **Τοπίο λεπτομερειών**

Σημαντικός είναι και ο ρόλος της γεωλογίας της χλωρίδας και της πανίδας καθώς και των καιρικών φαινομένων στη διαμόρφωση των παραπάνω τύπων τοπίου συμπεριλαμβανομένης της θέσης του παρατηρητή.

Θα ήταν παράλειψη εάν δεν αναφέραμε εδώ τη σημασία των περίφημων «Μπαλκονιών» του Ολύμπου που σε αυτές περιλαμβάνονται όλες οι περιοχές του Ν. Λάρισας και του Ν. Πιερίας που έχουν το προνόμιο να απολαμβάνουν τη μεγαλόπρεπη θέα του Ολύμπου.

9. ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Όπως ήδη αναλύθηκε, το φυσικό περιβάλλον του Ολύμπου προσδιορίζεται από τη μορφολογία και την επιβλητική του παρουσία, τη γεωλογία και υδρολογία της περιοχής, το κλίμα, τη χλωρίδα και βλάστηση, την πανίδα, την ιστορία και τον τοπικό άνθρωπο. Όλα αυτά μαζί στη στενή τους σχέση και αλληλεπίδραση προσδιορίζουν το σημερινό αποτέλεσμα στις πλαγιές του Ολύμπου, ως οικολογική κατάσταση και ως τοπίο. Πρόκειται για μια περιοχή με υψηλή βιοποικιλότητα όλων των επιπέδων δηλαδή γενετική, πληθυσμών, οικοσυστημάτων και τοπίων.

Ο Όλυμπος αποτελεί τη σημαντικότερη κληρονομιά για τον Ελληνισμό και θα πρέπει να τύχει της κατάλληλης διαχείρισης. Βέβαια όπως προκύπτει και από την αναγνώριση που έτυχε το μυθικό βουνό τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο (Εθνικός Δρυμός 1938, Διατηρητέο Οικοσύστημα Παγκόσμιας Βιόσφαιρας UNESCO 1981, Δίκτυο Natura 2000 κ.α.), η διαχείρισή του αγγίζει ή ξεπερνά τα όρια των δυνατοτήτων μας ως χώρας.

Έχουμε δίπλα μας έναν ανεκτίμητης αξίας θησαυρό τον οποίο θα πρέπει να χειριστούμε κατά τέτοιο τρόπο ώστε:

- Να παραμείνει ανέπαφος δια μέσου των αιώνων. Επομένως θα πρέπει να τον προστατεύσουμε από κάθε απειλή.
- Να αναδειχθεί στο βαθμό που πρέπει, η οικολογική, ιστορική, πολιτισμική και κοινωνικο-οικονομική του διάσταση προς όφελος του ιδίου του βουνού, των τοπικών κοινωνιών και της χώρας μας, κατά τρόπο συστηματικό και ολοκληρωμένο (Ζάγκας 2007).
- Να βρεθεί και να εφαρμοστεί ένα εργαλείο παρακολούθησης των οικοσυστημάτων της περιοχής με ιδιαίτερη έμφαση στα πλέον ευαίσθητα αυτών (Zagas et al. 2011).
- Να αμβλυνθούν ή να αποτραπούν τυχόν υπάρχοντα προβλήματα με χωρικές διευθετήσεις ή μέτρα ενεργού διαχείρισης.

Προκειμένου να γίνουν όλα αυτά πράξη προτείνεται η ολοκληρωμένη – διεπιστημονική προσέγγιση της περιοχής του Ολύμπου με βάση τις αρχές της αειφόρου διαχείρισης η οποία αφού καταγράψει την υπάρχουσα κατάσταση, θα προτείνει λύσεις στα προβλήματα και θα υποδείξει το δρόμο της αειφόρου ανάπτυξης της περιοχής προς όφελος τόσο της τοπικής όσο και της ελληνικής κοινωνίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Δήμος Λιτοχώρου. 1998. Όλυμπος, το Βουνό, Λιτόχωρο η πόλη των Θεών. Δήμος Λιτοχώρου. Σειρά: Μελέτες και έρευνες.

Ζάγκας Θ. 1994. Η συμβολή της ανόρθωσης των υποβαθμισμένων οισουστημάτων των Δυτικών και Νότιων πλαγιών του Ολύμπου στην ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής. Πρακτικά 6ου Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου «Δασική Ανάπτυξη – Ιδιοκτησιακό - Χωροταξικό», Χανιά 6-8/4/1994. Ελληνική Δασολογική Εταιρεία, Θεσσαλονίκη, 1: 154-162

Ζάγκας, Θ. 1997. Τα οικοσυστήματα του Ολύμπου και προτάσεις για την ανόρθωση των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων των δυτικών και νότιων πλαγιών του. Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος. Τόμος ΛΖ: 338-346.

Ζάγκας Θ. 2007. Αξιοποίηση Ορεινών Περιοχών. Πρακτικά 13^{ου} Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου. Καστοριά 7-10 Οκτωβρίου 2007. Τόμος Ι: 17 – 26.

Ντάφης Σ. 1986. Εφαρμοσμένη Δασοκομία. Εκδόσεις Γιαχούδη-Γιαπούλη. Θεσσαλονίκη.

Strid A. 1980. Φυτά του Ολύμπου. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, Κηφισιά.

Zagas, Th., Ganatsas, P., Tsitsoni, Th. 2002. Research on the forest habitats in the Olympus National Park. Greece. Proc. of VI Intern. Conference "Protection and Restoration of the Environment VI". Skiathos Island 1-9 July 2002. Vol. 1, pp. 555-562.

Zagas Th., Raptis D., Zagas D. 2011. Identifying and mapping the protective forests of southeast Mt. Olympus as a tool for sustainable ecological and silvicultural planning, in a multi-purpose forest management framework. Ecological Engineering, 37:286-293.

www.elassona.com.gr.

ΤΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Ράπτης Δημήτριος

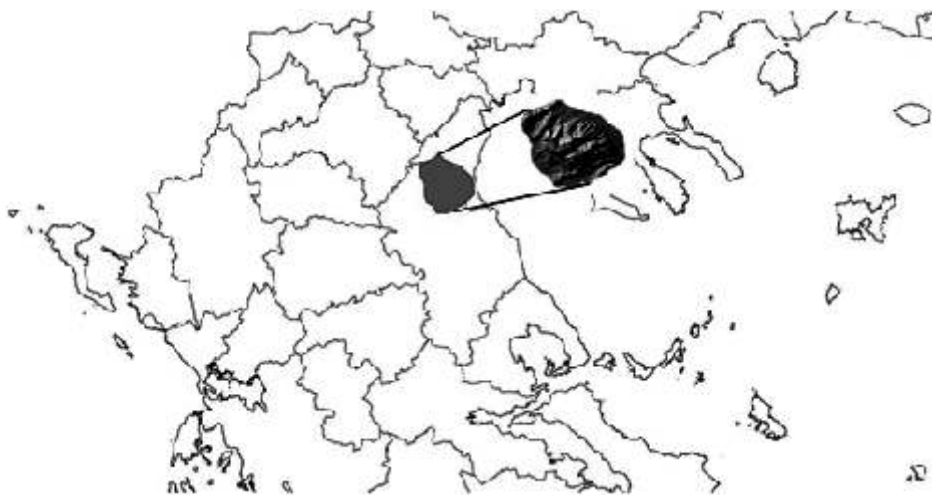
MSc Δασολόγος Περιβαλλοντολόγος, Υπ. Διδάκτωρ της Σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος

Περίληψη

Ο συνδυασμός του έντονου γεωλογικού υποβάθρου, του ορεινού όγκου του Ολύμπου, των ανθρωπίνων επεμβάσεων και των εναλλαγών του κλίματος της περιοχής έχει οδηγήσει στη δημιουργία ενός σύνθετου μωσαϊκού οικοσυστημάτων, με μεγάλο βαθμό μείξης μεταξύ τους. Τα οικοσυστήματα που εντοπίζονται στις πλαγιές του Ολύμπου είναι αυτά των αιψύλλων πλατυφύλλων, φυλλοβόλλων πλατυφύλλων, κωνοφόρων ειδών και οικοσυστήματα αλπικών περιοχών. Παρόλο που η οικολογική σημασία τους είναι μεγάλη, παρουσιάζουν έντονα στοιχεία υποβάθμισης γεγονός που καθιστά την προστασία τους ως ενέργεια άμεσης προτεραιότητας. Η καταγραφή των σημαντικότερων οικολογικών προβλημάτων θα μας βοηθήσει σε μια κατ'αρχήν ιεράρχισή τους και αντιμετώπισή τους κατά τον πιο οικονομικό και αποτελεσματικό τρόπο.

Εισαγωγή

Ο Όλυμπος αποτελεί το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας και το δεύτερο σε ύψος των Βαλκανίων. Εντοπίζεται στα όρια της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας σε γεωγραφικές συντεταγμένες 40° ΒΓΠ και 22° 30' ΑΓΠ. Η συνολική έκταση που καλύπτει ανέρχεται σε 56.000 ha (Εικ. 1). Η ψηλότερη κορυφή του, ο Μύτικας, ανέρχεται σε ύψος 2.917 μέτρων απέχοντας 20 χιλιόμετρα από τη θάλασσα προς τα ανατολικά και 80 χιλιόμετρα από τη Θεσσαλονίκη προς τα Βορειοανατολικά (Strid 1980).

Εικόνα 1. Ψηφιακό μοντέλο εδάφους του Ολύμπου

Ο ορεινός όγκος του Ολύμπου αποτελείται κυρίως από ασβεστολιθικά πετρώματα και μάρμαρα διαφόρων διαπλάσεων. Κύριο χαρακτηριστικό του είναι η εναλλαγή απότομων πλαγιών και κλίσεων, συνθέτοντας ένα έντονο ανάγλυφο που αποτελεί χαρακτηριστικό όλων των ορεινών όγκων που αποτελούνται από ασβεστολιθικά πετρώματα. Ως εκ τούτου, συνολικά 52 κορυφές υψώνονται από τα 760 έως τα 2.917 μέτρα. Εξαιτίας των κατακερματισμένων ασβεστόλιθων εντός των οποίων το νερό απορροφάται εύκολα, η περιοχή παρουσιάζει χαρακτηριστική ξηρασία.

Το κλίμα του επηρεάζεται από τη γεωγραφική του θέση, τον όγκο του, το πέτρωμα και την έκθεση των πλαγιών του. Ο μεσογειακός τύπος κλίματος κυριαρχεί παρουσιάζοντας διάφορες διαβαθμίσεις από το ευμεσογειακό με ήπιο βροχερό χειμώνα και ξηρό θέρος, μέχρι το μεσογειακό κλίμα των υψηλών ορέων με δριμύ και παρατεταμένο χειμώνα με υψηλά κατακρημνίσματα και ξηρό θέρος (Ζάγκας 1994). Επί επτά μήνες το χρόνο οι κορυφές του καλύπτονται από χιόνι, ενώ η θερμοβαθμίδα χαρακτηρίζεται από μείωση 0,5 βαθμού κελσίου (°C) ανά 100 μέτρα αύξησης του ύψους περίπου. Σύμφωνα με την Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη της περιοχής του Εθνικού Δρυμού του Ολύμπου (ΥΠΕΧΩΔΕ 2004), για τον υπολογισμό της κατανομής της βροχής, ο χώρος του Ολύμπου έχει διαχωριστεί, σύμφωνα με το ανάγλυφο, σε ανατολικό προσόμβριο τομέα και σε δυτικό τομέα ομβροσκιάς. Η παρουσία του ορεινού όγκου συμβάλλει ουσιαστικά στην κατανομή της βροχής ανάλογα με τη γεωγραφική θέση, αφού ο δυτικός χώρος βρίσκεται σε ομβροσκιά και συνεπώς οι μετρήσεις των εκεί σταθμών εμφανίζονται με μικρότερες τιμές σε σχέση με αυτές των ανατολικών περιοχών. Αυξανόμενου του υψομέτρου, αυξάνεται η επίδραση της έκθεσης λόγω της αύξησης της ταχύτητας των ανέμων και της αύξησης των παρατηρούμενων κλίσεων.

Ο συνδυασμός των κλιματικών τύπων και του έντονου γεωλογικού υποβάθρου έχει οδηγήσει στη δημιουργία ενός σύνθετου μωσαικού οικοσυστημάτων, χωρίς να καθορίζονται πλήρως τα όριά τους. Σύμφωνα με τον Ντάφη (1989) η βλάστηση του Ολύμπου και ιδιαίτερα η κατανομή της σε συνάρτηση με το υπερθαλάσσιο ύψος παρουσιάζει πάρα πολλές ιδιαιτερότητες. Πιο συγκεκριμένα, συχνά εμφανίζεται μια αναστροφή των ζωνών βλάστησης σε τρόπο που να δημιουργείται μια αναρχία στην κατανομή της. Σύμφωνα με τον ίδιο συγγραφέα αυτό οφείλεται στην ποικιλία των μικροκλιμάτων που δημιουργούν το πέτρωμα, οι εκθέσεις και το έντονο ανάγλυφο. Συνεπώς, τα οικοσυστήματα που αναλύονται παρακάτω αποτελούν μια απλοποίηση της υπάρχουσας κατάστασης.

Δασικά Οικοσυστήματα

α) Οικοσυστήματα αειφύλλων πλατυφύλλων (*maquis*)

Απαντώνται στην ανατολική και βόρεια πλευρά του Ολύμπου και σε υψόμετρο 300-600 μέτρων. Τα οικοσυστήματα αυτά ανήκουν στην ευμεσογειακή ζώνη βλάστησης, αποτελούμενα από τα παρακάτω είδη: Την Αριά (*Quercus ilex*), τη Γλυστροκουμαριά

(*Arbutus andrachne*), το Πουρνάρι (*Quercus coccifera*), την Κουμαριά (*Arbutus unedo*), το Φιλλίκι (*Phillyrea latifolia*), την Άρκευθο (*Juniperus oxycedrus*), το Ρείκι (*Erica arborea*). Φυλλοβόλα πλατύφυλλα που εμφανίζονται είναι ο Φράξος (*Fraxinus ornus*), ο Σφένδαμος (*Acer monspessulanum*), η Κουτσουπιά (*Celtis siliquastrum*), το Χρυσόξυλο (*Cotinus coggygia*), η Μελικοκιά (*Celtis australis*), η Πικροδάφνη (*Nerium oleander*) και η Δάφνη (*Laurus nobilis*). Στα ψηλότερα σημεία της ζώνης αυτής υπάρχουν άτομα Μαύρης πεύκης (*Pinus nigra*) και Υβριδογενούς Ελάτης (*Abies borissii regis*).

Στη δυτική και νότια πλευρά του Ολύμπου εμφανίζονται οικοσυστήματα που ανήκουν στην παραμεσογειακή ζώνη βλάστησης καθώς το κλίμα γίνεται περισσότερο ηπειρωτικό και ξηρό. Οι πλευρές αυτές είναι περισσότερο απογυμνωμένες από βλάστηση εξαιτίας των συνεχών πιέσεων (βόσκηση, λαθρούλοτομίες, πυρκαγιές), ενώ αποτελούν τμήματα υποβαθμισμένων δρυοδασών τα οποία αντικαταστάθηκαν από το πουρνάρι (*Quercus coccifera*) με μερικά υπολείματα Δρυός. Η ζώνη αυτή φτάνει μέχρι το υψόμετρο των 1.200 μέτρων.

β) Οικοσυστήματα θερμόβιων φυλλοβόλων πλατυφύλλων

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα δάση της Δρυός (*Quercus* sp.) της Καστανιάς (*Castanea sativa*) σε μείξη με άλλα φυλλοβόλα πλατύφυλλα είδη. Τα οικοσυστήματα αυτά απαντώνται περιορισμένα στη Βόρεια και Βορειοανατολική πλευρά του Ολύμπου. Στην Ανατολική πλευρά, απαντώνται κατά μήκος του οδικού δικτύου Καρυάς-Λεπτοκαρυάς. Η επέκταση της οικιστικής ανάπτυξης που έχει παρατηρηθεί στην περιοχή έχει οδηγήσει σε σταδιακή υποβάθμιση των συγκεκριμένων οικοσυστημάτων και σε σταδιακή αντικατάστασή τους από το πουρνάρι (*Quercus coccifera*).

γ) Οικοσυστήματα Μαύρης πεύκης (*Pinus nigra* var. *pallasiana*)

Η Μαύρη πεύκη αποτελεί το κυρίαρχο είδος της περιοχής του Ολύμπου που εμφανίζεται σχεδόν σε όλες τις πλευρές του. Ανατολικά συναντάται σχετικά χαμηλά σε μείξη με την Ελάτη, εισερχόμενη στη ζώνη των αιεφύλλων πλατυφύλλων μέχρι το υψόμετρο των 1.400 μέτρων. Στη Βόρεια και Βορειοδυτική πλευρά του Ολύμπου σχηματίζει πυκνά δάση από το υψόμετρο των 700 μέτρων ως το υψόμετρο των 1.700 μέτρων περίπου. Στην πλευρά του Νοτιοανατολικού Ολύμπου εμφανίζονται χαρακτηριστικά δάση Μαύρης πεύκης σε μείξη με άλλα είδη κωνοφόρα ή πλατύφυλλα είδη. Αποτελούν πρόσκοπα οικοσυστήματα στα οποία εισέρχεται σταδιακά η Ελάτη και η Οξιά. Η αξία των οικοσυστημάτων αυτών είναι τεράστια αφού συγκεντρώνουν όλα τα χαρακτηριστικά ενός σύγχρονου πολυλειτουργικού δάσους με οικονομική, προστατευτική, αισθητική και υδρονομική σημασία (Zagas *et al.* 2011). Παράλληλα, υποστηρίζουν ένα μεγάλο αριθμό ειδών πανίδας και χλωρίδας με υψηλούς δείκτες βιοποικιλότητας.

δ) Οικοσυστήματα Ελάτης (*Abies borisii regis*)

Η εμφάνιση των οικοσυστημάτων αυτών είναι σχετικά περιορισμένη στην περιοχή του Ολύμπου. Εμφανίζεται κατά κηλίδες σε παραγωγικά τμήματα του Βορειοδυτικού, Βόρειου, Βορειοανατολικού, Ανατολικού και Νοτιοανατολικού Ολύμπου. Συμπεριφέρεται και αυτή σαν πρόσκοπο είδος φτάνοντας σε υψόμετρο ως και 300 μέτρων, αναγεννώμενη εύκολα κάτω από την κόμη των άλλων δέντρων ως σκιάφυτο είδος. Τα οικοσυστήματα αυτά είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακά με ιδιαίτερη αισθητική αξία.

ε) Οικοσυστήματα Οξιάς (*Fagus sp.*)

Η εμφάνιση των οικοσυστημάτων αυτών στον Όλυμπο περιορίζεται στις Βόρειες, παραγωγικότερες και υγρότερες θέσεις. Παράλληλα, δεν είναι δυνατό να ταξινομηθούν για το λόγο ότι η εμφάνιση της οξιάς είναι αζωνική και εμφανίζεται ακόμη και σε υψόμετρα χαμηλότερα από αυτά που εμφανίζεται η Μαύρη πεύκη. Γενικά η ζώνη εμφάνισής της στο Όλυμπο κυμαίνεται από 800 ως 1.800 μέτρα.

στ) Οικοσυστήματα λευκόδερμης πεύκης (*Pinus heldreichii*)

Τα σπανιότατα αυτά οικοσυστήματα απαντώνται στην Ανατολική πλευρά του Ολύμπου υπό τη μορφή των πρόσκοπων μεταβατικών οικοσυστημάτων στα οποία εισέρχεται η Ελάτη και η Οξιά και με τη μορφή των διαρκών, εδαφικά εξαρτώμενων τελικών οικοσυστημάτων (Ζάγκας 1994). Αρχίζει να εμφανίζεται από το υψόμετρο των 1.100 μέτρων σε μείξη με τη Μαύρη πεύκη και την Οξιά ενώ από τα 1.400 μέτρα και άνω εμφανίζεται σε αμιγείς συστάδες. Πάνω από τα 2.000 μέτρα αραιώνει η εμφάνισή της αλλά σποραδικά εμφανίζεται ακόμη και στα 2.500 μέτρα, δημιουργώντας τα υψηλότερα δασοόρια των Βαλκανίων.

ζ) Υπαλπικά και αλπικά οικοσυστήματα

Τα όρια των δασών του Ολύμπου ποικίλουν εξαρτώμενα από την έκθεση. Ανατολικά φτάνουν μέχρι τα 2.500-2.600 μέτρα ενώ στη Δυτική και Νότια πλευρά εντοπίζονται πολύ χαμηλότερα. Μετά τη ζώνη του δάσους εμφανίζεται μια λωρίδα με έρποντες θάμνους όπως η Άρκευθος (*Juniperous communis* var. *nana*) και η ολεοειδής Δάφνη (*Daphne oleoides*) και στη Βόρεια πλευρά το λεγόμενο Σταφύλλι των Αρκούδων (*Arcrostaphylos una ursi*) και η αγριοτριανταφυλλιά (*Rosa pendulina*) (Strid 1980, Ντάφης 1989, Ζάγκας 1994). Πάνω από τη ζώνη αυτή εκτείνονται τα αλπικά λιβάδια στα οποία συναντώνται πληθώρα χορτολιβαδικών οικοσυστημάτων όπου συμμετέχουν πάνω από 150 είδη, 12εκ. των οποίων είναι ενδημικά του Ολύμπου (Ντάφης 1989).

Συμπερασματικά, η ποικιλία των οικοσυστημάτων του Ολύμπου είναι μεγάλη όπως επίσης και η οικολογική τους σημασία. Προσφέρουν ανεπανάληπτες ευκαιρίες αναψυχής και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ρυθμίζουν το μικροκλίμα της γύρω περιοχής, βελτιώνουν την ποιότητα του νερού και του ατμοσφαιρικού αέρα,

προστατεύουν το εδαφικό στρώμα και τους οικισμούς από φυσικές καταστροφές ενώ συντηρούν εδώ και δεκαετίες τους παραδασόβιους πληθυσμούς. Ωστόσο, όσο μεγάλη είναι η οικολογική σημασία τους τόσο μεγάλη είναι και η ευαισθησία τους απέναντι σε υποβαθμιστικούς παράγοντες όπως η λαθροϋλοτομία, η υπερβόσκηση και οι πυρκαγιές. Για το λόγο αυτό η προστασία τους θα πρέπει να αποτελεί βασικό στόχο των τοπικών κοινωνιών και των ανθρώπων που τις απαρτίζουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. Δ/ση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού, Τμήμα Διαχείρισης Φυσικού Περιβάλλοντος. Αθήνα. Δεκέμβριος 2003.

Ντάφης, Σ. 1989. Βλάστηση και οικολογικές ιδιαιτερότητες του Ολύμπου. Επιστ. Επ. Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Τόμος ΛΒ/1. Αριθμ. 24. Σελ. 561-567.

Strid, A. 1980. Φυτά του Ολύμπου. Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Αθήνα.

Ζάγκας, Θ. 1994. Τα οικοσυστήματα του Ολύμπου και προτάσεις για την ανόρθωση των υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων των δυτικών και νότιων πλαγιών του. Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος. Τόμος ΛΖ: 338-346.

Zagas, Th. D., Raptis, D.I., Zagas, D. Th. 2011. Identifying and mapping the protective forests of southeast Mt. Olympus as a tool for sustainable ecological and silvicultural planning, in a multi-purpose forest management framework. *Ecological Engineering* 37:286-293.

ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ, ΔΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Μαρτίνος Γκαίτλιχ

Διευθυντής Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Η ίδρυση του Εθνικού Πάρκου Yellowstone στις Η.Π.Α., το 1872 ήταν η πρώτη προσπάθεια για τη θεσμοθέτηση προστατευόμενων φυσικών περιοχών σε παγκόσμιο επίπεδο. Από τότε ως σήμερα, έχουν κηρυχθεί σε όλο τον κόσμο χιλιάδες προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες ανάλογα με την εξειδίκευση των στόχων τους και τα επιμέρους χαρακτηριστικά τους υπάγονται σε διάφορες κατηγορίες προστασίας (εθνικά πάρκα, φυσικά πάρκα, μνημεία της φύσης, φυσικά καταφύγια, προστατευόμενα τοπία, κ.λ.π.). Στην Ελλάδα, η πρώτη προστατευμένη περιοχή, ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου ιδρύθηκε το 1938, βάσει του νόμου 856/37. Υπήρχαν, ωστόσο και κάποια προγενέστερα νομοθετήματα τα οποία όριζαν την προστασία ορισμένων περιοχών, όπως ο νόμος 4273/29 που είχε εισαγάγει τον θεσμό των «Προστατευτικών Δασών».

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει νομικό και θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της φύσης, από τα πλέον πρωτοπόρα παγκοσμίως, με ακρογωνιαίο λίθο τις οδηγίες για τα Άγρια Πτηνά (79/409) και για τους Οικοτόπους (92/43) που αποτελούν τη βάση του ευρωπαϊκού δικτύου προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 (Φύση 2000). Σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις που διέπουν την προστασία, καλούμαστε να διαχειριστούμε τις περιοχές αυτές με τρόπο αειφορικό, που να εξασφαλίζει αφενός την προστασία της φύσης και αφετέρου τη συνέχιση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Ο όρος «ερμηνεία περιβάλλοντος» αποδίδει στα ελληνικά τον αγγλικό όρο «environmental interpretation», που εμφανίζεται πρώτη φορά στη διεθνή βιβλιογραφία τη δεκαετία του 1950 από τον Freeman Tilden και φτάνει μέχρι τις μέρες μας, με τη σύγχρονη και διεσταλμένη έννοια που του προσδίδουν ερευνητές όπως ο γνωστός Βρετανός δασολόγος Oliver Rackam.

Η ερμηνεία του περιβάλλοντος αποτελεί μια διαδικασία που αποκαλύπτει έννοιες, συσχετίσεις και ιστορίες στο περιβάλλον, συχνά αναδεικνύοντας τη σύνδεση ανάμεσα σε στοιχεία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η διαδικασία αυτή συντελείται κυρίως μέσα από την απόκτηση βιωματικών εμπειριών του κοινού από την επαφή με αντικείμενα, ζώα, φυτά, τοπία, καθώς και μέσα από ειδικές ξεναγήσεις και επισκέψεις σε Κέντρα Περιβαλλοντικής Πληροφόρησης (Κ.Π.Ε.) και Μουσεία. Η ερμηνεία του περιβάλλοντος συμβάλει στην αύξηση της γνώσης και της κατανόησης του περιβάλλοντος, αυξάνοντας έτσι την ευαισθητοποίηση του κοινού και συνεισφέροντας στην προστασία και διαφύλαξη της φυσικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

«Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Ο.Τ.Α. ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΟΥΛΥΜΠΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ».

Μηνάς Θεόδωρος

Πρόεδρος της Α.Ε.ΝΟ.Λ. Α.Ε

Η Αναπτυξιακή Εταιρεία Νομού Λάρισας Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ «Α.Ε.ΝΟ.Λ. Α.Ε.» ιδρύθηκε τον Ιούνιο του 1992 μετά από απόφαση των κυριότερων «κοινωνικών εταίρων» της Επαρχίας Ελασσόνας και με αφορμή την ανάγκη διαχείρισης – υλοποίησης του προγράμματος LEADER για την Επαρχία Ελασσόνας. Είναι ανώνυμη εταιρεία με κύριους μετόχους σήμερα, τους ΟΤΑ της Περιφερειακής Ενότητας Λάρισας (Δήμοι Ελασσόνας, Αγιάς, Τεμπών και Κιλελέρ), την Αιρετή Περιφέρεια Θεσσαλίας, τη Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ) Ν. Λάρισας καθώς και άλλους φορείς (ΕΑΣ Ελασσόνας, Μητρόπολη Ελασσόνας, Επιμελητήριο κ.α.). Καλύπτει όλη την Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας και από τον Ιούνιο του 2008 μετατράπηκε πλέον σε Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία ΟΤΑ.

Η έδρα της βρίσκεται στην Ελασσόνα, αλλά διαθέτει και παράρτημα στη Λάρισα, ώστε να εξυπηρετούνται άρτια όλες οι περιοχές ευθύνης της.

Η Εταιρεία μας υλοποίησε το πρόγραμμα Leader I στην Επαρχία Ελασσόνας, τα προγράμματα Leader II και Leader+ στην Επαρχία Ελασσόνας και στην περιοχή Τεμπών - Κισσάβου, καθώς και τα προγράμματα Ο.Π.Α.Χ. Β.Α Τμήματος Νομού Λάρισας και Κάτω Ολύμπου - Κισσάβου, καθώς και πολλά άλλα μικρότερα προγράμματα.

Σήμερα η Α.Ε.ΝΟ.Λ. Α.Ε., διαθέτοντας την τεχνογνωσία αλλά και την εμπειρία, διαχειρίζεται και υλοποιεί το εγκεκριμένο Τοπικό Πρόγραμμα LEADER στα πλαίσια του Άξονα 4- Εφαρμογή της προσέγγισης LEADER για την περίοδο 2007-2013 για τη Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας και αναμένει την εμπλοκή της και στην υλοποίηση του Άξονα 3 του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013.

Ο νέος Καλλικρατικός Δήμος Ελασσόνας, παρά την πρόοδο που σημείωσε τα τελευταία χρόνια, εξακολουθεί να ανήκει στην κατηγορία των μειονεκτικών και προβληματικών, σχετικά απομονωμένων περιοχών της Ελλάδας. Ας θυμηθούμε ότι έχει:

Α) Σαφώς αγροτικό και κτηνοτροφικό χαρακτήρα.

Β) Φυσική απομόνωση από τον περιφερειακό και ευρύτερο εθνικό χώρο, λόγω της μορφολογίας του εδάφους και της μη ολοκλήρωσης των βασικών έργων υποδομής.

Γ) Σχετικά χαμηλό βαθμό απασχόλησης, που γίνεται ακόμα χαμηλότερος τους χειμερινούς μήνες λόγω της μορφής της απασχόλησης (γεωργοκτηνοτροφία), και χαμηλή παραγωγικότητα εργασίας.

Δ) Πληθυσμιακή μείωση και φθίνουσα κοινωνική συνοχή.

Ε) Ελάχιστη συμμετοχή του δευτερογενούς τομέα στο παραγόμενο προϊόν.

Η ταυτόχρονη ισχύς των παραπάνω δημιουργεί δυσμενές κλίμα για τις προσπάθειες ανάπτυξης του τόπου και είναι ελάχιστες οι περιπτώσεις ιδιωτικών παρεμβάσεων – επενδύσεων που υλοποιήθηκαν με ίδιους πόρους και κατάφεραν να επιβιώσουν.

Μονόδρομος λοιπόν για τον Δήμο Ελασσόνας είναι η υιοθέτηση νέων στρατηγικών ανάπτυξης, οι οποίες θα ενισχύσουν το μοντέλο επιβίωσης που για χρόνια βασίζεται στις παραδοσιακές φυτικές καλλιέργειες (σιτηρά, καλαμπόκι, καπνός) και στην κτηνοτροφία (γάλα, κρέας, τυροκομικά). Ειδικά για τον αγροτικό τομέα θα προτείνουμε έναν συνδυασμό δράσεων με την συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων φορέων στην συνέχεια της παρουσίασης.

Είναι ανάγκη να χαραχθούν νέοι άξονες κύριας ή συμπληρωματικής απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού, που θα του δώσουν κίνητρο να συνεχίσει να μένει στον τόπο που τον γέννησε. Ένα μέρος λοιπόν της ζητούμενης ανάπτυξης είναι το κομμάτι του οικοτουρισμού.

Προς αυτή την κατεύθυνση κινήθηκε η **Αναπτυξιακή Εταιρεία Νομού Λάρισας**

« **Α.Ε.ΝΟ.Λ. Α. Ε.** » Η οικοτουριστική ανάπτυξη των παραολύμπιων περιοχών και οι απαιτούμενες αναπτυξιακές παρεμβάσεις για την επίτευξη της, ήταν το βασικό μέλημα της εταιρείας μας από την ίδρυση της μέχρι και σήμερα.

Τι είναι όμως η οικοτουριστική ανάπτυξη ενός τόπου;

Απλά την ορίζουμε σαν την διαδικασία εκείνη με την οποία μία περιοχή, αφού αναδείξει την "**φυσική της προϊόκα**" (βουνά, δάση, ποτάμια, θέσεις φυσικού κάλλους), την "**προγονική της προϊόκα**" (μνημεία, οικισμοί) και την "**παραγωγική της προϊόκα**" (τοπικά προϊόντα), με τον απαραίτητο σεβασμό, και προετοιμάσει προσεγμένες υποδομές φιλοξενίας, εστίασης & παροχής λοιπών υπηρεσιών για τον επισκέπτη, με την κατάλληλη προβολή των πλεονεκτημάτων της, καταφέρνει να δημιουργήσει κανονική ροή επισκεπτών, με ευεργετικά αποτελέσματα για την οικονομία της.

Μεγάλος αρωγός σ' αυτή την προσπάθεια που κατέβαλλε η εταιρεία μας, εδώ και περίπου είκοσι χρόνια, είναι τα προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης, που εκπορεύονται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Είτε με την μορφή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader, που ήταν η κυρίαρχη πηγή χρηματοδότησης και στα τέσσερα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, είτε με την μορφή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου (Ο.Π.Α.Α.Χ.), που εμφανίστηκαν στο 3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και συνεχίζονται και στο 4^ο, συνέβαλλαν αποφασιστικά στην, κατά γενική ομολογία, αλλαγή του τοπίου στην Περιοχή μας.

Είναι σημαντική βοήθεια η επιδότηση, που ξεκίνησε από 60 % στο συνολικό κόστος της επένδυσης στο 1^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης για να φτάσει στο 50% στα νέα προγράμματα του 4^{ου} Κ.Π.Σ., και είναι ικανή για να αυξήσει την επενδυτική εξωστρέφεια των κατοίκων της περιοχής μας.

Είναι γνωστή η κατάσταση στην πρώην Επαρχία Ελασσόνας πριν την ενεργοποίηση των παρεμβάσεων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (Leader και στις τρεις προγραμματικές περιόδους & Ο.Π.Α.Α.Χ. στην 3^η Προγραμματική Περίοδο). Οι λιγοστές υποδομές φιλοξενίας που υπήρχαν ήταν προσανατολισμένες ουσιαστικά στην φιλοξενία μόνο για ύπνο ένα βράδυ με παντελή έλλειψη στοιχειωδών υπηρεσιών.

Σήμερα όμως, με την βοήθεια των προγραμμάτων Leader και Ο.Π.Α.Α.Χ., αυτό που αναφέρθηκε δεν υφίσταται.

Η Ελασσόνα, οικονομικό & πολιτικό κέντρο του Δήμου Ελασσόνας, μπορεί να φιλοξενήσει άνετα (100) εκατό άτομα με συνθήκες διαμονής από πολύ καλές ως άριστες, ανάλογα με το βαλάντιο του επισκέπτη.

Ανατρέχοντας στα στοιχεία που τηρούμε στην Εταιρεία μας από το 1993, χρονιά έναρξης του Leader I και μέχρι το μέχρι το 2009, χρονιά ολοκλήρωσης του Leader+, και χρησιμοποιώντας σαν νόμισμα το ευρώ έχουμε τα παρακάτω :

Συγκεντρωτικά στα (3) Κ.Π.Σ. που πέρασαν δημιουργήθηκαν στον νυν Δήμο Ελασσόνας:

1) όσον αφορά τις υποδομές φιλοξενίας :

- ένα (1) ξενοδοχείο 3 αστέρων,
- έξι (6) επιχειρήσεις ενοικιαζομένων δωματίων (από τις οποίες οι 4 στην Ελασσόνα), μια στην Κρανέα, μια στη Συκαμινέα
- ένας (1) ξενώνας στην Καρυά,
- ενώ εκσυγχρονίστηκε (1) ένα ξενοδοχείο στο Λιβάδι και (1) μία επιχείρηση ενοικιαζομένων δωματίων στην Ελασσόνα.

2) την κατασκευή και τον εκσυγχρονισμό χώρων εστίασης, με την μορφή της παραδοσιακής ταβέρνας :

- Τρεις (3) καινούριες παραδοσιακές ταβέρνες (μία στην Ελασσόνα, μια στη Δολίχη και μια στη Καρυά),
- εκσυγχρονίστηκαν (2) δύο (μια στην Μηλέα και μια στο Μεσοχώρι).

3) Τη δημιουργία και λειτουργία χώρων αναψυχής – αθλητικών εγκαταστάσεων – παραδοσιακών καφενείων που επίσης βοηθούν τη οικονομική ανάπτυξη ενός τόπου, βοηθώντας στην ευχάριστη διαμονή του επισκέπτη:

- Εννέα (9) χώροι αναψυχής από Ο.Τ.Α. – Συλλόγους,

- Μία (1) αθλητική εγκατάσταση στην Ελασσόνα,
- Ένα (1) παραδοσιακό καφενείο στην Κρανιά και
- εκσυγχρονίστηκαν τέσσερα (4) καφενεία στην Ελασσόνα

4) τη δημιουργία επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού για την οποία υπήρξε μικρό ενδιαφέρον :

- Ο εκσυγχρονισμός του Χιονοδρομικού Κέντρου Ολύμπου.
- Η βελτίωση του Καταφυγίου στη θέση Βρυσσοπούλες
- μία (1) επιχείρηση εναλλακτικού τουρισμού
- η δημιουργία των εγκαταστάσεων του Αεραθλητικού Κέντρου στην «Τουρτοφωλιά» στα Καλύβια

5) τη δημιουργία και των εκσυγχρονισμό μικρομεσαίων επιχειρήσεων :

- πέντε (5) νέες και εκσυγχρονίστηκαν - μεταγκαταστάθηκαν δεκά επτά (17)

6) τη δημιουργία και των εκσυγχρονισμό επιχειρήσεων μεταποίησης αγροτικών προϊόντων :

- δέκα έξι (16) νέες και είκοσι (20) εκσυγχρονίστηκαν.

Ακόμη χρηματοδοτήθηκαν σε όλο το Δήμο 50 παρεμβάσεις ανάδειξης θρησκευτικών και ιστορικών μνημείων, πολιτιστικών κέντρων και εκδηλώσεων καθώς και προστασίας -ανάδειξης - αξιοποίησης του φυσικού περιβάλλοντος .

Ξοδεύτηκαν συνολικά, και στα (3) Κ.Π.Σ. και για όλες τις δράσεις που συμβάλλουν στην οικοτουριστική ανάπτυξη περίπου **13,5 εκατομμύρια ευρώ**, από τα οποία κοινοτική και εθνική συνδρομή ήταν το ποσό των **7,5 εκατομμυρίων**.

Τα συγκεντρωτικά στοιχεία για (15) δεκαπέντε περίπου χρόνια εφαρμογής της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader δεν είναι ούτε αποθαρρυντικά, ούτε βέβαια ιδιαίτερα αισιόδοξα.

Ο Δήμος Ελασσόνας έχει κάνει κάποια βήματα προς την κατεύθυνση της οικοτουριστικής ανάπτυξης, αλλά θα πρέπει να γίνουν ακόμα αρκετά. Και βέβαια αυτά λέγονται μετά λόγου γνώσεως, αφού η Εταιρεία μας υλοποίησε, με εξαίρεση το Leader I, την Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader και στην περιοχή Τεμπών - Κισσάβου, με υπερδιπλάσια τιμή δεικτών αποτελεσμάτων σε μικρότερη, χρονικά, περίοδο.

Τι φταίει;

Πολλοί θα μπορούσαν να πουν η οικονομική κατάσταση των κατοίκων της περιοχής και το λειψό εισόδημα, που δεν επιτρέπει επενδυτικά ανοίγματα. Ειδικά σήμερα με την κρίση που μαστίζει τη χώρα μας και φυσικά το Τραπεζικό σύστημα, από όπου θα μπορούσαν να αντληθούν κεφάλαια.

Άλλοι θα ανέφεραν την έλλειψη κινήτρου, αφού οι κάτοικοι δεν βλέπουν να

υφίσταται ιδιαίτερη ζήτηση για την παροχή υπηρεσιών (φιλοξενία, εστίαση, διαμονή) στον τομέα του οικοτουρισμού. Ίσως να έχουν δικιο. Για να ανατραπεί όμως αυτή η κατάσταση σημαντικό ρόλο θα μπορούσαν να παίξουν οι διάφορες δράσεις και εκδηλώσεις που κατά το παρελθόν έδιναν ζωή και χρώμα στην παραολύμπια περιοχή, αλλά δεν κατάφεραν να έχουν συνέχεια. Ενδεικτικά αναφέρω μερικές: Πανελλήνιοι και διεθνείς αγώνες αιωροπτερισμού, Πανελλήνιο και Βαλκανικό πρωτάθλημα αυτό-μοτο κρος, αγώνες ορειβατικού σκι κ.λ.π. Για να ξαναζωντανέψουν όλες οι δράσεις θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν οι υπάρχουσες υποδομές (οι οποίες τώρα είναι εγκαταλειμμένες), πίστα Καλλιθέας, πίστα απογείωσης αιωροπτεριστών ("Τουρτοφωλιά"), μικρό αεροδρόμιο για τα ελαφρού τύπου αεροπλάνα και τα ανεμόπτερα, τη σήμανση των διαδρομών κ.λ.π., έτσι ώστε να καλύπτουν τις προδιαγραφές για την διοργάνωση διεθνών και εθνικών αγώνων.

Μερικοί, ίσως πιο απαισιόδοξοι, βλέπουν ότι το παιχνίδι «έχει χαθεί» και έχουν καταληφθεί από πνεύμα μοιρολατρίας και μηδενισμού, το ηθικό τους βρίσκεται στο ναδίρ και σε συνδυασμό με μια μακρά περίοδο προσαρμογής που θα χρειαστούν από το σοκ που υπέστησαν με την εφαρμογή του "Καλλικράτη" βρίσκονται σε αδιέξοδο.

Αυτή όμως την κατάσταση καλούνται όλοι οι φορείς του Δήμου μας να την αποτρέψουν το ταχύτερο δυνατόν, θα έλεγα από αύριο κιόλας να ανοίξει ένας συνεχής κύκλος επαφών και αφού καθοριστούν οι στόχοι και οι προϋποθέσεις δημιουργίας ενός οράματος για την περιοχή τότε να κατατεθεί στις τοπικές κοινωνίες οι οποίες πρέπει να πεισθούν με απτά επιχειρήματα για να αρχίσει έτσι η ενεργοποίηση η οποία είναι προαπαιτούμενο για την εφαρμογή οποιουδήποτε σχεδίου ή μοντέλου ανάπτυξης κατατεθεί.

Η Εταιρεία μας εφαρμόζει και το καινούριο Leader σε κάποιους από τους οικισμούς του Δήμου Ελασσόνας (Άξονας 4 του Π.Α.Α. "ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΑΤΑΤΖΗΣ"). Για τους υπόλοιπους εφαρμόζεται ο Άξονας 3 του ίδιου προγράμματος, με παρεμβάσεις που συμβάλλουν στην οικοτουριστική ανάπτυξη και με ποσοστό επιδότησης 50%.

Μήπως θα έπρεπε όλοι μας να το «ξαναδούμε», αφού αυτή μάλλον θα είναι και η τελευταία ευκαιρία για επιδοτημένη υλοποίηση επενδύσεων προς την κατεύθυνση αυτή;

Τόσο στον διαδικτυακό μας τόπο www.aenoi.gr, όσο και στα γραφεία της εταιρείας στην Ελασσόνα και στην Λάρισα, το προσωπικό της εταιρείας είναι σε θέση να πληροφορήσει υπεύθυνα και να κατευθύνει σωστά όσους, έχοντας πειστεί ότι ο τόπος αυτός αξίζει να επιβιώσει, αποφασίσουν να δημιουργήσουν μία οικοτουριστική επένδυση.

Φίλες και φίλοι,

Η πρόταση της Α.Ε.ΝΟ.Λ. Α.Ε., με την συνέργεια όλων των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και των ιδιωτών της περιοχής, είναι:

1. Η αξιοποίηση του πλούσιου φυσικού περιβάλλοντος του Ολύμπου, με τα πολλά μονοπάτια, τις διαδρομές μέσα στο δάσος, τα φαράγγια, τα παλιά γεφύρια, τις βρύσες και τον πλούσιο υδατικό ορίζοντα,
2. Η ανάδειξη των αρχαιολογικών και ιστορικών μνημείων (οδική σύνδεση της Αρχαίας Τριπολίτιδας)
3. Η προώθηση και προβολή των τοπικών βιολογικών προϊόντων και Προϊόντων Γεωγραφικής Ένδειξης (αρνάκι - κατσικάκι Ελασσόνας, τοπικός οίνος Ελασσόνας). Η προβολή και προώθηση αυτών θα μπορούσε να ενισχυθεί σημαντικά με την δημιουργία Χώρων έκθεσης και πώλησης (Πρατήρια τοπικών προϊόντων).
4. Η δημιουργία και προώθηση τουριστικού πακέτου διήμερης ή τριήμερης παραμονής με προορισμό την παραολύμπια περιοχή και ο ενδιαφέρων συνδυασμός βουνού (παραολύμπια περιοχή) - θάλασσας (παράλια Λάρισσας). Συμπληρωματικά, με την ολοκλήρωση του δρόμου Βερδικούσια - Λογγά, να εξεταστεί σοβαρά η σύνδεση της παραολύμπιας περιοχής με τον «αναγνωρισμένο» τουριστικά προορισμό Μετέωρα.
5. Η διεκδίκηση προγράμματος ανάπτυξης ορεινών όγκων αντίστοιχου του ΠΙΝΔΟΣ με την ονομασία ΟΛΥΜΠΟΣ.
6. Η εκπόνηση μελέτης σε συνεργασία με τους παραγωγικούς φορείς της περιοχής για την διερεύνηση καλλιέργειας νέων προϊόντων και όχι μόνο, με την διαδικασία της Βιολογικής Γεωργίας. Στόχος η δημιουργία ποιοτικών προϊόντων μοναδικών για τον τρόπο καλλιέργειας με το όνομα ΟΛΥΜΠΟΣ (πχ. μήλα Ζαγοράς). Υπάρχουν οι ευνοϊκές προϋποθέσεις για να παραχθούν τέτοια προϊόντα λόγω του κλίματος και υψομέτρου και αυτό φαίνεται από τις προσπάθειες διαφόρων εταιρειών του χώρου των φρούτων να πείσουν τους παραγωγούς για κάτι τέτοιο. Υπάρχει η τεχνογνωσία για την διαδικασία παραγωγής με βιολογικό τρόπο και στην περιοχή μας, κάνοντας έτσι το εγχείρημα πιο εφικτό.
7. Η στοχευμένη και συνδυασμένη προβολή όλων των παραπάνω ώστε να πετύχουμε να δημιουργηθεί κανονική ροή επισκεπτών, με ευεργετικά αποτελέσματα για την οικονομία του.

Κλείνοντας εδώ δεν ξέρω αν σας προβληματίσα με όσα σας ανέφερα. Το σίγουρο είναι ότι υπάρχουν οι αντικειμενικές προϋποθέσεις ώστε ο Δήμος Ελασσόνας να ξυπνήσει από το λήθαργο και να βαδίσει και αυτός, όπως και αρκετές άλλες περιοχές

της χώρας μας, στον δρόμο της ανάπτυξης. Ήδη γίνονται οι πρώτες προσπάθειες με κάποιες πρωτοβουλίες που παίρνουμε σαν νέο Δ.Σ. για την αναβάθμιση της εταιρείας ώστε να μετατραπεί από διαχειριστής των προγραμμάτων LEADER και ΟΠΑΑΧ σε έναν πραγματικό φορέα ανάπτυξης που θα παίξει καταλυτικό ρόλο στην εφαρμογή του όποιου οράματος δημιουργήσουμε στην περιοχή μας .

Η Εταιρεία, που έχω την τιμή να προΐσταμαι και η οποία απευθύνεται πια, σαν υπεύθυνος φορέας ανάπτυξης, σ' όλη την Περιφερειακή Ενότητα Λάρισας, είναι αποφασισμένη να συνδράμει, με όλες της τις δυνάμεις, στην ανάπτυξη του δήμου Ελασσόνας .

Σας ευχαριστώ.

Η ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΩΝ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΟΙΚΙΣΜΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ ΟΛΥΜΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΙΚΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ

Γιώργος Ι. Συνεφάκης

Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος

Α.Π.Θ.: Πολυτεχνική Σχολή - Τμήμα Αρχιτεκτόνων - Τομέας Αρχιτεκτονικού & Αστικού Σχεδιασμού - Τηλ. 2310 995538, Fax 2310 995568

E-mail: synefakg@arch.auth.gr

Τα θεμέλιά μου στα βουνά

και τα βουνά σηκώνουν οι λαοί στον ώμο τους

και πάνω τους η μνήμη καίει άκαυτη βάτος'

λέει ο μέγας Ελύτης και μελοποιεί ο μέγας Μίκης.

Αυτοί οι στίχοι του μεγάλου νομπελίστα μας, μου ήρθαν συνειρμικά στο νου, όταν μου προτάθηκε να εισηγηθώ το θέμα της ανάδειξης των ιστορικών οικισμών του Ολύμπου, στο πλαίσιο του σεμιναρίου «ΟΛΥΜΠΟΣ, ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ». Κάτι θα ήξερε ο Ελύτης περισσότερο από μας, όσον αφορά τα θεμέλια μας, τα οποία εμείς οι ίδιοι κλονίζουμε με τη μεταχείριση που τους επιφυλάξαμε και επιφυλάσσουμε.

Ας πάρουμε λίγο επιγραμματικά τις έννοιες :

Η αειφόρος ανάπτυξη ή βιώσιμη ανάπτυξη αναφέρεται στην οικονομική ανάπτυξη που σχεδιάζεται και υλοποιείται, λαμβάνοντας υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιωσιμότητα. Γνώμονας της αειφορίας είναι η μέγιστη δυνατή απολαβή αγαθών από το περιβάλλον, χωρίς όμως να διακόπτεται η φυσική παραγωγή αυτών των προϊόντων σε ικανοποιητική ποσότητα και στο μέλλον. Η βιώσιμη ανάπτυξη προϋποθέτει ανάπτυξη των παραγωγικών δομών της οικονομίας παράλληλα με τη δημιουργία υποδομών για μία ευαίσθητη στάση απέναντι στο φυσικό περιβάλλον και στα οικολογικά προβλήματα.

Όστόσο αιωρείται ακόμη το ερώτημα:

- **Ανάπτυξη είναι μια άψυχη διαδικασία οικονομικής άνθησης αφιερωμένη αποκλειστικά στη δημιουργία πλούτου, η οποία αντιμετωπίζει τα πάντα,**

συμπεριλαμβανομένου του πολιτισμού, ως προϊόντα;

- **Ή είναι μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας για την δημιουργία μιας κοινωνίας, τα μέλη της οποίας συμμετέχουν αλλά και επωφελούνται από αυτή τη διαδικασία και οι στόχοι της οποίας δεν περιορίζονται στην οικονομία αλλά διαμορφώνονται από τις πολιτισμικές αξίες αυτών των ατόμων;**

Όταν μια χώρα θέτει στόχο την οικονομική ανάπτυξη χωρίς αναφορά στο πολιτισμικό της περιβάλλον, προκύπτουν σοβαρές οικονομικές και πολιτιστικές ανισορροπίες και μεγάλη δυσαρμονία μεταξύ του ανθρώπου και του φυσικού περιβάλλοντος. Σε τελευταία ανάλυση οι προτεραιότητες, τα κίνητρα και οι στόχοι της ανάπτυξης πρέπει να βρεθούν στον πολιτισμό.

Οι δύο ορισμοί που υιοθέτησε η Παγκόσμια Σύσκεψη Πολιτιστικής Πολιτικής, η οποία είχε γίνει στην Πόλη του Μεξικού το 1982, αναφέρουν ότι :

- **Ο πολιτισμός** αποτελείται από ένα ολόκληρο πλέγμα πνευματικών, υλικών, διανοητικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών μιας κοινωνίας ή μιας κοινωνικής ομάδας. Δεν περιλαμβάνει μόνο τις τέχνες και τα γράμματα, αλλά και τους τρόπους ζωής, τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, συστήματα αξιών, παραδόσεις και πεποιθήσεις. Με άλλα λόγια, η ανάπτυξη είναι μια πολιτιστική διαδικασία, η οποία δεν μπορεί να επιβληθεί από έξω, αλλά πρέπει να δημιουργηθεί μέσα από την ίδια την κοινωνία.
- **Η ανάπτυξη** είναι μια σύνθετη, περιεκτική και πολυδιάστατη διαδικασία, η οποία εκτείνεται πέρα από την απλή οικονομική αύξηση και ενσωματώνει όλες τις διαστάσεις της ζωής και όλες τις δραστηριότητες μιας κοινότητας, όλα τα μέλη της οποίας καλούνται να συμβάλουν και αναμένεται ότι θα επωφεληθούν από τα οφέλη της.

Η ανάπτυξη επομένως αποτελεί ένα εργαλείο, όπου ο χειρισμός του εμπεριέχει ισχυρά ιδεολογικοπολιτικά χαρακτηριστικά και οι χειριστές του καταγράφουν και αποδεικνύουν ή μη, τις δημοκρατικές και κοινωνικές τους ευαισθησίες, ανάλογα με τον τρόπο επιμερισμού των καρπών της ανάπτυξης στις τοπικές κοινωνίες.

Επομένως **Πολιτισμός και Ανάπτυξη** έχουν μία άρρηκτη σχέση συνύπαρξης. Ό πολιτισμός είναι μάλλον ο στόχος και ο σκοπός της ανάπτυξης, όταν αυτή θεωρηθεί ως το επίτευγμα της ανθρώπινης ύπαρξης. Παρόλο που ο πολιτισμός συμβάλλει στην ανάπτυξη, δεν μπορεί ωστόσο να θεωρηθεί απλό μέσο για την επίτευξή της. Αυτός ο διπλός ρόλος του πολιτισμού δεν αφορά μόνον την οικονομική ανάπτυξη αλλά και άλλους αντικειμενικούς στόχους, όπως την προστασία του περιβάλλοντος, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής ή την δημιουργία δημοκρατικών θεσμών σε μια κοινωνία. Με δεδομένο ωστόσο ότι σήμερα, παρά τις ωραίες θεωρίες, τα μανιφέστα και τις διακηρύξεις, η οικονομία έχει παραμερίσει και κυριαρχεί επί κάθε άλλης πολιτικής και κοινωνικής παραμέτρου, οδηγούμαστε ή μάλλον οδηγηθήκαμε

αναπόφευκτα και στην εμπορευματοποίηση των πολιτιστικών αγαθών που παράγει μία κοινωνία. Η παγκοσμιοποίηση, ως τάση για την πλήρη απελευθέρωση της αγοράς από εθνικούς και διεθνείς περιορισμούς, δίχως σύνορα που προστάτευαν αλλά και περιόριζαν τα εθνικά κράτη, επέφερε μία κατακόρυφη και οριζόντια εξάπλωσή της αγοράς γενικά και μία ραγδαία αύξηση του τζίρου των "πολιτιστικών" αγαθών, όπως ο τουρισμός, η επικοινωνία, η τέχνη, ο αθλητισμός, οι πληροφορίες.

Μετασηματίστηκε επομένως και η παλιά αξιακή λογική των πολιτιστικών αγαθών που τα έβλεπε ως τιμαλή της ιστορίας, με τη νέα λογική του : **Να προσθέσουμε μια κουταλιά πολιτισμό στην αμιγώς οικονομική ανάπτυξη και ν' ανακατέψουμε το μείγμα, ώστε να γίνει πιο εύπεπτο και επομένως να ικανοποιεί τις συναισθηματικές καταναλωτικές επιθυμίες των μελλοντικών εν δυνάμει πελατών.**

Με προοίμιο αυτές τις σκέψεις και με δεδομένο ότι συντάσσομαι με το 2^ο ερώτημα της έννοιας 'ανάπτυξη', τίθεται το ζήτημα της ανάδειξης των ιστορικών και των παραδοσιακών οικισμών και της συμβολής τους στην οικοτουριστική ανάπτυξη.

Θα ήθελα εδώ, να καταθέσω έναν από τους ορισμούς της παράδοσης, για καλύτερη κατανόηση των εννοιών

Παράδοση είναι : «Ό,τι αναπτύσσεται ιστορικά, μεταδίδεται και μεταβιβάζεται (στα πλαίσια μιας ομάδας, κοινωνίας κτλ.) σχεδόν αναλλοίωτα, από τη μία γενιά στη άλλη, σε σχέση με συμπεριφορές, αντιλήψεις, ιδέες, έθιμα, δραστηριότητες, πρακτικές και τεχνικές»

Η παράδοση λοιπόν, προϋποθέτει μεταβίβαση από γενεά σε γενεά, στο πέρασμα του χρόνου, και γι' αυτό καμία κοινωνία δεν χαρακτηρίζει τον εαυτό της ως παραδοσιακή για τα στοιχεία που εκείνη δημιουργεί. Αποτελεί στοιχείο έμπνευσης για την Τέχνη, αναφοράς για την Επιστήμη και de jure άξιο προστασίας για την Πολιτεία.

Τα ανθρωπογενή μορφώματα, όπως οι οικισμοί, δηλαδή η συγκροτημένη και μαζική αφαίρεση του φυσικού χώρου σε κελύφη περικλειστα, σε «δοχεία ζωής» κατά τον Άρη Κωνσταντινίδη, συγκροτούν το οικιστικό περιβάλλον, το οποίο αποτελεί το χώρο που εξυπηρετεί την οργανωμένη διαβίωση των ανθρώπων. Το οικιστικό περιβάλλον περιλαμβάνει τις μαρτυρίες της ατομικής και συλλογικής δράσης των ανθρώπων και στο βαθμό που το περιβάλλον αυτό εκφράζεται στο χώρο διαχρονικά επί αιώνες, αποτελεί τμήμα της ιστορίας ενός τόπου, εντάσσεται στην έννοια της παράδοσης, αποτελεί πολιτιστικό και πολιτισμικό στοιχείο μιας κοινωνίας και χρήζει φυσικά προστασίας.

Το οικονομικό μοντέλο ανάπτυξης που εφαρμόστηκε, μετά τη λήξη του 2^{ου} παγκοσμίου καθώς και του εμφυλίου πολέμου, επέφερε μία κατ' αρχήν ανατροπή της τότε υπάρχουσας σχετικά ισόρροπης πληθυσμιακής κατανομής στη χώρα μεταξύ αστικών κέντρων και περιφέρειας. Η μετανάστευση, τόσο για πολιτικούς

λόγους στην Ανατολική Ευρώπη, καθώς και η μεταγενέστερη, για οικονομικούς λόγους στη Δυτική Ευρώπη, αλλά κυρίως το φαινόμενο της αστυφιλίας που εμφανίστηκε ως ιστορικό αποτέλεσμα της ταραχώδους εικοσαετίας 1940-1960, είχε ως αποτέλεσμα την ερήμωση της υπαίθρου και την έντονη αστικοποίηση των πόλεων, η οποία συνεχίζεται ακόμη και σήμερα, αφού στους οικονομικούς λόγους προστέθηκε πλέον και η εγκατάλειψη της υπαίθρου από την κρατική μέριμνα, με την συνεπακόλουθη έλλειψη ή υπολειτουργία κάθε μορφής περιφερειακής κοινωνικής υποδομής.

Υπήρξαν και υπάρχουν ακόμη κάποιες «φωτεινές» εξαιρέσεις, όπου η ανθρωπορροή από τα χωριά της περιφέρειας προς τις πόλεις περιορίστηκε στο ελάχιστο, ή έστω οι ρυθμοί της ήταν και είναι πολύ αργοί. Μία από αυτές, τις ελάχιστες, είναι και το Λιβάδι του Ολύμπου, το οποίο σήμερα διατηρεί πληθυσμό 2.500-3.000 κατοίκων περίπου στα 1.200 μ. υψόμετρο. Το Λιβάδι, παρά το ότι δεν συνδέεται άμεσα με τους βασικούς εθνικούς οδικούς άξονες, είναι μαζί με το Μέτσοβο Ιωαννίνων, το οποίο όμως είναι πάνω στην Εγνατία Οδό, οι μόνοι οικισμοί της επικράτειας, που σε υψόμετρο άνω των 1.000 μ. διατηρούν μόνιμο πληθυσμό άνω των 2.500 κατοίκων.

Μία από τις εκ των ουκ άνευ ενέργειες για την ανακοπή αυτής της αρνητικής πορείας, στο βαθμό που υπάρχει η πολιτική βούληση και πραγματική διάθεση για περιφερειακή ανάπτυξη και πτωτική τάση της καμπύλης αστικοποίησης της χώρας, είναι η εκπόνηση ενός σχεδίου αναβίωσης και αποκατάστασης ενός οικισμού, πόσο μάλλον εάν αυτός είναι ιστορικός ή παραδοσιακός. Η αναβίωση, νοούμενη ως μία διαδικασία αναζωογόνησης των παραγωγικών πόρων ενός οικισμού, αφορά όλες τις δυναμικές του παραμέτρους (πληθυσμιακές, λειτουργικές, χωρικές, οικονομικές, κοινωνικές) και στην ουσία αποτελεί τη συνισταμένη ενός σύνθετου πλέγματος αλληλοεξαρτούμενων συνιστωσών, οι οποίες διαμορφώνουν μία ή περισσότερες εναλλακτικές προτάσεις διεξόδου από μία πορεία ήδη υπάρχοντος ή επιφαινόμενου μαρασμού.

Η αναβίωση λοιπόν, το ξαναζωντάνεμα δηλαδή ενός αστικού χώρου, ο οποίος είχε επί χρόνια ένα συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας που φαίνεται να βαίνει προς ολοκλήρωση ενός ιστορικού βιολογικού κύκλου, έχει και πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Να προσπαθήσει να ενεργοποιήσει τις τοπικές δυνάμεις χρησιμοποιώντας όλες τις κοινωνικές και λειτουργικές παραμέτρους του χώρου με τρόπο τέτοιο που να συνάδει και να εξυπηρετεί τις ανάγκες τους.
- Παράλληλα να σέβεται την ιστορικότητα ενός αστικού περιβάλλοντος και να εντάσσει τους όποιους μηχανισμούς λειτουργίας της κάτω από μία λογική συνέχειας, διατήρησης αλλά και εξέλιξης της παράδοσης του.

Με τη λογική αυτή, η αναβίωση ενός ιστορικού αστικού χώρου όπως το Λιβάδι, θα πρέπει να περιλαμβάνει:

1. Στο επίπεδο των παραγωγικών σχέσεων και λειτουργιών, τον εκσυγχρονισμό και την ενίσχυση της παραγωγικής του δομής, σε συνάρτηση με τη νέα ενδοχώρα αναφοράς του 21ου αιώνα, που είναι πια η Ευρωπαϊκή αγορά, αν όχι και η παγκόσμια.
2. Στο επίπεδο των υπηρεσιών, την βελτίωση των κοινωνικών του υποδομών, την αύξηση του εξοπλισμού του σε σχέση με τις νέες ανάγκες, αλλά κυρίως τη διεύρυνσή τους για την κάλυψη των νέων απαιτήσεων του πληθυσμού, κυρίως του νέου, ο οποίος δεν είναι διατεθειμένος να στερηθεί παροχές που παλιά θεωρούνταν εξεζητημένη πολυτέλεια, αλλά σήμερα θεωρούνται αυτονόητο δικαίωμα του.
3. Στο επίπεδο της διαμόρφωσης του αστικού χώρου, την άμεση ενεργοποίηση **της ανάπλασής του**, ώστε αφ' ενός μεν να διορθώσει τις όποιες αλλοιώσεις υπέστη από την άκριτη, άναρχη, συγκυριακή και πολλές φορές αυθόρμητη και χωρίς κανόνες διαμόρφωσή του, αφ' ετέρου δε να προτείνει και να εφαρμόσει ένα σχέδιο νέας οικιστικής, λειτουργικής, μορφολογικής και τυπολογικής μορφής. Η θέσπιση και η τήρηση κυρίως νέων και αυστηρών κανόνων, αποτελεί την απαραίτητη προϋπόθεση της εν γένει περιβαλλοντικής αναβάθμισης του οικισμού, ώστε να μπορέσει να δεχθεί και να απορροφήσει αξιοπρεπώς τις εμφανιζόμενες τάσεις τουριστικής ανάπτυξης.
4. Στο επίπεδο του τρόπου ζωής, τη δυνατότητα μιας ήρεμης και σίγουρης διαβίωσης, μέσα σε ένα περιβάλλον που θα επιτρέπει την ισότιμη και δημιουργική οικονομική, μορφωτική, πολιτιστική και κοινωνική έκφραση των νέων ανθρώπων, με σαφείς προοπτικές για εξέλιξη, με ελεύθερη πρόσβαση όλων σε όλα, χωρίς αποκλεισμούς για κανένα.

Στα πλαίσια αυτά, μπορεί να θεωρήσει λοιπόν κανείς ότι το ζήτημα της ανάπτυξης ενός οικισμού, ιδιαίτερα δε όταν αυτός έχει μια σημαντική ιστορική παρουσία στο χώρο, όπως το Λιβάδι, καθίσταται ένα ζήτημα σύνθετο και πολύμορφο. Πέρα όμως από τις όποιες τεχνοκρατικές απόψεις για επιμέρους εξειδικευμένα θέματα, θα πρέπει να διαφανεί καθαρά και να υπογραμμισθεί έντονα ένας κίνδυνος που ελλοχεύει σε αυτές τις περιπτώσεις, της μετάβασης δηλαδή από ένα παλιό καθεστώς ζωής και λειτουργίας που έκλεισαν το βιολογικό τους κύκλο, σε ένα άλλο καθεστώς που ανατέλλει μόλις τώρα με νέες προοπτικές και προδιαγραφές.

Πιστεύω ότι η αναπτυξιακή πολιτική, την οποία η Τοπική και Περιφερειακή Διοίκηση πρέπει να εφαρμόσουν στο Λιβάδι, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί στους σύγχρονους καιρούς, θα πρέπει να ακολουθήσει μία πορεία βασισμένη σε κανόνες και προδιαγραφές που διέπουν μια συστηματική και μεθοδολογικά άρτια επιστημονική διαδικασία.

Αυτό το μοντέλο συμπεριφοράς απέναντι στην πρόκληση μιας **ισόρροπης** ανάπτυξης, θεωρείται ότι είναι και το μόνο που μπορεί να ανταποκριθεί στις προθέσεις περί ανάπτυξης του Λιβαδίου του νέου καλλικρατικού Δήμου Ελασσόνας, χωρίς να σημειωθούν φαινόμενα αντιφατικών ή συγκυριακών παρεμβάσεων, οι οποίες, στο βαθμό που δεν θα είναι ενταγμένες σε ένα κεντρικό σχέδιο ανάπτυξης, κινδυνεύουν να καταλήξουν στην καλύτερη περίπτωση σε αποσπασματικές και στη χειρότερη σε αλληλοαναιρούμενες ή και αλληλοσυγκρουόμενες μεταξύ τους ενέργειες.

Επισημαίνω επιγραμματικά, ότι τα επίπεδα ενός ολοκληρωμένου αναπτυξιακού σχεδίου για το σύνολο της κάθε περιοχής που εντάσσεται και ανήκει διοικητικά στο νεοσύστατο Δήμο, όπως και σε κάθε άλλο, είναι βασικά τρία :

1. **Το χωροταξικό επίπεδο προγραμματισμού και σχεδιασμού**, όπου εξετάζονται οι γενικές προγραμματικές παράμετροι ανάπτυξης του γεωγραφικού και φυσικού χώρου, καθώς και το παραγωγικό δυναμικό (πόροι, άνθρωποι, δραστηριότητες), η προοπτική του σε σχέση με τα πληθυσμιακά και κοινωνικά του χαρακτηριστικά, η ένταξη και η νέα ταυτότητα (θέση και ρόλος) στον ευρύτερο διοικητικό περιφερειακό και εθνικό χώρο και οι επιρροές και εξαρτήσεις του από αυτόν.
2. **Το πολεοδομικό - αστικό επίπεδο προγραμματισμού και σχεδιασμού**, όπου εξετάζονται οι παράμετροι που συμβάλλουν στην αναγνώριση του αστικού ιστού και του κτιριακού δυναμικού της περιοχής, στην αποκατάσταση τους από τις αλλοιώσεις που υπέστησαν διαχρονικά, στην κάλυψη των λειτουργικών τους ελλειμμάτων και στην αναβάθμιση και ανάπτυξη τους στα πλαίσια της ανάκτησης μιας οικιστικής και αστικής ταυτότητας και δυναμικής που κινδυνεύει να χαθεί.
3. **Το αρχιτεκτονικό επίπεδο σχεδιασμού**, όπου τα πορίσματα που θα προκύψουν από τις διερευνητικές και διαγνωστικές μεθόδους των παραπάνω επιπέδων, θα μετουσιωθούν σε συγκεκριμένες σχεδιαστικές αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις, ως επιστέγασμα της όλης αναπτυξιακής διαδικασίας.

Στο πνεύμα αυτό, είναι προφανές ότι κάθε επίπεδο σχεδιασμού περιλαμβάνει ή αποτελείται από μια σειρά επιμέρους προγραμμάτων (υποπρογράμματα), τα οποία λειτουργούν ως βασικές συνιστώσες της κάθε προγραμματικής και σχεδιαστικής ενότητας, θεωρουμένης ως συνισταμένης του αντίστοιχου άξονα (χωροταξικού - πολεοδομικού - αστικού & αρχιτεκτονικού).

Πιστεύω λοιπόν ότι η έναρξη της προσπάθειας που πρέπει να καταβληθεί για την ανάπτυξη και αναβάθμιση του Λιβαδίου, καθώς και για την επανάκτηση της ιστορικής του ταυτότητας, προϋποθέτει τη δημιουργία μιας παραγωγικής «βιβλιοθήκης» μελετών, ώστε το Λιβάδι να βρίσκεται πάντοτε σε ετοιμότητα όσον αφορά την άμεση ανταπόκριση του σε Κοινοτικά προγράμματα, που κατά καιρούς προκη-

ρύσσονται. Θεωρώ ότι ο εξοπλισμός του με σύγχρονα εργαλεία μελετών και σχεδιασμού, είναι ο μόνος δόκιμος τρόπος να λειτουργήσει μια Τοπική Αυτοδιοίκηση παράλληλα με τις απαιτήσεις των καιρών και να μην αιφνιδιάζεται από τα γεγονότα.

Η πολεοδομική οργάνωση των οικισμών της Ελλάδας είναι ένα σύνθετο ζήτημα που πέρα από όλα τα άλλα, έχει ταλανίσει πολύ όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (Δημόσιος Τομέας, Τοπική Αυτοδιοίκηση, τεχνικοί στα θέματα του πολεοδομικού σχεδιασμού κλπ.).

Οι αιτίες κατά τη γνώμη μου πολλές, αλλά μπορούν να συνοψισθούν βασικά σε δύο:

- **Η χρονική αντιστοιχία μεταξύ των αναπτυξιακών αναγκών των τοπικών κοινωνιών και της κρατικής παρέμβασης για την επίλυση τους**, που είχε ως αποτέλεσμα, ο πολεοδομικός σχεδιασμός που είναι στη χώρα μας θεσμικά αμιγώς κρατική υπόθεση, να ακολουθεί συνήθως ασθμαίνοντας τα γεγονότα της οικιστικής εξέλιξης ή ανάπτυξης και να προσπαθεί να νομιμοποιήσει ή να θεραπεύσει τις χωρικές παρεμβάσεις που «*αυθόρμητα*», δηλαδή αυθαίρετα δημιουργήθηκαν από τις αυτόνομες πρωτοβουλίες των πολιτών.
- **Η χρονική αντιστοιχία επίσης, μεταξύ της εφαρμογής των πολεοδομικών σχεδίων, όποτε αυτά λειτούργησαν με προγραμματική λογική και προηγήθηκαν των κοινωνικών πιέσεων και αυτής καθ' εαυτής της συστηματικής ανάπτυξης**. Ουσιαστικά, οι σαφώς διακριτοί ρόλοι μεταξύ του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα όσον αφορά τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις τους στα ζητήματα των πολεοδομικών σχεδίων, δεν εντάχθηκαν ποτέ σε ένα συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής λειτουργώντας ως αναπόσπαστες συνιστώσες του ίδιου ζητήματος, αλλά αυτονομήθηκαν πλήρως και αυτό κυρίως με κρατική ευθύνη.

Το αποτέλεσμα ήταν, ο μεν ιδιωτικός τομέας να προχωρεί με γοργούς ρυθμούς στην αξιοποίηση του τομέα ευθύνης του (ιδιωτικές κατασκευές), όπου και όταν φυσικά εμφανίζονταν λειτουργικές ανάγκες στέγασης ή γενικότερου οικονομικού ενδιαφέροντος, ο δε δημόσιος τομέας - με την ευρύτερη έννοια του όρου - να μην ανταποκρίνεται παράλληλα και συντονισμένα στις υποχρεώσεις του για τη δημιουργία του κοινωνικού εξοπλισμού και όλων εκείνων των απαραίτητων υποδομών που απαιτούνται σε μία συστηματική και ισόρροπη, από κοινωνική, τεχνική, λειτουργική και οικολογική άποψη ανάπτυξη.

Οι βασικοί λοιπόν στόχοι του πολεοδομικού σχεδιασμού, δηλαδή ο μετασχηματισμός της δομής του χώρου προς όφελος της κοινωνίας στην οποία αναφέρεται, κινδυνεύουν να ανατραπούν πλήρως εάν οι πρωτοβουλίες και οι παρεμβάσεις δεν εντάσσονται σε ένα πρόγραμμα εφαρμογής, ρεαλιστικό και αξιόπιστο. Μάλιστα, η προβληματική εφαρμοσιμότητα ενός σχεδίου, δημιουργεί συνήθως παρενέργειες τέτοιας μορφής, που στην ουσία το σχέδιο από βασικό εργαλείο ανάπτυξης, μεταμ-

φιέζεται υποχρεωτικά σε θεραπευτή των νέων πληγών που έχει υποστεί ο χώρος.

Στην περίπτωση μας, ενός ιστορικού και ιδιότυπου οικισμού, με απρόσμενα χαρακτηριστικά, όπως είναι το Λιβάδι, όπου σε πείσμα όλων των καιρών, όλων των τραυματικών εμπειριών της σύγχρονης Ελληνικής ιστορίας, όλων των κοινωνικών και οικονομικών ανακατατάξεων πάντοτε εις βάρος της περιφέρειας και της κεντρομόλου πολιτικής των Αθηνών, σε πείσμα επίσης όλων των αλλογενών προτύπων του σύγχρονου τρόπου ζωής και σκέψης και του συρμού της εποχής, διατήρησε και εξακολουθεί συγκριτικά να διατηρεί σημαντικό μέρος του πληθυσμού του, να διαβιώνει - και όχι να επιβιώνει - σχετικά αξιοπρεπώς, να σπουδάζει τα παιδιά του και να παράγει ζωή και σκέψη, ο σχεδιασμός είχε, έχει και ελπίζω ότι δεν θα έχει, εκλείψει παντελώς.

Το αποτέλεσμα της έλλειψής του είναι εμφανές, γιατί όπως πάντα, πέρα από την εναγώνια πρωτοβουλία για τη βελτίωση της ύπαρξης του, ένας οικισμός χρειάζεται τη βοήθεια του κεντρικού κράτους, το οποίο αντί να καταγράψει αυτή την υγιή οικιστική παρουσία στο χώρο του, να την προφυλάξει και να της σταθεί αρωγός και προστάτης, το εγκατέλειψε στη μοίρα του, όπως εξ άλλου και όλη την περιφέρεια της χώρας. Αναπόφευκτα λοιπόν, το αποτέλεσμα ήταν η αργή μεν αλλά σταδιακή υποβάθμιση του. Είναι η απόδειξη όλης της πολεοδομικής αντιφατικότητας της σύγχρονης Ελλάδας, που καταδεικνύει το πώς μια προικισμένη από άποψη φυσικού και αστικού κάλλους περιοχή, μπορεί να μεταλλαχθεί σταδιακά σε ένα κακέκτυπο αστικού χώρου, χωρίς υποδομή, μεταμορφούμενη κατά βάση σε ένα άθροισμα κτισμάτων, χάνοντας το χαρακτήρα του συνεκτικού οικιστικού συνόλου.

Τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας είναι ορατά δια γυμνού οφθαλμού και δεν χρειάζονται ιδιαίτερα σχόλια γι' αυτό. Η αντικατάσταση του παλιού κτιριακού δυναμικού με άκριτο τρόπο, η έλλειψη δεσμεύσεων και προδιαγραφών στον τρόπο δόμησης, η περιβαλλοντική «ασέβεια» με την οποία αντιμετωπίστηκαν κατασκευαστικά τα δομικά στοιχεία του οικισμού (αστικός ιστός, οδικά δίκτυα, κοινόχρηστοι χώροι κλπ.), δημιούργησε σοβαρά προβλήματα στην ομαλή εξέλιξη της οικιστικής και περιβαλλοντικής ιστορικής συνέχειάς του.

Ο κίνδυνος του να περιέλθει ο ιστορικός οικισμός του Λιβαδιού σε μια ανωνυμία και να καταπέσει περιβαλλοντικά σε έναν οικισμό του συρμού χωρίς ταυτότητα, είναι πλέον ορατός. Χρειάζεται λοιπόν μια προσπάθεια για την ανάκτηση μιας χαμένης οικιστικής προσωπικότητας, που εδώ και πολλές δεκαετίες χαρακτήριζε τον οικισμό του Λιβαδιού και που τα τελευταία χρόνια, μέσα στο γενικότερο πνεύμα του λεγόμενου σύγχρονου τρόπου ζωής, αυτή η προσωπικότητα υπέστη σημαντικές βλάβες, ίσως όχι ακόμη ανεπανόρθωτες.

Χρειάζεται μια προσπάθεια για τη μορφολογική και τυπολογική αποκατάσταση του αστικού ιστού, που είναι το πιο σημαντικό στοιχείο επαναφοράς της χαμένης μνήμης και είναι ικανή να συμπαρασύρει τις τοπικές κοινωνικές δυνάμεις και νοοτροπίες προς μία άλλη κατεύθυνση, όπου θα κυριαρχεί η τρυφερότητα και ο σε-

βασμός προς το δομημένο περιβάλλον, παλιό και νέο.

Μια ουσιαστική παρέμβαση για την ανάδειξη των θεμελιωδών πολιτιστικών στοιχείων του Λιβαδιού - ιστορικές εκκλησίες, αρχοντικά, τοπία φυσικού και αστικού κάλλους κ.λ.π. - πέρα από την αυτονόητη υποχρέωση μιας ευνοούμενης και ευαίσθητης πολιτείας, αποτελεί κατά βάση έναν μονόδρομο, τον μόνο επιστημονικά αποδεκτό, ώστε να ευοδωθεί μια τέτοια ευγενής προσπάθεια, όπως η αναβίωση και αποκατάσταση της οικιστικής φυσιογνωμίας ενός ιστορικού οικισμού.

Το Λιβάδι λοιπόν, πέρα και έξω από σοβινιστικές λογικές και νευρώσεις, αποτελεί έναν ευλογημένο περιβαλλοντικά τόπο, με πολλές δυνατότητες ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα. Αρκεί να προσδιοριστούν και οριοθετηθούν **όλες** οι παράμετροι που μπορούν και πρέπει ως συντελεστές παρέμβασης να ενεργοποιηθούν, για να επιτευχθεί ο στόχος της αναβίωσης.

Παράμετροι ήδη γνωστές και σημαντικές, όπως η επωνυμία και η εμβέλεια των ηρώων προγόνων, το κάλλος του φυσικού ανάγλυφου και τοπίου, η γεωγραφική προσέγγιση με το όρος του Ολύμπου και η σχετικά σταθερή χρονικά πληθυσμιακή παρουσία στο χώρο, εάν δεν συσχετισθούν με άλλες παραμέτρους, εξ ίσου σημαντικές ή και σημαντικότερες, όπως η διατήρηση της τυπολογικής και μορφολογικής φυσιογνωμίας του οικισμού, ο σεβασμός στην ανάπτυξη και διαχείριση του δομημένου και αδόμητου χώρου, ο εξοπλισμός του οικισμού με κατάλληλες υποδομές, η αξιοποίηση των «δυναμικών» κενών του αστικού ιστού με την οργάνωση και ιεράρχηση των αναγκών του κλπ., κινδυνεύουν να διαιωνίζουν μια συγκαταβατικά παθητική θεώρηση των πραγμάτων, μια νοοτροπία νοσταλγικής ιστοριολαγνείας και γραφικότητας, που καμία σχέση δεν έχει με αναπτυξιακά δεδομένα.

Ο κίνδυνος που υπάρχει επίσης, είναι αυτός μιας παραγωγικής μονολειτουργικότητας η οποία σήμερα διέπει το Λιβάδι ως προς τον πρωτογενή τομέα της γεωργίας και κυρίως της κτηνοτροφίας. Η μονομερής σχεδόν αυτή παραγωγική απασχόληση του πληθυσμού, καθιστά την τοπική κοινωνία και τις παραγωγικές της δυνάμεις ευάλωτες και εξαρτημένες, τόσο από συγκυρίες της εποχής (βλέπε προβλήματα υγείας που εμφανίστηκαν κατά καιρούς στο ευρωπαϊκό ζωικό κεφάλαιο - τρελές αγελάδες - νόσος των χοίρων και των πτηνών κλπ.), όσο κυρίως από μια νέα κεντρική οικονομική διαχείριση, που κάποτε είχε έναν εθνικό χαρακτήρα, αλλά σήμερα πια υπόκειται σε επιλογές και αποφάσεις ευρωπαϊκών ή ακόμη και παγκόσμιων κέντρων. Το 2013 οι επιδοτήσεις τελειώνουν.

Η ένταξη του Λιβαδιού και της κοινωνίας του σε ένα ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, του δευτερογενούς (οικοτεχνικές, μικρές βιοτεχνικές μονάδες κλπ.), αλλά κυρίως του τριτογενούς τομέα (τουρισμός και συναφείς υπηρεσίες και εξυπηρετήσεις), θα μπορούσε να είναι το αντίδοτο σε μια τέτοια ενδεχόμενη κρίση του πρωτογενούς τομέα. Για να συμβεί αυτό, κυρίως στο επίπεδο της προληπτικής πολιτικής, θα πρέπει κατ' αρχήν να συνειδητοποιήσει η τοπική κοινωνία αλλά κυρίως οι εκπρόσωποί της και οι λοιποί αρμόδιοι παράγοντες, την πολυπαραμετρική σημασία και

βαρύτητα που διέπει τον ιστορικό τόπο του Λιβαδίου, στον οποίο ζει. Η διαδικασία αυτή, έχει σαφείς προδιαγραφές, τις οποίες θα πρέπει να καταγράψει, επεξεργαστεί και προσαρμόσει στα τοπικά δεδομένα.

Η ανάπτυξη του τουρισμού και των συναφών υπηρεσιών, είναι βασική παράμετρος της αναβίωσης ενός οικισμού και παραπέμπει στην έννοια της αστικότητας του χώρου. Με τον όρο αστικότητα, που δεν έχει σχέση με την αστικοποίηση, νοείται εκείνη η «**αστική ατμόσφαιρα**» που δημιουργήθηκε σε ένα τόπο ανά τους αιώνες, ώστε να τον χαρακτηρίσει ως ιστορικό, με την κλασική και περιρρέουσα έννοια του όρου. Τις ισόρροπες σχέσεις δηλαδή μεταξύ φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος, όπου διατηρήθηκε και αναπτύχθηκε ένας πολιτισμός, ως αποτέλεσμα αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ των δύο δυναμικών αυτών στοιχείων, της φύσης και του ανθρώπινου παράγοντα και που έχει ως αποτέλεσμα την υπέροχη εκείνη αίσθηση της «**αστικής θαλπωρής**» που νοιώθει κάποιος όταν ζει ή επισκέπτεται τον τόπο αυτό.

Ο Καβάφης στο ποίημά του «Από τα Αποκηρυγμένα», λέει μεταξύ άλλων:

Οι ευτυχείς την φύσιν βεβηλούσι. Της λύπης είναι τέμενος η γη.

Αγνώστου πόνου δάκρυ στάζει η αυγή

αι ορφαναί εσπέραι αι χλωμαί πενθούσι και ψάλλει θλιβερά η εκλεκτή ψυχή.

Αι πύλαι, πλην, της φύσεως είναι κλεισταί

εις όσους αδιάφοροι, σκληροί γελώσι, γελώσι ξένοι εν πατρίδι δυστυχεί.

Στην Ελλάδα, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, η αστική θαλπωρή, έχει καταστραφεί και πολλές φορές ανεπανόρθωτα από τη λεγόμενη ανάπτυξη, η οποία ταυτίσθηκε ως προς το δομημένο περιβάλλον με τη βίαιη αντικατάσταση της παλιάς δόμησης με μια νέα, άκριτη, ανιστόρητη και αναιδή. Η χρήση των νέων υλικών, αντί να γίνει με τρόπο προσαρμοσμένο στην ιστορία και την κουλτούρα ενός τόπου, εφαρμόστηκε ισοπεδωτικά, κατέστρεψε παραδοσιακούς πυρήνες και κτίσματα, αλλοίωσε και έκανε άμορφο το περιβάλλον, εμφανίστηκε όμως ως εκσυγχρονισμός, ως νέος και σύγχρονος τρόπος ζωής, ως πανάκεια για την επίλυση των στεγαστικών και λοιπών προβλημάτων της κοινωνίας. Η ευθύνη μπορεί μεν να αποδοθεί εν μέρει στην αυθόρμητη και παρορμητική παρέμβαση των κατοίκων για την επίλυση των στεγαστικών τους προβλημάτων ή την ανανέωση του κτιριακού δυναμικού του χωριού, αλλά κυρίως βαρύνει την πολιτεία, η οποία, οιονεί απούσα, δεν προδιέγραψε κώδικες προστασίας του περιβάλλοντος, δομημένου και μη.

Τα αποτελέσματα αυτής της περιβαλλοντικής διακόρευσης, που είναι ορατά δια γυμνού οφθαλμού και στο Λιβάδι (κυρίως στον κεντρικό του άξονα ο οποίος έχει και το μεγαλύτερο οικονομικό ενδιαφέρον), είχαν ως αποτέλεσμα την καταστροφή της αστικότητας του χώρου του, την κατάργηση της αστικής θαλπωρής και τον αποχρωματισμό εν τέλει ενός τόπου, που επί αιώνες ο χρωστήρας των προγόνων ζωγράφιζε

με περισσή μαστοριά.

Την αναγκαιότητα της αποκατάστασης αυτής της σχέσης που προϋπήρχε από καταβολής οικισμού, την θεωρώ ως τη μόνη ικανή και αναγκαία συνθήκη για την ανάπτυξη του τουρισμού στο Λιβάδι. Στο πνεύμα αυτό, πρέπει να τονιστεί το πόσο αναγκαία είναι η εφαρμογή περιβαλλοντικών κανόνων - με την ευρεία έννοια του όρου περιβάλλον -, σε όλα τα επίπεδα του δομημένου και του αδόμητου χώρου, ώστε, αφ' ενός μεν το Λιβάδι ως οικισμός να αποκαταστήσει και να ανακτήσει τη χαμένη του ιστορική ταυτότητα για λόγους σεβασμού και συνέχειας προς την ιστορία του, αφ' ετέρου δε η αναβίωση του αυτή να συμβάλλει καταλυτικά στην απόκτηση μιας παραγωγικής πολυλειτουργικότητας, κυρίως όσον αφορά τον τριτογενή τομέα του τουρισμού και των υπηρεσιών.

Θεωρώ ότι η λογική αυτή, αποτελεί κατά βάση μονόδρομο για την ένταξη του Λιβαδίου στο κύκλωμα των τόπων έλξης τουριστικών πληθυσμών, για την απεξάρτησή του από μονολειτουργικές παραγωγικές δομές, για την ανάπτυξη νέων συναφών με τον τουρισμό δραστηριοτήτων, για τη δυνατότητα συγκράτησης της νεολαίας του με την απασχόλησή της σε δραστηριότητες που μπορούν να την ικανοποιήσουν κοινωνικά και οικονομικά και με τις εν γένει προοπτικές ανάπτυξης του «χωριού», όπως τρυφερά το αποκαλούν όλοι.

Είναι νομοτελειακά αναπόφευκτο λοιπόν για την όποια προσπάθεια αναβάθμισης της περιοχής, μια ισχυρή παρέμβαση για τη θεραπεία αυτών των παθογενών στοιχείων. Η μόνη ικανή και αναγκαία συνθήκη για την ανατροπή αυτών των δεδομένων, είναι η **ενεργοποίηση του μηχανισμού της ανάπλασης και η επιτέλους θεσμοθέτηση της επέκτασης του σχεδίου, μία ιστορία που καρκίνοβατεί εδώ και 35 περίπου χρόνια.**

Ο χώρος, και ιδιαίτερα ο λειτουργικά οργανωμένος αστικός χώρος, αποτελεί κοινωνικό προϊόν και παράγεται από μια συγκεκριμένη κοινωνία η οποία μεταβάλλεται διαχρονικά. Όπως, λοιπόν, και τα υπόλοιπα κοινωνικά προϊόντα, κι αυτός αντανάκλα τα κοινωνικοοικονομικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά της κοινωνίας που τον παρήγαγε. Η μεταβολή της κοινωνίας, όμως, είναι ταχύτερη και η αντανάκλαση στον δομημένο χώρο εμφανίζει μια σχετική χρονική αδράνεια. Ορισμένα τμήματα του αστικού χώρου, καθίστανται ακατάλληλα ή χρειάζονται ποιοτική αναβάθμιση, για να παρακολουθούν την εξέλιξη της κοινωνίας. Έτσι, προκύπτει το ζήτημα της αστικής επέμβασης (ΣΧΕΔΙΟ), ούτως ώστε ο χώρος να μετασχηματιστεί, αποκτώντας «σύγχρονες» και λειτουργικά δομημένες μορφές. Η πολιτιστική, κοινωνική, οικονομική, θεσμική και ιδεολογική φυσιογνωμία της κοινωνίας, προβάλλεται και αντανάκλαται σε κάθε τύπο επέμβασης, με όλα τα ενδεχομένως θετικά ή αρνητικά χαρακτηριστικά της.

Με τον όρο ανάπλαση, νοείται το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που

αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής.

Τα χαρακτηριστικά στοιχεία του αστικού ιστού του Λιβαδίου είναι τα εξής:

Η δομή του οικισμού είναι απόλυτα προσαρμοσμένη στο φυσικό ανάγλυφο του εδάφους και κατά συνέπεια ο ιστός του είναι και θα είναι παραδοσιακός, ανεξάρτητα από τις άλλες παραμέτρους που καθορίζουν την παραδοσιακότητα ενός οικισμού, όπως η ηλικιακή και ποιοτική κατάσταση των κτισμάτων, η διατήρηση των πυρήνων κλπ. Κατά βάση, υπάρχουν οι δύο πύλες του Λιβαδίου, από Κατερίνη και Ελασσόνα, ο Πολέζος και το Κιόσκι αντιστοίχως, οι οποίες ενώνονται μεταξύ τους με μια κεντρική αρτηρία, τον Άξονα του χωριού, την καρδιακή του αορτή θα έλεγα, όπου στο κέντρο βρίσκεται η καρδιά του, η πλατεία.

Το Κιόσκι, μια που ακολουθώ ιατρική ορολογία, αποτελεί τον πνεύμονα και ταυτόχρονα τη μεγαλύτερη ενιαία ποσότητα αστικής δημοτικής γης του οικισμού, με μέγεθος ίσο περίπου με το 1/5 του. Δεν είναι λοιπόν καθόλου τυχαίο που έγινε ο αποδέκτης όλων ή των περισσότερων κοινοχρήστων και κοινωφελών εγκαταστάσεων του. Και επειδή όπως προανέφερα, η προγραμματική απουσία του κράτους ήταν ανέκαθεν παροιμιώδης, υποκαταστάθηκε από τις αποσπασματικές πρωτοβουλίες των εκάστοτε διοικήσεων της τότε Κοινότητας, των κατοίκων και των απανταχού πατριωτών, οι οποίοι κατά περίπτωση λειτούργησαν ως πολεοδόμοι, αρχιτέκτονες, γεωπόνοι, ναοδόμοι, ξενοδόχοι ή αναπτυξιολόγοι. Είναι χαρακτηριστικό το ότι η κοινωνική υποδομή του Λιβαδίου, όπως εκφράζεται στο Κιόσκι, είναι προϊόν δωρεών των ευεργετών του χωριού, ο καθένας από τους οποίους, κατά τα υποκειμενικά του ιδεολογικά πρότυπα, μετουσίωσε χωρικά τη δωρεά του σε δημόσιο κτίριο ή σε διαμορφώσεις τοπίου. Έχουμε λοιπόν : **το Α' Δημοτικό Σχολείο**, κόσμημα λαμπρό του Λιβαδίου (που πρέπει να αποκαλύψει επιτέλους τη θαυμάσια λιθοδομή του), **το Ζάννειο Πνευματικό Κέντρο**, οραματικό έργο των Ζανναίων, ξενιτεμένων Λιβαδιωτών, έργο ζωής και επένδυση για ένα καλύτερο μέλλον για τη νεολαία, **τη νέα μη ενοριακή εκκλησία του Αγίου Αθανασίου**, η οποία δομήθηκε στο χώρο του ναϊδρίου του παλαιού νεκροταφείου, χωρίς καμία χρηστική αξία και που με τον αδικαιολόγητα μεγάλο όγκο της αντιπαράκειται στη διπλανή ιστορική ενοριακή εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου, **την παιδική χαρά**, **το γήπεδο μπάσκετ**, το άγαλμα **του Γεωργάκη Ολυμπίου**, **το ξενοδοχείο**, δείγμα αθόρυβης, σεμνής αλλά έντιμης αρχιτεκτονικής, το κουφάρι του **παλιού εστιατορίου**, δείγμα απίστευτης αρχιτεκτονικής και μορφολογικής ευτέλειας και μάλιστα σε εξαιρετο σημείο απέναντι από τον Μύτικα και το **τέως γήπεδο**, μία κοντόφθαλμη προ 50 περίπου χρόνων επιλογή, με τις άθλιες κατεστραμμένες ψευδοκερκίδες του, το ωραιότερο σημείο του Λιβαδίου, το επονομαζόμενο και «φαλάκρα» (νονός είναι ο γράφων), μια περιβαλλοντική και διαχρονική ασέλγεια επί ενηλίκων και ανηλίκων,

παλαιών και νέων, όπου περιστασιακά μεν είναι χώρος στάθμευσης φορτηγών ή χώρος συναυλιών και εκδηλώσεων, σταθερά δε είναι λασπότοπος όταν βρέχει. Το συνονθύλευμα αυτό των χρήσεων, των φυτεμένων μέσα στο όμορφο καταπράσινο Γκοτζαμάνειο τοπίο, άλλων πρωτοποριακών για την εποχή τους όπως ο χώρος του Ζαννείου Πνευματικού Κέντρου, άλλων επιβεβλημένων όπως ο ανδριάντας του Ήρωα, άλλων ως προϊόντων χρηστικής συλλογικής ανάγκης, άλλων ως προσωπικών ευγενών επιδιώξεων και άλλων ως στοιχείων αυτοπροβολής, απετέλεσε και αποτελεί το καθημερινό βίωμα αρκετών γενεών.

Φυσικά το επίσημο κράτος, πονηρά σκεπτόμενο, χρησιμοποίησε τον χώρο του πολιτισμού ως χώρο παιδείας επί 50 συναπτά έτη (οι νέες εγκαταστάσεις του Γυμνασίου άρχισαν μόλις προ Ζετίας να λειτουργούν), μη θέλοντας να επενδύσει σε εξειδικευμένες εγκαταστάσεις και σε γυμνασιακή υποδομή, αφαιρώντας τόσο λειτουργικά όσο και ποσοτικά, τμήματα των χώρων πολιτισμού και αποδίδοντας τα ανέξοδα στην παιδεία, που είχε την υποχρέωση να παράσχει. Το αποτέλεσμα ήταν φυσικά η προσαρμογή των αναγκών στους χώρους και όχι οι χώροι στις ανάγκες, με τα γνωστά αποτελέσματα - σχολικές αίθουσες ακατάλληλες και χώροι πολιτισμού συμπιεσμένοι. Σήμερα πάντως, μετά από τόσα χρόνια και παρ' όλο που υπάρχει πλέον η προσθήκη νέων αιθουσών διδασκαλίας στο χώρο μεταξύ του Ζαννείου και του Α' Δημοτικού Σχολείου (ας ελπίσουμε πως θα υπάρξουν παιδιά να τη χαρούν), μπορεί να θεωρήσει κανείς ότι το κτίριο του Ζαννείου έχασε την αρχική του αυτόνομη πολιτιστική ταυτότητα και ενσωματώθηκε πλήρως στο πνεύμα του σχολικού συγκροτήματος.

Το Λιβάδι ως προς τον δημόσιο χώρο, κατά τη γνώμη μου χρήζει ενός νέου και σύγχρονου πολυλειτουργικού κέντρου, στο οποίο θα μπορούν να εκφραστούν οι νέες λειτουργίες που απαιτούνται, όπως ένα συνεδριακό κέντρο, ένα μουσείο πολιτιστικών και εκκλησιαστικών τιμαλφών και εικόνων, μια βιβλιοθήκη προσαρμοσμένη στις ανάγκες της ηλεκτρονικής μας εποχής και αίθουσες ποικίλων και εξειδικευμένων πολιτιστικών δραστηριοτήτων και ερασιτεχνικής δημιουργίας. Αυτές οι εγκαταστάσεις είναι απαραίτητες για τη νέα υπόσταση του Λιβαδίου και την πολιτιστική του αυτάρκεια, αλλά κυρίως για την δυνατότητα που πρέπει να προσφέρουν στην ανύψωση της μορφωτικής στάθμης και της συγκράτησης του πληθυσμού της περιοχής. Και αυτές οι εγκαταστάσεις δεν μπορούν να χωροθετηθούν, χωρίς:

1. Να αξιοποιηθεί και να μορφοποιηθεί τμήμα του σεληνιακού τοπίου της ξυρισμένης και φαλακρής απόληξης του Κιοσκιού, μιας ασχήμιας και ασχημίας, μιας δυσμορφίας και μιας άσεμνης πράξης και απρέπειας, η οποία πλέον χρησιμοποιείται κυρίως ως χώρος στάθμευσης φορτηγών

2. Να θεσμοθετηθεί η επέκταση του οικισμού, που θα προσθέσει νέο δημόσιο χώρο και τις δυνατότητες αποκεντρωμένων κοινωνικών και πολιτιστικών δομών, ενώ ο χώρος κατοικίας θα αποσυμπιέσει τους υπερκορεσμένους πυρήνες κατοικίας και θα ανακουφίσει τον ιστό

3. Να αποκατασταθεί όλο το οδικό δίκτυο, εκείνο το θαυμάσιο πλακόστρωτο του παρελθόντος που κάποιοι ανάλγητοι κατέστρεψαν απερίσκεπτα
4. Να αποκατασταθούν και να αναδειχθούν τα μνημεία.

Στο σημείο αυτό, δεν μπορώ να μην αναφερθώ στην ατυχέστατη εν πολλοίς σχεδίαση του βορείου τμήματος του Κιοσκιού, με την προσπάθεια να γεμίσουν τα κενά με ανεργάτιστες γεωμετρικές χαράξεις, ένα συνονθύλευμα σχημάτων που περιλαμβάνει γωνίες ορθές, οξείες και αμβλείες, καμπύλες και τεταρτημόρια κύκλων, σε μία εναγώνια προσπάθεια διαφοροποίησης από μία λιτή και κλασική διάταξη. Δεν μπορώ επίσης να μη σχολιάζω την «αγκαλίτσα» που δημιουργήθηκε για να δεχθεί το μαρμάρινο έκτρωμα με τις Νηρηίδες, τον Έρωτα και το Μπαρμπούνι καπέλλο, δείγμα απίστευτης κακογουστιάς και ευτέλειας, «γλυπτό» κατ' ευφημισμόν. Προσωπικά πιστεύω ότι αποτελεί μία σημειολογική προσβολή για το Λιβάνι, κατάλληλο για κήπο νεόπλουτου μεγαλοβιοτέχνη. Είναι ο ορισμός του κιτς, ως υπερθετικού του υπερφίαλου. Υπάρχει ο Πάνας ο τραγοπόδαρος, ο Διόνυσος, ο θεός του τσίπουρου, ακόμη και ένας συμπαθής γαϊδαράκος, στυλοβάτης της τοπικής οικονομίας πριν από τα 4Χ4, που θα μπορούσαν να εκπληρώσουν τις νατουραλιστικές ανησυχίες των επιλεξάντων αυτή την προσβολή.

Επίσης δεν μπορώ να μην σχολιάσω και την καταστροφή της μονής της Αγίας Τριάδας από χέρια ιερωμένων, που δείχνει το ανιστόρητο και το ευτελές της αντίληψης περί διατήρησης της παράδοσης από τους εντεταλμένους εν προκειμένω ταγούς. Για τέτοιες πέτρες του 1700, προσκνητάρια αγωνιστών, που κατέληξαν αποστειρωμένοι και παγωμένοι αποδέκτες ανιστόρητων επισκεπτών και που τις θεωρούν ερείπια οι μεγαλόσχημοι κληρικοί και ορισμένοι οσφυοκάμπτες κοσμικοί, γι' αυτές τις πέτρες έλεγε ο Μακρυγιάννης ότι πολέμησε η γενιά του.

Όλα αυτά είναι πληγές, σύγχρονες πληγές που πρέπει να επουλωθούν το ταχύτερο.

Ως προς τη μορφολογία και την τυπολογία του οικιστικού αποθέματος, κατά τη γνώμη μου, θα πρέπει:

1. Να ιεραρχηθούν παρεμβάσεις για την αποκατάσταση και αναμόρφωση των όψεων, κατ' αρχάς στα ζωτικά σημεία του οικισμού (κεντρικός δρόμος, πλατείες, περιβάλλον χώρος των μνημείων) και
2. Να εκπονηθεί ένα σχέδιο επί μέρους αποκαταστάσεων και διαμορφώσεων των όψεων των τοπικών οδών.
3. Να προταθούν τυπολογικά και μορφολογικά πρότυπα για κάθε νέα δόμηση

Εναπόκειται στις ευαισθησίες των όποιων σχεδιαστών να παρέμβουν με περισσή προσοχή και τέχνη, ώστε να συνθέσουν τον αδόμητο χώρο με τον δομημένο και το πράσινο με τρόπο οργανικό και τρυφερό και να δημιουργήσουν μια σύγχρονη υποδομή και δομή εν τέλει, που να οσμώσει το παλιό με το νέο, που να

βάλει τις βάσεις για τη νέα εποχή που πρέπει να βιώσει ο τόπος.

Κι επειδή, όπως λέει ο Καβάφης:

Καινούργιους τόπους δεν θα βρεις, δε θάβρεις άλλες θάλασσες.

Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς

τους ίδιους. Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς

και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις,

το ζήτημα του Λιβαδίου, κατά βάση, είναι η επανάκτηση της παλιάς του ταυτότητας με παράλληλη αναζήτηση μιας νέας στο οικιστικό σύστημα της χώρας που μέχρι τώρα αναπτύχθηκε ετεροβαρώς και που τώρα προσπαθεί κι αυτό να οργανώσει τις υποδομές του και να ανταποκριθεί στους νέους ρόλους που του προδιαγράφει διαλεκτικά η ιστορία.

Γνωρίζουμε ότι το κάθε προϊόν του σχεδιασμού οφείλει να είναι αποδεκτό από την κοινωνία στην οποία απευθύνεται, ταυτόχρονα από τεχνικής, λειτουργικής, οικονομικής, κοινωνικής και αισθητικής πλευράς. Ας μη πριμοδοτήσουμε ιδιαίτερα καμία από αυτές εις βάρος των άλλων, κυρίως τις πονηρές κι ας μην υποβαθμίσουμε ή αγνοήσουμε άλλες, κυρίως τις ακριβές. Ας μην ανατρέψουμε ισορροπίες που μια πρόταση φιλοδοξεί ότι επιτυγχάνει κι ας μη καταστρέψουμε τις ευγενείς φιλοδοξίες και τα οράματα, τόσο των όποιων ευαίσθητων αρμοδίων, όσο και των κατοίκων, παλαιών και νέων. Κυρίως όμως ας μην είμαστε υπόλογοι για έλλειψη οραμάτων περιβαλλοντικού σεβασμού προς τις νέες γενιές.

Ούτως ή άλλως ένα σχέδιο, όποιας κλίμακας και είδους, ποτέ δεν εφαρμόζεται στην πληρότητα του. Η διάσταση που υπάρχει μεταξύ του σχεδίου επί χάρτου και του σχεδίου εφαρμογής, δημιουργεί πολλές φορές την αίσθηση ή ακόμη και τη βεβαιότητα της εικονικής πραγματικότητας. Η εφαρμογή ενός σχεδίου λοιπόν, αποτελεί συνήθως μια ουτοπική πραγματικότητα. Και ως γνωστόν, υπάρχει μια ειδοποιός διαφορά μεταξύ μιας ουτοπικής πραγματικότητας και μιας πραγματικής ουτοπίας.

Επειδή Πόλη είναι η προβολή της ιστορίας στο έδαφος,

Δεν μένει παρά να ξέρουμε να βλέπουμε, να ξέρουμε να διαβάζουμε την ιστορία και να μάθουμε να διορθώνουμε τα «ορθογραφικά» μας ιστορικά λάθη.

Με την έννοια αυτή, ας είμαστε αισιόδοξοι ότι η προβολή της ιστορίας της πόλης του Λιβαδίου στο έδαφος, σε κάποιο μετρήσιμο ιστορικά χρόνο, θα είναι η προβολή μιας καλύτερης κοινωνίας. Και όπως αναφέρει ο Δάντης στη Θεία του Κωμωδία, η ελπίδα είναι η τελευταία που πεθαίνει. Και κανείς δεν μπορεί να μας αρνηθεί την ελπίδα ότι η ουτοπία του σήμερα θα είναι η πραγματικότητα του αύριο.

Κι ένα υστερόγραφο:

Επειδή υπάρχει μία διάθεση από τους κυβερνώντες, κάτι περίεργους γιάπηδες εξ

Εσπερίας, κάτι τεχνοκράτες της πολυθρόνας με περίεργα και κολοβά ελληνικά μεταγλωττισμένα από αγγλικά, για την αξιοποίηση των λιγνιτικών αποθεμάτων του κάμπου της Ελασσόνας και κατ' επέκταση την 'Πτολεμαΐδοποίηση' της περιοχής, θα απαντήσω με στίχους του μεγάλου μας ποιητή και στιχουργού Νίκου Γκάτσου από τη συλλογή του 'Τα παράλογα', μελοποιημένα από τον μέγα Μάνο Χατζιδάκι:

Εκεί που φύτευνε φλισκούνι και άγρια μέντα και έβγαζε η γης το πρώτο της κυκλάμινο,

τώρα χωριάτες παζαρεύουνε τσιμέντα και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο.

Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες ευλαβικά πριν μπουν στο θυσιαστήριο,

τώρα πετάνε τ' αποτσιγάρα οι τουρίστες και το καινούριο πάν να δουν διυλιστήριο.

Αν αυτό θέλουν, ας τους στείλουμε για εκδίκηση τα πρακτικά αυτού του σεμιναρίου. Ίσως αγγίξει ο ποιητής τις όποιες ξεχασμένες τους ευαισθησίες, αν τυχόν δεν τις έχουν θάψει τα σπρεντς, τα τοξικά ομόλογα και τα σουάπς.

ΑΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Θ. Δ. ΖΑΓΚΑΣ

Αν. Καθηγητής

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΑΣΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑΣ
e-mail: zagas@for.auth.gr**

Η Ελλάδα είναι χώρα ορεινή, αφού το 65% της έκτασής της ανήκει στη λοφώδη, ορεινή και αλπική ζώνη. Σε όποια κατεύθυνση και αν ρίξει κάποιος το μάτι του αυτό θα σταματήσει σε κάποια ψηλή κορυφή.

Αυτά τα ψηλά βουνά πολλές φορές είναι γυμνά στο μεγαλύτερό τους μέρος και για το λόγο αυτό υποτιμώνται τόσο από τους Έλληνες όσο και τους ξένους επισκέπτες. Ανεξάρτητα από το βαθμό κάλυψής τους με δάση, τα ελληνικά βουνά αποτελούν τοπία σπάνιας ομορφιάς αλλά και εξαιρετικά καταφύγια τόσο της χλωρίδας όσο και της πανίδας. Για να το ανακαλύψει όμως κάποιος αυτό, θα πρέπει να μπει στον κόπο να απομακρυνθεί λίγο από τα τουριστικά αναπτυγμένα παράλια προς το εσωτερικό και ενδεχομένως να υποβληθεί και σε κάποια σωματική κούραση.

Τα τελευταία χρόνια ο όρος ανάπτυξη κυριαρχεί παγκοσμίως. Το ίδιο συμβαίνει και στη χώρα μας η οποία πασχίζει να πετύχει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της οικονομίας με ιδιαίτερη βαρύτητα στον τριτογενή τομέα.

Σ' αυτή τη διαδικασία προτεραιότητα έχουν οι παραθαλάσσιες περιοχές τόσο της ηπειρωτικής όσο και της νησιωτικής χώρας. Παρόλα αυτά στις μέρες μας βλέπουμε και διάφορες ορεινές περιοχές να προσπαθούν ν' αναπτυχθούν κυρίως οικότουριστικά. Κάτι τέτοιο είναι άκρως επιθυμητό αφού είναι σε όλους μας γνωστό ότι η ύπαιθρος ερημώνει και πολύ περισσότερο οι δυσπρόσιτες ορεινές περιοχές. Τα ερωτήματα όμως που μπαίνουν είναι αν η επιχειρούμενη αυτή ανάπτυξη γίνεται προς τη σωστή κατεύθυνση, εάν η πολιτική η οποία ακολουθείται είναι η σωστή, εάν τα μέσα τα οποία χρησιμοποιούνται είναι τα κατάλληλα, εάν αξιοποιούνται όλες οι δυνατότητες των περιοχών αυτών και τέλος εάν λαμβάνεται μέριμνα για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την αντοχή των όποιων επιλογών μακροπρόθεσμα.

Τα παραπάνω επισημαίνονται για το λόγο ότι η μέχρι σήμερα ακολουθούμενη πολιτική (πλην μεμονωμένων εξαιρέσεων) δεν είναι προς τη σωστή κατεύθυνση αφού δεν προωθεί τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό και την αιψόφορο ανάπτυξη των περιοχών αυτών. Απεναντίας υπερτονίζει δυσανάλογα και επιλεκτικά μεμονωμένους τομείς του ορεινού χώρου όπως είναι το χιόνι και τα χιονοδρομικά, παραμερίζοντας

διαχρονικές αξίες όπως είναι το ανεπανάληπτο φυσικό περιβάλλον και η πολιτιστική κληρονομιά αλλά και σημαντικές, οικονομικές δραστηριότητες του ορεινού χώρου (παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, οικόπεχνας κ.λ.π.).

Σε πολλές περιπτώσεις ο ιδιωτικός τομέας αναλαμβάνει πρωτοβουλίες διοργάνωσης εξορμήσεων, ομάδων του αστικού πληθυσμού σε ορεινές και δύσβατες περιοχές της χώρας χωρίς όμως οργάνωση και υποδομές. Το αποτέλεσμα αυτών των πρωτοβουλιών είναι, πολλές από αυτές τις εξορμήσεις να έχουν δυσάρεστη εξέλιξη ή να καταλήγουν ακόμα και σε τραγωδία. Θυμόμαστε όλοι πολύ καλά το πρόσφατο ατύχημα στον ποταμό Λούσιο της Αρκαδίας. Το δυστύχημα αυτό δεν θα συνέβαινε εάν υπήρχαν οι απαραίτητες υποδομές και η απαιτούμενη οργάνωση.

Το ερώτημα όμως που τίθεται είναι μπορεί ο ιδιωτικός τομέας να αναλάβει και να υλοποιήσει κάτι τέτοιο; Η απάντηση είναι ότι εφόσον η παραπάνω επένδυση και οι όροι με τους οποίους αυτή θα πραγματοποιηθεί αναμένεται να αποδώσει κέρδη, ναι. Σε αντίθετη όμως περίπτωση όχι.

Προκύπτει επομένως ότι, αν επιθυμούμε ανάπτυξη στον ορεινό χώρο θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία του Δημοσίου και του Ιδιωτικού Τομέα. Ο Δημόσιος Τομέας θα αναλάβει την υλοποίηση των υποδομών κατά τρόπο ανταποδοτικό ή όχι, ενώ ο ιδιωτικός τομέας θα εμπλακεί στον Τομέα της επιχειρηματικότητας.

Σήμερα μετά από μια μακρά πορεία ο άνθρωπος βρίσκεται σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι ανάλογο με αυτό της μυθολογίας απ' όπου ξεκινούσαν τα μονοπάτια της αρετής και της κακίας.

Το ένα απ' αυτά μας υπόσχεται μια εφήμερη υπερεπάρκεια αγαθών χωρίς ηθικούς φραγμούς και δεσμεύσεις ενώ το άλλο, μια με μέτρο κάλυψη των αναγκών σε αγαθά και υπηρεσίες αλλά σε διαρκή ή σε διηλεκτή «επί το επιστημονικότερον» βάση, με αντίστοιχες όμως πάντα δεσμεύσεις και υποχρεώσεις.

Ο πρώτος δρόμος έχει να κάνει με τη ληστρική, αποικιοκρατικού χαρακτήρα εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ανανεώσιμων και μη.

Ο δεύτερος δρόμος υπόκειται σε αυστηρούς κανόνες και περιορισμούς, αλλά κυρίως ηθικές δεσμεύσεις, σέβεται τους φυσικούς πόρους και φροντίζει πάντα και για το μέλλον.

Τα τελευταία χρόνια, ο όρος αειφορία απέκτησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφού επαναπροσδιορίζει τις σχέσεις του ανθρώπου με τη φύση. Η γενική σημασία του όρου εμπεριέχει εκτός από την εκμετάλλευση και την έννοια της διατήρησης και ανανέωσης ενός πόρου, μιας διαδικασίας ή μιας περιβαλλοντικής ιδιότητας σε διαρκή βάση.

Σε ότι αφορά τώρα τον όρο αειφόρος ανάπτυξη ένας από τους πιο δημοφιλείς ορισμούς είναι αυτός της παγκόσμιας επιτροπής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη η οποία λέει ότι: **«Αειφόρος ή αειφορική είναι η ανάπτυξη εκείνη, η οποία καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενιών, να καλύψουν τις ανάγκες τους».**

Ο ορισμός αυτός δέχεται ότι η αειφόρος ανάπτυξη, εμπλέκει κάποια αντίληψη σεβασμού των συμφερόντων των απογόνων μας.

Έτσι μια από τις αρχές της αειφορικής διαχείρισης πόρων είναι «αυτή της δικαιοσύνης μεταξύ των γενεών», δηλαδή «η κάλυψη των αναγκών του σήμερα με ταυτόχρονη διατήρηση πόρων και δυνατοτήτων για το αύριο» (Huntley et al 1991). Κάτι τέτοιο βέβαια είναι τότε μόνο δυνατό όταν οι βασικοί συντελεστές παραγωγής παραμείνουν αναλλοίωτοι.

Από οικολογική άποψη «αειφορία» σημαίνει διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης και λειτουργίας των οικοσυστημάτων. Για τους οικονομολόγους σημαίνει διατήρηση και βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του ανθρώπου (Toman 1992).

Αρχικά ο όρος «αειφορία» αναφέρονταν σε συστήματα συγκομιδής συγκεκριμένων ανανεώσιμων φυσικών πόρων οι οποίοι θα μπορούσαν να διατηρηθούν σε διαρκή βάση. Οι οικολόγοι διεύρυναν τον ορισμό με σκοπό να εκφράσουν ανησυχίες για τη διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης και λειτουργίας του γήινου οικοσυστήματος.

Οι οικονομολόγοι έχουν δώσει συνήθως έμφαση στη διατήρηση και βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης του ανθρώπου, όπου οι φυσικοί πόροι και το περιβάλλον μπορεί να είναι σημαντικά, αλλά αυτά αντιπροσωπεύουν μέρος μόνο της όλης ιστορίας.

Άλλοι οικονομολόγοι πάλι διατυπώνουν την άποψη ότι το ανθρώπινο είδος έχει καταφέρει να αποφύγει τη σπανιότητα μέσω υποκατάστατων πόρων και τεχνικών εφευρέσεων. Όσον αφορά δε τις αντισταθμιστικές επενδύσεις, κατά τους οικολόγους αυτές είναι συχνά ανέφικτες και ηθικά ανεπίτρεπτες (Gosz, 1992).

Η αειφόρος ανάπτυξη θα μπορούσε να παρομοιασθεί με μια τρίποδη καρέκλα. Το ένα της πόδι αντιστοιχεί στην επιστημονική γνώση, το δεύτερο στην αποδοχή κάποιων αρχών ηθικής (περιβαλλοντικής ηθικής) και το τρίτο στην πρόβλεψη μελλοντικών ωφελειών, που δεν είναι ακόμα γνωστές.

Σε ότι αφορά τη χώρα μας αυτή έχει να επιδείξει σε σχέση με άλλες χώρες δύο σημαντικά στοιχεία τα οποία εάν αντιμετωπισθούν σωστά είναι σε θέση να εξασφα-

λίσουν την ευημερία στις μελλοντικές γενιές. Το πρώτο είναι τα μνημεία του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού και το δεύτερο είναι το ανεκτίμητης αξίας φυσικό περιβάλλον με σημαντικότερο συστατικό το πολυποίκιλο Ελληνικό δάσος.

Το Ελληνικό δάσος χαρακτηρίζεται κατά κανόνα από μια πολυλειτουργικότητα που συνδυάζει παραγωγή οικονομικών και προσφορά κοινωφελών αγαθών. Οι διάφορες κοινωφελείς επιδράσεις του δάσους αποκτούν με το χρόνο προβάδισμα έναντι του οικονομικού του ρόλου. Η οικολογική λειτουργία συντελεί στην προστασία του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο ζούμε και δραστηριοποιούμαστε.

Η προστατευτική λειτουργία συνδυάζει την προστασία των δασικών εδαφών αλλά και όλων των έργων πολιτισμού.

Η αισθητική και αναψυχική επίδραση είναι ανεκτίμητης αξίας για το σύγχρονο άνθρωπο, αφού σε στιγμές πνευματικής κόπωσης το δάσος αποτελεί το πολύτιμο ησυχαστήριό του.

Η συμβολή του ελληνικού δάσους στην παραγωγή άριστης ποιότητας νερού, κάτι που θ' απασχολήσει ολόκληρη την υφήλιο μελλοντικά, είναι καθοριστική.

Η βιοποικιλότητα των ελληνικών δασών πιθανόν να αποτελεί τη σημαντικότερη κληρονομιά για τις γενιές που έρχονται αφού την αξία της κανείς δεν μπορεί ν' αποτιμήσει (ακόμα και) σήμερα.

Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι όλα τα προγράμματα ανάπτυξης τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα δάση της περιοχής τα οποία θα πρέπει να διαχειρίζονται κατάλληλα έτσι ώστε να συμβάλλουν στην αειφόρο ανάπτυξη των περιοχών αυτών.

Σε περίπτωση που η έκτασή τους, η σύνθεση και η δομή τους βρίσκονται σε ικανοποιητικά επίπεδα, αυτά θα πρέπει να διαχειρίζονται αειφορικά έτσι ώστε να παραδοθούν ανέπαφα στις μελλοντικές γενιές.

Σε περίπτωση που τα δασικά οικοσυστήματα μιας περιοχής είναι υποβαθμισμένα, κάθε σχέδιο ανάπτυξης θα πρέπει να περιλαμβάνει και την αναβάθμιση του περιβάλλοντα χώρου εάν θέλουμε η ανάπτυξη αυτή να είναι αειφόρος.

Η χώρα μας είναι ορεινή και σαν τέτοια παρουσιάζει πολλές ιδιαιτερότητες. Οι γεωργικές εκτάσεις έχουν ανάγκη από προστασία τόσο αντιπλημμυρική όσο και οικολογική και γι' αυτό δεν θα ήταν υπερβολή εάν προτείναμε πολλές οριακές εκτάσεις να αποδοθούν στη δασοπονία.

Τα μεγάλα έργα υποδομής, εθνικοί δρόμοι, σιδηρόδρομος, υδροηλεκτρικά έργα, θα πρέπει να προστατευθούν από τα ακραία καιρικά φαινόμενα. Με τις κατάλληλες αναδασωτικές παρεμβάσεις τα έργα αυτά μπορούν να εξασφαλισθούν και επί πλέον οι διαταραγμένες επιφάνειες να αποκατασταθούν αισθητικά.

Όλα τα παραπάνω επισημαίνονται για το λόγο ότι με την κατασκευή των μεγάλων έργων θα πρέπει απαραίτητα να λαμβάνονται τα ενδεδειγμένα μέτρα. Ειδάλλως κινδυνεύουμε να κατηγορηθούμε για πρόκληση πρωτόγνωρων ζημιών στο περιβάλλον που ανάλογες δεν έχουν καταγραφεί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Επειδή όμως κανείς φαντάζομαι δεν θέλει να χρεωθεί κάτι τέτοιο, επιβάλλεται η υιοθέτηση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης, στην επίτευξη της οποίας η δασοπονία μπορεί να συμβάλλει τα μέγιστα αφού επί αιώνες εφαρμόζει την αειφορία στην πράξη.

Στην προσπάθεια όμως αυτή η Ελληνική δασοπονία χρειάζεται τη στοιχειώδη συμπαράσταση της Ελληνικής Πολιτείας, η οποία έχει να ωφεληθεί τα μέγιστα από το άριστα καταρτισμένο δασολογικό δυναμικό. Οι Έλληνες δασολόγοι είναι σε θέση ν' αντιμετωπίσουν και να φέρουν κατά τον καλύτερο τρόπο σε πέρας προβλήματα τα οποία ξεκινούν από τον αστικό χώρο και φθάνουν μέχρι τον ορεινό χώρο, διακατεχόμενα πάντα από τις βασικές αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.

Θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι η δασοπονία είναι ένας επιστημονικός κλάδος με κοινωνικό πρόσωπο. Σαν τέτοιος θα πρέπει να αξιοποιηθεί τόσο από τους ενεργούς πολίτες όσο και από τους πολιτικούς και τους παράγοντες της τοπικής αυτοδιοίκησης. Για να γίνει όμως κάτι τέτοιο πράξη, χρειάζεται να δρομολογηθεί μια συνεργασία καρπό της οποίας θ' αποτελέσει η αειφόρος ανάπτυξη.

Αντιπυρική προστασία δασών

Τα δάση αποτελούν πολύτιμα οικοσυστήματα τα οποία υποστηρίζουν τη ζωή στον πλανήτη. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να προστατευθούν κατά τον καλύτερο τρόπο, από κάθε μορφής κίνδυνο και ιδιαίτερα τις δασικές πυρκαγιές. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία σ' αυτό γιατί κατά τα τελευταία χρόνια με αποκορύφωμα τον φετινό καλοκαίρι (2007) είδαμε να καταστρέφονται πολύτιμα δάση της χώρας μας.

Όλα αυτά συμβαίνουν για το λόγο ότι στη χώρα μας δεν υπάρχει η παραμικρή οργάνωση στο θέμα της πρόληψης των δασικών πυρκαγιών.

Είναι παγκοσμίως γνωστό ότι οι δασικές πυρκαγιές θα πρέπει να προλαβαίνονται και αντιμετωπίζονται στη γένεσή τους με κρίσιμο χρόνο επέμβασης τα 10 έως 15 λεπτά της ώρας. Από τη στιγμή που μια πυρκαγιά αποκτήσει μεγάλες διαστάσεις μόνο

έμμεσα αντιμετωπίζεται με τη δημιουργία «ψιλών» αντιπυρικών ζωνών ή «αντιπύρ».

Τα εναέρια μέσα βοηθούν στην κατάσβεση των δασικών πυρκαγιών αλλά αφενός δεν είναι σε θέση να την ολοκληρώσουν από μόνα τους και αφετέρου η δράση τους υπόκειται σε πολλούς περιορισμούς (καιρικές συνθήκες, αδυναμία δράσης τους κατά τη νύχτα).

Επιβάλλεται λοιπόν η οργάνωση ενός συστήματος δασοπυρόσβεσης με ιδιαίτερη βαρύτητα στην πρόληψη. Αυτό θα βασίζεται:

- Στη διαρκή επιτήρηση του χώρου από δίκτυο παρατηρητηρίων (πυροφυλακίων) σε 24ωρη βάση, κατά την επικίνδυνη ξηρόθερμη περίοδο η οποία για τις περιοχές της χώρας μας ξεκινά το Μάιο και τελειώνει τον Οκτώβριο μετά την πτώση των φθινοπωρινών βροχών. Η επιτήρηση αυτή μπορεί να υποστηρίζεται και από μέσα σύγχρονης τεχνολογίας, σε καμία περίπτωση όμως αυτά δεν θα υποκαταστήσουν την ανθρώπινη παρουσία. Είμαστε υποχρεωμένοι στο μεγάλο αυτό ζήτημα να διατηρούμε διπλές και τριπλές «κλείδες» ασφαλείας.
- Στην ανάπτυξη ενός εξελιγμένου και αξιόπιστου συστήματος επικοινωνιών, έτσι ώστε να υπάρχει άμεση αναγγελία και εντοπισμός κάθε εκδηλούμενης πυρκαγιάς. Και στο ζήτημα αυτό θα πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον δύο ή και περισσότερα εναλλακτικά συστήματα για λόγους ασφαλείας. Για παράδειγμα μπορούν να λειτουργούν ταυ-τόχρονα, σύστημα ασύρματης επικοινωνίας, σύστημα ενσύρματης τη-λεφωνίας και σύστημα κινητής τηλεφωνίας, έτσι ώστε ο χρόνος αναγγελίας της πυρκαγιάς να είναι κατά το δυνατόν μικρότερος.
- Στην άμεση επέμβαση ειδικά για το σκοπό αυτό εκπαιδευμένης ομάδας δασοπυροσβεστών.

Μετά τον εντοπισμό και αναγγελία της πυρκαγιάς θα καταφθάνει στο χώρο της, ειδικά εκπαιδευμένη για το σκοπό αυτό ομάδα με ειδικό ευέλικτο όχημα το οποίο θα φέρει βυτίο νερού 500 – 1000 λίτρων και τον απαραίτητο εξοπλισμό. Η ομάδα αυτή θα επιχειρεί την κατάσβεση και παράλληλα θα εκτιμά εάν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει την πυρκαγιά. Σε αντίθετη περίπτωση καλεί ενισχύσεις και ταυτόχρονα συνεχίζει το έργο της κατάσβεσης.

Πλην των παραπάνω η διαμορφωθείσα πρόσφατα κατάσταση επιβάλλει τη λήψη αυξημένων μέτρων σε όλα τα επίπεδα:

- Σε επίπεδο κρατικών υπηρεσιών.

- Σε επίπεδο Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης.
- Σε επίπεδο Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης.
- Σε επίπεδο Οικισμών και
- Σε ατομικό επίπεδο.

Αποφασιστικό ρόλο στην έναρξη και διάδοση των πυρκαγιών διαδραματίζουν:

- Η καύσιμη ύλη.
- Οι μετεωρολογικές συνθήκες.
- Η τοπογραφία της περιοχής.

Από τους τρεις αυτούς παράγοντες ο μόνος που επιδέχεται τροποποίηση είναι αυτός της καύσιμης ύλης. Για το λόγο αυτό τα δάση θα πρέπει να υφίστανται τους κατάλληλους χειρισμούς για τη μείωση του κινδύνου των πυρκαγιών.

Με διάφορους δασοκομικούς χειρισμούς υπάρχει η δυνατότητα:

- Της μερικής ή ολικής απομάκρυνσης της καύσιμης ύλης.
- Της τροποποίησης της καύσιμης ύλης (θρυμματισμός) και
- Της απομόνωσης της καύσιμης ύλης.

Σε επίπεδο καταστολής κρίνεται απαραίτητη η οργάνωση του ανθρώπινου δυναμικού και η πρόβλεψη των απαραίτητων υποδομών και μέσων. Τέτοια είναι:

- Επαρκής αριθμός καλά εκπαιδευμένου υλωρικού προσωπικού.
- Επάρκεια εξοπλισμού και μέσων από τα πιο μικρά έως τα πιο μεγάλα (εναέρια).
- Σχεδιασμός και οργάνωση ενός εξελιγμένου συστήματος επικοινωνιών.
- Σχεδιασμός και οργάνωση του συστήματος υδροληψίας των πυροσβεστικών οχημάτων και των εναέριων μέσων.

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν για κάθε δάσος θα πρέπει να εκπονείται σχέδιο αντιπυρικής προστασίας το οποίο θα δοκιμάζεται και επικαιροποιείται σε ετήσια βάση. Αυτό θα βασίζεται κυρίως στην πρόληψη με τα εξής μέσα:

- Ενημέρωση
- Διαρκής επαγρύπνηση
- Δίκτυο υδατοδεξαμενών και πυροσβεστικών κρουνών
- Χειρισμό βλάστησης και ξηρού υλικού
- Ζώνες αντιπυρικής προστασίας κατάλληλα σχεδιασμένες
- Συντήρηση οδικού δικτύου
- Οργάνωση των διαθέσιμων μέσων

Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να πολεμήσουμε τη μάστιγα των δασικών πυρκαγιών και

θα προστατέψουμε τα δάση της χώρας μας και το φυσικό περιβάλλον γενικότερα.

Αποκατάσταση καμμένων δασών

Τα δασικά οικοσυστήματα της χώρας μας είναι ανεκτίμητης αξίας για το λόγο ότι τα περισσότερα εξ αυτών ανήκουν στην κατηγορία των αρχέγονων δασών τα οποία σπανίζουν σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Ως εκ τούτου το ενδιαφέρον γι' αυτά ξεφεύγει από τα όρια της χώρας μας και η προστασία τους από κάθε μορφής κίνδυνο είναι επιτακτική ανάγκη.

Μετά από μια καταστροφική πυρκαγιά βρισκόμαστε δυστυχώς, προ ενός δυσάρεστου τετελεσμένου γεγονότος. Το δάσος έχει καταστραφεί. Οι συνέπειες όμως της δασικής πυρκαγιάς δεν έχουν τελειώσει. Το έδαφος είναι το μεγαλύτερο κεφάλαιο για κάθε μορφή εδαφοπονίας και ως εκ τούτου και για τη δασοπονία. Μετά την πυρκαγιά οι προσπάθειές μας επικεντρώνονται στην προστασία των εδαφών. Θα πρέπει οι καμμένες επιφάνειες να προστατευθούν κατ' αρχήν από τη διάβρωση και στη συνέχεια να καλυφθούν το συντομότερο με δασική βλάστηση.

Για το λόγο αυτό μετά από την πυρκαγιά θα πρέπει να διενεργείται υλοτομία των καμμένων δένδρων και θάμνων για την ταχύτερη αποσύνθεση της βιομάζας και τη βελτίωση της αισθητικής των καμμένων περιοχών.

Ακολουθεί χαρτογράφηση των περιοχών ως εξής:

- Από πλευράς αναγλύφου και πλημμυρικής επικινδυνότητας έτσι ώστε να σχεδιασθούν και ιεραρχηθούν τα απαραίτητα αντιπλημμυρικά έργα. Η χαρτογράφηση θα πρέπει να γίνει από ειδικό επιστήμονα κατά προτίμηση της ειδικότητας των Διευθετήσεων Ορεινών Υδάτων.
- Από πλευράς δασοπονικού είδους και δυνατότητας φυσικής αναγέννησής τους έτσι ώστε να εντοπισθούν και ιεραρχηθούν οι προς αναδάσωση εκτάσεις. Η χαρτογράφηση αυτή πρέπει να γίνει από ειδικό επιστήμονα με ειδικότητα Δασοκομία και ειδική εμπειρία στα «πυρόφιλα» ή «πυράντοχα» οικοσυστήματα και την αναγέννησή τους μετά από πυρκαγιά.

Αυτά είναι απαραίτητα για το λόγο ότι οι παραπάνω δράσεις δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν σε ολόκληρη την έκταση τόσο από χρονική άποψη όσο και από οικονομική και οικολογική.

Στις εκτάσεις που θα αποφασιστεί αναδάσωση θα πρέπει να γίνει ειδική μελέτη αναδάσωσης από ειδικό Δασοκόμο επιστήμονα έτσι ώστε οι επεμβάσεις αυτές να είναι προς τη σωστή κατεύθυνση από οικολογική άποψη (επιλογή κατάλληλων δασοπονικών ειδών και τεχνικών φύτευσής τους).

Τα παραπάνω ισχύουν στον υπερθετικό βαθμό για προστατευόμενες περιοχές ή περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος.

Οπτικοί πόροι

Η χώρα μας διαθέτει πληθώρα μοναδικών οπτικών πόρων που ανάλογοι δεν υπάρχουν σε ολόκληρη την Ευρώπη και ίσως και στον κόσμο. Οι πόροι αυτοί στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν έχουν καν εντοπισθεί, αξιολογηθεί και προβληθεί.

Το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον των ορεινών περιοχών σε συνδυασμό με τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς συνθέτουν τοπία σπάνιας αισθητικής.

Κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια είτε αυτή γίνεται κατά τρόπο συστηματικό με βάση ολοκληρωμένο σχέδιο διαχείρισης ή κατά έναν αποσπασματικό τρόπο, θα πρέπει να λαμβάνει πολύ σοβαρά υπόψη τους πολύτιμους αυτούς πόρους.

Οι πόροι αυτοί θα πρέπει να τυγχάνουν αντικείμενο σοβαρής αξιολόγησης από ειδικούς, έτσι ώστε να προβάλλονται κατάλληλα και να υποστηρίζονται με τις αντίστοιχες υποδομές και κυρίως με την έγκυρη και επαρκή πληροφόρηση.

Χιονοδρομικά κέντρα και χιονοδρομικός τουρισμός

Τα χιονοδρομικά κέντρα τα οποία βλέπουμε τα τελευταία χρόνια να αυξάνουν στη χώρα μας και να διαφημίζονται καθημερινά τη χειμερινή περίοδο από τα τηλεοπτικά μέσα, μπορούν ν' αποτελούν μέρος των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων του ορεινού χώρου, όχι όμως το επίκεντρο αυτών.

Αυτά αποτελούν ακριβές υποδομές υψηλού ρίσκου άμεσα εξαρτώμενες από την πορεία του καιρού. Υπό αυτή την έννοια είναι προτιμότερο μια περιοχή ν' αναπτύσσεται ισόρροπα, λαμβάνοντας υπόψη και προβάλλοντας όλα της τα πλεονεκτήματα. Αυτό θα επιτρέψει στις περιοχές αυτές να είναι επισκέψιμες από όλες τις ηλικίες και κατηγορίες επισκεπτών οι οποίοι θα μπορούν να ικανοποιούν τα ενδιαφέροντά τους καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Το ζητούμενο στις περιοχές αυτές είναι να έχουμε έναν σταθερό κατά το δυνατόν αριθμό επισκεπτών στα όρια των υπαρχουσών υποδομών αλλά και της φέρουσας ικανότητας των περιοχών.

Παραδοσιακά, βιολογικά προϊόντα, αρωματικά και φαρμακευτικά φυτά

Τα παραδοσιακά προϊόντα, της περιοχής θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της

ανάπτυξης των περιοχών αυτών. Αυτά θα πρέπει να έχουν διαρκή προβολή έτσι ώστε να επιφέρουν στους παραγωγούς τα απαραίτητα προς το ζειν.

Τέτοια μπορεί να είναι διάφορα τοπικά προϊόντα διατροφής, τυροκομικά, μέλι, αρωματικά φυτά κ.λ.π.

Τα βιολογικά προϊόντα θα πρέπει να προωθηθούν έτσι ώστε να λειτουργήσει κατά τρόπο αξιόπιστο το κύκλωμα παραγωγή - διάθεση. Για να γίνει κάτι τέτοιο θα πρέπει να υπάρξει μια σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ παραγωγών - καταναλωτών. Κάθε παραγόμενο προϊόν θα πρέπει να συνοδεύεται από πιστοποιητικό παραγωγής.

Τα φαρμακευτικά φυτά θα πρέπει να καλλιεργούνται στις διαθέσιμες εκτάσεις κατά τρόπο οργανωμένο και συστηματικό.

Ιστορία - Πολιτιστική κληρονομιά

Κάθε γωνιά της χώρας μας έχει μακρά ιστορία που ξεκινάει από την αρχαιότητα, περνάει από το Βυζάντιο και φθάνει μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Αυτό προκύπτει τόσο από γραπτές πηγές αλλά κυρίως από τα ευρήματα τα οποία υπάρχουν στην περιοχή. Ερείπια παλιών οικισμών, κάστρων, ναών, μονοπάτια πετρόστρωτα, γεφύρια, βρύσες, τάφοι και άλλα ευρήματα μαρτυρούν την ιστορία των περιοχών. Βαθμίδες γεωργικών καλλιεργειών μαρτυρούν τις δραστηριότητες του παρελθόντος.

Κτίσματα και οικισμοί παραδοσιακής αρχιτεκτονικής μας δίνουν πληροφορίες για την ακμή ή την παρακμή αυτών των περιοχών.

Τα στοιχεία αυτά αποτελούν πραγματικούς θησαυρούς για τις περιοχές στις οποίες βρίσκονται. Πολλοί είναι οι άνθρωποι οι οποίοι ενδιαφέρονται να τα δούν, να τα μελετήσουν, να τα φωτογραφίσουν και να μάθουν γι' αυτά. Για το λόγο αυτό τα μνημεία αυτά θα πρέπει να προστατεύονται και συντηρούνται, ενώ παράλληλα θα πρέπει να καταγράφεται και η τοπική ιστορία.

Υποδομές - Πολιτική Τιμών - Υπηρεσίες

Για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών είναι απαραίτητες υποδομές. Όπως ήδη αναφέρθηκε κάποιες από αυτές θα πρέπει να υλοποιηθούν από το Κράτος, κάποιες από τη Νομαρχιακή και την Τοπική αυτοδιοίκηση και κάποιες από ιδιώτες.

Εάν θέλουμε μια περιοχή να αναπτυχθεί, αυτή θα πρέπει να είναι σχετικά εύκολα προσεγγίσιμη, να έχει τις απαραίτητες υποδομές και να ακολουθεί μια σωστή πολιτική τιμών οι οποίες θα αντιστοιχούν στις παρεχόμενες υπηρεσίες.

Στόχος θα πρέπει να είναι κάθε επισκέπτης που πρώτη φορά γνωρίζει την περιοχή,

την επόμενη φορά να επανέρχεται με τους φίλους του.

Οι περιοχές αυτές θα πρέπει να δέχονται τους επισκέπτες δέκα τρεις μήνες το χρόνο όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν σε γειτονική, φιλική χώρα. Παράλληλα όμως θα πρέπει να βάλουμε και τα όρια των περιοχών αυτών ιδιαίτερα όταν το ρεύμα των επισκεπτών είναι μεγάλο. **Αυτά τα όρια θα πρέπει να προσδιορίζονται σύμφωνα με τη φέρουσα ικανότητα της περιοχής, αν θέλουμε αυτή να διατηρήσει αναλλοίωτα τα οικολογικά της χαρακτηριστικά.**

Περιβαλλοντική εκπαίδευση

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης επισκεπτών. Κέντρα πληροφόρησης, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, μονοπάτια μελέτης της φύσης, βοτανικοί κήποι, τόποι παρακολούθησης της άγριας ζωής αποτελούν σημαντικά στοιχεία στον τομέα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα πρέπει να αποτελεί μια από τις σημαντικότερες δραστηριότητες του ορεινού χώρου. Αυτή θα πρέπει να απευθύνεται σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, αλλά κυρίως στη νεολαία. Έχουμε ανάγκη να τονίσουμε στις νέες γενιές την αξία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αλλά κυρίως τη σημασία της διαρκούς επαφής με το φυσικό περιβάλλον. Μόνο έτσι θα καταφέρουμε να κάνουμε τους νέους μας να αγαπούν και να προστατεύουν το φυσικό περιβάλλον.

Οικοτουρισμός - Εναλλακτικός τουρισμός

Ο οικοτουρισμός και γενικά ο εναλλακτικός τουρισμός κερδίζει μέρα τη μέρα έδαφος. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δοθεί η ανάλογη βαρύτητα αν θέλουμε αυτός να αναπτυχθεί σε γερές βάσεις και να επιφέρει το ανάλογο αποτέλεσμα.

Για την ανάπτυξή του θα πρέπει να αξιοποιηθούν όλα τα άξια λόγου στοιχεία αφού πρώτα γνωστοποιηθούν στο ευρύ κοινό.

Τοπία υψηλής αισθητικής, μνημεία αρχαίου και σύγχρονου πολιτισμού, μνημεία της φύσης (φαράγγια, γεωλογικοί σχηματισμοί, υπεραιώνόβια δένδρα κ.λ.π.) θα πρέπει να προβάλλονται και να αποτελούν πόλους έλξης.

Τοπικά προϊόντα και παραδοσιακές δραστηριότητες θα πρέπει να αποτελούν μέρος του καταλόγου των ενδιαφερόντων μιας περιοχής.

Στην υπόθεση αυτή δεν θα πρέπει να παραλείπεται αλλά ούτε και να υποτιμάται το παραμικρό.

Μια περιοχή της Ιαπωνίας κατακλύζεται κάθε χρόνο από επισκέπτες οι οποίοι θέλουν να δουν και να φωτογραφίσουν τις ανθισμένες κερασιές της περιοχής.

Η χώρα μας έχει μια μεγάλη ποικιλία από δένδρα με εντυπωσιακή ανθοφορία, όπως

κερασιές, μηλιές, ροδακινιές, αμυγδαλιές, αχλαδιές αλλά και άλλα ανθοφορούντα δένδρα. Όλα αυτά μπορούμε να τα προβάλλουμε κατάλληλα και να τα εντάξουμε τα αναπτυξιακά σχέδια ως σημαντικά χαρακτηριστικά των περιοχών.

Στόχος μας θα πρέπει να είναι η επισκεψιμότητα των περιοχών καθ' όλη τη διάρκεια το έτους.

Ορεινή Οικονομία - Οικοτεχνία - Παραδοσιακές δραστηριότητες

Στον ορεινό χώρο της πατρίδας μας είχε αναπτυχθεί στο παρελθόν μια αξιολύγυτη ορεινή οικονομία η οποία στη χειρότερη των περιπτώσεων κατάφερνε να εξασφαλίζει τα απαραίτητα προς το ζην για τους κατοίκους του.

Οι περιπτώσεις αυτές μπορούν να αποτελέσουν παραδείγματα αειφόρου ανάπτυξης αφού εκμεταλλεύονταν ισόρροπα όλους τους διαθέσιμους πόρους και σε πολλές περιπτώσεις έπαιρναν μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και κυρίως των εδαφών.

Στην περιοχή του Πάπιγκου υπήρχε γραπτή ρύθμιση η οποία όριζε πότε θα αρχίσει η βόσκηση στα ορεινά λιβάδια, πόσο θα διαρκέσει και πόσα ζώα θα βοσκήσουν. Μάλιστα ο αριθμός των βοσκόντων ζώων καθοριζόνταν ανάλογα με την παραγωγή των βοσκοτόπων δηλαδή κατά τρόπο επιστημονικό.

Την ορεινή οικονομία μπορούν να συμπληρώσουν μια σειρά από άλλες παραδοσιακές δραστηριότητες όπως η παραδοσιακή γεωργία, η υφαντουργία, η τυροκομία, η παρασκευή τοπικών γλυκών και τροφίμων, οι υλοτομικές εργασίες, η ανθρακοποίηση του ξύλου, η ξυλογλυπτική, η αργυροχρυσοχοΐα, η παραδοσιακή οικοδομική και ξυλουργική κ.λ.π.

Τοπικός άνθρωπος

Όλα όσα αναφέρθηκαν δεν θα είχαν καμιά αξία χωρίς την παρουσία του ανθρώπου. Οι κάτοικοι των ορεινών περιοχών θα πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο κάθε αναπτυξιακής διαδικασίας. Στη χώρα μας δυστυχώς πολλές από τις ορεινές περιοχές έχουν ερημώσει και θα πρέπει να δοθούν κίνητρα για την επανάκαμψη ατόμων από τα αστικά κέντρα.

Τα άτομα αυτά θα επανέλθουν μόνο εάν έχουν μόνιμη απασχόληση και ένα εγγυημένο κατώτερο εισόδημα. Μετά τα δραματικά γεγονότα του φετινού καλοκαιριού γίνεται φανερό ότι ο ορεινός χώρος θα πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά. Θα πρέπει να διαχειριστεί κατά τρόπο σύγχρονο και ολοκληρωμένο με ιδιαίτερη βαρύτητα στην προστασία του. Αυτό δεν μπορεί να γίνει χωρίς την παρουσία ικανών ανθρώπων και άρα η Δασοπονία έχει μια ευκαιρία να διαδραματίσει τον κοινωνικό

της ρόλο στον τομέα της απασχόλησης των παραδασόβιων πληθυσμών.

Σε κάποιες αναπτυγμένες περιοχές του εξωτερικού όπου οι τοπικές κοινωνίες είναι οργανωμένες οικονομικά θέτουν ακόμα και όρια φέρουσας ικανότητας επισκεπτών.

Έτσι στην περιοχή του Αμπρούζο της Ιταλίας οι κλίνες των καταλυμάτων απαγορεύεται να ξεπεράσουν το 30% των μονίμων κατοίκων.

Αυτό το θέμα όμως είναι κάτι που μακάρι να μας απασχολήσει μελλοντικά.

Σχεδιασμός ολοκληρωμένης ανάπτυξης ορεινών περιοχών

Όλα όσα αναφέρθηκαν δεν θα είχαν καμία αξία αν δεν ενταχθούν σε ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανάπτυξης των περιοχών αυτών.

Το σχέδιο αυτό θα προκύψει μετά από σωστή και σε βάθος μελέτη του χώρου, καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης, αξιολόγηση των δυνατοτήτων της κάθε περιοχής και προγραμματισμό των απαιτούμενων δράσεων.

Το μοντέλο των παλιών παραδοσιακών οικονομιών θα πρέπει να αποτελεί πρακτικό οδηγό για κάθε αναπτυξιακό σχέδιο αφού αποτελούσε την εφαρμογή της αειφορίας στην πράξη. Βέβαια τα πράγματα έχουν αλλάξει πολύ και οι αλλαγές αυτές στον τρόπο ζωής, στην οργάνωση της εργασίας και γενικά στον κοινωνικοοικονομικό τομέα θα πρέπει να ληφθούν πολύ σοβαρά υπόψη. Πολλές από τις αλλαγές οι οποίες έχουν συντελεστεί - όπως για παράδειγμα η άρση της απομόνωσης- μπορούν να συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών.

Επίσης η οικονομία μας έχει τα περιθώρια να επανασχεδιάσει και να αλλάξει την ιεράρχιση σε κάποιους οικονομικούς τομείς. Στα πλαίσια αυτών των αλλαγών θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη των ορεινών περιοχών και πάντα μέχρι του επιθυμητού ορίου αντοχής τους.

Λάθη τα οποία έγιναν στην παραθαλάσσια ζώνη καθώς και σε ορισμένα χειμερινά θέρετρα θα πρέπει να αποφεύγονται.

Μ'αυτές τις σκέψεις θέλω να πιστεύω ότι έδωσα τα κίνητρα για περαιτέρω συζήτηση για το μεγάλο ζήτημα της ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Ο κλάδος της Δασολογίας και του Φυσικού Περιβάλλοντος θα πρέπει να έχει τον πρώτο λόγο στο μεγάλο αυτό ζήτημα. Για να είμαστε όμως πρωταγωνιστές σ' αυτές τις εξελίξεις θα πρέπει να συνεργαστούμε ουσιαστικά ξεκινώντας από τα εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα και φθάνοντας μέχρι τις Δασικές Υπηρεσίες και τον κλάδο των ελεύθερων επαγγελματιών. Θα πρέπει να καταλήξουμε σε συγκεκριμένες προτάσεις για

την ορεινή Ελλάδα και να συμβουλέψουμε σωστά την Ελληνική Πολιτεία. Στο δύσκολο αυτό έργο δεν περισσεύει κανείς. Άμεσος στόχος μας η προστασία του ορεινού χώρου και η αειφόρος ανάπτυξή του με επίκεντρο τον τοπικό άνθρωπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- GOSZ, J. 1992. Sustainable Forest Ecosystem Management: Interpretations from the Sustainable Biosphere Initiative School of Forestry Northern Arizona University. P.p. 28.
- HUNTLEY, B. J. et al. 1991. A sustainable biosphere: The global imperative. Ecology International 1991:20.
- HUSTON, M. 1994. Biological Diversity. Cambridge University Press.
- THOMAS, M. A. 1992. The difficulty in defining sustainability. Resources Number 106:3-6.
- ΝΤΑΦΗΣ, Σ. 1986. Δασική Οικολογία. Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Γιαχούδη-Γιαπούλη. Σελ. 443.
- ΧΑΤΖΗΣΤΑΘΗΣ, Α. – ΙΣΠΙΚΟΥΔΗΣ, Ι. 1992. Προστασία της Φύσης – Αρχιτεκτονική του τοπίου. Θεσσαλονίκη. Εκδόσεις Γιαχούδη-Γιαπούλη. Σελ. 417.
- ΖΑΓΚΑΣ, Θ. 1990. Συνθήκες φυσικής εγκατάστασης της δασικής πεύκης σε περιοχή της Ροδόπης. Διδακτορική διατριβή. Επ. Επ, Τμήματος Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος. Σελ. 170.

ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΟΡΕΙΝΗ ΠΕΡΙΟΧΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ

Φανή Σαμαρά

Μηχανικός Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Msc. Προστασία Περιβάλλοντος και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Email:fanisamara@gmail.com

Περίληψη

Ο τουρισμός αποτελεί αντικείμενο έρευνας πολλών επιστημονικών κλάδων. Από όποια πλευρά όμως και αν τον μελετήσεις παρουσιάζει επιπτώσεις τόσο σε οικονομικό όσο και σε κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο. Το μέγεθος των επιπτώσεων επηρεάζεται από την ένταση και την έκταση που ασκείται η δραστηριότητα του τουρισμού.

Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη σε ορεινές - ημιορεινές περιοχές μέσα από αναπτυξιακά προγράμματα θα συμβάλει στην άνθηση της οικονομίας της περιοχής αλλά και της χώρας καθώς και στην διατήρηση του πληθυσμού στις περιοχές αυτές και στην ευαισθητοποίηση των επισκεπτών αλλά και των κατοίκων της περιοχής όσον αφορά το περιβάλλον.

Το μοντέλο της βιώσιμης ανάπτυξης που προτείνεται για την περιοχή μελέτης στηρίζεται στις αρχές της αειφορίας (οικονομική αποδοτικότητα, περιβαλλοντική προστασία και κοινωνική δικαιοσύνη) αλλά και στις δυνατότητες που προσφέρει η περιοχή για ανάπτυξη μέσω της μεθόδου ανάλυσης των δεικτών αειφόρου ανάπτυξης.

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η βιωσιμότητα στον τουρισμό, όπως και στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες έχει τρεις αλληλοσυνδεδεμένες όψεις: την περιβαλλοντική, την κοινωνικό - πολιτισμική και την οικονομική. Προϋποθέτει δε, ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, διατήρηση της βιοποικιλότητας, ελαχιστοποίηση των δυσμενών οικολογικών, κοινωνικών και πολιτιστικών επιπτώσεων και μεγιστοποίηση των ωφελειών για το περιβάλλον και τις τοπικές κοινωνίες. [23]

Στη βιβλιογραφία για τον βιώσιμο τουρισμό δίνεται μεγάλη έμφαση στη σύγκριση του μοντέλου αυτού με το μαζικό τουρισμό που επικράτησε στο παρελθόν και ο οποίος, παρόλο που συνέβαλε στην οικονομική ευημερία περιφερειών και κρατών ολόκληρων, είχε και καταστροφικές συνέπειες για τους διάφορους προορισμούς και τους ντόπιους πληθυσμούς.

Πιο συγκεκριμένα η βιώσιμη ανάπτυξη σε ορεινές - ημιορεινές περιοχές θα επιτευ-

χθεί χρησιμοποιώντας μια νέα μεθοδολογική προσέγγιση μέσω του σχεδιασμού και της εφαρμογής μιας πολιτικής “περιοχών”. Είναι λοιπόν φανερό η ανάγκη αναπροσανατολισμού από τις “τομεακές” στις χωρικές λογικές.

Ο ορεινός χώρος αποτελεί πάνω από το 50% περίπου της εθνικής επικράτειας αλλά συγκεντρώνει λιγότερο από το 10% του πληθυσμού της χώρας. Υπάρχει δηλαδή μία μεγάλη δυσαναλογία μεταξύ έκτασης και μόνιμου πληθυσμού των ορεινών περιοχών που δημιουργεί προβλήματα και εγκυμονεί κινδύνους για την δημογραφική, οικονομική και κοινωνική κατάρρευση των περιοχών αυτών. Ωστόσο οι ορεινοί όγκοι δεν ήταν πάντοτε περιοχές δημογραφικά φθίνουσες. [15,17]

2. ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ο τουρισμός είναι μια οικονομική δραστηριότητα που εάν δεν αναπτυχθεί μετά από σχεδιασμό είναι πολύ πιθανό να επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στο φυσικό, όσο και στο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον των τουριστικών περιοχών. Σε μια εποχή κατά την οποία η εξέλιξη της τεχνολογίας, η οικονομική μεγέθυνση και η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου οδηγούν στην αύξηση του ελεύθερου χρόνου, στη διευκόλυνση των μετακινήσεων και κατά συνέπεια στην αύξηση της τουριστικής ζήτησης, είναι απαραίτητος ο ορθολογικός σχεδιασμός για τον τομέα του τουρισμού.

Ο σχεδιασμός για τον τουρισμό θα πρέπει να στοχεύει στην προσπάθεια διαφύλαξης του περιβάλλοντος το οποίο έλκει και αναπτύσσει τον τουρισμό, προκειμένου να εξασφαλισθούν η διάρκεια και οι θετικές επιπτώσεις από τη διεύρυνσή του. Η πολιτική για τον τουρισμό θα πρέπει να στοχεύει στη μεγιστοποίηση των ωφελειών και την ελαχιστοποίηση των αρνητικών επιπτώσεων.

Ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» (sustainable development), επεκράτησε διεθνώς το 1992, μετά την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας.

Η βιωσιμότητα στον τουρισμό, όπως και στις άλλες οικονομικές δραστηριότητες έχει τρεις αλληλοσυνδεόμενες όψεις: την περιβαλλοντική, την κοινωνικό-πολιτισμική και την οικονομική. Επίσης, ο βιώσιμος τουρισμός προϋποθέτει ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, σεβασμό της βιοποικιλότητας, ελαχιστοποίηση των δυσμενών οικολογικών, κοινωνικών και πολιτιστικών επιπτώσεων και μεγιστοποίηση των ωφελειών για το περιβάλλον και τις τοπικές κοινωνίες. [23]

Ως βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη ορίζεται η τουριστική ανάπτυξη που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνολογία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της. [14]

Η βιωσιμότητα στον τουρισμό εστιάζεται σε θέματα, όπως:

- Η ισότητα της τοπικής κοινωνίας, αναφορικά με τα πρότυπα διαβίωσης και

της ποιότητας ζωής.

- Η ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών των τουριστών και των απαιτήσεων της τουριστικής βιομηχανίας.
- Η προστασία των πόρων που αποτελούν τη βάση του τουρισμού (φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον).
- Η συντήρηση ή βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της τουριστικής βιομηχανίας. [1]

Η εφαρμογή της αναπτυξιακής πολιτικής για τον βιώσιμο τουρισμό παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες, παρόλα αυτά υπάρχουν εργαλεία και μέσα σχεδιασμού που μπορούν να χρησιμοποιηθούν και να συμβάλλουν στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων.

Τα εργαλεία και μέσα άσκησης της πολιτικής για τον τουρισμό και το περιβάλλον μπορούν να διακριθούν σε χωροταξικά, οικονομικά και εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής. Πιο αναλυτικά:

- Χωροταξικά: εργαλεία του χωροταξικού σχεδιασμού, δηλαδή η θέσπιση ζωνών χρήσεων γης όπου επιτρέπονται ή όχι ορισμένες δραστηριότητες. Οι στόχοι που επιδιώκονται από τον χωροταξικό σχεδιασμό, καθώς και τα συγκεκριμένα μέτρα που ασκούνται για την επίτευξη αυτών των στόχων προσδιορίζονται στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης της χώρας, από τα Χωροταξικά των Περιφερειών και από άλλες Ειδικές Χωροταξικές Μελέτες σε περιφερειακό επίπεδο.
- Οικονομικά: κίνητρα, φοροαπαλλαγές και ενθάρρυνση του ανταγωνισμού. Οικονομικά μέτρα προωθούνται μέσω Αναπτυξιακών Νόμων, αλλά και μέσω των ΠΕΠ (Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων) και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών.
- Εργαλεία περιβαλλοντικής πολιτικής: Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, θέσπιση βραβείων και σημάτων, υιοθέτηση συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης και ελέγχου (π.χ. ISO, EMAS). Αντικειμενικός σκοπός των συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης είναι η εφαρμογή περιβαλλοντικών πολιτικών από τις τουριστικές επιχειρήσεις, η συστηματική παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιδόσεων και των στοιχείων αυτών και η ενημέρωση του κοινού ως προς τις περιβαλλοντικές επιδόσεις. Από την εφαρμογή συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης προκύπτουν οφέλη και προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά και για τις ίδιες τις επιχειρήσεις.

Επιπλέον, ένα εργαλείο που στοχεύει στη βιώσιμη λειτουργία των τουριστικών επιχειρήσεων είναι η τήρηση της φέρουσας ικανότητας για την τουριστική ανάπτυξη που αναφέρεται στην ανάπτυξη εντός των ορίων αντοχής ενός συστήματος να

υποστηρίζει ή να δεχθεί ορισμένες δραστηριότητες.

Για να είναι όμως, αποτελεσματική η χρήση των παραπάνω μέτρων και εργαλείων άσκησης πολιτικής θα πρέπει να συνδυάζονται με τη συμμετοχή όλων των τοπικών φορέων και των ενδιαφερομένων ομάδων πολιτών στη χάραξη της εκάστοτε πολιτικής. Μόνο έτσι θα επιτευχθεί ενδογενής τουριστική ανάπτυξη, ή αλλιώς ανάπτυξη «από κάτω». [22]

3. ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Ο ορεινός χώρος αποτελεί πάνω από το 50% περίπου της εθνικής επικράτειας αλλά συγκεντρώνει λιγότερο από το 10% του πληθυσμού της χώρας. Υπάρχει δηλαδή μία μεγάλη δυσαναλογία ανάμεσα στην έκταση και στο μόνιμο πληθυσμό των κατοίκων στις ορεινές περιοχές που δημιουργεί προβλήματα και εγκυμονεί κινδύνους για την δημογραφική, οικονομική και κοινωνική κατάρρευση των περιοχών αυτών.

Για να χαρακτηριστεί στην Ελλάδα μια περιοχή ως ορεινή, πρέπει [11]:

1. Η κτηματική της έκταση να βρίσκεται σε υψόμετρο από 800μ. και πάνω.
2. Η κτηματική της έκταση να βρίσκεται μεταξύ 600-800μ. και οι κλίσεις του εδάφους να είναι τουλάχιστον 16%.
3. Η κτηματική της έκταση να βρίσκεται κάτω από 600μ. και οι κλίσεις του εδάφους να είναι τουλάχιστον 20%.
4. Εάν ένας Δήμος, ένα δημοτικό διαμέρισμα ή ένας οικισμός έχει μια από τις παραπάνω περιπτώσεις σε ποσοστό κτηματικής έκτασης τουλάχιστον 80%, ή το άθροισμα των περιπτώσεων 1,2,3 είναι τουλάχιστον 80% επί του συνόλου της κτηματικής έκτασης, τότε είναι δυνατόν να ενταχθεί στις ορεινές περιοχές.

Σε επίπεδο χώρας, οι ορεινές περιοχές της Ελλάδας, καλύπτουν το 42% του Εθνικού χώρου σύμφωνα με την Εθνική στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος (ΕΣΥΕ, 1991), με πληθυσμιακή πυκνότητα 17κατ./km², έναντι 76 του μέσου όρου της Ελλάδας.

Η Ε.Ε. με βάση την οδηγία 268/75 και τον κανονισμό 1257/99 κατατάσσει το 78% των Δημοτικών Διαμερισμάτων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές για σκοπούς εφαρμογής των επιδοτήσεων και βοηθειών της ΚΑΠ ως εξής [3]:

- Ορεινές περιοχές: 55,4%
- Μειονεκτικές περιοχές: 18,8% (πυκνότητα μέχρι 45 κατ./km², χαμηλό γεωργικό εισόδημα και αποδόσεις)
- Με ειδικά προβλήματα περιοχές: 4% (νησιώτικές και παραμεθόριες)

Από τα παραπάνω προκύπτει η άμεση απειλή ερήμωσης και εγκατάλειψης που επικρέμεται για το περίπου 50% του εθνικού χώρου όταν συνδυασθεί με την γήρανση του πληθυσμού και την υπογεννητικότητα του Ελληνικού πληθυσμού.

Η ανάπτυξη των περιθωριοποιημένων αγροτικών περιοχών με έμφαση στις ορεινές περιοχές, που, κατά κύριο λόγο είναι αυτές που έχουν τα περισσότερα μειονεκτήματα, πέρασε μέχρι σήμερα αρκετά στάδια τόσο στη σκέψη και το σχεδιασμό των αναπτυξιακών προγραμμάτων, όσο και στις ίδιες τις ενέργειες και την υλοποίησή τους σε τοπικό επίπεδο.

Σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης η αειφόρος ανάπτυξη των ορεινών περιοχών της χώρας μπορεί να αποτελέσει εργαλείο χωρικών μετασχηματισμών με στόχο την πολυκεντρική οργάνωση του ελληνικού χώρου και την περιφερειακή συνοχή, στο πλαίσιο των παρακάτω γενικών στρατηγικών κατευθύνσεων χωρικής ανάπτυξης:

- Ολοκληρωμένη ανάπτυξη των ορεινών όγκων (δασική, κτηνοτροφική, τουριστική, πολιτιστική, και περιβαλλοντική ανάπτυξη), ανάδειξη και αξιοποίηση των τοπικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων και παράλληλη συμπληρωματική διασύνδεσή τους με τον ευρύτερο οικονομικό - λειτουργικό χώρο κάθε περιφέρειας.
- Διασφάλιση των όρων για υπέρβαση της απομόνωσης του ορεινού όγκου.
- Προσαρμογή της οικονομίας των ορεινών περιοχών στις Κοινοτικές και διεθνείς εξελίξεις, με κατάλληλη αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων και των επιχειρήσεων και αποτελεσματική προώθηση και εφαρμογή των νέων τεχνολογιών, της οργανωτικής υποστήριξης και των κινήτρων.
- Αύξηση της ελκυστικότητας των ορεινών περιοχών, ως τόπων προσέλκυσης ανάλογων επενδύσεων και άσκησης οικονομικών δραστηριοτήτων, λαμβάνοντας υπ' όψη τις ανταγωνιστικές συνθήκες, τις προοπτικές και εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τις άλλες χώρες του άμεσου και ευρύτερου περιβάλλοντος.
- Διαφύλαξη του τοπίου, των παρθένων δασών και των δασικών εκτάσεων, των περιβαλλοντικών ιδιαιτεροτήτων και των πολιτισμικών πόρων, ως καίρια φυσικά πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζουν τους ορεινούς όγκους.
- Αξιοποίηση - δραστηριοποίηση των υφιστάμενων φορέων προστασίας και ανάπτυξης και δημιουργία νέων φορέων διαχείρισης (αυτοδιοίκηση, μη κυβερνητικές οργανώσεις κ.ά.) σε εταιρική βάση, με σκοπό την ενιαία και ολοκληρωμένη διαχείριση των ορεινών περιοχών.

Οι παραπάνω στόχοι πολιτικής βρίσκονται σε αρμονία και με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές πολιτικές χωρικής ανάπτυξης: η γενική επιδίωξη ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης στην ευρωπαϊκή κοινότητα με διασφάλιση οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, η διατήρηση και συνετή διαχείριση των φυσικών πόρων και τοπίων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, η ισόρροπη ανταγωνιστικότητα του κοινοτικού εδάφους μέσα από πολιτικές ολοκληρωμένης πολυτομεακής ανάπτυξης με ισχυρή χωρική

διάσταση, η εξειδικευμένη πολιτική για τον αγροτικό χώρο, κ.ά. [15]

Επιπλέον, στο Σχέδιο Ανάπτυξης 2000-2006 του ΥΠΑΝ, εκτός του εθνικού τομειακού και του διαπεριφερειακού και κατά περιφέρειες Σχεδίου, έχουν περιληφθεί και ειδικά σχέδια για τρεις κατηγορίες χώρου, του αστικού, του νησιωτικού και του ορεινού.

Στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Ορεινού Χώρου τονίζεται η μεγάλη ιστορική, οικολογική και αισθητική σημασία του ορεινού χώρου και δίδεται προτεραιότητα σε εφαρμογή πολιτικής με πέντε άξονες δράσεις [21]:

- Άξονας 1. Μετασχηματισμός της αγροτικής δραστηριότητας με έμφαση στην ανάπτυξη κατάλληλων μεθόδων και μέσων καλλιέργειας και εκτροφής, συστημάτων πιστοποίησης ποιότητας και αυθεντικότητας, τυποποίησης, εμπορίας, προβολής και τοποθέτησης στην αγορά, στην εμφάνιση στην αγορά προϊόντων παραδοσιακής τεχνογνωσίας που απευθύνονται σε ειδικές καταναλωτικές ανάγκες και αγορές, στην καλύτερη σύνδεση προϊόντων με τον τουρισμό.
- Άξονας 2. Εκτακτική ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού με διασφάλιση εύκολης πρόσβασης από το εθνικό δίκτυο, ολοκληρωμένων διαδρομών με ποικιλία πόλων περιηγητικής, ψυχαγωγικής ή αθλητικής δράσης, κέντρων πληροφόρησης και καθοδήγησης, κατάλληλου εξοπλισμού και εξυπηρέτησεων, επάρκειας καταλυμάτων, με ένταξη στο περιβάλλον και με υψηλά επίπεδα προτύπων και επαγγελματισμού.
- Άξονας 3. Στήριξη της οικοτεχνίας και βιοτεχνίας μικρής κλίμακας, με άρση των αιτιών της μέχρι σήμερα απομόνωσης και του αποκλεισμού, με διευκόλυνση πρόσβασης σε υπηρεσίες οργάνωσης, τεκμηρίωσης, κατάρτισης, δικτύα συνεργασίας, ενίσχυση με υποδομές και οικονομικά κίνητρα, εμπύχωση για νέες επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, εναρμόνισή της με το χαρακτήρα της πρωτογενούς παραγωγής και τη ζήτηση του τουρισμού των ορεινών περιοχών.
- Άξονας 4. Συγκρότηση ορεινών κέντρων ανάπτυξης με βάση κωμοπόλεις που χαρακτηρίζονται από ευχερή σύνδεση με το κύριο οδικό δίκτυο, δυνατότητα παροχής βασικών κοινωφελών και εμπορικών υπηρεσιών στους κατοίκους σε ακτίνα όχι μεγαλύτερη των 30 λεπτών και υπηρεσιών στήριξης των προωθητικών δραστηριοτήτων που είναι σκόπιμο να λειτουργούν ως κόμβοι έναρξης και κατάληξης των ιστορικών διαδρομών και παροχής σχετικών διευκολύνσεων.
- Άξονας 5. Δυνατότητες πρόσβασης των εσωτερικών ζωνών στα ορεινά κέντρα με διασφάλιση πλήρους και κατάλληλου δικτύου αλλά και προϋποθέσεων τακτικής συντήρησης, ταχείας επέμβασης για αποκατάσταση ζη-

μιών, εκχιονισμό, κλπ, ώστε να είναι ευχερής και αδιάκοπη η πρόσβαση στα ορεινά κέντρα από τη ζώνη που εξυπηρετούν.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η περιοχή μελέτης ανήκει στο Νομό Λάρισας και αποτελεί το ορεινό τμήμα του Δήμου Ελασσόνας που βρίσκεται στους πρόποδες του Ολύμπου. Σε γενικές γραμμές το κλίμα της περιοχής μπορεί να χαρακτηριστεί μεσογειακού τύπου με ηπειρωτική ευρωπαϊκή επίδραση. Η περιοχή μελέτης έχει πληθυσμό 4674 κατοίκους.

Τα ποσοστά απασχόλησης του ενεργού πληθυσμού είναι 68,2% στον πρωτογενή τομέα, 4,8% στον δευτερογενή τομέα, 13,8% στον τριτογενή τομέα και 9,7% σε λοιπές εργασίες. Τα ποσοστά εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα είναι διπλάσια από αυτά του νομού, ενώ στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα παρουσιάζονται μειωμένα κατά 9% και 13,2% αντίστοιχα.

Η περιοχή μελέτης στηρίζεται στην κτηνοτροφία και τη γεωργία, ενώ την τελευταία δεκαετία παρατηρείται μία αύξηση των δασικών εκτάσεων, γεγονός που οφείλεται κυρίως στις αναδασώσεις στους βοσκότοπους και είναι χαρακτηριστικό της ζώνης σύγκρουσης χρήσεων (κτηνοτροφίας - δασοπονίας) σε όλο το ημιορεινό και ορεινό τμήμα της περιοχής μελέτης. Γενικά, στην περιοχή μελέτης δεν παρατηρούνται άλλες σημαντικές συγκρούσεις χρήσεων γης. [2]

5. SWOT ΑΝΑΛΥΣΗ

Η περιοχή μελέτης δεν αποτελεί κατεξοχήν τουριστικό προορισμό. Παρόλα αυτά, τόσο η φυσική ομορφιά, οι πολιτιστικοί και θρησκευτικοί πόροι που διαθέτει, όσο και η αυξητική τάση των ήπιων μορφών τουρισμού, δίνουν την ευκαιρία στην περιοχή να αναδειχθεί τουριστικά και να επενδύσει στον κλάδο αυτό.

5.1 Πλεονεκτήματα

Τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει η περιοχή μελέτης, ως προς τη δυνατότητα ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού, σχετίζονται κυρίως με το φυσικό περιβάλλον και τα γεωγραφικά της χαρακτηριστικά, καθώς και με το γεγονός ότι αποτελεί ένα νέο τουριστικό προορισμό, μη κορεσμένο, με δυναμικό χαρακτήρα ανάπτυξης.

Το φυσικό τοπίο της περιοχής παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον γιατί συγκεντρώνει μια ποικιλία τοπιών, υψηλής αισθητικής αξίας και αυτό δημιουργεί ιδανικές συνθήκες για την προσέλκυση επισκεπτών και την αξιοποίησή του με την παροχή υπηρεσιών αναψυχής, σε συνδυασμό με το ευνοϊκό κλίμα διαβίωσης. Το έντονο ανάγλυφο καθώς και η ύπαρξη οικοσυστημάτων με πλούσια χλωρίδα και πανίδα αποτελούν έναν νέο πόλο έλξης. Επίσης, ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους επισκέπτες αποτελεί και η κορυφή του Μύτικα που αποτελεί την υψηλότερη κορυφή της Ελλάδας.

Ακόμη, θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι εγκαταστάσεις που υπάρχουν για την διορ-

γάνωση αθλητικών δραστηριοτήτων. Στην περιοχή βρίσκονται πολιτιστικοί, ιστορικοί και θρησκευτικοί πόροι με αξιόλογο ενδιαφέρον. Επίσης, η περιοχή αποτελεί κυνηγητικό προορισμό από φίλους του αθλήματος από όλη την Ελλάδα. Έτσι, τους μήνες που επιτρέπεται το κυνήγι την περιοχή επισκέπτεται ένας μεγάλος αριθμός κυνηγών. Στην περιοχή οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την γεωργία και με την κτηνοτροφία έτσι τους δίνεται η δυνατότητα με την κατάλληλη υποδομή να παράγουν ποιοτικά προϊόντα τα οποία θα διαθέτουν όχι μόνο στην τοπική αγορά αλλά και σε εθνικό επίπεδο.

5.2 Μειονεκτήματα

Το σημαντικότερο, ίσως μειονέκτημα που προκύπτει από την ανάλυση των χαρακτηριστικών της περιοχής είναι η μείωση που παρατηρείται στον πληθυσμό, εξαιτίας της εσωτερικής μετανάστευσης και ο υψηλός δείκτης γήρανσης του πληθυσμού.

Μία ακόμη αδυναμία της περιοχής είναι η ανεπάρκεια των τουριστικών υποδομών και η σχεδόν ανύπαρκτη ύπαρξη καταλυμάτων που δεν μπορούν να καλύψουν μια ενδεχόμενη αύξηση της τουριστικής κίνησης.

Επίσης, ένας άλλος παράγοντας που δρα ανασταλτικά στην ανάπτυξη της περιοχής είναι η έλλειψη μηχανισμών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των κατοίκων των περιοχών σχετικά με το περιβάλλον αλλά και η έλλειψη πληροφόρησης και ενημέρωσης για τις ευκαιρίες που υπάρχουν στην αγορά για γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα και για τον προσανατολισμό της παραγωγής με έμφαση σε προϊόντα ποιότητας (βιολογικά, παραδοσιακά) με απώτερο στόχο την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας.

5.3 Ευκαιρίες

Περίοπτη θέση ανάμεσα στις ευκαιρίες του εξωτερικού περιβάλλοντος κατέχει η ενίσχυση επιχειρήσεων εναλλακτικού τουρισμού, μέσω του αναπτυξιακού νόμου και ευρωπαϊκών προγραμμάτων ή πρωτοβουλιών (π.χ. LEADER). Τα οικονομικά κίνητρα που προσφέρονται αποτελούν το σημαντικότερο μέσο προσέλκυσης ιδιωτικών επενδύσεων και συντελούν στη δημιουργία ενός καλού υπόβαθρου και στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων αγροτουρισμού και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Τέλος, στην ανάπτυξη της περιοχής συμβάλλει το πρόγραμμα ΕΣΠΑ και η ύπαρξη ειδικών πολιτικών στήριξης.

Μια ακόμη ευκαιρία του εξωτερικού περιβάλλοντος είναι η δυνατότητα αξιοποίησης της αναπτυξιακής εταιρίας που αναπτύσσεται στην περιοχή (Α.Ε.ΝΟ.Λ.) και του σημαντικού ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει στη βελτίωση των δεικτών της τοπικής τουριστικής ανάπτυξης. Επίσης, τα τελευταία χρόνια όλο και πληθαίνουν οι εξοχικές κατοικίες που χτίζονται στην περιοχή από άτομα που κατάγονται από την περιοχή και επιθυμούν να επιστρέψουν αργότερα ή από άτομα που δεν έχουν καταγωγή από την περιοχή απλώς τους αρέσει.

Τέλος, η ασφαλτόστρωση του δρόμου που οδηγεί από τον Σπαρμό στις Βρυσσοπούλες (ολοκληρώθηκε πριν λίγα χρόνια) θα συμβάλλει στην αύξηση του τουρισμού στην περιοχή καθώς συνδέει το χιονοδρομικό κέντρο με την υπόλοιπη περιοχή.

5.4 Απειλές

Οι απειλές προέρχονται κυρίως από την υποβάθμιση και την έλλειψη προστασίας και ευαισθητοποίησης προς το περιβάλλον. Επίσης, μέσω της νέας ΚΑΠ (Κοινή Αγροτική Πολιτική) οι χρηματοδοτήσεις προς τους αγρότες θα μειωθούν αρκετά. Ακόμη, ο αυξανόμενος εμπορικός και επενδυτικός ανταγωνισμός σε ευρωπαϊκό επίπεδο (π.χ. ΟΝΕ, διεύρυνση της ΕΕ προς τα ανατολικά) και διεθνές επίπεδο (π.χ. νέος Γύρος ΠΟΕ, παγκοσμιοποίηση) δημιουργούν αρνητικό κλίμακα όσον αφορά την εισαγωγή κεφαλαίων στην περιοχή.

Πίνακας 1: SWOT ανάλυση

6.ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Στοιχεία εσωτερικού περιβάλλοντος	
Πλεονεκτήματα	Μειονεκτήματα
Πλούσιο φυσικό περιβάλλον και ευνοϊκό κλίμα	Μείωση και γήρανση του πληθυσμού
Τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και οικολογικής σημασίας (Όλυμπος)	Ανεπάρκεια τουριστικών υποδομών και αδυναμία αξιοποίησης των υφιστάμενων
Δυνατότητα διοργάνωσης πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων	Εξάρτηση από την ανάπτυξη της Λάρισας
Προνομακή γεωγραφική θέση (γεινίαση με τον Όλυμπο)	Έλλειψη μηχανισμών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών
Εναλλακτικές μορφές τουρισμού	Έλλειψη πληροφόρησης και ενημέρωσης για τις ευκαιρίες που υπάρχουν στην αγορά για γεωργοκτηνοτροφικά προϊόντα και για τον προσανατολισμό της παραγωγής με έμφαση σε προϊόντα ποιότητας (βιολογικά, παραδοσιακά)
Ύπαρξη πλούσιας πολιτιστικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς	
Δυνατότητα παραγωγής ποιοτικών προϊόντων	
Κυνηγητικός προορισμός	
Νέος τουριστικός προορισμός	

Ευκαιρίες	Απειλές
Ενίσχυση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού μέσω προγραμμάτων και αναπτυξιακού νόμου	Απειλές για το περιβάλλον
Αύξηση της ζήτησης για εναλλακτικές μορφές τουρισμού και για νέους μη κορεσμένους προορισμούς	Νέα ΚΑΠ
Προγράμματα Δ'ΚΠΣ και ύπαρξη ειδικών πολιτικών στήριξης	Νέα οικονομία
Θεσμός των αναπτυξιακών εταιριών	
Βελτίωση των δυνατοτήτων πρόσβασης (σύνδεση Σπαρμός- Βρυσσοπούλες)	

6.1 Γενικά

Η εισαγωγή των δεικτών προήλθε από την ανάγκη μέτρησης της προόδου προς την κατεύθυνση της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η ταξινόμηση τους έγινε με βάση τους 3 πυλώνες της Βιώσιμης Ανάπτυξης που είναι η κοινωνία, η οικονομία και το περιβάλλον. Οι δείκτες αυτοί είναι πολυπαραμετρικοί και φανερώνουν τη συσχέτιση οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων. Η δημιουργία και η χρησιμοποίηση δεικτών αποτελούν έναν αξιόπιστο τρόπο ποσοτικοποίησης, αποτύπωσης μιας κατάστασης που μπορεί στη συνέχεια να συγκριθεί και να συσχετιστεί με παρόμοιους σε περιφερειακό, διεθνές και παγκόσμιο επίπεδο.

Οι δείκτες αποτελούν σημαντικά εργαλεία μέτρησης επιτελώντας ένα διπλό σκοπό: α) περιέχουν συνήθως σε απλοποιημένη μορφή μια σύνθετη και συμπυκνωμένη πληροφορία και β) δομούνται έτσι ώστε να είναι κατανοητοί τόσο από το κοινό όσο και από τα κέντρα λήψης αποφάσεων.

Μέσω των δεικτών επιδιώκεται η μέτρηση τριών βασικών επιδιώξεων της Αειφορίας που σχετίζονται άμεσα με την κοινωνία την οικονομία και το περιβάλλον. Της αποδοτικότητας, της αποτελεσματικότητας και της ισότητας. Η πρώτη επιτυγχάνεται με τη χρησιμοποίηση οικονομικών μέτρων (pricing), η δεύτερη με τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό (planning) και η τρίτη με την ενεργή συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (participation).

Η ανάπτυξη και η δημιουργία χρήσιμων περιβαλλοντικών δεικτών απαιτεί όχι μόνο την κατανόηση των αρχών και των ορισμών που διέπουν την Βιώσιμη Ανάπτυξη αλλά συγχρόνως τη λεπτομερή γνώση των αναγκών για την χάραξη και εφαρμογή μιας πολιτικής προς την κατεύθυνση αυτή. Συνήθως ένας σωστός περιβαλλοντικός δείκτης αποτελεί τον συνδετικό κρίκο της μέτρησης μιας περιβαλλοντικής κατάστασης και της μετατροπής της σε επιλογή έτοιμη για πράξη. Ουσιαστικά, ένας δείκτης αποτελεί τον σύνδεσμο με τον πραγματικό κόσμο. [17,10]

6.2 Αναγκαιότητα δεικτών

Οι περιβαλλοντικοί δείκτες θεωρούνται απαραίτητοι γιατί:

1. Πληροφορούν το κοινό για την κατάσταση του περιβάλλοντος και την πορεία προς την Βιώσιμη Ανάπτυξη.
2. Παρέχουν ένα τρόπο σύνδεσης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με την κοινωνικό-οικονομική δραστηριότητα και πολλές φορές προλαβαίνουν επικίνδυνες περιβαλλοντικές καταστάσεις που μπορεί να προκύψουν από εντατική ανθρώπινη δραστηριότητα.
3. Βοηθούν στην μέτρηση του βαθμού που πολιτικές κρατών στοχεύουν προς την Βιώσιμη Ανάπτυξη.
4. Συστηματοποιούν και κατατάσσουν κατά κάποιο τρόπο την περιβαλλοντική και οικονομική πληροφόρηση που υπάρχει μη ταξινομημένη.
5. Συνδεόμενοι με κατάλληλα μοντέλα οι παραγόμενες χρονοσειρές μπορούν να προβλέψουν μελλοντικές καταστάσεις μέσω της δημιουργίας διαφορετικών σεναρίων.

Πρέπει όμως να αναφερθεί και να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι οι δείκτες αποτελούν από μόνοι τους απλοποιήσεις των πολύπλοκων καταστάσεων που υπάρχουν και γι' αυτό δεν είναι σωστό τα αποτελέσματα της μελέτης τους να χρησιμοποιούνται αυτούσια για την χάραξη της πολιτικής που πρόκειται να ακολουθήσει μια χώρα. [18]

6.3 Είδη δεικτών αποτίμησης βιωσιμότητας περιβάλλοντος

Υπάρχουν και εφαρμόζονται γενικότερα 3 ευρύτερες κατηγορίες δεικτών:

1. Ατομικοί δείκτες: Οι ατομικοί δείκτες εκπροσωπούν την μικρότερη δυνατή αθροιστική πληροφόρηση και παρουσιάζουν πολλές φορές μια σφαιρική εικόνα της Βιώσιμης Ανάπτυξης μέσα σε μία χώρα. Τέτοιοι δείκτες υπάρχουν πάρα πολλοί και συνήθως ποικίλουν από χώρα σε χώρα. Δυστυχώς οι περισσότεροι από αυτούς δεν ακολουθούν κάποια πρότυπα που να τους κάνουν εύχρηστους σε κάθε περίπτωση.
2. Θεματικοί δείκτες: Αυτή η κατηγορία περιέχει την ανάπτυξη μικρών ομάδων δεικτών που αφορούν σ' ένα μεγαλύτερο περιβαλλοντικό πρόβλημα. Οι δείκτες αυτοί καταφέρνουν να προσδιορίσουν με λεπτομέρεια επιμέρους στοιχεία που συγκροτούν το ευρύτερο πρόβλημα π.χ. η ανθρώπινη υγεία με δείκτες την ποιότητα του αέρα, το νερό της Ύδρευσης κ.α.
3. Συστηματικοί δείκτες: Οι συστηματικοί δείκτες σχεδιάστηκαν ώστε να παράγουν ένα ενδεικτικό νούμερο που δείχνει αν υπάρχει ή όχι πρόβλημα σε ένα μεγαλύτερο πολύπλοκο σύστημα. Οι δείκτες της ευημερίας συγκαταλέγονται σε αυτούς π.χ. ο δείκτης συνολικής ευημερίας/ άτομο. Η πτώση

ή η άνοδος αυτού του δείκτη ελέγχει αν η ανάπτυξη σε επίπεδο χώρας είναι ή όχι βιώσιμη.[6]

6.4 Μέθοδοι ανάπτυξης δεικτών

Υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις για την ανάπτυξη ενός ή μιας ομάδας δεικτών. Οι επικρατέστερες μεθοδολογίες είναι οι παρακάτω:

- Προσέγγιση από μηδενική βάση (Bottom-up approach)

Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί την «πυραμίδα πληροφοριών». Η διαδικασία ξεκινάει με τη συλλογή πρωτογενών δεδομένων για τη δημιουργία δεικτών που συγκεντρώνονται σε ιεραρχικά επίπεδα πληροφόρησης τα οποία σχηματίζουν πυραμίδα χρησιμοποιώντας εμπειρικές ή μαθηματικές προσεγγίσεις. Η χρήση αυτής της μεθόδου δεν είναι συχνή γιατί θεωρείται αρκετά αφαιρετική. Χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει αφθονία στοιχείων και υπάρχει μια δυσκολία επιλογής εκείνων των στοιχείων που μπορούν να υποστηρίξουν την ύπαρξη και την αποτελεσματικότητα ενός δείκτη από τα στοιχεία που παραθέτουν απλές πληροφορίες που δεν επιδέχονται επεξεργασία. Η χρήση μεμονωμένων στοιχείων χωρίς τη χρήση μοντέλων που να δοκιμάζουν τις υποθέσεις στην πράξη είναι χαμηλής εμπιστοσύνης.

- Προσέγγιση από την κορυφή προς τη βάση (Top-down approach)

Βασίζεται στην Logical Framework Approach (προσέγγιση μέσω λογικής) η οποία είναι εργαλείο διαχείρισης που εξυπηρετεί τόσο τον σχεδιασμό όσο και την παρακολούθηση προγραμμάτων κύκλων διαχείρισης. Η δομή του λογικού πλαισίου ξεκινά με την θέσπιση ενός γενικού και μεγάλου στόχου. Η επίτευξη ενός τέτοιου στόχου επιτυγχάνεται με την παρέμβαση εντωμεταξύ άλλων μικρότερων στόχων που χρειάζεται προηγουμένως να επιτευχθούν ακολουθώντας συγκεκριμένες ενέργειες συμπεριλαμβανομένων και ρίσκων και αρχικών υποθέσεων.

- Προσέγγιση συστημική (Systems approach)

Η μέθοδος αυτή αναλύει τα εισερχόμενα (δεδομένα) και τα επιδιωκόμενα εξερχόμενα πριν τον καθορισμό των δεικτών. Βασίζεται στην λογική της δυναμικής των συστημάτων και προσφέρει τη δυνατότητα κατανόησης της λειτουργίας του συστήματος διαχρονικά. Στηρίζεται στην αρχή της αλληλοεπίδρασης και εξάρτησης των συστημάτων και υποσυστημάτων. Χρησιμοποιήθηκε στην ανάπτυξη δεικτών βιωσιμότητας και βασίζεται σε συγκεκριμένους δείκτες που αποτιμούν την ανθρωπινή συμπεριφορά, τη φυσική λειτουργία των συστημάτων και την εφαρμογή πολιτικής. Παρόλο που η μεθοδολογία αυτή είναι πολύ φιλόδοξη βρίσκεται ακόμη σε πρωταρχικό στάδιο και δεν επιτρέπει την εξαγωγή αποτελεσματικών δεικτών για χρήση.

- Προσέγγιση αίτιου-αιτιατού (Cause-effect approach PSR)

Η μεθοδολογία αίτιου - αιτιατού είναι η πιο διαδεδομένη για την ανάπτυξη δει-

κτών. Ωστόσο αποτυγχάνει να αποδώσει πλήρως τη λειτουργία του συστήματος λόγω της υποκειμενικότητας στην κατανόηση των πιέσεων (Pressure) των καταστάσεων (State) και ανταποκρίσεων (Response) που αναπτύσσονται στο σύστημα.[7]

Όλες οι προσεγγίσεις προτείνουν η ανάπτυξη των οποιονδήποτε δεικτών να βασίζεται κατά κύριο λόγο στην κατανόηση του υπό μελέτη συστήματος και κατά προτίμηση στην ανάπτυξη ενός εννοιολογικού μοντέλου, ενός μοντέλου δηλαδή που εξηγεί την λειτουργία του συστήματος αναλύοντας τους φυσικούς μηχανισμούς του. Η ενεργοποίηση και η συμμετοχή των τελικών αποδεκτών και χρηστών αποτελεί βασικό παράγοντα στην επιτυχία του προσδοκώμενου αποτελέσματος.

Για την επιλογή ενός δείκτη σημασία έχει να πληρούνται επιστημονικές απαιτήσεις όπως η αντιπροσωπευτικότητα ,περιγράφοντας την κατάσταση ή την ποιότητα ενός συστήματος δίνοντας σημαντικές και κυρίως ακριβείς πληροφορίες. Επίσης απαιτείται να είναι σαφής και εφαρμόσιμος σε πολλά πεδία και περιοχές ώστε να έχει ευρεία απήχηση. Να μπορεί να επαναπροσδιορίζεται ανάλογα με επικείμενες αλλαγές.

Σε ότι αφορά στην απαίτηση για άμεση εφαρμογή του σε πολιτικές που στοχεύουν στην επίτευξη του στόχου της Βιώσιμης Ανάπτυξης θα πρέπει ο δείκτης να εξυπηρετεί τις ανάγκες των αρχικών χρηστών, να αποτιμά αλλαγές που προκύπτουν από την εφαρμογή ή όχι συγκεκριμένων πολιτικών, να μπορεί να συνδέεται με μοντέλα ώστε να δίνει την δυνατότητα πρόβλεψης μελλοντικών καταστάσεων και να αποδίδει με τρόπο ρεαλιστικό την υπάρχουσα ή την επιθυμητή κατάσταση.[3]

6.5 Επιλογή δεικτών για την περιοχή μελέτης

Μέχρι στιγμής υπάρχουν περίπου 440 δείκτες αειφόρου ανάπτυξης αλλά αυτό το νούμερο μπορεί εύκολα να αλλάξει. Για να είναι οι δείκτες που θα επιλέξουμε αποτελεσματικοί θα πρέπει να είναι σχετικοί με το αντικείμενο της έρευνας, να είναι κατανοητοί και αξιόπιστοι αλλά και να υπάρχει διαθεσιμότητα των δεδομένων ώστε να μπορούμε να τους υπολογίσουμε.

Χαρακτηριστικά αναφέρουμε μερικούς από τους δείκτες που μπορούμε να υπολογίσουμε για την αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής, οι οποίοι είναι:

- Πληθυσμιακοί και κοινωνικό-οικονομικοί δείκτες: πυκνότητα πληθυσμού, αναλογία άνδρες γυναίκες, μετανάστευση, πληθυσμός ανα ηλικιακή ομάδα, εισόδημα, ανεργία, επίπεδο εκπαίδευσης
- Οικονομικοί δείκτες: στην γεωργία (τύπος καλλιεργήσιμης γης, είδος καλλιέργειας, κτλ), στην βιομηχανία (τύπος βιομηχανιών, κτλ), στην ενέργεια (ποσοστό χρήσης ηλιακής ενέργειας ή άλλης εναλλακτικής μορφής ενέργειας, κτλ), στις μεταφορές (μήκος αυτοκινητόδρομου, ποσοστό χρήσης του αυτοκινητόδρομου σε καθημερινή βάση, κτλ)

- Περιβαλλοντικοί δείκτες: στην ατμόσφαιρα (ποιότητα της ατμόσφαιρας, εκπομπές αερίων, κτλ), στο νερό (ποιότητα υπόγειων νερών, ποιότητα επιφανειακών νερών, ποσοστό μόλυνσης των επιφανειακών ποταμών, κτλ), στην γη και στο χώμα (χρήσεις γης), στην βιοποικιλότητα (προστατευόμενες περιοχές)
- Δείκτες αειφόρου ανάπτυξης και πολιτικές υλοποίησης αυτών: εκπαίδευση, νομοθεσία. [8,14]

7. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται οι προτεινόμενες δράσεις που στοχεύουν στην πλαίσιωση των επτά αναπτυξιακών αξόνων και αφορούν είτε τη βελτίωση της οργανωτικής δομής, είτε τη βελτίωση των υποδομών της περιοχής.

Άξονας 1: Ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών θεματικού τουρισμού.

- Κατασκευή παραδοσιακών ξενώνων και λοιπών συμπληρωματικών επιχειρήσεων (χώροι εστίασης, αναψυχής) μικρής κλίμακας, διάσπαρτων στο χώρο.
- Δημιουργία νέων μονοπατιών που θα συνδέουν τους χώρους αναψυχής αλλά και η επαναχάραξη καθώς και η συντήρηση των ήδη υπαρχόντων μονοπατιών.
- Κατασκευή αθλητικών εγκαταστάσεων που δεν παρεμβαίνουν έντονα στο φυσικό περιβάλλον, όπως για παράδειγμα αναρριχητικές πίστες, πίστα ορειβατικού σκί και αντοχής, οργανωμένοι χώροι για σκοποβολή, ιππικές εγκαταστάσεις, ποδηλατικές διαδρομές, χώροι για paintball κλπ.
- Διοργάνωση εκδηλώσεων αθλητικού περιεχομένου.
- Προώθηση θρησκευτικού τουρισμού μέσω των μοναστηριών αλλά και των εξωκλησιών της περιοχής.

Άξονας 2: Ανάδειξη και προστασία των στοιχείων του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος της περιοχής.

- Ανάδειξη του ορεινού όγκου του Ολύμπου
- Ανάδειξη των τοπίων φυσικού κάλλους με την άσκηση ήπιας μορφής τεχνικών επεμβάσεων (π.χ. εγκατάσταση καθιστικών και λοιπών υποδομών αναψυχής στο Ξερολάκι)
- Αναπλάσεις και επεμβάσεις στα οικιστικά σύνολα με στόχο τη διατήρηση της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής.
- Διαμόρφωση υπαίθριων χώρων στους οικισμούς και ανάδειξη αξιόλογων στοιχείων.

Άξονας 3: Βελτίωση του οικονομικού περιβάλλοντος και εξασφάλιση ευνοϊκών συνθηκών για επενδύσεις που αφορούν τον τουρισμό.

- Προσέλκυση τουριστικών επενδύσεων μέσω οικονομικών κινήτρων και ενισχύσεων του Αναπτυξιακού Νόμου και κοινοτικών προγραμμάτων, με στόχο την επέκταση, τη διεύρυνση και την αναβάθμιση του τουρισμού.
- Ανάπτυξη συνεργειών-δικτύων μεταξύ όμοιων ή συμπληρωματικών επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα.

Άξονας 4: Η προσφορά διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος υψηλής προστιθέμενης αξίας, η ικανοποίηση των επισκεπτών και η βελτίωση της επισκεψιμότητας της περιοχής.

- Προσφορά τουριστικών υπηρεσιών υψηλής ποιότητας
- Εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης ποιότητας και περιβαλλοντικής διαχείρισης στις τουριστικές επιχειρήσεις σύμφωνα με διεθνή πρότυπα.
- Σχεδιασμός οικοτουριστικών διαδρομών που θα αναδεικνύουν χώρους υψηλής οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας.
- Δημιουργία ολοκληρωμένων πακέτων φιλοξενίας και οικοτουριστικών δράσεων που θα απευθύνονται και σε συγκεκριμένες ομάδες τουριστών
- Δημιουργία συνεδριακού κέντρου και μυθολογικού πάρκου
- Σχεδιασμός δράσεων προβολής που θα λειτουργούν προς την κατεύθυνση της ανάδειξης της ιδιαιτερότητας της περιοχής

Άξονας 5: Ενίσχυση και κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού, ανάπτυξη επιχειρηματικότητας.

- Κατάρτιση προσωπικού για τις ειδικές μορφές τουρισμού και σύνδεση με την παραγωγική διαδικασία.
- Αναβάθμιση των προσόντων και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα του τουρισμού, στην λογική δια βίου μάθησης και σε άμεση συνάρτηση με την αγορά εργασίας.
- Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας μέσω προγραμμάτων ενημέρωσης για ευκαιρίες χρηματοδότησης επενδύσεων.
- Διοργάνωση επιμορφωτικών σεμιναρίων για τους εμπλεκόμενους στον τουρισμό.

Άξονας 6: Αύξηση της ανταγωνιστικότητας της περιοχής μελέτης μέσα από την προβολή και διαφήμιση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων.

- Τουριστική προβολή με ηλεκτρονικά μέσα και καινοτόμες ενέργειες.
- Χρήση νέων τεχνολογιών για την δημιουργία κέντρων πληροφόρησης σχε-

τικά με τους φυσικούς, πολιτιστικούς και λοιπούς τουριστικούς πόρους της περιοχής.

- Διαφήμιση και προώθηση υπηρεσιών με όλα τα διαθέσιμα μέσα (διαδίκτυο, τηλεόραση, ραδιόφωνο, αφίσες, κλπ).
- Διαφήμιση παραδοσιακών προϊόντων.
- Έκδοση τουριστικού οδηγού Ολύμπου

Άξονας 7: Προστασία του περιβάλλοντος και τήρηση της φέρουσας ικανότητας.

- Εκπόνηση μελέτης φέρουσας ικανότητας της περιοχής και κατάρτιση ενός σαφούς σχεδίου βιώσιμης εκμετάλλευσης των πόρων της περιοχής.
- Θέσπιση περιβαλλοντικών παραμέτρων-δεικτών για την εκτίμηση και διαρκή παρακολούθηση των επιπτώσεων του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον.
- Λήψη μέτρων πρόληψης και αντιμετώπισης πιθανών επιπτώσεων, όπως η μόλυνση κάθε είδους από την λειτουργία των υποδομών, η όχληση στην πανίδα της περιοχής κάθε είδους τουριστική δραστηριότητα, η μείωση ή υποβάθμιση οποιουδήποτε φυσικού πόρου όπως το νερό, τη χλωρίδα ή την πανίδα και η αλλοίωση του τοπίου από ενδεχόμενες έντονες παρεμβάσεις και μεγάλα έργα.
- Ενίσχυση επενδυτικών σχεδίων για την χρήση από τουριστικές επιχειρήσεις εναλλακτικών και ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- Εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα σχολεία της περιοχής, αλλά και σε άλλα σχολεία κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών εκδρομών - περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των μαθητών.

Οι άξονες προκύπτουν από την εξαγωγή των συμπερασμάτων για την περιοχή μελέτης. Οι δράσεις που προτείνονται σε κάθε άξονα στηρίζονται κυρίως στην SWOT ανάλυση. Στόχος των προτάσεων είναι η ανάπτυξη της περιοχής ύστερα από προγραμματισμό και σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ανδριώτης Κ., (2005): «Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός», Αθήνα
2. ΑΝ.ΕΛ.ΚΙΣ., 2001: «Τουριστικός οδηγός περιοχής Ελασσόνας», Ελασσόνα
3. Bazin G., Roux B. et all, (1992): «Les facteurs de resistance a la marginalization dans les zones de montagne et defavirisees Mediterraneennes Communautaires», INRA, Luxemburg
4. Bedrich Moldan, Suzzanne Billharz, Robyn Matravers “Sustainability Indicators: A Report on the Project on Indicators of Sustainable Development” J.Wiley & Sons (1997).
5. Bestard, B.A., Nadal J.R., (2006): «Modeling Environment Attitudes Toward Tourism», Tourism Management, available online at www.sciencedirect.com
6. Blangy, S., Mehta, H., (2006): «Ecotourism and Ecological Restoration», Journal for Nature Conservation, available online at www.sciencedirect.com
7. Bossel. H. “Indicators for Sustainable Development : Theory , Method, Applications. Winnipeg, International Institute of Sustainable Development (1999).
8. Division for Sustainable Development. Indicators of sustainable development: guidelines and methodologies. Washington, USA: United Nations, UNCED; 2001.
9. ΕΚΠΑΑ, Σχέδιο Έκθεσης Δεικτών Αειφορίας (2003)
10. ΕΣΥΕ, (2001): Απογραφή πληθυσμού, διαθέσιμα στο www.statistics.gr
UNCSO, Indicators of Sustainable Development (2002)
11. Ευστρατόγλου Σ., (1999): «Η Κοινωνικο-οικονομική ταυτότητα των ορεινών περιοχών και η πρόκληση για την ανάπτυξη τους», Διεθνές Συνέδριο «Η Καθιέρωση Πολιτικής για την ανάπτυξη των ορεινών περιοχών: Τα Βαλκανικά βουνά», Καρπενήσι 16-18 Μαΐου 1997
12. Expanding the Measure of Wealth, Indicators of Environmentally Sustainable development, Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series No 17, The World Bank Washington D.C. (1997)
13. Golusin M, Munitlak Ivanovic O. Definition, characteristic and state of the indicators of sustainable development in Southeastern Europe. Agriculture Ecosystems & Environment 2009;130(1–2).
14. Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π., (2001): «Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον», Κριτική: Αθήνα
15. Μπεριάτος Η., Ψαλτόπουλος Δ., (2003): «Περιβάλλον και ανάπτυξη υπαίθρου», Αθήνα
16. Nader M.R., Salloum B.A., Karam N., 2008. Environment and sustainable

development indicators in Lebanon: A practical municipal level approach. *Ecol. Indic.* 8, 771–777.

17. Pineda, F.D., Brebbia C.A., (2004): «Sustainable Tourism», Witpress: London
18. Stynes, D. J., (2006): «Economic Impacts of Tourism», διαθέσιμο στο www.msu.edu/course, Ιούλιος
19. Sustainable Development in the United States. An experimental Set of Indicators. Progress Report Prepared by the U.S. Interagency Working Group on Sustainable Development Indicators, Washington D.C. (1998)
20. Sustainable Measurement, A Course on environmental indicators: <http://www.sustainablemeasures.com/>
21. ΥΠΕΧΩΔΕ, (1995): «Χωροταξικός Σχεδιασμός. Ιστορική Εξέλιξη και Προοπτικές», Αθήνα
22. ΥΤΑΝ, (2008): «Συνθετικό Κείμενο για τον Σχεδιασμό των Παρεμβάσεων της Προγραμματικής Περιόδου 2007-13 στον Τομέα του Τουρισμού», διαθέσιμο στο www.eot.gr
23. www.unep.fr

ΑΡΩΜΑΤΙΚΑ ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΒΟΤΑΝΑ ΣΤΗ ΛΑΪΚΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΣΜΗΤΟΛΟΓΙΑ

Ευαγγελία Ράπτου

Υπ. Διδάκτωρ Τμ. Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.

Τομέα Γλώσσας Θεάτρου και Πολιτισμού

Παν. Αιγαίου

Σας καλωσορίζω κι εγώ με τη σειρά μου στην πόλη της Ελασσόνας και σας εύχομαι καλή διαμονή. Αρχικά, νοιώθω την ανάγκη να εξομολογηθώ ότι αισθάνομαι χρεώστης στους διοργανωτές αυτού του σεμιναρίου, καθώς μου επέτρεψαν αυτό το πνευματικό ταξίδι στον Όλυμπο, την γνωριμία με τα απόκρυφα μυστικά του, αλλά και τη διεπιστημονική προσέγγιση, ανακαλύπτοντας στοιχεία και οδεύοντας δρόμους και μονοπάτια που ούτε καν είχα φανταστεί, όταν πήρα την απόφαση να συμμετάσχω ως εισηγήτρια. Ωστόσο, θέλω να καταθέσω ότι δεν «κομίζω γλαύκας εις Αθήνας». Δεν λέω τίποτα καινούργιο που δεν θα μπορούσε κανείς να βρει σε βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, πρακτικά συνεδρίων ή και διαδικτυακούς τόπους. Εξάλλου, αυτά αποτέλεσαν και τις πηγές αυτής της εργασίας. Το καινούργιο μάλλον είναι ο τρόπος οργάνωσης αυτού του υλικού προκειμένου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις αυτής της εισήγησης.

Οφείλετε, ωστόσο, να γνωρίζετε ότι η εργασία αποτελεί αποτέλεσμα της συνεργασίας με τον κύριο Κωνσταντίνο Μπίσμπα, λογοτέχνη και συγγραφέα της πόλης μας και ενεργό μέλος στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα.

Σκοπός, λοιπόν, της παρούσης εισήγησης είναι η παρουσίαση του αρωματικών φυτών και βοτάνων του Ολύμπου, η οποία, βέβαια, δεν περιορίζεται στην απλή περιγραφή ή καταγραφή τους, αλλά στοχεύει στην κατάδειξη της ζωτικής σχέσης τους με την ανθρώπινη ύπαρξη, καθώς συμβάλλουν τόσο στο «ζειν» όσο και στο «ευ ζειν», την ποιότητα της ανθρώπινης ζωής. Η φύση καθόρισε τις διατροφικές συνήθειες του κάθε λαού, οι οποίες δεν είναι τίποτα άλλο «παρά το καταστάλαγμα μιας περιπέτειας που ξεκινά πολλά-πολλά, εκατοντάδες χρόνια πριν, και που είχε εναγώνιο στόχο την ικανοποίηση των καθημερινών αναγκών σε τροφή. Όταν εξασφαλιζόταν η ποσότητα της τροφής, τότε άρχιζε και η ηδονιστική αναζήτηση της ποιότητας, εκφραζόμενη ως γεύση» (Οικοναμάκης, -). Συνάμα, ο λαός κατάφερε μέσα στην καθημερινότητα, με τη βοήθεια της έμφυτης περιέργειας και του πηγαίου ενστίκτου, να ανακαλύψει και τις θεραπευτικές ιδιότητες για την αντιμετώπιση των εκάστοτε εμφανιζόμενων ασθενειών πάσης φύσεως (Κανταρτζής, 2003).

Τη γνώση των αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών τη χάραξαν πριν 6000 χρόνια πρώτοι οι Σουμέριοι σε πλάκες αργίλου, και στη συνέχεια κατέγραψαν τις προφορικές πολύτιμες εμπειρίες οι Κινέζοι και οι Έλληνες.

-Βοτανικές έρευνες:

Ο πρώτος βοτανολόγος που επισκέφτηκε τον Όλυμπο θεωρείται ότι υπήρξε ο **Aucher-Eloy**, γαλλικής καταγωγής, ερευνητής της Ανατολής, το 1836 (Arne Strid, 1980).

Αργότερα, το 1851, αναρριχήθηκε ο Th. Von **Heldreich**, γερμανικής καταγωγής, ο οποίος μάλιστα συνέλεξε και ενδημικά φυτά του Ολύμπου, πολλά από τα οποία ανακαλύφθηκαν για πρώτη φορά σ' αυτήν την ερευνητική αποστολή. Ο ίδιος επισκέφτηκε την Ελλάδα για πρώτη φορά το 1840. Ήταν ο μόνος που συνέβαλε στην ανάπτυξη της ελληνικής βοτανικής περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον, όχι μόνο πριν αλλά και μετά από αυτόν (Arne Strid, 1980).

Το έργο του γερμανού βοτανολόγου συμπλήρωσε με τις έρευνές του, οι οποίες τον κατέστησαν εξίσου σημαντικό βοτανολόγο, ο **Θ. Ορφανίδης**. Με δύο επισκέψεις στον Όλυμπο, το 1857 και το 1862, πολλά από τα βότανα του Ολύμπου εξήλθαν από την αφάνεια και έγιναν γνωστά πριν από 150 χρόνια περίπου από σήμερα. Δυστυχώς, οι δύο παραπάνω βοτανολόγοι δεν άφησαν στοιχεία σχετικά με τις ερευνητικές τους αποστολές (Arne Strid, 1980).

Όταν ο Όλυμπος αποτέλεσε το φυσικό σύνορο Ελλάδας - Τουρκίας, αποτέλεσε συγχρόνως και απαγορευμένη ζώνη. Ωστόσο, η τόλμη του γερμανού συλλέκτη P. **Sintenis**, διάσημου την εποχή εκείνη για τα ταξίδια του στην Ανατολή, του επέτρεψε να τον επισκεφτεί το 1889 και το 1891 συνοδευόμενος από τον συνάδελφό του J. Born muller αλλά και την έγκριση της Πύλης (Arne Strid, 1980).

Το 1905 την προσπάθεια επανέλαβε ο L. **Adamovic**. Το 1913, όταν πια ο Όλυμπος αποτέλεσε «κέρδος» των βαλκανικών αγώνων και άνοιξε η είσοδος προς αυτόν, δύο Ελβετοί ορειβάτες, **Baud-Bovy** και **Boissonas**, με **συνοδεία Έλληνα οδηγό, τον Χρήστο Κάκκαλο**, έφτασαν στο ελληνικό βουνό. Αξίζει να σημειωθεί ότι **ο Χρήστος Κάκκαλος επανέλαβε την προσπάθεια το 1972, σε ηλικία 92 ετών** (Arne Strid, 1980).

Το 1921 ο **Marcel Kurz**, Ελβετός γεωγράφος πραγματοποίησε έρευνα και δημοσίευσε βιβλίο συμπεριλαμβανομένου λεπτομερούς χάρτη της περιοχής των κορυφών (Arne Strid, 1980).

Οι επισκέψεις συνεχίζονται το 1926 από τον συγγραφέα της Βαλκανικής χλωρίδας **August von Hayek**, ο οποίος έφτασε σε ύψος 2400 μέτρα και μας άφησε ένα χειρόγραφο από τη βλάστηση του Ολύμπου, που δημοσιεύτηκε από τον Βιεννέζο βοτανολόγο **Handel-Mazzetti**, όταν επισκέφτηκε τον Όλυμπο ένα χρόνο αργότερα, το 1927, και είναι πολύ σημαντική γιατί περιλαμβάνει 626 είδη ανωτέρων φυτών (Arne Strid, 1980).

Τη δεκαετία του 1930 τον επισκέπτονται οι Έλληνες βοτανολόγοι **Διαπούλης, Ζαγα-νιάρης** και **Πινάτσης** και δύο βούλγαροι, οι **Stojanov** και **Jordanov**, οι οποίοι δημο-

οίευσαν εκτεταμένο κατάλογο των συλλογών και των παρατηρήσεων στο πανεπιστήμιο της Σόφιας. Ο αριθμός των ειδών του Ολύμπου φτάνει την εποχή αυτή, τέλη της δεκαετίας του '30 στα 850. Ακολουθούν ο ερασιτέχνης Κ. Γουλιμής το 1950, 1951 και 1952, ο Λ. Πιτσάνης το 1954, 1955 και 1958, του οποίου η συλλογή στεγάζεται σε ιδιαίτερο χώρο στο μουσείο Γουλανδρή. Τις δεκαετίες του 1960 και 1970 αυξάνεται ο αριθμός των επισκεπτών - ερασιτεχνών, βοτανολόγων και φοιτητών - και ο αριθμός των φυόμενων στον Όλυμπο φυτών ανέρχεται πλέον στα 1700 (Arne Strid, 1980).

Ανάμεσά τους ξεχωρίζει και ο διαπρεπής καθηγητής **Arne Strid**,¹ στις μελέτες του οποίου χρωστάμε τις γνώσεις μας για την χλωρίδα του Ολύμπου και τη μεγάλη του προσφορά με το έργο του «Φυτά του Ολύμπου», το οποίο εξέδωσε το 1980 το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή².

Ας εισέλθουμε στο θέμα μας:

Γεωλογικά, ο Όλυμπος³ είναι ένα βουνό «ανάδελφο». (Ντάφης Σπ., 2008). Ο μεγά-

1. Ο Arne Strid διετέλεσε διαδοχικά Καθηγητής της Βοτανικής στο Πανεπιστήμιο της Κοπεγχάγης και Διευθυντής του Botanical Garden του Γκέτεμποργκ. Έχει διακριθεί για την επιστημονική του έρευνα στην ελληνική χλωρίδα. Έχει συγγράψει τον τόμο Φυτά του Ολύμπου και είναι συνεπιμελητής με την Kit Tan των εκδόσεων: Mountain Flora of Greece και Flora Hellenica. Πρόσφατη εργασία του είναι μία υπομνηματισμένη επανέκδοση της Flora Graeca Sibthoriana, που θα αποτελείται από πέντε τόμους (www.gnhm.gr/docs/Entypo_Agrioloulouda.pdf).

2. Η Νίκη Γουλανδρή είναι γνωστή προσωπικότητα στα πεδία της οικολογίας και του πολιτισμού. Ως πρόεδρος του Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας χαίρει διεθνούς αναγνώρισης και έχει λάβει πολυάριθμες βραβεύσεις και τίτλους για το έργο της. Έχει αναγορευθεί Επίτιμος Διδάκτωρ πολλών ελληνικών και ξένων Πανεπιστημίων και έχει εκλεγεί "Γυναίκα της Ευρώπης" από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1991. Ζωγραφίζει φυτά από νεαρή ηλικία και έχει αναγνωριστεί διεθνώς για τις ζωγραφικές αναπαραστάσεις της στα βιβλία Wild Flowers of Greece (1968) και Παιώνιες της Ελλάδος (1984). Ο παρών τόμος περιλαμβάνει 121 ζωγρα-φικές αναπαραστάσεις, που απεικονίζουν 130 διαφορετικά είδη φυτών (www.gnhm.gr/docs/Entypo_Agrioloulouda.pdf).

3. Ο Όλυμπος, το ιερότερο όρος του κόσμου και το αρχαιότερο της Γης, θεωρήθηκε ότι δημιουργήθηκε προ 140 εκατομμ. ετών.

Ετυμολογείται πρώτη φορά από ένα Λατίνο τον Κούρτιο, σύμφωνα με τον οποία παράγεται από το ρήμα «λάμπω». Όλυμπος – λάμπω. Το όμικρον που προηγείται είναι αιολικό. Νεότερες έρευνες και, κυρίως, η μεγάλη ανακάλυψη και ανάλυση της μυκηναϊκής γλώσσας και γραφής το 1953 μας έφεραν τις γνώσεις του Ομήρου, ο οποίος τον αναφέρει «Όλυμπος και Ούλυμπος και την ετυμολογική συγγένεια με τη ρίζα Όλυμπ που σημαίνει χαράδρα ή σχίσμο ενός βράχου και, αν το λάμδα το κάνουμε ρο, όπως γίνεται στη διαλεκτολογία, έχουμε τη ρίζα ριμπ, ρούμπ (το ύψιλον που γίνεται ου) και σημαίνει και αυτό βράχος. Άρα έχουμε δύο πιθανές σημασίες της λέξης Όλυμπος: σημαίνει βράχος, εντύπωση που σου δίνουν οι βραχώδεις κορυφές ή σημαίνει σχισμές, χαράδρες ή το άνοιγμα που βλέπει κανείς όταν πηγαίνει στον Όλυμπο από τον Ενιπέα.

Ακόμη, συναντάμε και τις εξής ετυμολογίες: Ο Έλληνας φιλόλογος και καθηγητής της Αναγέννησης Μάρκο Μουσούρο (1470-1517) αναφέρει ότι το τοπωνύμιο «Όλυμπος» σημαίνει «ουρανός ή πολύ ψηλό βουνό». Υποστήριξε ακόμη ότι η λέξη προέρχεται από τη λέξη «ολολαμπής» που αναφέρεται στον ουρανό ή από το «όλλυειν τους ώπας δια του κρύους» που αναφέρεται σε βουνό.

Ο Μένος Φίληντας (1870-1934) έλληνας γλωσσολόγος και λογοτέχνης, δίνει τις δικές του εκδοχές. Στο σύγγραμμά του «Γλωσσονομία και Γλωσσολογία Ελληνική» υποστηρίζει ότι αρκετά ονόματα βουνών, ποταμών και

λος αριθμός ειδών της χλωρίδας σχετίζεται με την ποικιλία των πετρωμάτων, το μεγάλο σχετικά υψόμετρο, την ύπαρξη λιθώνων (σάρρες) και σχισμών βράχων, καθώς και καθαρά αλπικών λιβαδιών. Γενικά στον Όλυμπο έχουν παρατηρηθεί και καταγραφεί 1700 είδη φυτών, αριθμός που αποτελεί το 25% της Ελληνικής χλωρίδας (Strid, A., 1980). Από αυτά 187 χαρακτηρίζονται σημαντικά, 56 είναι ενδημικά ελληνικά, που ζουν στα λιβάδια, στους βράχους και τις απότομες πλαγιές, και από αυτά 23⁴ τοπικά ενδημικά, ζουν δηλαδή μόνο στον Όλυμπο και πουθενά αλλού. Ας σημειωθεί ότι τα είδη των φυτών σ' ολόκληρη τη γη υπολογίζονται στις 500.000 περίπου, 10.000 στην Ευρώπη και 6.300 περίπου είδη φύονται στη χώρα μας, λόγω της εδαφολογικής ποικιλίας και των κλιματικών συνθηκών. Μπορεί κανείς να αντιληφθεί το μέγεθος αυτής της ποικιλότητας της Ολύμπιας χλωρίδας, αρκεί να αναλογιστεί ότι σε ολόκληρη τη Σκανδιναβική Χερσόνησο έχουν εντοπιστεί μόλις 1300 είδη.

Υπάρχουν, γενικά, τέσσερις διαδοχικές ζώνες βλάστησης στον Όλυμπο, χωρίς σαφή όρια μεταξύ τους: η μεσογειακή σε υψόμετρο 300 μέχρι 500 μέτρων, η ζώνη δασών οξιάς-ελάτης και ορεινών κωνοφόρων, η ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων και η εξωδασική ζώνη υψηλών ορέων (αλπική ζώνη).

Ερμηνεία του όρου «βοτάνη»

Βοτάνη, σύμφωνα με το ομηρικό λεξικό της Πανταζίδου (-), σημαίνει βοσκή, χόρτο,

τοποθεσιών στην Αρχαία Ελλάδα έχουν σημαντική προέλευση. Επομένως, το όνομα Όλυμπος είναι δύο διαδοχικές σημαντικές λέξεις: Uluwen ή Uluen ή Ulu που σημαίνει ψηλά και Bas Bos που σημαίνει δύναμη προερχόμενη από το θεό. Έτσι, Oluenbas ή Ulubos, δηλαδή Ούλυμπος ή Όλυμπος σημαίνει δύναμη στα ύψη, δύναμη προερχόμενη από το θεό.

Σχετικά πρόσφατα, το 1985 η αρχαιολόγος Ευτυχία Πουλάκη κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων «Οι Αρχαιολόγοι Μιλούν για την Πιερία» υποστηρίζει ότι προέρχεται από μια προελληνική λέξη που σημαίνει «βουνό ή Ουρανός» ή τον Ουράνιο Θόλο, τον ουράνιο φωτεινό χώρο, στον οποίο ταιριάζει να μένει ένας θεός ή οι θεοί. Και ως απόδειξη αναφέρει την ύπαρξη πολλών «Ολύμπων» σε όλη την Ελλάδα, την Κύπρο, την Ιωνία, την Βιθυνία και τη Λυκία. Επειδή, λοιπόν, Όλυμπος σήμαινε τον ουράνιο χώρο (θόλο), όπου κατοικούσαν ο θεός/ οι θεοί, ονόμασαν το βουνό Όλυμπος. Πράγματι, οι κορυφές του φαίνονται να εγγίζουν τον ουρανό, να χάνονται μέσα στα νέφη. Άρα ταύτισαν τον νοητό Όλυμπο με τον υλικό – ορατό, το όρος. Και ο περιδεδής Περραιβός φαντάστηκε τον υλικό Όλυμπο ως κατοικία των αθανάτων και έδωσε στο όρος αυτό το όνομα που του ταίριαζε. Στις φοβερές του χαράδρες φαντάστηκε την κατοικία των μουσών, τις Πιερίδες και τις Λειβηθρίδες. Ο επιβλητικός του όγκος, που άλλοτε λαμποκοπούσε από το παχύ στρώμα χιονιού που τον κάλυπτε και άλλοτε αγρίευε με τα κατάμαυρα νέφη που τον σκέπαζαν και φαίνονταν σαν να χάνονταν στα ύψη του ουρανού, του προσέδιδε ένα θεϊκό μεγαλείο. Το Ολύμπιο παλάτι είχε αιώνιο φωτισμό, από τον υπέρλαμπρο ήλιο και τα αστέρια. Γι' αυτό πιθανόν και το όνομά του να οφείλεται και στο ολόλαμπρος.

4. Τα ενδημικά φυτά του Ολύμπου:

1. *Achillea ambrosiaca* 2. *Alyssum handelii* 3. *Asperula muscosa* 4. *Aubrieta thessala* 5. *Campanula oreadam* 6. *Carum adamovicu* 7. *Centaurea incompleta* 8. *Centaurea lithochorea* 9. *Centaurea transiens* 10. *Cerastrium theophrasti* 11. *Erysimum olympicum* 12. *Festuca olympica* 13. *Genista sakellariadis* 14. *Jankaea heldreichii* 15. *Ligusticum olympicum* 16. *Melampyrum ciliatum* 17. *Poa thessala* 18. *Potentilla deorum* 19. *Rynchosinapis nivalis* 20. *Silene dionysu* 21. *Silene oligantha* 22. *Veronica thessalica* 23. *Viola strus - notata*

γρασίδι. Σύμφωνα με άλλη πηγή, (Πάτση, (-), σημαίνει το χόρτο που φυτρώνει στη γη και είναι κατάλληλο για την τροφή των ζώων, κάθε ιαματική πόα, το βότανο. Σύμφωνα με την ίδια πηγή βότανο και βοτάνι είναι χόρτο με ποώδες στέλεχος, φαρμακευτικό φυτό, κάθε θάμνος χρήσιμος για την παρασκευή αρωματικής ή θεραπευτικής ουσίας, αλλά και δηλητηριώδες φυτό, το φυτό «φάρμακο».

Στη Βοτανολογία βότανα ή βοτάνια ονομάζονται τα ποώδη φυτά, τα μονοετή ή πολυετή, των οποίων ο βλαστός ή οι κλάδοι δεν έχουν διεύθυνση προς τα πάνω και διακρίνονται σε βότανα, δηλαδή θεραπευτικά, και σε επιζήμια, τα ζιζάνια (Πάτση, Χ.,-)

Στη λαογραφική επιστήμη (Κωστάκης, Θ., -) με τη λέξη βοτάνι ο λαός εννοεί κυρίως τα πραγματικά ή φανταστικά φυτά με τις θεραπευτικές ή μαγικές τους ιδιότητες⁵.

Ως βότανα, λοιπόν, ορίζονται όλα τα φυτά που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη μαγειρική, στην ιατρική, στην αρωματοποιία - κοσμητολογία.

Και σήμερα, **αρωματικά** χαρακτηρίζονται τα φυτά που περιέχουν πτητικά συστατικά σε υψηλή συγκέντρωση, τα οποία, όταν εξαερώνονται, προσδίδουν χαρακτηριστική και ευχάριστη οσμή. Αυτό το μίγμα των πτητικών ουσιών είναι τα γνωστά σε όλους αιθέρια έλαια. Χρησιμοποιούνται για την παρασκευή αρωμάτων ή άλλων εύοσμων προϊόντων. Άλλα ανακουφίζουν από την κεφαλαλγία, τους πόνους της εμμηνορροίας, άλλα προστατεύουν τα ούλα και λευκαίνουν το δόντια, περιποιούνται την επιδερμίδα καθαρίζοντάς την σε βάθος, αναζωογονούν τα κύτταρά της και δυναμώνουν τα μαλλιά.

Φαρμακευτικά χαρακτηρίζονται τα φυτά που ένα ή περισσότερα τμήματά τους παράγουν χημικές ενώσεις με θεραπευτική δράση και χρησιμοποιούνται είτε αυτούσια είτε επεξεργασμένα. Βέβαια, πολλά φυτά έχουν και τις δύο ιδιότητες, ώστε δεν υπάρχει η δυνατότητα διάκρισης και ένταξής τους στη μια ή την άλλη κατηγορία.

5. Η χρησιμοποίηση των φυτών για τους σκοπούς αυτούς και η πίστη του ανθρώπου σ' αυτές τις ιδιότητες είναι παλαιότερες και πολύ διαδεδομένες και αποτελούσαν μαζί με τη μαγεία τους σπουδαιότερους τρόπους θεραπείας των ασθενειών. Έλληνες και Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν βότανα ως προσφορές στους θεούς, ως στολίδια στα θύματα που θυσίαζαν, ως μαγικά μέσα και φάρμακα. Οι πρέσβεις των Ρωμαίων κρατούσαν ως κηρύκεια βότανα από το Καπιτώλειο. Μαγικές ιδιότητες έχει ακόμη, κατά τη λαϊκή πίστη, η τσουκνίδα, που διώχνει το φόβο των φαντασμάτων, η κληματσίδα που θεραπεύει την ανικανότητα, το μελισσόχορτο, που γαληνεύει τον άνθρωπο, και είναι γνωστή η περίπτωση της περπερούνας που σκεπάζεται με πρασινάδες για να προκαλέσει μ' αυτές τη βροχή. Πασίγνωστη, τέλος, είναι η πίστη του λαού στο «βοτάνι της αγάπης». Το ελιξήριο του έρωτα που δίνει την ικανότητα στον κάτοχό του να εμπνεύσει το έρωτα σε όποια γυναίκα τον αγγίξει. Η λαϊκή μούσα τραγούδησε με ιδιαίτερη πίστη τις ικανότητες των βοτάνων, ιδιαίτερα της αγάπης, σε στίχους όπως:

«Στου Χάρου τις λαβωματιές βοτάνια δε χωρούνε

Ούτε γιατροί γιατρεύουνε ούτ' άγιοι χωρούνε»

«Έρωτα που με πλήγωσες, δωσ' μου και το βοτάνι»

Όροι που συναντάμε στη Λαϊκή Θεραπευτική

Όπως προαναφέρθηκε, εκτός από τα βότανα με ιδιότητες ωφέλιμες για το ανθρώπινο σώμα και ψυχή, υπάρχουν και τα επιζήμια, τα ζιζάνια ή, όπως τα αποκαλεί ο Όμηρος, τα «ανδροφόνα», ή «θυμοφθόρα» φάρμακα, δηλητηριώδη, δηλαδή, βότανα με τα οποία επάλειφαν τα βέλη ή δηλητηρίαζαν την τροφή. Τα «ήπια ή Οδυνήφατα» φάρμακα ήταν και παυσίπονα⁶. Τα «λυγρά»⁷ ή «κακά» φάρμακα ήταν εκείνα που προκαλούσαν αμνησία.

Στην Ιλιάδα του Ομήρου, Ε 401-402 αναφέρεται ως θεραπευτής ο Παιήων, ο οποίος θεράπευσε στον Όλυμπο τα τραύματα του Άρη με βότανα οδυνήφατα: «Τότε ο Παιήωνας απιθώντας πάνω στην πληγή βοτάνια, μαλακτικά, με μιας τον έγiane' θνητός μαθές δεν ήταν» (Καζατζάκης – Κακριδής, 1976). Γι' αυτό ο Παιήων καλείται και «Πολυφάμακος» και το όνομά του «Παιήων» ή η λέξη «παιών» στα μεταομηρικά χρόνια πήρε τη σημασία του «σωτήρος».

Τα βότανα από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα έπαιξαν το πρώτο ρόλο συμμετέχοντας στη ζωή και την υγεία των ανθρώπων, καθορίζοντας και την πορεία της παραδοσιακής ιατρικής. Η «βοτανοθεραπεία» γεννήθηκε μαζί με τον άνθρωπο.

Από αρχαιοτάτων, βέβαια, χρόνων μέχρι και πρόσφατα οι λαϊκοί/-ές θεραπευτές/τριες χρησιμοποιούσαν τη μέθοδο της επάλειψης των βοτάνων στις πάσχουσες περιοχές ως έμπλαστρα, «κατάπλασμα», καθώς έντονη ήταν η πίστη ότι οι δραστικές τους ουσίες θα εισχωρήσουν στον οργανισμό χάρη στην απορροφητική ικανότητα του δέρματος. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι λαϊκοί/ές θεραπευτές/τριες δεν ήταν μόνο όσοι γνώριζαν και συνέστηναν βότανα, αλλά και αυτοί που έκοβαν και μάζευαν τα φαρμακευτικά φυτά και τις ρίζες τους, οι λεγόμενοι «ριζοτόμοι». Επίσης, υπήρχαν και οι «φαρμακοπώλαι» ή «φαρμακοτριφτες» στη γλώσσα του λαού, οι οποίοι πωλούσαν φαρμακευτικά φυτά ή φάρμακα ποιημένα από βότανα. Σύμφωνα, μάλιστα με τον Ηρόδοτο (Καραμπελόπουλος, 2003), η θεραπευτική διδασκόταν από τις Ασκληπιάδες, οι οποίες μετέδιδαν στους απογόνους τους τις γνώσεις τους μυστικά, αλλά και από τους περιοδευτές, τους πλανώδιους θεραπευτές, και από τους ιατροσοφιστές. Υπήρχαν ακόμη οι στρατιωτικοί γιατροί, οι αλειπτές ή μειγματοπώλες, οι οποίοι κυρίως εμπορεύονταν φάρμακα, εύοσμα παρασκευάσματα, αλλά και δηλητήρια, οι φαρμακείς ή οι φαρμακίδες γυναίκες,

6. Οδυνήφατος < οδύνη + φα-, φεν- < ιων. και επικός τύπος: φονεύς –ήος, η φονή = φόνος, ο φόνος < θεματικό τύπο φεν- : στην ποίηση σημαίνει α) το όργανο του φόνου, το δόρυ β) την αιτία του φόνου, του θανάτου γ) το αίμα που χύθηκε από το φόνου. Επομένως, η λέξη *οδυνήφατος* σημαίνει *ο τας οδύνας φρονεύων, καταπαύων, καταπραύνων, ο παυσίπονος* (Πανταζίδου, -).

7. Ληγρός = λυπηρός, άθλιος, ελεεινός, δυστυχής. «λυγρά τελούσιν οι θεοί» = πέμπουσι δυστυχίας, δεινοπαθήματα. Πρόκειται για δρόγες με δράση αντιχολινεργική και επίδραση ψυχοπληγική. [δρόγη = φαρμακευτικό παρασκεύασμα, < γαλλ. Drogue ή ολλ. Droog= ξηρός στεγνός < ολλ. Droge (vate) = στεγνά (βαρέλια), μτφ = «άνευ περιεχομένου και αξίας» ή ιταλ. Droga = ναρκωτική ουσία, αρχική σημασία «αρωματική ουσία ή σκόνη ή < αραβ. durawa = «μπάλα σιτηρών» (Μπαμπινιώτης, Γ., 2010).

συλλογείς κυρίως των βοτάνων, οι κατοπινές λαϊκές γιάτρισσες, οι μυροπώλες, πωλητές μύρων, αλοιφών και θυμιαμάτων, και οι μαίες, οι οποίες μεταξύ των άλλων ενδιαφέρονταν και για τα εκτριωτικά φάρμακα, προκειμένου να διακοπεί μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη. Αξίζει να τονιστεί ότι κυρίως οι γυναίκες καταγίνονταν με τη λαϊκή θεραπευτική, μια και η ενασχόληση με «τα του οίκου» τις υποχρέωνε να ασχολούνται οι ίδιες αυτές με τον ασθενή και να του παρέχουν την δέουσα αρωγή και περίθαλψη. Για το λόγο αυτό οι γυναίκες «διαπρέπουν» και στη λαϊκή θεραπευτική.

«Με τη λαϊκή θεραπευτική ασχολήθηκαν τόσο άνδρες όσο και γυναίκες και είναι υπαρκτή μια κατά φύλα διαίρεσή της» (Γκασούκα, 2008:154). Οι άνδρες ήταν κυρίως οι ορθοπεδικοί, χειρουργοί, οδοντίατροι, ενώ οι γυναίκες γενικοί παθολόγοι, και μαίες. Είναι κυρίως, αυτές που θα φροντίσουν για τη συλλογή βοτάνων. Καθοδηγούμενες από το ένστικτο και την παρατήρηση, διαπίστωσαν αφ' ενός τις θρεπτικές ιδιότητες των διαφόρων φυτών και καρπών της γης, αφ' ετέρου τις φαρμακευτικές τους ιδιότητες, τόσο αυτές που επιδρούν θετικά και έχουν ευεργετικά αποτελέσματα, όσο και αυτές που δρουν αρνητικά και έχουν βλαπτικές συνέπειες για τον ανθρώπινο οργανισμό⁸ (Βολανάκης, 2003). Τα χρησιμοποιούσαν ακόμη για την εκπλήρωση επιθυμιών και προσδοκιών (Γκασούκα, 2006). Συμπαρίσταντο πάντοτε τις λεχώνες, τα παιδιά και τους ηλικιωμένους. Ήταν, ακόμη, και οι φαρμακοποιοί: αφού συνέλεξαν τα ποικίλα βότανα, τα χρησιμοποιούσαν με ποικίλους τρόπους⁹. Είτε τα έβραζαν και έπιναν το αφέψημα, είτε τα επέθεταν χλωρά ή ψημένα στις πληγές ή τα πάσχοντα μέλη, είτε παρασκεύαζαν χυλούς, καταπότια και αλοιφές (Βολανάκης, 2003). Το φαρμακείο της φύσης αποτελούσε τον βασικό εξοπλισμό για τις πρακτικές γιάτρισσες.

Αναλυτικά οι ιδιότητες μερικών βοτάνων

Τα σημαντικότερα αρωματικά φυτά είναι ο μαϊντανός, ο δυόσμος, το σκόρδο, το κρεμμύδι, η ρίγανη, αλλά και η δάφνη, η μαντζουράνα, το δεντρολίβανο, το φασκόμηλο, η λεβάντα, η βαλεριάνα, η μέντα, τα νάνα (είδος σπανακιού) και πολλά άλλα.

Ο **μαϊντανός** ενδείκνυται στην αναιμία, ο **δυόσμος** καταπραΰνει τον λόξυγκα και την δυσπεψία, ο **βασιλικός** τη ζαλάδα και τη ναυτία, το **δεντρολίβανο** τους πόνους της περιόδου, το **φασκόμηλο** τον πονοκέφαλο και την ρινική καταρροή, το **θυμάρι** τις

8. Τα τοξικά και δηλητηριώδη φυτά στη φύση είναι σχετικά ολιγάριθμα. Είναι αξιοσημείωτο ότι τα ζώα, οδηγούμενα από ένστικτο δεν τρώνε από αυτά τα φυτά ή από τους καρπούς τους. Εξάλλου, η σημασία της λέξης φάρμακο είναι διπλή: σκεύασμα με ευεργετικές ή βλαβερές, ακόμα και θανατηφόρες, ιδιότητες (Γασπαράκης, 2003:103). Συχνά το φαρμάκι το χρησιμοποιούσαν οι αυτόχειρες έπειτα από ερωτικές απογοητεύσεις ή εξαιτίας της κατακριτικής και απορριπτικής συμπεριφοράς της κοινωνίας. Αφορά κυρίως τις κόρες ή τις νεαρές γυναίκες που είχαν παράνομες ή αντικανονικές ερωτικές σχέσεις (Πυλαρινός, 2003:503).

9. Ευάγγελος Σκουβαράς, (1965-1966: 71) μαγικά και ιατροσοφικά ερανήσματα εκ Θεσσαλικού κώδικος, Επετ. Κέντρου Λαογραφίας. Τόμ. 18-19

κεφαλαλγίες, το **σκόρδο** επαναφέρει την πίεση των υπερτασικών στα φυσιολογικά επίπεδα. Πιο αναλυτικά:

Η **βαλεριάνα**, *Valeriana officinalis*, είναι φυτό της οικογένειας Βαλεριανοειδών - Valerianaceae. Το όνομά της έχει λατινική προέλευση, από το ρήμα *valeo* που σημαίνει «υγιαίνω», και απαρέμφατο *valere* που σημαίνει «υγεία» ή «δύναμη». Το όνομά του μπορεί να είναι ενδεικτικό τόσο της θεραπευτικής του δύναμης, όσο και της δυνατής, έντονης οσμής. Φημίζεται για τον ήρεμο ύπνο που προσφέρει, καθώς δρα με τρόπο ώστε ο ύπνος να μοιάζει φυσιολογικός. Ακόμη, χρησιμοποιείται για προβλήματα στο έντερο, βοηθά στην αντιμετώπιση κυστικών δυσλειτουργιών, εντερικών ενοχλήσεων έως και επώδυνων εντερικών σπασμών. Στο παρελθόν χρησιμοποιούνταν και για ασθενείς με επιληψία.

Η **μέντα**, *Mentha*, είναι πώδες φυτό με χαρακτηριστικό ευχάριστο άρωμα. Υπάρχουν γενικά 26 είδη μέντας¹⁰, οκτώ από τα οποία υπάρχουν στην ελληνική χλωρίδα και 5 αναφέρονται από τον Strid στη χλωρίδα του Ολύμπου: *Mentha pulegium*, το γνωστό φλησκούνι, *Mentha longifolia*, ο αγριοδούσμος, *Mentha aquatica*, *Mentha verticillata*, *Mentha arvensis*. Από τα ξερά φύλλα του δούσμου παρασκευάζεται αφέψημα με ιδιότητες τονωτικές, διεγερτικές και αντισπασμωδικές, καταπραϋντικές, κατά της δυσπεψίας, των νευρικών διαταραχών, ταχυκαρδιών, πόνων στο στομάχι και τη χοληδόχο κύστη. Οι αρχαίοι το χρησιμοποιούσαν για την παραγωγή μύρου αλλά και για Παρασκευή φαρμάκων. Ο Διοσκουρίδης, ο Ιπποκράτης και ο Πλίνιος έκαναν λόγο για την φαρμακευτική του αξία και ωραιότατο άρωμά του. Η *Mentha pulegium*, το γνωστό φλησκούνι, συμβάλλει στην περίοδο, και για το λόγο αυτό δεν πρέπει να γίνεται χρήση όταν αναμένεται εγκυμοσύνη ή κατά τη διάρκεια της κύησης. Το **φλησκούνι**, με την επιστημονική ονομασία *Mentha pulegium*, μπαίνει σε κρέας, πατάτες και σάλτσες και ενδείκνυται σε παθήσεις στομάχου και εντέρου, βοηθά στην κυκλοφορία του αίματος, είναι αφροδισιακό και εμμηναγωγό.

Το **τσάι του Ολύμπου** (*Sideritis cardica*) είναι βότανο εξαιρετικής ποιότητας, γεύσεως, αρώματος και αναμφισβήτητων θεραπευτικών ιδιοτήτων. Στη λαϊκή θεραπευτική χρησιμοποιείται ως ευστόμαχο, θερμαντικό, τονωτικό, διουρητικό και αποτοξινωτικό. Το αφέψημα από τα υπέργεια τμήματα του φυτού χρησιμοποιείται σε περιπτώσεις κρυολογημάτων, παθήσεις του αναπνευστικού και ουροποιητικού συστήματος. Σε συνδυασμό με ξυλαράκια κανέλλας και μέλι βοηθάει στην καταπραΰνση του βήχα, καθώς έχει μαλακτικές και αντισηπτικές ιδιότητες. Ακόμη θεωρείται εφιδρωτικό, αντιερεθιστικό και αντιαναιμικό, γιατί περιέχει Fe (Flocq et al., 1981).

10. *Mentha aquatica*, *Mentha arvensis*, *Mentha asiatica*, *Mentha australis*, *Mentha Canadensis*, *Mentha cervina*, *Mentha citrate*, *Mentha crispate*, *Mentha cunninghami*, *Mentha dahurica*, *Mentha diemenica*, *Mentha gattefossei*, *Mentha grandiflora*, *Mentha haplocalyx*, *Mentha japonica*, *Mentha kopetdaghensis*, *Mentha laxiflora*, *Mentha longifolia*, *Mentha nemorosa*, *Mentha pulegium*, *Mentha requienii*, *Mentha sachalinensis*, *Mentha satureioides*, *Mentha spicata*, συν. *Mentha viridis*, *Mentha suaveolens*, *Mentha vagans*.

Οργανοληπτικά είναι ως ρόφημα πολύ εύγευστο, πίνεται ζεστό ή κρύο. Οι ανθοφόροι βλαστοί ξεραίνονται, ώστε να μπορούν να αποθηκευτούν και να διατηρηθούν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Στο σημείο αυτό θα εισέλθω σε ένα θέμα που αφορά άμεσα τις γυναίκες, έμμεσα όλους μας. Πρόκειται για την εμμηνόπαυση και τις συνέπειές της. Η κλιμακτήριος και η εμμηνόπαυση, αν και είναι φυσικό φαινόμενο στη ζωή της γυναίκας, σε πολλά άτομα προκαλεί ένα σύνολο συμπτωμάτων από ήπια έως και ενοχλητικά, τα οποία προσβάλλουν την ποιότητα της ζωής τους¹¹. Στις οργανικές επιπτώσεις προστίθενται και οι νευροψυχικές, όπως κατάθλιψη αίσθημα κόπωσης, ευερεθιστικότητα, Alzheimer, πτώση της libido. Και κάτι ακόμα πολύ σημαντικό. Κατά την αναπαραγωγική ηλικία, οι γυναίκες εμφανίζουν σημαντικά χαμηλότερη συχνότητα καρδιαγγειακών παθήσεων και εμφραγμάτων του μυοκαρδίου από ό,τι οι άνδρες. Μετά από μία δεκαετία περίπου, η συχνότητα των καρδιακών παθήσεων παρουσιάζει εντυπωσιακή αύξηση, σε σημείο που να εξισώνεται με τη συχνότητα που εμφανίζουν οι άνδρες. Τα καρδιαγγειακά νοσήματα αποτελούν την κυρία αιτία θανάτου γυναικών ηλικίας 65 ετών περίπου. Πιστεύεται ότι η μείωση των οιστρογόνων, που παρατηρείται κατά την εμμηνόπαυση, αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την αύξηση της συχνότητας των καρδιαγγειακών παθήσεων. Αλλά οι επιπτώσεις της εμμηνόπαυσης αφορούν και το μυοσκελετικό σύστημα. Ο Παγκόσμιος οργανισμός υγείας (W.H.O.) τη χαρακτηρίζει σιωπηλή επιδημία, η οποία εξαπλώνεται με ταχύτατο ρυθμό. Η μετεμμηνοπαυσιακή οστεοπόρωση εμφανίζεται σε μεγαλύτερο ποσοστό σε γυναίκες άνω των 50 ετών και προκαλείται από τη μείωση των επιπέδων των οιστρογόνων. Υπολογίζεται ότι 10 εκ. μετεμμηνοπαυσιακές γυναίκες πάσχουν από οστεοπόρωση και 25 εκ. από οστεοπενία αυτή τη στιγμή στις Η.Π.Α.

Η θεραπευτική αγωγή που ακολουθείται περιλαμβάνει ορμονική θεραπεία υποκατάστασης με οιστρογόνα, η οποία, όμως, όπως διαπιστώθηκε τελευταία, συνοδεύεται από σοβαρές παρενέργειες. Έχει ενοχοποιηθεί για αυξημένη πιθανότητα εμφάνισης καρκίνου μαστού και ενδομητρίου, δημιουργίας θρόμβων και πνευμονικού οιδήματος.

Αυτά τα προβλήματα έχουν οδηγήσει την επιστημονική κοινότητα σε έρευνες με

11. «Η σημαντική μείωση των ωθητικών οιστρογόνων ευθύνεται για την εμφάνιση αλλαγών σε πολλά όργανα - συστήματα και γενικότερα στην ζωή της εμμηνόπαυσιακής γυναίκας. Η μείωση αυτή, εκτός των ενοχλητικών συμπτωμάτων, τα οποία ταλαιπωρούν τη γυναίκα με την είσοδό της στην κλιμακτηριακή περίοδο, ευθύνονται επίσης και για «ασυμπτωματικές» - ύπουλες επιπτώσεις που επηρεάζουν πολλά όργανα - συστήματα, όπως τον κόλπο, τη μήτρα, την ουρήθρα, την ουροδόχο κύστη, τον μαστό, το δέρμα, την καρδιά και τα αγγεία. Γίνεται κατανοητό ότι, με τέτοια επίδραση σε αυτή την πλειάδα οργάνων - συστημάτων, η πιθανότητα να παρουσιαστούν επικίνδυνες συνθήκες για την υγεία και για την ποιότητα ζωής της εμμηνόπαυσιακής γυναίκας είναι αυξημένη» (Σταματόπουλος & άλλ., 2007).

σκοπό την αναζήτηση μέσων για την αντιμετώπισή τους. Από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας εκτιμάται ότι το 80% των καρδιακών νοσημάτων μπορούν να αποφευχθούν με σωστή διατροφή και αλλαγές στον τρόπο ζωής. Ο λόγος αφορά τα «φυτο-οιστρογόνα», δηλαδή φυσικά μόρια από φυτικούς οργανισμούς τα οποία εισέρχονται στο σώμα κυρίως με την τροφή. Οι επιστήμονες έχουν ανιχνεύσει σε περισσότερα από 300 προϊόντα φυτικής προέλευσης την ικανότητα ενεργοποίησης του οιστρογονικού υποδοχέα και οιστρογόνο ή αντι-οιστρογόνο δράση. Το **τριφύλλι, *Trifolium pretense*** της οικογένειας Leguminosae, που φύεται στον Όλυμπο είναι πλούσιο σε ισοβλαβόνες, δηλαδή χημικές ουσίες που διαθέτουν οιστρογονικότητα και έχουν εκπονηθεί πολλές μελέτες για την διαπίστωση των οιστρογονικών ιδιοτήτων των εκχυλισμάτων του. Εργαστηριακές και κλινικές μελέτες, αξιοποιούμενες και τις πληροφορίες από τη λαϊκή θεραπευτική, απέδειξαν και ανέδειξαν τον σπουδαίο και σωτήριο ρόλο των φυτοοιστρογόνων. Στα πλαίσια των μελετών αυτών έχουν βρεθεί δεδομένα και περιγραφές για την εμμηναγωγό δράση διαφόρων φυτών του Ολύμπου, όπως η άγρια δαυκιά ή ασταφυλίνος - *Daucus carota* της οικ. Umbelliferae, η φασκομηλιά - *Salvia frutcosa* οικ. Labiatae και το γλυφώνι - *Calamintha nepeta* οικ. Labiatae. Το τελευταίο, είναι ένα είδος μέντας με το όνομα ***Mentha Rotundifolia***, γνωστό επίσης και ως Γλήχων, Γλυφώνι ή Καλαμίθρα.

Μεταξύ των φυτών για το οποίο γίνεται αναφορά και στα αρχαία κείμενα είναι και το είδος *Vitex agnus-castus* (Verbenaceae), η γνωστή μας **λυγαριά**. Για τη λυγαριά γίνεται ιδιαίτερος λόγος στο έργο του «περιώνυμου ιατροφιλόσοφου Διοσκουρίδου Περί Ύλης Ιατρικής, που ανάγεται στον πρώτο αιώνα μ.Χ. και αποτελεί την πλέον εμπεριστατωμένη καταγραφή φυσικών φαρμακευτικών πρώτων υλών και αναλυτικών συνταγών για τη χρήση τους, αποτέλεσε τη βάση της φαρμακολογίας και ήταν σε χρήση για 15 περίπου αιώνες» (Μιχαηλίδης, 1997)¹².

12. Ο Διοσκουρίδης αναφέρει: «...η άγνος ή λύγος θάμνος εστί δενδρώδης, που φυτρώνει δίπλα σε ποτάμια και πετρώδεις περιοχές και χαράδρες, με κλαδιά που σπάνε δύσκολα, φύλλα σαν της ελιάς, πιο μαλακά όμως. Άλλη βγάζει λευκό άνθος μαζί με μια ελαφριά πορφυρότητα, ενώ άλλη βγάζει πορφυρό, και σπόρο σαν το πιπέρι... Όταν πίνεται σε ποσότητα μιας δραχμής μαζί με κρασί, κατεβάζει γάλα και προκαλεί την έμμηνο ρύση... Το αφέψημα του ίδιου του φυτού και του καρπού βοηθά τις παθήσεις και τις φλεγμονές της μήτρας με ατμόλουτρα των γυναικείων οργάνων. Ο σπόρος όταν πίνεται μαζί με γλήχωνα (το φλισκούνι-ο γλήχων ο ηδύσμος) και γίνεται υποκαπνιστός και εισάγεται με βύσμα, προκαλεί την έμμηνο κάθαρση, ενώ ως κατάπλασμα διαλύει τον πονοκέφαλο, και γίνονται πλύσεις με αυτόν μαζί με ξύδι και λάδι σε όσους έχουν λήθαργο και φρενίτιδα.

Έχει ονομαστεί "άγνος", επειδή οι γυναίκες που παρέμεναν αγνές κατά τα Θεομοφόρια, (η σπουδαιότερη γιορτή στην αρχαία Ελλάδα που γίνονταν κατά τον μήνα Πυανεψίωνα του Αττικού έτους, προς τιμήν της Δήμητρας - της Θεάς που εισήγαγε τους θεσμούς - εξ ου και "Θεομοφόρια"-και τους νόμους του εξευγενισμένου βίου, μετείχαν μόνο γυναίκες, οι οποίες κατά την διάρκεια της γιορτής δεν είχαν ουδεμία επικοινωνία με τους συζύγους τους, ενώ τα στρώματα από επιλεκτικά χόρτα και κλαδιά πάνω στα οποία κοιμούνταν είχαν καθαρική δύναμη και καταλυτική επίδραση πάνω τους) τη χρησιμοποιούσαν ως στρώμα, λέγεται μάλιστα "λυγαριά", επειδή τα κλαδιά της είναι ευλύγιστα...», εκφράζει την ευλυγισία των κλωναριών. (http://botanologia.blogspot.com/2011/01/blog-post_06.html), (Παπαδόπουλος, Γ., _). Συνδέεται, λοιπόν, για τον έλεγχο των σεξουαλικών επιθυμιών, την ανακούφιση της μητραλγίας, της θεραπείας του προεμμηνορροσιακού συνδρόμου, της κυκλικής μασταλγίας, της στειρότητας, της οστεοπενίας.

Η λυγαριά συνιστάται «στη δευτερογενή εμμηνόρροια, στο προεμμηνουρυσιακό σύνδρομο, το οποίο ταλαιπωρεί περίπου το 40% των γυναικών, ανακουφίζει από τον μετεωρισμό, την κατάθλιψη, την ευερεθιστότητα, την αϋπνία, στη δυσμηνόρροια, σε περιπτώσεις ινομυωμάτων της μήτρας, στην αμηνόρροια, στην γυναικεία ακμή, σε περιπτώσεις χαμηλής προγεστερόνης, εξισορροπεί τα επίπεδα οιστρογόνων-προγεστερόνης. Κι ενώ το ίδιο το βότανο δεν είναι ορμόνη, έμμεσα αυξάνει τα επίπεδα της προγεστερόνης, μετατοπίζοντας την αναλογία οιστρογόνων - προγεστερόνης υπέρ της προγεστερόνης. Ακόμη είναι άμεση η σχέση της λυγαριάς με την ωχρινική ανεπάρκεια, στο σύνδρομο πολυκυστικών ωοθηκών, το οποίο ταλαιπωρεί το 7-10% περίπου των γυναικών, την στειρότητα η οποία οφείλεται στα χαμηλά επίπεδα της προγεστερόνης, την οστεοπενία, την κυκλική μασταλγία, την ενδομητρίωση, τα προβλήματα της κλιμακτηρίου, όπως ευερεθιστότητα, νεύρα, αϋπνία, τα συμπτώματα της εμμηνόπαυσης, όπως εφιδρώσεις, κόπωση, αϋπνία, εξάψεις, κολπική ξηρότητα. Βοηθάει ακόμα το σώμα να επανακτήσει την φυσική του ισορροπία μετά την χρήση αντισυλληπτικών χαπιών...» (http://botanologia.blogspot.com/2011/01/blog-post_06.html).

Η **Φασκομηλιά** είναι φυτό αυτοφυές, φύεται γενικά στη Νότια Ευρώπη και στις Μεσογειακές χώρες. Είναι δε και τόσο διαδεδομένη η χρήση του φασκόμηλου στη χώρα μας, ώστε οι Γάλλοι την ονομάζουν «τσάι της Ελλάδας». Ανήκει στο γένος *Salvia* το οποίο έχει τη ρίζα του στο λατινικό *salvo-salvare*, που σημαίνει «σώζω». Είναι γνωστό από αρχαιοτάτων χρόνων, το αναφέρουν ο Διοσκουρίδης, ο Αέτιος, ο Ιπποκράτης και ο Γαληνός¹³. Στην Ελλάδα συναντάμε 23 είδη *Salvia* και στον Όλυμπο το *Salvia sclarea*, το οποίο είναι γνωστό με το κοινό όνομα «αγιάννης» και «γοργόγιαννης». Έχει δυνατό άρωμα και υπόπικρη γεύση. Χρησιμοποιείται με τη μορφή εγχυμάτων, εγχυλισμάτων και βάμματος. Με τη μορφή του εγχύματος συστήνεται σε περιπτώσεις νευρικών διαταραχών, λιγγών και καταθλιπτικών τάσεων, κατά του ερεθισμένου λαιμού και του σταφυλίτη κάνοντας γαργάρες. Το φασκόμηλο σε μικρές ποσότητες είναι διαφοροητικό, προκαλεί εφίδρωση και για το λόγο αυτό δίνεται κατά της βρογχίτιδας και της γρίπης. Αντίθετα, σε μεγάλες ποσότητες είναι ανθιδρωτικό. Επιπλέον, ρυθμίζει την έμμηνη λειτουργία, παύει την αμηνόρροια, τη δυσμηνόρροια και ενδείκνυται κατά των νευρασθενειών. Ακόμη, θεωρείται ότι οξύνει τη διάνοια, την οξυδέρκεια και απαλλάσσει από καταστάσεις νωθρότητας (Γκόλιου, 2008). Θεωρείται επίσης ότι παρουσιάζει οιστρογονική και αντιμυκητιακή δράση (Carruba et al., 2002, Fournier, 1948).

Ως καλλυντικό χρησιμοποιείται για την περιποίηση του σώματος, του τριχωτού της

13. Στον Μεσαίωνα, πίστευαν ότι όποιος έχει στο σπίτι του φασκομηλιά δεν έχει λόγο να φοβάται το θάνατο, ειδικά σε περιπτώσεις επιδημίας, όπως αυτή της χολέρας (Ζαννέτου-Παντελή, 2000). Οι Κινέζοι το ονόμαζαν «ελληνικό βλαστάρι» και το θεωρούσαν καλύτερο από το τσάι, γι' αυτό και αντάλλαζαν το κινέζικο τσάι σε αναλογία δύο προς ένα: δύο δέσμες κινέζικο τσάι με μία δέση φασκόμηλο.

κεφαλής και του δέρματος. Παρασκευάζονται μάσκες περιποίησης του δέρματος του προσώπου, γιατί είναι δροσιστικό και ενυδατικό και γι' αυτό ευεργετικό, σαμπουάν για τα μαλλιά προσφέροντάς τα ελαστικότητα και βελτιώνοντας την υφή τους, αιθέρια έλαια που σε συνδυασμό με έλαια άλλων φυτών έχουν αντιρυτιδική και συσφικτική δράση, προϊόντα καθαρισμού προσώπου, αφρόλουτρα, αρώματα, οδοντόπαστες και στοματικά διαλύματα (Γκόλιου, 2008).

Αλλά και για την περίπτωση του διαβήτη η Εθνοφαρμακολογία στρέφεται στη μελέτη όσων έχουν γραφτεί από την αρχαιότητα από τους ιατροσοφιστές μέχρι πρόσφατα από τους λαϊκούς θεραπευτές. Σύμφωνα με άρθρο φαρμακοποιού, η Γαλάγη, *Galega officinalis*, φυτό που, σύμφωνα με τον Arne Strid¹⁴, φύεται στον Όλυμπο, χρησιμοποιούνταν ως αντιδιαβητικό στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα. Κατόπιν εργαστηριακές έρευνες και επιστημονικές μελέτες, από τις οποίες μάλιστα δύο ανήκων σε ερευνητικές ομάδες του 1957, ανακάλυψαν ότι μια Τρίτη γενιά γουανιδίνης ήταν πολύ αποτελεσματική και μπορούσαν να ενταχθεί σε μια καινούργια κατηγορία αντιδιαβητικών φαρμάκων, «διευρύνοντας την παλέτα των φαρμάκων στην αντιμετώπιση του διαβήτη» (Μαρίνος, www.ethnopharmacology.gr).

Ο **ιξός**, του οποίου το επιστημονικό όνομα είναι *Viscum album*, είναι γνωστό στους ανθρώπους των πόλεων κυρίως με το ξενικό όνομα *γκι*, αλλά αναφέρεται και με τα ονόματα *μελάς* και *ελατένιο*. Είναι φυτό παρασιτικό στο έλατο, στη βελανιδιά, στη μηλιά και αλλού. Οι ιδιότητές του είναι βροχοσπασμολυτικές και αποχρεμπτικές (Μιτάκης, Μ., -).

Η **μπελαντόνα** είναι ένα φυτό με επιστημονικό *Atropa Belladonna*, γνωστό από την αρχαιότητα. Οι γυναίκες το χρησιμοποιούσαν για τη διαστολή της κόρης του ματιού και για αισθητικούς λόγους (Μιτάκης, Μ., -).

Η **μολόχα**, γνωστή σε όλους μας, φέρει την επιστημονική ονομασία *Malva silvestris* και έχει αποχρεμπτικές ιδιότητες, ανακουφίζει φλεγμονές των βλενογόννων, βρογχίτιδα, βήχα, φλεγμονές στομάχου και εντέρου. Ακόμα χρησιμοποιείται με γαργάρες σε περιπτώσεις βραχνάδας, ενοχλήσεων δοντιών, κακοσμία στόματος και φλεγμονές αμυγδαλών και βλεννογόννων (Μιτάκης, Μ., -).

Ο **σαμπούκος** φέρει το επιστημονικό όνομα *Sambucus nigra* και στη λαϊκή θεραπευτική χρησιμοποιούνταν κατά της φυματίωσης, γνωστής λαϊκά με τα ονόματα: *τιχτικό*, *χτίκιασμα*, *φθίση*, *ζαμπουνιάρισμα* (Μιτάκης, Μ., -).

Ο **Κισσός**, με την επιστημονική ονομασία *Hedera helix*, είναι φυτό αναρριχητικό. Ο κορμός του σε βάμμα 1:10 στη λαϊκή θεραπευτική χρησιμοποιήθηκε κατά του κοκ-

14. Συγγραφέας της μεγάλης επίτομης έκδοσης «Φυτά του Ολύμπου», σε μετάφραση της Ευαγγελίας Οικονομίδου, εκδόσεως Μουσείου Γουλανδρή.

κύτη και σε δόση 10-20 σταγόνες (Μιτάκης, Μ., -).

Η γνωστή σε όλους, πάλι, **κόκκινη παπαρούνα**, με επιστημονικό όνομα *Paraverrhoias*, προσέφερε στη λαϊκή θεραπευτική τα άνθη της ως αντιβηχικά και αποχρεμπτικά. Στην ελληνική φαρμακολογία αναγράφεται το σιρόπι παπαρούνας για την αντιβηχική του δράση. Οι λαϊκοί θεραπευτές αξιοποιούσαν τις ιδιότητές της και για την αντιμετώπιση της πλευρίτιδας.

Αντιπυρετική και αποχρεμπτική δράση έχει και το ποώδες φυτό **στελάρια** –*Stelaria media*, ένα ζιζάνιο των αγρών.

Το **βάλσαμο**, *Hypericum perforatum*, αποτελεί πραγματικά «βάλσαμο» καθώς έχει πάρα πολλές χρήσεις. Συνίσταται για εκνευρισμούς, αϋπνίες, μελαγχολία και κατάθλιψη. Με τη δυναμωτική του δράση ενδείκνυται σε περιπτώσεις πνευματικής εξάντλησης, καταστάσεις που ακολουθούν βαριές ασθένειες, αναιμία. Δρα σπασμολυτικά στους πόνους της περιόδου, ως αντιφλεγμονώδες στις παθήσεις του στομάχου, του εντέρου και της χολής. Το γνωστό λάδι του βάλσαμου είναι εξαιρετικά αποτελεσματικό σε εγκαύματα, κοψίματα, εκδορές, σε μυαλγίες και νευραλγίες, ρευματισμούς και φλεβίτιδα.

Η **δάφνη**, *Laurus nobilbis*, συστήνεται για προβλήματα ανορεξίας, πέψης, βήχα, κρυολογήματα και γρίπη. Ακόμη, χρησιμοποιείται στη μαγειρική, κυρίως σε σάλτσες αλλά και σε άλλα φαγητά, λόγω των αρωματικών και χωνευτικών ιδιοτήτων του.

Το **θυμάρι**, *Thymus capitatus*, ενισχύει την πνευματική διαύγεια και της μνημονικές ικανότητες, αλλά έχει και θεραπευτικές ιδιότητες σε περίπτωση σιναχιού και βρογχίτιδας, αντισηπτικές, δρα σπασμολυτικά σε γαστρεντερικές διαταραχές, ενδεικτικό σε παθήσεις αναπνευστικού. Χρησιμοποιείται ακόμα ως ορεκτικό και ως προσθήκη στο μπάνιο.

Το **ραδίκι**, *Taraxacum officinalis*, το γνωρίζουμε όλοι από τη μαγειρική, καθώς τα φρέσκα φύλλα, ωμά ή μαγειρεμένα, αποτελούν άριστη τροφή και πολύ καλή διατροφική συνήθεια. Ακόμη, βελτιώνει και αναζωογονεί το μεταβολισμό, δρα ως αιμοκαθαρτικό και διουρητικό, ρυθμίζει τη λειτουργία του συκωτιού και της χολής, και είναι κατάλληλο για προβλήματα πέψης, ανορεξίας, ρευματισμών και διαβήτη.

Ανάλογα και η **ρίγανη**, *Origanum majorana*, χρησιμοποιείται, ως γνωστόν, στη μαγειρική, αλλά και ως θεραπευτικό μέσο, ως σπασμολυτικό σε κράμπες του στομάχου, σε βήχα, ημικρανίες έμμηνης ρύσεως, και ως ενδυναμωτικό των νεύρων.

Η **άγρια ρίγανη**, *Origanum vulgare*, χρησιμοποιείται όπως η προηγούμενη στη μαγειρική και ως σπασμολυτικό σε βήχα, διαταραχές στομάχου, σε περιπτώσεις δυσκοιλιότητας και φουσκώματα. Είναι πολύ καλό διουρητικό και συστήνεται και σε γρίπη και κρυολογήμα.

Η **τσουκνίδα**, *Urtica pilulifera*, χρησιμοποιείται στη μαγειρική, ωμή ως σαλάτα ή

μαγειρεμένη ως χόρτα σε σούπες και πίτες. Είναι και αποτελεσματικότατο αντιβακτηριακό, αντιφλεγμονώδες, αποτοξινωτικό, αποχρεμπτικό, σπασμολυτικό, ρυθμιστικό της εφίδρωσης. Είναι κατάλληλο για προβλήματα λοιμώξεων, ουρολοιμώξεων, κρυολογήματος, γρίπης, προβλημάτων στομάχου, εντέρου, συκωτιού, χολής και για όλες τις φλεγμονές του λαιμού και του φάρυγγα. Επιπλέον, χρησιμοποιείται από τις γυναίκες σε περίοδο κλιμακτηρίου και ανάγκη απογαλακτισμού.

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε και μερικά από τα **σπάνια ενδημικά είδη** και πρώτα απ' όλα τη διάσημη *Janakaea jeldreichii* / *heldreichii*, ένα φυτό που μοιάζει να συγγενεύει με τη λεγόμενη αφρικανική βιολέτα των ανθοπωλείων, αποτελεί φυτικό λείψανο από την εποχή των παγετώνων και παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους επιτήμονες, η *Campanula oreadum*, από τις νύμφες Ορειάδες, μια ωραία καμπανούλα στις σχισμές των βράχων, και η κολομπίνα (είδος αποκριατικής αμφίεσης) της Αμαλίας, *Aquilegia amaliae*. Ακόμη ένα σπάνιο είδος είναι και η *Viola delphinantha*, ένα είδος μενεξέ, με ξυλώδη βάση και φύλλα που μοιάζουν σαν τα φύλλα του θυμαριού, την *Gentiana verna*, μια μικρή γεντιανή (το μικρό αλπικό φυτό με τα μπλε πανέμορφα κωδωνοειδή άνθη) με έντονα μπλε λουλούδια και το *Omphalodes luciliae*, ένα φυτό των βράχων με γαλανά πέταλα.

Ο Όλυμπος, λοιπόν, είναι ένας απέραντος βοτανικός κήπος. Γι' αυτό πρέπει να τονίσω ξανά πως η επιλογή ήταν ενδεικτική, δεν στόχευε σε μια ολιστική παρουσίαση των ιαματικών ιδιοτήτων όλων των φυτών ή και των συγκεκριμένων που αναφέρθηκαν, αλλά να τονίσει την αξία του «φυσικού φαρμακείου» και γι' αυτό του φυσικού μεγαλείου το οποίο αφειδώλευτα μας χάρισε η φύση, επιτρέποντάς μας να ζούμε μέσα σ' αυτό το μεγαλείο.

Ενώ, λοιπόν, ο Όλυμπος από μακριά μοιάζει με ένα έρημο και άγονο τοπίο, προσβάσιμο και προσπελάσιμο, ωστόσο κρύβει καλά τα καταπληκτικά και εκπληκτικά μυστικά του.

Προσπάθειες αξιοποίησης του Ολύμπου

Η ελληνική κυβέρνηση, αναγνώρισε την αξία του, καθώς είναι το μόνο βουνό που φέρει για κληρονομιά του τόσο μεγάλη ιστορία, τόσο μεγάλη μυθολογία αλλά και τόσο φυσικό πλούτο, αποτελώντας ένα φυσικό φαρμακείο αφενός, έναν υπέροχο βοτανικό κήπο αφετέρου. Η φυσική του ομορφιά ανεπανάληπτη, όπως τουλάχιστον ομολογούν και καταθέτουν όσοι περπάτησαν τα μονοπάτια του, αναρριχήθηκαν στις απόκρημνες πλαγιές του, έφτασαν στις κορυφές του, βιώνοντας από κοντά το μύθο και αισθανόμενοι το δέος για το ιερό πάνθεον που τον διάλεξε το θρόνο του να στήσει.

Ο Όλυμπος είναι το πρώτο βουνό στην Ελλάδα για το οποίο εφαρμόστηκε ειδικό καθεστώς προστασίας το 1938 με την ανακήρυξή του από το Υπουργείο Πολιτισμού σε Εθνικό Δρυμό (Β.Δ. 09-06-1938 ΦΕΚ 248Α/1938) και το 1985 εγκρίθηκε ο

Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού (ΦΕΚ467/25-07-1985) (www.ypeka.gr).

Το 1981, με απόφαση του Γραφείου του Διεθνούς Συντονιστικού Συμβουλίου του Προγράμματος για τον Άνθρωπο και τη Βιόσφαιρα (MAB, UNESCO), ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου αναγνωρίζεται ως «Μέρος του Διεθνούς Δικτύου των Αποθεμάτων της Βιόσφαιρας» (15/12/1981), εντάσσοντάς το στο πρόγραμμα «Man and the Biosphere», με σκοπό την προστασία και διατήρηση της Φύσης στα μεγαλύτερα οικοσυστήματα του κόσμου.

Επιπλέον, σύμφωνα με μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Εθοφαρμακολογίας (Μιτάκης, -) «Η Ελλάδα βρίσκεται μέσα στις πρώτες δέκα χώρες παγκοσμίως από πλευράς ερευνητικού ενδιαφέροντος στο πεδίο της Εθοφαρμακολογίας. Σε Ευρωπαϊκό, μάλιστα, επίπεδο κατέχει την πρώτη θέση. Η Εθοφαρμακολογία έχει σκοπό να προσφέρει στην Ιατρική σύγχρονα και τεκμηριωμένα αποτελεσματικά φάρμακα. Τα φάρμακα αυτά τα αναζητά και τα βρίσκει μέσα από την ιατρική κουλτούρα των λαών που τα χρησιμοποιούσαν για αιώνες. Δεν είναι, επομένως, τυχαίο ότι η πλούσια ιατρική λαογραφία της Ελλάδος αποτελεί μια πρόκληση για τους Εθοφαρμακολόγους».

Η ελληνική φύση, λοιπόν, έχει ανάγκη από την προστασία όλων μας. Ο Όλυμπος μας ανέδειξε ως γένος και του χρωστάμε ως απότιση τιμής την ευγνωμοσύνη μας, εκφραζόμενη σε έμπρακτη προστασία. Η εξαφάνιση ενός σπάνιου φυτού συνεπάγεται την αδυναμία ανεύρεσης ενός νέου φαρμάκου. Γιατί «η φύση εξακολουθεί να αποτελεί το μεγαλύτερο σύμμαχο της ιατρικής και της Φαρμακευτικής».

Η αναπαραγωγή πολλών από αυτά θα είναι δυνατό να συντελεστεί, όπως φρονούν και οι ειδήμονες, με τη συστηματική καλλιέργεια αρωματικών και φαρμακευτικών φυτών, ευνοούμενη μάλιστα από τις ιδιαίτερες εδαφο-κλιματολογικές συνθήκες, η οποία θα αποφέρει και άμεσα οικονομικά κέρδη, αφού θα αυξήσει τα έσοδα από εξαγωγές και από την κυκλοφορία τους στην εγχώρια αγορά, αξιοποιώντας και αναπτύσσοντας συγχρόνως την ελληνική ύπαιθρο, και πολιτισμικά, καθιστώντας το όνομα του Ολύμπου ευρέως γνωστό. Είναι ανάγκη να προωθηθούν¹⁵ στη διεθνή αγορά, να επιδιωχθεί η ποιοτική αναβάθμισή τους, να βελτιωθεί η ανταγωνιστι-

15. «Στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε) αρωματικά & φαρμακευτικά φυτά παράγονται στις 16 από τις 25 χώρες και συνολικά ευδοκιμούν 200 είδη. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στην Ε.Ε την περίοδο 2000-2005 ανέρχονταν περίπου στα 86.000 χιλιάδες εκτάρια με μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης της τάξης του 5,2%, ενώ οι παραγόμενες ποσότητες μειώθηκαν κατά 8,6% το οποίο παραπέμπει σε μείωση των στρεμματικών αποδόσεων. Για την ίδια χρονική περίοδο στην Ελλάδα τα αντίστοιχα μεγέθη παρουσίασαν αύξηση (μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής καλλιεργούμενων εκτάσεων 41,42%). Η αγορά των αρωματικών & φαρμακευτικών φυτών στην Ευρώπη είναι πολύπλοκη λόγω της διαφορετικής τους χρήσης και η εμπορία τους συγκεντρώνεται και ελέγχεται από μικρό αριθμό χονδρεμπόρων. Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις της Ελλάδας για το χρονικό διάστημα 2000-2001 ανέρχονταν σε 0,80% των συνολικά καλλιεργούμενων εκτάσεων της Ε.Ε. Το ποσοστό αυτό ανήλθε στο 2,26%, το 2005 καταλαμβάνοντας έτσι την 11η θέση στο σύνολο των 16 ευρωπαϊκών χωρών» (Υπ. Αγρ. Αν και Τροφ., 2007).

κότητά τους. Έτσι θα αποφευχθεί η συλλογή αυτοφυών φυτών, που αποτελεί ανοιχτή, αιμορραγούσα, ανεπούλωτη και γι' αυτό ανίατη πληγή. Γιατί τα ενδημικά φυτά δεν κινδυνεύουν από τους απλούς επισκέπτες, αλλά κυρίως από τους ειδικούς βοτανικούς, οι οποίοι τα συλλέγουν και τα πωλούν σε διάφορες συλλογές. Για το λόγο αυτό «απαιτείται αυστηρότατος έλεγχος τόσο στην αδειοδότηση ερευνητικών δραστηριοτήτων, όσο και στο υλικό που αποκομίζεται» (Ντάφης, 2008).

Σύμφωνα με την Ελληνική Εταιρεία Εθνοφαρμακολογίας (www.ethnopharmacology.gr) «Το 25% από τα φάρμακα που χρησιμοποιούμε σήμερα προέρχεται από τα φυτά. Τα περισσότερα από τα φάρμακα φυτικής προέλευσης τα ανακαλύψαμε ερευνώντας την παραδοσιακή χρήση τους στις τοπικές κοινωνίες. Στο χώρο μας υπάρχουν περίπου 7.000 είδη φυτών. Πολλά από αυτά χρησιμοποιούνται από την αρχαιότητα για θεραπευτικούς σκοπούς». Η Ελληνική Εταιρεία Εθνοφαρμακολογίας (Ε.Ε.Ε.) καταγράφει, μελετά, αναπτύσσει και διαδίδει τους παραδοσιακούς τρόπους χρήσης των φυτών. Τα τελευταία χρόνια γίνεται όλο και πιο επιτακτική η ανάγκη καταγραφής των παραδοσιακών γνώσεων και πρακτικών που αναφέρονται σε θεραπευτικές μεθόδους¹⁶.

Σε συνέδρια που πραγματοποιήθηκαν στην πόλη μας τον Αύγουστο το 1994, ψυχή των οποίων, *ειρήσθω εν παρόδω*, απετέλεσε η φιλοδημότατος δημοσιογράφος και συγγραφέας τοπικής ιστορίας και όχι μόνο, κύριος Αλέξανδρος Κελέσης, ένας από τους συνέδρους τόνισε μεταξύ άλλων τα εξής, τα οποία θεωρώ πολύ επίκαιρα: «η λέξη *αξιοποίηση* χρησιμοποιείται συχνά τα τελευταία χρόνια από εκείνους που θέλουν να εκμεταλλευτούν οικονομικά το όνομα, τους θρύλους, την ιστορία και τη φυσική ομορφιά του Ολύμπου. Φυσικά, ερμηνεύοντας σωστά τη λέξη θα δούμε ότι το ιερό βουνό δε χρειάζεται αξιοποίηση. Είναι αξιοποιημένος από τη φυσική δημιουργία, την τέχνη, τη λογοτεχνία, την παράδοση, τα τραγούδια του ελληνικού λαού, την ιστορία και τη μυθολογία μας. [...] Μερικοί σκέφτηκαν να εκμεταλλευτούν τους θρύλους, μύθους και ιστορία του Ολύμπου με έναν τρόπο που θυμίζει τη Ντίσνεϊλαντ των Η.Π.Α.. Να κατασκευάσουν δηλαδή μια τεράστια πόλη, αντιγραφή αρχαίας με τείχη, ναούς, βωμούς, αγάλματα, φιλοσοφικές σχολές κλπ. Μετά, να καλέσουν επενδυτές και τουρίστες να λύσουν τα οικονομικά προβλήματα της Ελλάδας και των παρολυμπίων, ως διά μαγείας. Ζητούσαν, όμως, οι εμπνευστές 50.000 στρέμματα, από την πλευρά του Λιτοχώρου βέβαια, όπου υπάρχει πράσινο και θάλασσα. Ίσως εκεί ναν βρίσκονταν και το μυστικό της μεγάλης έμπνευσης! [...] Λείπει η οργανωμένη κτηνοτροφία, γεωργία και δενδροκαλλιέργεια. [...] Δεν δενδροφυτεύτηκε ακόμη η δυτική πλευρά του Ολύμπου, που θα άλλαζε την όψη του τοπίου με ευεργετικές συνέπειες στο κλίμα, την ανάπτυξη, τη γεωργία, τη

16. Η Εθνοφαρμακολογία είναι η επιστήμη που ασχολείται με την παρατήρηση, προσδιορισμό, περιγραφή και πειραματική έρευνα των συστατικών και των δράσεων των φαρμάκων φυτικής, ζωικής και ορυκτής προέλευσης ,που χρησιμοποιήθηκαν από τις τοπικές κοινωνίες. Κυρίως όμως η εθνοφαρμακολογία ασχολείται με την μελέτη των βιοδραστικών φυτών, που βρίσκουμε στα παραδοσιακά ιατρικά συστήματα των αυτοχθόνων κοινωνιών».

δενδροκομία, την αισθητική. [...] Από πλευράς Πιερίας η απαίτηση για «αξιοποίηση» του Ολύμπου είναι παράλογη. [...] Να, λοιπόν, τι σημαίνει αξιοποίηση του Ολύμπου: ανάπτυξη των παρολύμπιων περιοχών. Ο Όλυμπος απλά θα ομορφαίνει τον τόπο, θα δίνει ζωή και υγεία και θα συντροφεύει την Ελλάδα στην αιώνια πορεία» (Καραϊσκος, 1994). «Το ζήτημα είναι αν θέλουμε να γίνει ο Όλυμπος ένα ακόμα όνομα μέσα στις εκατοντάδες των χιονοδρομικών και αθλητικών κέντρων των βουνών της Ευρώπης ή θέλουμε να μείνει, όπως αναγνωρίζεται απ' όλους, ένα από τα λίγα θρυλικά βουνά του κόσμου, ισότιμο με τα Ιμαλάια, το Αραράτ,¹⁷ το Μάτερχορν¹⁸ ή το όρος Σινά¹⁹» (Τσουνής, 1990, 1993).

Ως υποψήφια διδάκτωρ του τομέα «Γλώσσας, Θεάτρου και Πολιτισμού» με τα ενδιαφέροντά μου να εστιάζονται στη λαϊκή θεραπευτική, θέλω και νιώθω την υποχρέωση να τονίσω ότι όλη η προσπάθεια αξιοποίησης της χλωρίδας τόσο της ιδιαίτερης περιοχής του Ολύμπου, τον οποίο το συγκεκριμένο σεμινάριο τιμά, όσο και της ευρύτερης αλλά και παγκόσμιας χλωρίδας, αναδεικνύει την αξία της Λαϊκής Θεραπευτικής. Γιατί το συνονθύλευμα των γραπτών κειμένων της λαϊκής θεραπευτικής, των μύθων και της πραγματικότητας, οδήγησε στην ανάπτυξη της φαρμακογνωσίας²⁰.

«Η λαϊκή θεραπευτική, στα χρόνια των πατέρων μας και κάτω από τις δύσκολες συνθήκες της Τουρκοκρατίας, ήταν θαυμαστή για τις επινοήσεις της, αλλά και πολύτιμη για τις ενδείξεις που έδωσε και στην επιστημονική ιατρική.

[...] Παράλληλα, η φιλολογία των *γιατροσοφικών* συνταγών, που γράφονταν με αξιοπρόσεκτο πνεύμα αλληλεγγύης, για να μοιράζονται πλατύτερα στους ανθρώπους και να δίνουν κάποια σωτηρία, αναπτύχθηκε στους προτελευταίους αιώνες, όσο καμιά άλλη γραπτή λαογραφική παράδοση» (Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τομ. ΙΑ, 1980). Εξάλλου, όλη η δράση των επιστημόνων που ασχολούνται με την αξιοποίηση της εγχώριας χλωρίδας ή τη δράση της εθνοφαρμακολογίας στη θεραπεία σοβαρών ασθενειών, όπως αυτή του διαβήτη που προαναφέρθηκε, μπορεί να τροφοδοτήσει τόσο την επιστημονική έρευνα με πολύτιμες πληροφορίες όσο και να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε του τρόπους με τους οποίους λειτουργούσαν ή και ακόμη λειτουργούν οι λαϊκοί/ές θεραπευτές/τριες καθώς και τον τρόπο με τον

17. Το Αραράτ είναι το ψηλότερο βουνό της Τουρκίας. Βρίσκεται 35 χιλιόμετρα από τα τουρκο-ιρανικο-αρμενικά σύνορα, στα βόρεια της ανατολικής Τουρκίας. Έχει υψόμετρο 5137 μέτρα και είναι ηφαιστειακό βουνό, όπου πάνω από τα 4600 μέτρα έχει παγετώνα ο οποίος καλύπτει 45 τετρ.χλμ

18. Μία από τις υψηλές κορυφές των Πεννικών Άλπεων (Ελβετία) είναι το Μάτερχορν (4.505 μ.), ο γνωστότερος ίσως βράχος στον κόσμο.

19. Το Σινά είναι όρος που βρίσκεται στην ομώνυμη χερσόνησο της Αιγύπτου. Το υψηλότερο σημείο του είναι στα 2.285μ.

20. Της επιστήμης που στηρίζεται στη συλλογή φυτών, την απομόνωση του μέρους του φυτού που παρουσιάζει τη φαρμακολογική δράση και την τυποποίηση των δραστικών ουσιών.

οποίο η λαϊκή σκέψη και ψυχή, στα πλαίσια της κοινωνικής αλληλεγγύης, στηριζόμενη σε ανθρωπιστική βάση, ανακάλυπτε τη θεραπευτική αξία της φύσης, προσπαθώντας να διατηρηθεί το αγαθό της ζωής σε όσο το δυνατό περισσότερους ανθρώπους.

Καθώς πλησίαζε η σύγχρονη ιατρική επανάσταση, η Λαϊκή Θεραπευτική βρίσκει καταφύγιο στον απλό λαό, σε κοινωνίες όπου η άνοδος του μορφωτικού και του πολιτιστικού επιπέδου συντελείται αργά. Ακόμη και εκεί που η ιατρική πρόοδος ρίχνει το δικός της φως, δεν επισκιάζει την πίστη και εμπιστοσύνη στα λαϊκά γιατροσόφια και της πρακτικές των λαϊκών γιατρών/γιατρισσών. Η δύναμη της άμεσης εμπειρίας και επιούσης σοφίας αποδεικνύεται πιο ισχυρή από την έμμεση εμπειρία που φέρουν σε πρώτο, τουλάχιστον, στάδιο οι επιστήμονες γιατροί (Αντωνογιαννάκης, 2003:31).

Και όλα αυτά τα χρωστάμε στην επιστήμη της Λαογραφίας, η οποία από το 1909, που ο Ν. Πολίτης έθεσε τα θεμέλια της Ελληνικής Λαογραφίας, απαντώντας έμμεσα στην πρόκληση του Φαλμεράγιερ για την γνησιότητα του ελληνικού έθνους, μέχρι σήμερα ανέστησε το θεωρούμενο «κατώτερο πολιτισμό», δημιούργημα του οποίου είναι ο λαός και όχι επώνυμοι δημιουργοί, και μπορεί να καυχιέται ότι συνέβαλε στην ανάδειξη του λεγόμενου «Λαϊκού Πολιτισμού», του οποίου αναπόσπαστο κομμάτι αποτελεί η Λαϊκή ή Δημόδη θεραπευτική. Παρατηρούμε, λοιπόν, να αναπτύσσεται μια σχέση αλληλοτροφοδότησης μεταξύ της Λαογραφίας αφενός και των επιστημονικών ερευνών αφετέρου. Ο ένας τομέας γίνεται για τον άλλο ένα είδος προβολέα, από το φως του οποίου αυτό-φωτίζονται αλλά και αλληλο-φωτίζονται. Μάλιστα, μπορούμε να πούμε ότι οι λαογραφικές έρευνες που γίνονται από γυναίκες και αφορούν τη δράση των γυναικών αυτών, συμβάλλουν καθοριστικά στην ανασύσταση και ανάδειξη του γυναικείου παρελθόντος και στην επίρρωση των διαπιστώσεων ότι ο κοινωνικό φύλο αποτελεί αναλυτική κατηγορία, διαμορφώνει τον πολιτισμό, όπως εξάλλου διαμορφώνεται το ίδιο από τα κυρίαρχα πολιτισμικά πρότυπα.

Για το

Υψηλοθώρητο, όμορφο κι αθάνατο βουνό

Της φαντασίας κορύφωμα

Και των θεών παλάτι

έχω την ανάγκη από τη θέση τούτη να επισημάνω την ευθύνη όλων μας, μηδενός εξαιρουμένου.

Βιβλιογραφία:

Carrubba A., la Torre R., Piccaglia R., Marotti M. (2002), «Characterization of an Italian biotype of clary sage (*Salvia sclarea* L.) grown in a semi-arid Mediterranean environment. *Flavour Fragr.*», J. 17, 191–194

Floca et al., 1981, στο www.deliciousandhealth.gr/.../product_info_det.php

<http://www.who.int/en/>

Strid, A., (1980), *Φυτά του Ολύμπου*, μτφρ. Ε. Οικονομίδου, Αθήνα, Έκδοση Μουσείου Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας

www.botanologia.blogspot.com

www.eleftheria.gr/images/.../epiloges%20dekembriou09.pdf

www.gnhm.gr/docs/Entypo_Agrioloulouda.pdf

www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=LW6NNMGA%2B18%3D...367

Αντωνίου-Κεδηγκιάννη, Α., (-), «Πώς αντιμετωπίζει την εμμηνόπαυση η ομοιοπαθητική», περ. «Ομοιοπαθητική Ιατρική», τευχ. 37

Αντωνογιαννάκης, Μ., (2003, Οκτώβρης), «Αρώστιες, βότανα, πονέματα, γιατροσόφια στο πρώτο μισό του 20ου αιώνα στην περιοχή Μύθων Ιεράπετρας», Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Ρέθυμνο, Ιστορική Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης.

Βολανάκης, Ι., (2003, Νοέμβριος), «Πρόληψη και θεραπεία ασθενειών με βότανα στο Αποδούλου Αμαρίου Ρεθύμνης Κρήτης», Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου, Ρέθυμνο, Ιστορική Λαογραφική Εταιρεία Ρεθύμνης.

Γκασούκα, Μ., (2008), *Κοινωνιολογία του Λαϊκού Πολιτισμού: Το Φύλο κάτω από το πέπλο*, Αθήνα, Ψηφίδα.

Γκόλιου, Ρ., (2006), *200 Βότανα και οι Θεραπευτικές τους Ιδιότητες*, Θεσσαλονίκη, Παιδεία

Ζαννέτου-Παντελή, Κ., (2000), *Η θεραπευτική δυνατότητα των φαρμακευτικών φυτών της Κύπρου*, Λάρνακα στο www.iama.gr/ethno/faskomilo/Lazari.pdf

Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (1980), τομ. ΙΑ, Εκδοτική Αθηνών Α.Ε.

Κανταρζής, Ν., (2003), *Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά*, τόμ. 2^{ος}, Εκδ. Κατνταρτζής Νικόλαος

Καπιόλδαση., Μ., (2010), «Η διαχρονική συμβολή των φυτών στην κοσμητολογία και τη φαρμακευτική», Α.Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Σχολή Τεχνολογίας Γεωπονίας, Τμήμα Φυτικής Παραγωγής

Καραγιάννης, Δ., (2006), «Όλυμπος 2006», «Το χρονικό της πρώτης αποστολής του ΦΟΣ στον Όλυμπο», στο www.selas.org/index.php?option=com_docman&task

Καραϊσκού, Ν., (1994), «Ο Όλυμπος, η αξιοποίησή του και οι συνέπειες που θα έχει η αξιοποίηση αυτή για την περιοχή του», Ανακοινώσεις Ζ' Πανελληνίου συνεδρίου «Ο Όλυμπος στους Αιώνες», Ελασσόνα Αύγουστος 1994, Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Ελασσόνας

Καραμπελόπουλος, Δ., (2003), «Η Βοτανοθεραπεία στους αρχαίους Έλληνες ιατρούς», 41^ο Πανελλήνιο Παιδιατρικό Συνέδριο, Ρόδος 13-15 Ιουνίου 2003, Σ ά β β α τ ο 1 4 Ι ο υ ν ί ο υ 2 0 0 3 , στο <http://www.karaberopoulos.gr/karaberopoulos/ergasies/51.asp>

Κοντογιώργου, Δ., & Βόζνου, Β., «Η Εμμηνόπαυση και οι επιπτώσεις της» στο www.ethnofarmacology.gr

Λάζαρη, Δ., & Σκαλτσά, Ε., (-), «Βοτανική εξάπλωση και χρήσεις στη λαϊκή θεραπευτική ειδών του γένους *Salvia* L. (φασκόμηλο)», στο www.iama.gr/ethno/faskomilo/Lazari.pdf

Λευτέρης, Μ., (2009), «Εθνοφαρμακολογία και Διαβήτης», στο www.ethnopharmacology.gr/images/stories/ekdiloseis/2009.../marinos.pdf

Λουκάτος, Σ. Δ., (1979), *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Αθήνα, Μ.Ι.Ε.Τ.

Ματσούκα, Π., (1999), «Ανάβαση στον Όλυμπο», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 19 Σεπτεμβρίου 1999

Μιτάκης, Μ., (-), «Ελληνική Εθνοφαρμακολογία του αναπνευστικού συστήματος», στο www.iatrikionline.gr/Respiratory_40/4.pdf

Μιχαηλίδης, Δ., (1997), «Από τον Ιπποκράτη στον Διοσκουρίδη», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 29 Ιουνίου 1997

Μπαζός, Ι., (-), «Ενδημικά και σπάνια φυτά του Ολύμπου» στο www.iama.gr/ethno/.../10Hypericum_Mpazos%20Ioannis.pdf

Μπαμπινιώτης, Γ., (2010), *Ετυμολογικό Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, Ιστορία των λέξεων*, Αθήνα, Κέντρο Λεξικολογίας Ε.Π.Ε.

Μπρούσαλη, Π., (1999), «Βοτανικός Παράδεισος», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 19 Σεπτεμβρίου 1999

Νέζη, Ν., (1999), «Η Κατάκτηση του Ολύμπου», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 19 Σεπτεμβρίου 1999

Ντάφης, Σπ., (2008), «Οι ιδιαιτερότητες του Ολύμπου και η σημασία του για την ανάπτυξη της περιοχής», περ. Αμφίβιον,, τεύχ. 75, Μάιος – Ιούνιος 2008, Θεσσαλονίκη, Διμηνιαία Έκδοση του Ελληνικού Κέντρου Βιοτόπων – Υγροτόπων

Οικονομάκης, Δ., (-), «Τα άγρια χόρτα στην Κρήτη» στο

www.nagref.gr/journals/ethg/images/38/ethg38p7-11.pdf

Ομήρου Ιλιάδα, (1976), μτφρ. Ν. Καζατζάκη – Ι. Κακριδή, Αθήνα, Ο.Ε.Δ.Β.

Πανταζίδου, Ι., (-), *Λεξικόν Ομηρικόν*, Αθήνα, Ιωάννης Σιδέρης

Παπαδόπουλος, Γ., (-), «Τα φάρμακα στην Αρχαία Ελλάδα, Ανάμεσα στο μύθο, τη λαϊκή εμπειρική θεραπευτική και την επιστήμη», περ, Αρχαιολογία & Τέχνες, τεύχ. 102, στο www.arxaiologia.gr/assets/media/PDFofIssues/2297.pdf

Πάτση, Χ., *Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, τομ. 8, Αθήνα, Χάρη Πάτση.

Παυλάκη, Ε., (1999), «Ο Όλυμπος του Μύθου και της Ιστορίας», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 19 Σεπτεμβρίου 1999

Σταματόπουλος, Χ., Μίκος, Θ., Σταματόπουλος, Π., (2007), «Απώτερες επιπτώσεις της εμμηνόπαυσης», Ελληνική Μαιευτική & Γυναικολογία, στο <http://www.iatrikionline.gr/>

Σφήκα, Γ., (1999), «Ο Εθνικός Δρυμός του Ολύμπου», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 19 Σεπτεμβρίου 1999

Τσακούμη, Α., (1999), «Βασίλειος Ιθακήσιος», Περ. Επτά Ημέρες, εφημ. Η Καθημερινή, Κυριακή 19 Σεπτεμβρίου 1999

Τσουνής, Γρ. (1990,1993), «Ο Εθνικός Δρυμός του Ολύμπου και η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης», Ανακοινώσεις Έκαι ΣΤ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Όλυμπος στους Αιώνες», Ελασσόνα Σεπτέμβρης 1990 και 1993, Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Ελασσόνας

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2007, «Προοπτικές Ανάπτυξης Τομέα Αρωματικών και Φαρμακευτικών Φυτών», Γραφείο γενικού Γραμματέα κ. Κώστα Σκιάδα, Σεπτέμβριος 2007 στο www.minagric.gr/greek/enhm.../AROMATIKA_FYTA.pdf

Χατζηφώτης, Ι., Μ., (1978), «Γιατροί της Τουρκοκρατίας», περ. «Εικονογραφημένη Ιστορία, τεύχ. 120, Ιούνιος 1978

Ευαγγελία Ράπτου

Υπ. Διδάκτωρ Τμήματος Τ.Ε.Π.Α.Ε.Σ.

Τομέα Γλώσσας, Θεάτρου και Πολιτισμού

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΤΑ ΦΥΤΑ ΚΑΙ ΒΟΤΑΝΑ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Κωνσταντίνος Μπίσμπας, Λογοτέχνης

Ο Όλυμπος, ξεκομμένος γεωγραφικά και ανεξάρτητος από τις οροσειρές της Ροδόπης και της Πίνδου, οι οποίες συνδέονται άμεσα με τον Ευρωπαϊκό χώρο, απλώνει τις πολύπτυχες χαράδρες του στον κορμό της ηπειρωτικής Ελλάδος και, ορθώνοντας τις απότομα και σχεδόν κάθετα υψούμενες γιγαντιαίες κορυφές του, μόλις είκοσι χιλιόμετρα από τις ακτές του Αιγαίου, του οποίου το νησιώτικο σύμπλεγμα αποτελεί γέφυρα ένωσης Ευρώπης και Ασίας, δεσπόζει με μια χαρακτηριστική και εντυπωσιακή επιβλητικότητα στον περίγυρό του, προκαλώντας, ανέκαθεν, ένα μυστηριακό δέος στους από καταβολής της εμφανίσεως του ανθρώπινου γένους παροικούντες την παρολύμπια περιοχή, τους αποκαλούμενους «πρωτό-πλαστούς» της αρχέγονης κοινωνίας, που επί χιλιετηρίδες κυοφόρησαν εκείνο το εμβρυακό στοιχείο το οποίο, μορφοποιημένο κατά την «ιστορική εποχή», συνέβαλε στη δημιουργία του ελληνικού λόγου και λογισμού, διανοίγοντας ταυτόχρονα για τους πρωτοέλληνες τις λεωφόρους προς γνώσιν του «θείου», γεγονός που κατέστησε το ιερό βουνό του Ολύμπου έδρα της αρχαίας κοσμογονίας και θεογονίας και κατ' επέκταση σε κατοικία του Δωδεκάθεου, δίνοντάς του τη διάσταση του ενός και μοναδικού «ΣΥΜΒΟΛΟΥ» με παγκόσμια εμβέλεια και αναγνώριση.

Σύμφωνα δε με τα πρόσφατα τεκμηριωμένα επιστημονικά στοιχεία που προέκυψαν τελευταία από την βιολογική και γεωλογική έρευνα, επιβεβαιώνονται απόλυτα τα όσα κατέγραψε ο Όμηρος και τα οποία μάλιστα συγκλίνουν και με αναφερόμενα στη «Γένεση» κατά τους μακρινούς «γεωλογικούς αιώνες», τότε δηλαδή που κατά τη μυθολογία ο Ωκεανός, η Τηθύς και ο Ήφαιστος διαμόρφωναν τον Ελλαδικό χώρο.

Ο Όμηρος, κατά τον Στράβωνα, μυθολογείται «ου πάντα τερατευόμενος, αλλά προς επιστήμην αλληγορών», κατά δε τον Κλήμεντα Αλεξανδρέα ότι εγνώριζε τους φυσικούς νόμους πλην όμως προτίμησε να τους ενδώσει σε μύθους, παρά να τους δώσει «εν γυμνοίς οφθαλμοίς», γνωρίζοντας προφανώς ότι τα «μυθευόμενα» παραμένουν αναλλοίωτα στο πέρασμα του φθοροποιού χρόνου, διαδιδόμενα και διαιωνιζόμενα από στόμα σε στόμα και από γενιά σε γενιά.

Εξάλλου, αγαπητοί μου, και ο πάντα θυμοσοφών λαός μας, ως γνήσιος απόγονος του Ομήρου, στα χνάρια του πατώντας και την πεπατημένη του ακολουθώντας, με σαφήνεια και κατηγορηματικότητα αποφαίνεται ότι «στων μύθων τα άδυτα» κρύβεται πάντα μια μεγάλη αλήθεια και όποιος καταφέρνει να σπάσει τον κώδικα αποκρυπτογράφησης της, φέρνει στο φως στοιχεία που αποκαλύπτουν ότι στο βάθος του μακρινού χθες, και πριν η επιστήμη και η τεχνολογία εκτιναχθούν στα ύψη των σημερινών επιτευγμάτων τους, οι πρόγονοί μας είχαν προηγμένες γνώσεις!

Κυρίες και κύριοι

Μετά την εμπειριστατωμένη και αρκετά κατατοπιστική εισήγηση της κυρίας Ράπτου Ευαγγελίας, φιολόγου και υποψήφιας διδάκτορος του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου, κρίνω σκόπιμο, λόγω μιας κάποιας συνεργασίας, όπως και ειπώθηκε εισαγωγικά από την κα Ράπτου, διαδεχόμενος την προλαλήσασα, να συνεχίσω μεν το αυτό θέμα των αρωματικών φυτών και βοτάνων του Ολύμπου, πλην όμως, προς αποφυγήν επαναλήψεως των ήδη λεχθέντων, θα ήθελα να δούμε το όλο του θέματος από μία διαφορετική οπτική γωνία, η οποία θεματικά άπτεται της αναζήτησης και εξερεύνησης τρόπων συστηματικής και μεθοδευμένης αξιοποίησης και εκμετάλλευσης του τεράστιου αυτού φυσικού πλούτου, που, κατά την ταπεινή μου γνώμη, ήθελε αλλάξει τον ρουν της ήδη παραπαίουσας εθνικής μας οικονομίας και πλείστα όσα των προβλημάτων επιλύσει! Επειδή, όμως, τώρα τελευταία, με την εμφάνιση και δραστηριοποίηση διαφόρων Οικολογικών και Περιβαλλοντικών Οργανώσεων, η έννοια της «ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ» συνδυάζεται ταυτοχρόνως με διάφορες παρεμβάσεις που εγκυμονούν τους κινδύνους αλλοίωσης του περιβάλλοντος χώρου, έχει, δυστυχώς, πάρει διαστάσεις αναιτιολόγητων αιτιάσεων, προκειμένου να προλάβω τις όποιες αντιδράσεις που ενδεχομένως θα προκληθούν, θα πρέπει να δηλώσω με κατηγορηματικότητα ότι, ως γέννημα και θρέμμα της Ολύμπιας περιοχής, και νοιάζομαι και γνωρίζω τι σημαίνει να μη θιγεί το Ιερό Βουνό, που για μας τους Έλληνες αποτελεί μοναδικότητα κληρονομιάς και για ολόκληρη την ανθρωπότητα «ΜΝΗΜΕΙΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΤΗΤΑΣ».

Βεβαίως, για την «απαγορευτικότητα» προσέγγισης του Ολύμπου έχω τις προσωπικές μου ενστάσεις, τις οποίες και επιθυμώ να καταθέσω και μετά παρηρησίας να διακηρύξω, ευελπιστώντας να τύχω της κατανόησής σας.

Εάν, αγαπητοί μου, προσεγγίζοντας τον Όλυμπο μέχρις ενός «επιτρεπτού» ορίου και ύψους, με ταυτόχρονες «παρεμβάσεις» ήπιας μορφής, προκειμένου στο φυσικό τους περιβάλλον καλλιεργούμενα τόσο τα αυτοφυή των αρωματικών φυτών και βοτάνων όσο και τα παραγόμενα σε φυτώρια οργανωμένα με την κρατική μέριμνα και χρηματοδότηση, συλλεγόμενα στη συνέχεια και τυποποιούμενα διατεθούν τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά, αντιλαμβάνεται ο κάθε καλόπιστος συζητητής τα οφέλη που ήθελαν προκύψει!

Η εμμονή τήρησης απαγορευτικών διατάξεων και νομοθετημάτων, που με πρόσχημα το «ΑΒΑΤΟΝ» του Ιερού Βουνού στηρίζουν και υποστηρίζουν το απαραβίαστο του Ολύμπου, τολμώ να πω ότι υποκρύπτει ανθελληνικής προελεύσεως σκοπιμότητες και ταυτόχρονα εξυπηρετούν ξένα συμφέροντα, τα οποία ασφαλώς και θα θιγούν, αν κάποτε αφυπνιστεί ο κοιμώμενος, δυστυχώς, και «εν χειμερία νάρκη» οικονομικός μας γίγαντας!

Τελειώνοντας την, κατά την άποψή μου και δεοντολογικά επιβεβλημένη, αναφορά που επεχείρησα, θα ήθελα να κλείσω λέγοντας ότι ο Όλυμπος είναι το Ιερό μας βουνό, πλην όμως, όπως και στους ναούς της πίστης μας η προσέλευση όχι μόνο είναι απρόσκοπτη, αλλά και επιβεβλημένη, προκειμένου να επιτελέσουμε το θρησκευτικό μας καθήκον, χωρίς φυσικά να παραβιάσουμε το άβατο ου ιερού, δικαίωμα που παρέχεται μόνον στους θεράποντες λειτουργούς, κατ' ανάλογο τρόπο η προσέλευση στον «Ναό» του Ολύμπου αποτελεί απότιση φόρου τιμής για κάθε γνήσιο Έλληνα και λάτρη της ελληνικής ιστορίας και ελληνικής φύσης! Αν, όμως, ήθελε ισχύσει και για τους ναούς της πίστης μας τα όσα διατεινόμενοι υποστηρίζουν οι οικολογούντες και Ηρακληδείς περιβαλλοντολόγοι, φαντάζεται κανείς σε ποια κατάσταση θα βρίσκονταν οι Εκκλησίες μας και κατ' επέκταση όλα τα μνημεία του κόσμου;

ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Κωνσταντίνος Γ. Σαχινίδης
Δρ Κοινωνιολογίας του Χορού

Ο Όλυμπος, όπως και πολλά άλλα ελληνικά βουνά, κατέχει ιδιαίτερη θέση στην ελληνική παράδοση, επειδή, παλαιότερα, ο ρόλος του ήταν πολύ σημαντικός στην κοινωνική, την θρησκευτική και την πολιτιστική ζωή των Ελλήνων¹. Η γεωπολιτική και στρατηγική του θέση, σε όλες τις ιστορικές περιόδους, συγκέντρωνε το ανθρώπινο ενδιαφέρον, με αποτέλεσμα να συντελεσθούν πολλά έντονα ιστορικά γεγονότα, δεδομένου ότι ο Όλυμπος:

- είναι σταυροδρόμι ανάμεσα στη Βόρεια με την Κεντρική και τη Νότια Ελλάδα.
- από την αρχαιότητα υπήρξε παραδοσιακός τόπος επαφής των Μακεδόνων με τους Περραιβούς-Θεσσαλούς.
- είχε την εμπειρία της αντίστασης των Ελλήνων κατά των Τούρκων και των Γερμανών κατακτητών².

Όλα αυτά έχουν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον, επειδή ευνόησαν την ανάπτυξη ενός ιδιότυπου τρόπου ζωής των κοινωνικών ομάδων, που έζησαν και έδρασαν, διαχρονικά, στον Όλυμπο, ενώ, ταυτόχρονα, διαμόρφωσαν τα ιδιότυπα χαρακτηριστικά των δημοτικών τραγουδιών της περιοχής.

Το δημοτικό τραγούδι του Ολύμπου, όπως και των άλλων περιοχών της Ελλάδας, είναι ένα κοινωνικό προϊόν που στηρίζεται στην τοπική ιστορία, την τοπική παράδοση και τον τοπικό πολιτισμό, και αποτελεί ένα είδος λαϊκής λογοτεχνίας, με μια μουσικοποιητική μορφή. Πρόκειται για μια ποιητική κληρονομιά, η οποία μεταδόθηκε με τον προφορικό λόγο από γενιά σε γενιά³.

Από τους αρχαίους χρόνους μέχρι τους πρόσφατους, οι θρύλοι και τα τραγούδια, που αναφέρονται στον Όλυμπο, έχουν μια διαρκή παρουσία στην ελληνική ιστορία. Ο ορεινός όγκος και η γεωγραφική του θέση τον διαμόρφωσαν σε κέντρο πολεμικών συγκρούσεων, σε κάθε εποχή, και, ταυτόχρονα, αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα για τη δημιουργία πολλών δημοτικών τραγουδιών⁴.

Επίσης, σημαντική επίδραση στη δημιουργία τους επιτέλεσαν ο φυσιολατρικός παράγοντας και το φυσικό περιβάλλον του, από όπου αντλήθηκαν διάφορα στοιχεία του ζωικού και του φυτικού κόσμου, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για ανάλογες παρομοιώσεις και αναγωγές. Τις φυσικές ομορφιές και την ιστορική-μυθολογική αίγλη του Ολύμπου εξύμνησε, σε πολλά σημεία των έργων του, και ο Όμηρος, καθώς και πολλοί άλλοι επώνυμοι και ανώνυμοι αρχαίοι και σύγχρονοι λαϊκοί

ποιητές και συγγραφείς.

Το περιεχόμενο των δημοτικών τραγουδιών που αναφέρονται στον Όλυμπο, είναι, κυρίως, ιστορικό και επικό και αναφέρεται στη ζωή και τα ιστορικά γεγονότα και πρόσωπα που έζησαν και έδρασαν εκεί. Τα ανθρώπινα βιώματα, που κατά εποχές δημιουργήθηκαν και τραγουδήθηκαν, ήταν πολύ έντονα, επειδή ο Όλυμπος, πολύ συχνά, στην Ιστορία, λειτούργησε ως πεδίο αντίστασης και ελευθερίας, τόσο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, με τους κλέφτες και τους αρματολούς, όσο και κατά την περίοδο της ναζιστικής κατοχής των Γερμανών, με τους αγωνιστές της Εθνικής μας Αντίστασης. Ειδικότερα, μέσα από τους συνεχείς αγώνες των Ελλήνων, δημιουργήθηκαν τα ιστορικά τραγούδια του Ολύμπου, όπως είναι τα Κλέφτικα, τα Ληστρικά, τα Αντάρτικα κ.ά. Ωστόσο, δημιουργήθηκαν και πολλά τραγούδια με θρηνητικό περιεχόμενο καθώς και άλλα που έχουν κοινωνικό και θρησκευτικό ή λατρευτικό χαρακτήρα.

Κυρίως, όμως, το ποιητικό περιεχόμενο των τραγουδιών αναφέρεται στη χαρά, τη λύπη, τον θάνατο, τον πόλεμο και την θυσία αλλά και στην αγάπη, την ξενιτιά και την καθημερινότητα της ζωής στον Όλυμπο, σε κάθε εποχή⁵.

Όλα αυτά, και πολλά άλλα, αποτελούν σημαντικό μέρος της θεματολογίας των περισσοτέρων δημοτικών τραγουδιών, δεδομένου ότι στο κοινωνικό και το φυσικό περιβάλλον στηρίχθηκε ολόκληρη η προφορική πολιτιστική κληρονομιά του λαού μας. Η ποιητική δημιουργία και η λαϊκή μούσα, μέσα από τα δημοτικά τραγούδια, αποκτούν έναν υψηλό εκφραστικό πλούτο, μαζί με όλα τα μορφολογικά τους στοιχεία που είναι η μουσικοχορευτική ρυθμοποιία, οι χοροί, η μετρική τους αξία, η δομή, η λεκτική συμπεριφορά, κ.λπ.

Πολλά από τα τραγούδια του Ολύμπου ξεπέρασαν τα τοπικά όρια και καθιερώθηκαν, με διάφορες παραλλαγές, στην προφορική παράδοση άλλων περιοχών της Ελλάδας, όπως στην Αιτωλία, τα Γρεβενά, τη Βέροια κ.α.

Όμως, και στα τραγούδια του Ολύμπου, πολλές φορές, χρησιμοποιήθηκαν ποιητικά ή μουσικά δάνεια από άλλες περιοχές, τα οποία αναδημιουργήθηκαν και προσαρμόστηκαν στα τοπικά δεδομένα, όπως είναι το τοπικό γλωσσικό ιδίωμα, οι τοπικές παραδόσεις, τα τοπικά γεγονότα ή πρόσωπα κ.λπ. Άλλωστε, από αυτήν την τοπική ιδιαιτερότητα, τα τραγούδια αντλήσαν τα βασικά χαρακτηριστικά τους στοιχεία που είναι η δημώδης γλώσσα, το ανάλογο λογοτεχνικό τους ύφος, ο ρυθμός, η περιγραφικότητα κ.ά., ακολουθώντας, πάντα, τους κανόνες και τις διεργασίες δημιουργίας της λαϊκής ποίησης και των ίδιων των τραγουδιών.

1. Ο Όλυμπος στην προφορική παράδοση των Ελλήνων από τους αρχαίους χρόνους μέχρι σήμερα

Από αρχαιοτάτων χρόνων, δημιουργήθηκε ένα πλήθος ποιητικών θρύλων και μύθων για τον Όλυμπο, οι οποίοι καλλιεργήθηκαν και διατηρήθηκαν, μέσα από την

προφορική παράδοση των Ελλήνων. Ιδιαίτερα, οι διάφοροι θρησκευτικοί μύθοι σχετικά με τους 12 θεούς, για τους οποίους οι αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν ότι έχουν την έδρα τους εκεί, κατέστησαν τον Όλυμπο ένα σημαντικό θρησκευτικό κέντρο αναφοράς, με πανελλήνια εμβέλεια, που κράτησε την ισχύ του μέχρι την κατάργηση του πολυθεϊσμού και το πέρασμα στον Χριστιανισμό.

Ωστόσο, τα λατρευτικά αισθήματα των αρχαίων και η αγάπη τους για τον Όλυμπο εκφράσθηκαν και μέσα από την δημώδη και λόγια ποίηση, με πολλές αναφορές σ'αυτόν, σχετικά με τις μυθολογικές δραστηριότητες των θεών, που ανέπτυξαν εκεί καθώς και με τις ομορφιές του φυσικού περιβάλλοντος.

Στα Ομηρικά έπη, πολύ συχνά, γίνεται μνεία στον Όλυμπο, με διάφορα κοσμητικά επίθετα για τις φυσικές ιδιότητές του, τόσο στην Ιλιάδα όσο και στην Οδύσσεια, όπως είναι τα μετεωρολογικά επίθετα: Νεφεληγερέτης, Αιθέριος, Όμβριος, Υιέτιος κ.λπ. Για τη δημιουργία των έργων του, ο Όμηρος στηρίχτηκε στην πλούσια δημοτική παράδοση και στα δημοτικά τραγούδια της εποχής του που κατά τον Γιάννη Μότσιο λειτουργούσαν αισθητικά, με μεγάλη ανταπόκριση από τα πλατιά λαϊκά στρώματα⁶. Ακόμη, στα έργα του ο Όμηρος έκανε μια καταγραφή του ηρωικού παρελθόντος και προσάρμοσε τους μύθους, τις παραδόσεις και την ιστορία των Ελλήνων σε μια αφηγηματική ποίηση. Έτσι ενοποίησε τις διάφορες ποιητικές φωνές της εποχής του, τα ύφη και τις διαλέκτους, με σκοπό να καλλιεργηθεί, περισσότερο, η κοινή συνείδηση και ο πατριωτικός φρονηματισμός των Ελλήνων⁷. Αργότερα, και για πολλούς αιώνες, τα Ομηρικά έπη έγιναν και αυτά δημοτικά τραγούδια και τραγουδήθηκαν από τους πλανόδιους ραψωδούς και τους λαλητάδες.

Πολλές αναφορές στον Όλυμπο έγιναν και από τον Πίνδαρο, ο οποίος παραπέμπει στην ηθική και αισθητική αγωγή του Ολύμπου, ως μια πηγή ζωής και κέντρο της αρμονίας του κόσμου. Ακόμη, και πολλοί άλλοι αρχαίοι συγγραφείς αναφέρθηκαν συχνά στον Όλυμπο όπως ήταν ο Ησίοδος, ο Αισχύλος, ο Σοφοκλής κ.ά. καθώς και οι μεταγενέστεροι Πλούταρχος, Λουκιανός, Βιργίλιος κ.λπ., οι οποίοι υμνούν την ομορφιά της φύσης του Ολύμπου και τις λατρευτικές τελετές που γίνονταν εκεί⁸.

Στην περιοχή του Ολύμπου, όπως και σε άλλες περιοχές του Ελληνισμού, αναπτύχθηκαν αρκετά στοιχεία και από τα βυζαντινά δημοτικά τραγούδια, τα ακριτικά τραγούδια και τις παραλογές, τα οποία προσαρμόστηκαν στο τοπικό μουσικό και γλωσσικό ιδίωμα καθώς και στους τοπικούς ρυθμούς και τους χορούς όπως είναι η παραλλαγή του μεσαιωνικού τραγουδιού «Ερόδισε η ανατολή», που είναι μια παραλογή, η οποία τραγουδήθηκε και στην περιοχή του Ολύμπου καθώς και πολλά άλλα.⁹ Ακόμη πολλές ποιητικές αναφορές ή και περικοπές ακριτικών τραγουδιών, που δημιουργήθηκαν σε άλλες περιοχές, ενυπάρχουν και σε πολλά κλέφτικα τραγούδια του Ολύμπου, όπως συμβαίνει στα τραγούδια που αναφέρονται στο αετό και στα αντίστοιχά τους στον Πόντο, τη Στερεά Ελλάδα κ.α.

2. Παράγοντες διαμόρφωσης των δημοτικών τραγουδιών του Ολύμπου.

2.1. Κοινωνικοί παράγοντες

Το δημοτικό τραγούδι του Ολύμπου, όπως αναφέρεται και παραπάνω, αποτελεί ένα κοινωνικό προϊόν που απορρέει, από την κοινωνική και ιστορική ανάπτυξη της ζωής και δράσης των κατοίκων του και των, εκάστοτε, εκεί, εγκατεστημένων αγωνιστών. Στηρίζεται στην τοπική παράδοση, την τοπική ιστορία και τον τοπικό πολιτισμό αλλά, κυρίως, αποτελεί ένα μέσο συλλογικής και κοινωνικής έκφρασης και ιστορικής αναδρομής, που αντανακλά τη ζωή και τα βιώματα που δημιουργήθηκαν στον ιστορικό χρόνο.

Ωστόσο, υπάρχουν και τραγούδια με θρηνητικό περιεχόμενο, τα μοιρολόγια, καθώς και άλλα που έχουν κοινωνικό χαρακτήρα και καλύπτουν όλα τα συναισθήματα των κατοίκων της περιοχής, όπως είναι: η χαρά, η θλίψη, οι καημοί κ.λπ. Περιγράφουν τα ήθη και τα έθιμα της εποχής τους και τραγουδιούνται στους γάμους και τα υπόλοιπα γλέντια των αρραβώνων κ.λπ.¹⁰

Ακόμη ο Όλυμπος γίνεται σημείο αναφοράς και σε αρκετά τραγούδια θρησκευτικού ή λατρευτικού χαρακτήρα, όπως είναι τα Πρωτοχρονιάτικα Κάλαντα, τα Πασχαλιάτικα τραγούδια, που χορεύονταν στον αύλειο χώρο των εκκλησιών ή στις πλατείες, κατά τη διάρκεια των εορτών των Βαΐων, του Πάσχα ή της Κυριακής του Θωμά, κ.ά.¹¹

Η δημιουργία του κάθε δημοτικού τραγουδιού ήταν μια μακρόχρονη συλλογική διεργασία, η οποία ξεκινούσε από ένα συγκεκριμένο άτομο, αλλά στη διάρκεια του χρόνου γινόταν κτήμα μιας μικρής κοινωνικής ομάδας και, μετέπειτα, ευρύτερων κοινωνικών ομάδων. Η διάδοση του κάθε τραγουδιού γινόταν προφορικά, σε γλέντια, σε πανηγύρια και σε γάμους της περιοχής του και αργότερα μεταφέρονταν και σε άλλες περιοχές. Η ίδια συλλογική διεργασία λειτούργησε και στη διαμόρφωση παλαιότερων τραγουδιών, των οποίων η αρχική μορφή μεταβλήθηκε ως προς τους στίχους τους, τη μελωδία τους ή το ρυθμό¹². Με τις διάφορες προσθήκες, αφαιρέσεις και τροποποιήσεις που έγιναν σε πολλά γνωστά τραγούδια τελικά, αυτά διαμορφώθηκαν σε νέα τραγούδια που μοιάζουν με τα παλιά αλλά δεν είναι ίδια. Ωστόσο, τα τραγούδια αυτά, με την κοινωνική κατεργασία, που είχαν υποστεί, και με την αφομοιωτική ικανότητα του λαού προσαρμόστηκαν στα τοπικά πολιτιστικά και κοινωνικά δεδομένα και θεωρήθηκαν ως τοπικά. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκαν και οι πολλές παραλλαγές των δημοτικών τραγουδιών του Ολύμπου που τραγουδιούνται, ακόμη, είτε στην περιοχή του είτε σε άλλες μακρινές περιοχές και έχουν λάβει πανελλήνιο χαρακτήρα, όπως είναι το τραγούδι «Ο Όλυμπος κι ο Κίσσαβος» κ.ά. Στην ευρύτερη διάδοση των τραγουδιών συνέβαλαν οι περιφερόμενοι μουσικοί, οι κυρατζήδες, οι ξενιτεμένοι καθώς και η διακίνηση ανθρώπων από

τόπο σε τόπο¹³.

Όμως διάφορες επιδράσεις δέχθηκαν και τα τραγούδια του Ολύμπου από άλλες γειτονικές ή πιο μακρινές περιοχές, όπως είναι η Ήπειρος, η Μακεδονία κ.ά., αλλά διατηρούν ένα δικό τους τοπικό χρώμα.

Όλα αυτά αποτέλεσαν τους κοινωνικούς παράγοντες ανάπτυξης και μετάδοσης των δημοτικών τραγουδιών του Ολύμπου.

2.2. Φυσιολατρικοί παράγοντες

Το φυσικό περιβάλλον του Ολύμπου και η φυσιολατρία των κατοίκων του αποτελούν δύο βασικούς παράγοντες διαμόρφωσης των τοπικών δημοτικών τραγουδιών, όπου η φύση και τα φυσικά στοιχεία, που περιβάλλουν το βουνό, εξομοιώνονται ή παραλληλίζονται με τον άνθρωπο¹⁴. Τα τραγούδια αυτά, κυρίως, διακρίνονται για τον μυθοπλαστικό και διηγηματικό τους χαρακτήρα αλλά και για την αλληγορική ποιητική τους έκφραση και υπερβολή. Πολύ συχνά, στα δημοτικά τραγούδια του Ολύμπου, γίνονται αναφορές στον φυτικό του κόσμο, όπως είναι τα λουλούδια (κρίνοι, γιασεμιά, μαντζουράνες, τριανταφυλλιές, γαριφαλιές, κ.λπ.), τα οποία είναι σύμβολα της γυναικείας ομορφιάς, και τα δένδρα (κυπαρίσσια, φλαμουριές, έλατα, οξιές, πλατάνια, νεραντζιές, μηλιές κ.λπ.), με τα οποία παρομοιάζονται οι κλέφτες ή καλούνται να συμμετέχουν στο πένθος για τον θάνατο των κλεφτών ή των λαοφιλών ληστών.¹⁵ Ακόμη, γίνονται πολλές αναφορές και στον ζωικό κόσμο, όπως είναι τα πουλιά (Αετοί, Πέρδικες, Καρακάξες, Τρυγόνια, Γεράκια κ.ά.) και τα ζώα (ελάφια κ.ά.), τα οποία, μάλιστα, προσωποποιούνται και αποκτούν διάφορους συμβολισμούς ή “συνομιλούν” με νεκρούς ή ζωντανούς ανθρώπους, για να εκφράσουν τις λαϊκές αντιλήψεις και να φανερώσουν τα συναισθήματα που δημιουργούνται από τις δυσάρεστες ή ευχάριστες ψυχολογικές καταστάσεις, που περιγράφουν¹⁶. Ειδικότερα, τα πουλιά, χαίρονται, μεταφορικά, για τις νίκες των Ελλήνων ή θρηνούν για τον θάνατο ηρώων και παλικαριών. Οι περισσότεροι παραλληλισμοί γίνονται με αετούς, επειδή θεωρούνται ως τα πλέον περήφανα πουλιά, με τα οποία παρομοιάζονται οι κλέφτες και οι καπεταναίοι, αλλά και επειδή ζουν στις βουνοκορφές, όπου είχαν τα λημέρια τους και οι κλέφτες¹⁷.

Όλα αυτά τα στοιχεία, καθώς και η μορφολογία του περιβάλλοντος με την πλούσια πανίδα και χλωρίδα του Ολύμπου, δημιουργούσαν, πάντα, στους κατοίκους του, ποικίλα φυσιολατρικά συναισθήματα που εκφράστηκαν και σε όλα τα τοπικά δημοτικά τραγούδια και, ιδίως, στα επικά-ηρωικά τραγούδια που αναφέρονται στους κλεφταρματολούς¹⁸.

2.3. Ιστορικοί παράγοντες

Τα δημοτικά τραγούδια του Ολύμπου συνδέονται, άμεσα, με την τοπική ιστορία,

αλλά και με την ιστορία της Ελλάδας¹⁹ από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Η γεωπολιτική του θέσης, με τις περίφημες διαβάσεις του, διαδραμάτισε σημαντικό ιστορικό ρόλο επειδή εκεί, στις κορυφές του, έγιναν πολλές ηρωικές μάχες σε όλη την μακρά ιστορική περίοδο, προκειμένου να αποκρουσθούν οι κάθε επιδρομείς (Πέρσες, Ρωμαίοι, Σλαύοι, Τούρκοι, Γερμανοί κ.ά.)²⁰. Οι μακρόχρονοι αγώνες των κατά περιόδους επαναστατημένων Ελλήνων εναντίον των εκάστοτε κατακτητών, είχαν ως βάση και τον Όλυμπο και αποτέλεσαν έναν από τους παράγοντες για τη δημιουργία των τοπικών κλέφτικων, των ληστρικών αλλά και των αντάρτικων τραγουδιών. Τα τραγούδια αυτά θεωρούνται ως ιστορικά επειδή τα περισσότερα αναφέρονται σε ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα που συνέβησαν εκεί κατά τους 18^ο, 19^ο και 20^ο αιώνες.

Ταυτόχρονα, όμως, τα ιστορικά τραγούδια είναι και βιωματικά επειδή αναφέρονται σε βιώματα της καθημερινότητας και, κυρίως, αναφέρονται σε ιστορίες ηρώων, που αφορούν στις τελευταίες στιγμές της ζωής τους. Παρόλα αυτά, τα ιστορικά τραγούδια, σύμφωνα με τον Βασίλη Φίλια, “σε καμιά περίπτωση δεν διακατέχονται από ηττοπάθεια, ούτε και από τον φόβο του θανάτου”.²¹ Αντίθετα, “εκφράζουν την πίστη στη ζωή και την κατάφαση της ελευθερίας ως υπέρτατης αξίας και γι' αυτό είναι τραγούδια ηρωικά ακόμη και όταν δεν αναφέρονται σε ηρωισμούς”.

Τα ιστορικά τραγούδια καλύπτουν ιστορικά πρόσωπα που έζησαν και έδρασαν εκεί, κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, όπως ήταν οι : Ζήδρος, Λαζαίοι, Νικοτσάρας, Γεωργάκης Ολύμπιος κ.ά.²² Επίσης καλύπτουν και πολλά ιστορικά γεγονότα που έγιναν στην ευρύτερη περιοχή του Ολύμπου, αλλά και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, όπως είναι το Μεσολόγγι κ.ά. Για το λόγο αυτό το περιεχόμενο των ιστορικών τραγουδιών είναι, περισσότερο, επικό επειδή ο Όλυμπος, πολύ συχνά, στην Ιστορία, λειτούργησε, όπως προαναφέρεται, ως πεδίο αντίστασης και ελευθερίας, τόσο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, με τους κλέφτες και τους αρματολούς, όσο και κατά την περίοδο της ναζιστικής κατοχής των Γερμανών, με τους αγωνιστές της Εθνικής μας Αντίστασης. Μέσα από αυτούς τους συνεχείς αγώνες, δημιουργήθηκαν τα ιστορικά τραγούδια του Ολύμπου, όπως είναι τα Κλέφτικα, τα Ληστρικά, τα Αντάρτικα κ.ά. Τα περισσότερα από αυτά ανήκουν στον κύκλο των κλεφταρματολικών τραγουδιών και λιγότερα στον κύκλο των ληστρικών. Μάλιστα, πολλά από αυτά διαδόθηκαν και σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, όπως είναι η Αιτωλία, τα Γρεβενά, η Βέροια κ.α., λόγω του ηρωικού τους περιεχομένου, και προσαρμόστηκαν, άλλα αυτούσια και άλλα παραλλαγμένα, στις τοπικές μουσικοχορευτικές παραδόσεις ή δέχθηκαν στα ποιητικά τους κείμενα την προσθήκη διαφόρων τοπικών γεγονότων ή προσώπων²³.

2.3.1. Κλέφτικα τραγούδια του Ολύμπου

Τα κλέφτικα τραγούδια του Ολύμπου, όπως και αυτά της υπόλοιπης Ελλάδας, δη-

μιουργήθηκαν κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας και αναφέρονται στη ζωή και τα ηρωικά κατορθώματα των Κλεφταρματολών που είχαν το ορμητήριό τους, εκεί, στις απάτητες βουνοκορφές του. Άλλωστε, εκεί εύρισκαν καταφύγιο όλοι οι ελεύθεροι Έλληνες και οι καταδιωκόμενοι από τους Τούρκους δυνάστες.

Αυτό το αδούλωτο πνεύμα εκφράζει και το δημοτικό τραγούδι «Ο κλέφτης» με τους παρακάτω στίχους του:

«...Εγώ μάνα μ' δεν κάθουμαι, χαράτσι δεν πληρώνω.
Να γένω σκλάβος στην Τουρκιά, κοπέλι στους γερόντους.
Εγώ θέλω τον πόλεμο, θέλω και το ντουφέκι...»²⁴.

Τα κλέφτικα τραγούδια άρχισαν να δημιουργούνται από τότε που άρχισε να δημιουργείται και η κλεφτουριά στον Όλυμπο. Ήδη, από το 1489, άρχισαν οι πρώτες αντιστάσεις των Ελλήνων ενάντια στους Τούρκους κατακτητές και δημιουργήθηκαν πολλά πολεμικά μικροεπεισόδια στις ορεινές περιοχές, με αποτέλεσμα ο στρατηγός Τουρχάνμπης να αναγκαστεί να ορίσει τον Καραμιχάλη ως «πρώτον σπλιτάρχη», για να ελέγχει την περιοχή του Ολύμπου από τους διάφορους ληστές²⁵. Από τότε και μετέπειτα, αναπτύχθηκαν οι διάφοροι Αρματολοί, οι οποίοι βοήθησαν σημαντικά σε όλα τα προεπαναστατικά κινήματα του Ολύμπου. Όπως μας πληροφορεί το παρακάτω τραγούδι «του Πλιάτσκα», δημιουργήθηκαν 12 Αρματολίκια-Πρωτάτα, σε μια ευρύτερη περιοχή της Β. Θεσσαλίας και της Ν. Μακεδονίας, από τα οποία τα 4 ήταν στην παραολύμπια περιοχή (Ελασσόνας, Ολύμπου (Ραψάνης), Πέτρας και Πλαταμώννα):

«Έβγα ψηλά στον Έλυμπο, ψηλά στο Αργυροπούλι
'πο κει 'ναι οι κλέφτες οι πολλοί, τα δώδεκα πρωτάτα.
Πλιάτσκα παίρνει τον Τύρναβο, Ζήντρος την Αλασσόνα
Και τα μικρά Λαζόπουλα παίρνουν την Κατερίνη...»²⁶.

Οι αρματολοί αναλάμβαναν την ασφάλεια της περιοχής τους και γι' αυτό οι αρχηγοί τους, οι καπεταναίοι, διορίζονταν από τον τοπικό Τούρκο δικαστή. Πολλές φορές όμως οι Αρματολοί μεταβάλλονταν σε επαναστάτες κλέφτες και πολεμούσαν ενάντια στους Τούρκους κατά τα διάφορα προεπαναστατικά και μετεπαναστατικά κινήματα που αναπτύχθηκαν σε όλη την διάρκεια του Τουρκικού ζυγού, μέχρι το 1912²⁷.

Στον Όλυμπο, οι καπεταναίοι συγκέντρωναν τους άντρες τους από τις παραολύμπιες περιοχές και τους μάθαιναν την τέχνη του πολέμου για την ελευθερία. Μάλιστα στη θέση «Μπεχτέσι» της Καρυάς, οι κλέφτες γυμνάζονταν στο τρέξιμο, το πήδημα και στην σκοποβολή²⁸.

Στον Όλυμπο έδρασαν όλοι οι γνωστοί οπλαρχηγοί της Επανάστασης, όπως ήταν ο

Ζήδρος, οι Λαζαίοι, ο Νικοτσάρας, ο Γεωργάκης Ολύμπιος κ.ά., όπως προαναφέρεται, ενώ πέρασε από εκεί και ο Κολοκοτρώνης, ο Γεροστάθης κ.ά.²⁹ Για τον κάθε έναν από αυτούς, ο λαός δημιούργησε ένα ή και περισσότερα τραγούδια, στα οποία περιέχονται πληροφοριακά στοιχεία για την κλέφτικη ζωή τους, για τις μάχες τους και άλλα γεγονότα από την ορεινή διαβίωσή τους. Όπως μας πληροφορεί ο Claud Fauriel, κάθε καπετάνιος γινόταν γνωστός στον απλό λαό από τα κατορθώματά του στις μάχες με τους Τούρκους και γι' αυτό προκαλούσε θαυμασμό και εθνική υπερηφάνεια, παρά το γεγονός ότι η παρουσία του προκαλούσε και κάποιον φόβο³⁰. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Μιχάλη Μερακλή, οι κλέφτες αποτελούσαν για το λαό ένα είδος αυθεντικού λαϊκού μύθου. Γι' αυτό και τα κλέφτικα τραγούδια διακρίνονται για κάποια υπερβολή. Τα περισσότερα από αυτά είναι αλληγορικά, διηγηματικά ή περιγραφικά.

Το γνωστότερο κλέφτικο τραγούδι, είναι το τραγούδι «Ο Όλυμπος κι ο Κίσαβος» που τραγουδήθηκε σε όλη την Ελλάδα, με πολλές παραλλαγές, και έφτασε μέχρι και την Κωνσταντινούπολη. Στο τραγούδι αυτό παρουσιάζεται, φαινομενικά, η φιλονικία των δύο βουνών, αλλά στην ουσία του αναδεικνύεται η ιστορία ενός νεκρού πολεμιστή και επαινείται η γενναιότητά του. Ταυτόχρονα, όμως, παρουσιάζονται και όλα τα φυσικά πλεονεκτήματα του Ολύμπου, που ήταν γεμάτος από κλέφτες, ενώ ο Κίσαβος ήταν «κονιαροπατημένος», δηλαδή ήταν κατεχόμενος από τους Τούρκους, τους οποίους αποκαλούσαν «κονιάρους», λόγω της προέλευσής τους από την περιοχή του Ικονίου της Μικράς Ασίας.³¹

Το τραγούδι αυτό του Ολύμπου, ανάλογα με την παραλλαγή του, χορεύεται ως Τσάμικο ή τραγουδιέται σε ελεύθερο ρυθμό αργού καθιστικού τραγουδιού.

Επίσης ένα άλλο σημαντικό τραγούδι είναι και η «Μάνα των Λαζαίων», όπου σημειώνεται η περηφάνια της γυναίκας του Ολύμπου και περιγράφονται οι συνέπειες της νικηφόρας τουρκικής επίθεσης του Βελή Πασά στην έδρα των Λαζαίων στη Μηλιά Ολύμπου³².

2.3.2. Ληστρικά τραγούδια του Ολύμπου

Τα ληστρικά τραγούδια του Ολύμπου αποτελούν ένα τμήμα των δημοτικών τραγουδιών και μνημονεύουν, πιο πολύ, τους τοπικούς ληστές που είχαν την βάση τους εκεί. Τα τραγούδια αυτά δημιουργήθηκαν, κατά παρόμοιο τρόπο, με τα κλέφτικα και γι' αυτό, πολλές φορές, συγχέονται, δεδομένου ότι σε αρκετά κλέφτικα έγινε μια απλή αντικατάσταση ονομάτων ή τοποθεσιών ή γεγονότων με αντίστοιχα ληστρικά όμοιά τους³³.

Μετά την απελευθέρωση της περιοχής από τους Τούρκους (το 1912), ο Όλυμπος

χρησιμοποιήθηκε ως κρησφύγετο πολλών γνωστών ή αγνώστων ληστών, μέχρι τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Διάφορες ομάδες ληστών περιφέρονταν στη Θεσσαλία και τη Μακεδονία και λυμαίνονταν τις περιουσίες των αγροτών, άρπαζαν τα κοπάδια των κτηνοτρόφων, βίαζαν γυναίκες και σκότωναν ή αιχμαλώτιζαν ανθρώπους με σκοπό την ανταλλαγή τους με λύτρα³⁴. Οι ίδιες λεηλασίες γίνονταν και πολύ ενωρίτερα, στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, από άτακτα στίφη Αλβανών και Γκέκηδων που συνόδευαν τον Τουρκικό στρατό στις διάφορες πολεμικές επιχειρήσεις του. Τις συνθήκες αυτές και τις μάχες των ληστών περιγράφουν πολλά από τα ληστρικά τραγούδια. Ακόμη αναφέρουν λεπτομέρειες από την ζωή τους, τις χαρές και τις λύπες τους καθώς και τις τελευταίες στιγμές της ζωής τους και της εγκατάλειψής τους. Στα τραγούδια αυτά, ο ληστής είναι συμπαθής από το λαό και εξυμνείται σε ένα πλαίσιο λεβεντιάς. Μάλιστα, γίνεται παράδειγμα προς μίμηση από τους νεότερους, ενώ οι διώκτες τους προκαλούν δυσaréσκεια.

Οι γνωστότεροι ληστές ήταν οι: Θωμάς Γκαντάρας, Λιόλιος, Περικλής Παπαγεωργίου, Αδελφοί Μπαμπάνη, Βελώνης, Τζιαμήτρας, Μήτσος Τζιατζιάς, Γιαγκούλας κ.ά.³⁵.

Για κάθε επώνυμο ληστή υπάρχει και ένα αντίστοιχο τραγούδι. Τα περισσότερα τραγούδια είναι παραιναιτικά και δίνουν συμβουλές ή στέλνουν ειδήσεις με πουλιά. Πολύ συχνά στα ληστρικά τραγούδια υπάρχει κάποια επωδός που επαναλαμβάνεται και έχει την μορφή της κλητικής προσφώνησης. Ο στίχος του τραγουδιού είναι ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος και σπάνια επτασύλλαβος ή τροχαϊκό μέτρο, ενώ ο μουσικός τονισμός ακολουθεί την επική γραμμή των κλέφτικων τραγουδιών. Τα πολλά από αυτά είναι τραγούδια του τραπεζιού, με αργό κλέφτικο ρυθμό που εναλλάσσεται με γρήγορα γυρίσματα, αλλά υπάρχουν και χορευτικά τραγούδια που χορεύονται με τον ρυθμό του Τσάμικου ή του Συρτού ή του Συρτού στα τρία³⁶.

2.3.3. Αντάρτικα τραγούδια

Η δυναμική παρουσία του Ολύμπου στη νεότερη ιστορία της Ελλάδας εκφράστηκε και μέσα από ένα νεότερο είδος τραγουδιού που λέγεται αντάρτικο τραγούδι. Η ανάπτυξη του συνδέεται άμεσα με τη δυναμική του αντιστασιακού και αντιφασιστικού αγώνα, που αναπτύχθηκε στην Ελλάδα το 1941-1944, και ιδιαίτερα στον Όλυμπο, που υπήρξε, και πάλι, η βάση πολλών ένοπλων αντάρτικων ομάδων του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ³⁷. Μάλιστα, ο Όλυμπος έγινε ορόσημο για την Εθνική μας Αντίσταση επειδή, εκεί στη θέση «Μπεχτέσι», κοντά στην Καρυά, κηρύχτηκε η Επανάσταση κατά των Γερμανών από την πανηγυρική Συνέλευση των ανταρτών του ΕΛΑΣ. Την αντίσταση αυτή, την Εθνική Αντίσταση, ο λαός την έκανε τραγούδι, δημιουργώντας τα τραγούδια της Κατοχής και της Αντίστασης, στα οποία, ο Όλυμπος έχει σημαίνουσα θέση. Μάλιστα, ως πολεμικό κέντρο επιχειρήσεων της

Αντίστασης, ο Όλυμπος γίνεται σημείο γενικότερης αναφοράς στα τραγούδια και συνδέεται και με γεγονότα που συνέβησαν και σε άλλες, πιο απόμακρες, περιοχές, όπως ήταν η ανατίναξη της γέφυρας του Γοργοπόταμου από τις ενωμένες δυνάμεις των ανταρτών και των Συμμάχων. Χαρακτηριστικό είναι το τραγούδι «Στ' άρματα στ' άρματα» που εξαίρει τη σημασία του Ολύμπου:

«Αστράφτει ο Όλυμπος, βροντάει η Γκιώνα
Μουγκρίζουν τ' Άγραφα, σειέται η στεριά.
Στ' άρματα στ' άρματα εμπρός στον αγώνα
για τη χιλιάκριβη τη λευτεριά...»³⁸.

Το τραγούδι αυτό, όπως και πολλά άλλα αντάρτικα τραγούδια, αποτελεί καλλιτεχνικό προϊόν λόγιας λογοτεχνίας που όμως, έγινε καθολικά αποδεκτό και τραγουδήθηκε από τους επαναστάτες και το λαό σε όλη την Ελλάδα, ενώ, σε ορισμένες περιπτώσεις, τραγουδιέται και σήμερα³⁹. Υπάρχουν, όμως, και ορισμένα άλλα τραγούδια, τοπικής δημιουργίας, που αναφέρονται στα αντίποινα των Γερμανών Ναζί, οι οποίοι έκαιγαν τα χωριά του Ολύμπου, όπως και σε άλλες περιοχές, προκειμένου να κάψουν το ηθικό των Ελλήνων αγωνιστών⁴⁰.

Γενικότερα, σε αρκετές περιπτώσεις, ορισμένα τραγούδια λαϊκών ποιητών, ο λαός τα έκανε δημοτικοφανή ή ανεξάρτητα επικά τραγούδια και τα τραγούδησε μέχρι σήμερα. Κατά τον Γιάννη Μότσιο, στα αντάρτικα τραγούδια του Ολύμπου, ενώονται η δημοτική και η λόγια καλλιτεχνική δημιουργία, όπου, σε δημοτικούς ρυθμούς προστέθηκαν σίχοι επωνύμων και καθιερώθηκαν πλέον ως δημοτικά τραγούδια με πατριωτικούς στίχους⁴¹. Πολλά τραγούδια που είναι γραμμένα στη ζωντανή λαλιά, μελοποιήθηκαν και έγιναν αντιστασιακά ενώ σε άλλα παραδοσιακά τραγούδια προστέθηκαν νέοι σίχοι.

3. Μορφολογικά στοιχεία της μουσικοχορευτικής παράδοσης του Ολύμπου

Τα δημοτικά τραγούδια του Ολύμπου, είναι δημιουργήματα της ποιητικής έμπνευσης των απλών τραγουδοποιών και συνάμα ποιητάρηδων του λαού μας.

Τα ποιητικά τους στοιχεία είναι το ηρωικό και το πατριωτικό. Οι σίχοι τους υπάγονται στην τονική ρυθμοποιία και όταν τραγουδιούνται διαρθρώνονται σε πόδες μακρούς και βραχείς και μεταπίπτουν στην μελική ρυθμοποιία. Στα τραγούδια του Ολύμπου, όπως και σε όλα τα δημοτικά τραγούδια, κυριαρχεί ο ιαμβικός ρυθμός, με σίχους ιαμβικού Δεκαπεντασύλλαβου⁴².

3.1. Ρυθμικές μορφές και χοροί του Ολύμπου

Τα δημοτικά τραγούδια του Ολύμπου κατατάσσονται σε δύο γενικές κατηγορίες,

στις οποίες ανήκουν και τα υπόλοιπα ελληνικά δημοτικά τραγούδια, όπως είναι τα **ρυθμικά χορευτικά τραγούδια** και αυτά **με ελεύθερο χρόνο και ρυθμό**, τα οποία λέγονται και **επιτραπέζια**.

3.1.1. Τα χορευτικά τραγούδια

Τα χορευτικά τραγούδια του Ολύμπου παρουσιάζουν μια μεγάλη ποικιλία ήχων, μελωδικών θέσεων και ιδιωματισμών. Η μελωδία τους είναι απλή, ως προς την εξέλιξή της, αλλά ενθουσιώδης και επική, ως προς την έκφρασή της, ιδίως στα ιστορικά και κλέφτικα τραγούδια.

Πολλά χορευτικά τραγούδια, όταν τραγουδιούνται σε ορισμένες κοινωνικές περιστάσεις, όπως π.χ. τα γαμήλια δρομικά τραγούδια, τότε ο μελικός δρόμος γίνεται πιο αργός με διπλασιασμό των ρυθμικών ποδών, γεγονός που συμβαίνει και σε ορισμένους ύμνους της βυζαντινής εκκλησιαστικής μουσικής⁴³.

Η χορευτική προσαρμογή των κινήσεων και των βημάτων, η οποία γίνεται στους ρυθμικούς μουσικούς πόδες και στο μουσικό ήθος, συντελεί στην υλική έκφραση των συναισθημάτων. Πολλές φορές, στο ίδιο τραγούδι παρατηρούνται εναλλαγές των ρυθμικών ποδών και των ρυθμικών μορφών⁴⁴.

Τα κύρια χαρακτηριστικά των χορών του Ολύμπου είναι:

-Οι χοροί στα τρία, που έχουν δίχρονο ρυθμό, με ήρεμη αγωγή.

-Οι συγκαθιστοί χοροί, στους οποίους λυγίζουν τα γόνατα. Πρόκειται για τα λεγόμενα Μπεράτια ή Ξεκοπάρικα (δηλαδή τα τραγούδια που χορεύονται με ελεύθερη ατομική κίνηση, χωρίς καμιά ομαδική σύνδεση).

-Οι Τσάμικοι χοροί (ή τα Τσάμικα, όπως λέγονται) που διακρίνονται για τον εξάσημο ρυθμό τους (6/8) (έχουν τα ρυθμικά σχήματα του Χορίαμβου, του Αντίπαστου, του Διτροχαίου και του Διάμβου)⁴⁵.

-Οι Συρτοί χοροί (ή τα λεγόμενα Συρτά), που διακρίνονται:

-για τον τετράσημο ρυθμό (4/8), με ρυθμικά σχήματα του Δακτύλου, του Ανάπαιστου, του Σπονδείου και του Παρακελευσματικού) και

-για τον επτάσημο ρυθμό (με ρυθμική αγωγή 7/8), με όλα τα σχήματα των ποδών στα οποία προσαρμόζεται ο Καλαματιανός και ο Συρτός με 12 βήματα⁴⁶.

Ο επτάσημος ρυθμός είναι ο πλέον διαδεδομένος στον ελληνικό χώρο και μάλιστα, ο α΄ και β΄ επίτριτος. Η μέτρηση των επτά χρόνων του ρυθμού αυτού γίνεται με τρεις κινήσεις⁴⁷.

Ωστόσο, η εκτέλεση του Συρτού χορού στους κατοίκους ορισμένων χωριών του Ολύμπου παρατηρείται μια μικρή παραλλαγή με περιορισμό των χορευτικών βημάτων. Επίσης διαφοροποίηση υπάρχει και στον Τσάμικο χορό που χορεύεται με διαφορετικές χορευτικές κινήσεις και βήματα, στην Κρασιά Ολύμπου.

Γενικά η εκτέλεση όλων των τραγουδιών του Ολύμπου αλλά και ευρύτερα της Θεσσαλίας, παλαιότερα, γινόταν, κυρίως, φωνητικά και ομαδικά, από δύο ημιχόρια, αρχίζοντας πρώτα τον κάθε στίχο το ένα ημιχόριο και συνεχίζοντας, με αντιφώνηση, το δεύτερο. Αργότερα, τα τραγούδια άρχισαν να συνοδεύονται από μουσικά όργανα με τη χρήση των οποίων αναπτύχθηκε, στο έπακρο, η τεχνική της μουσικής ερμηνείας τους αλλά, με αυτόν τον τρόπο, αλλοιώθηκε το παραδοσιακό τραγούδι επειδή οι μουσικοί πρόσθεσαν δικά τους ρυθμικά μελίσματα⁴⁸.

3.1.2. Επιτραπέζια τραγούδια

Τα επιτραπέζια τραγούδια είναι αργά και, συνήθως, τραγουδιούνται ομαδικά στις διάφορες διασκεδάσεις, κατά τη διάρκεια του δείπνου ή μετά, από τους παρακαθήμενους, γύρω από το τραπέζι. Για το λόγο αυτόν ονομάζονται και καθιστικά, της τάβλας ή τραπεζιάτικα, αλλά, ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους, αποκαλούνται και κλέφτικα, επειδή τα περισσότερα από τα κλέφτικα τραγούδια, όπως αναφέρεται παραπάνω, είναι του τραπεζιού. Τα τραγούδια αυτά έχουν ελεύθερο και ασύμμετρο ρυθμό, ενώ η μελωδία τους ποικίλλεται και διανθίζεται με διάφορα μελικά σχήματα τοπικής προέλευσης⁴⁹. Η μουσική τους στροφή, μελωδικά, καλύπτει τον ενάμιση στίχο του ποιητικού κειμένου, ενώ το τελευταίο ημιστίχιο του επαναλαμβάνεται στην αρχή της επόμενης στροφής, στην οποία προτάσσονται ή ακολουθούν και ορισμένα χαρακτηριστικά επιφωνήματα ή προσφωνήσεις, όπως άϊντε, ωρέ, παιδιά μ', καπετάνιε μ' κ.ά. Η κάθε μουσική στροφή επαναλαμβάνεται από ένα ή και δύο ημιχόρια με προεξάρχοντες τους πλέον καλλίφωνους και έμπειρους εκτελεστές. Οι μουσικές φράσεις στα ημιστίχια έχουν μια καθορισμένη χρονική διάρκεια ώστε να υπάρχει η δυνατότητα της ομαδικής εκτέλεσης.

Σε περιπτώσεις οργανικής συνοδείας των επιτραπέζιων τραγουδιών, κατά την εκτέλεση, προηγούνται τα υπάρχοντα όργανα, τα οποία παίζουν τη λεγόμενη εισαγωγή, με ρυθμικές μελωδίες, και ακολουθεί το ομαδικό τραγούδι.⁵⁰

Αντίστοιχο ελεύθερο ρυθμό με τα επιτραπέζια τραγούδια έχουν και οι καθαρά οργανικοί σκοποί, όπως είναι οι «Σκάροι», που παίζονται με φλογέρα ή με κλαρίνο ή με βιολί, καθώς και ορισμένοι δρομικοί οργανικοί σκοποί του γάμου⁵¹.

3.2. Μουσικοί και λαϊκές ορχήστρες

Παράλληλη με το φωνητικό τραγούδι, είναι και η χρήση μουσικών οργάνων στις διασκεδάσεις της περιοχής του Ολύμπου. Οι τοπικές λαϊκές ορχήστρες είναι ανάλογες με την κοινωνική σύνθεση των κατοίκων των παραολύμπιων χωριών. Στα πεδινά χωριά, όπου διαμένουν γηγενείς κάτοικοι, η ορχήστρα αποτελείται από κλαρίνο, βιολί, λαούτο ή κιθάρα και ντέφι ή νταούλι. Στο Λιβάδι Ολύμπου, όπου διαμένουν Βλάχοι χρησιμοποιούν, συνήθως, Χάλκινα όργανα (Τρομπέτα, Κορνέτα

κ.λπ.), ενώ στον Κοκκινοπλό χρησιμοποιούν και γκαΐντα. Στις περιπτώσεις αυτές επέδρασε, μουσικολογικά, η γειννιάσή τους με τη Μακεδονία, όπου σε ένα μεγάλο μέρος της χρησιμοποιούν τα ίδια όργανα. Επίσης στα παραολύμπια χωριά Ολυμπιάδα, Λόφος και Καλλιθέα, όπου οι κάτοικοί τους είναι ποντιακής καταγωγής, χρησιμοποιούν την λύρα Πόντου και το νταούλι. καθώς και ούτι. Ταυτόχρονα, σε ολόκληρη την περιοχή του Ολύμπου οι βοσκοί, όπως και παντού, χρησιμοποιούν την φλογέρα τους στις βοσκές τους.

4. Η διαχρονική λειτουργία των τραγουδιών του Ολύμπου

Ο Όλυμπος υμνήθηκε, διαχρονικά, από την προφορική παράδοση του ελληνικού λαού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Υπήρξε, μια αστείρευτη πηγή, από την οποία ο λαός μας άντλησε τη δημιουργική του έμπνευση, τόσο για τους αρχαίους μύθους και τους διάφορους θρύλους του, όσο και για το δημοτικό τραγούδι.

Ο Όλυμπος τραγουδήθηκε από τον Ελληνικό λαό, ευρύτερα, επειδή η μακρόχρονη ιστορία του ταυτίζεται με το θρησκευτικό, το πατριωτικό και το φυσιολατρικό του συναίσθημα.

Τα τραγούδια του Ολύμπου έγιναν ένα μέσο συλλογικής και κοινωνικής έκφρασης καθώς και ιστορικής αναδρομής, που αντανακλά τη ζωή και τα βιώματα που δημιουργήθηκαν εκεί στον ιστορικό χρόνο.

Γενικότερα, τα τραγούδια του Ολύμπου εμπεριέχουν μια τέτοια δυναμική εμπύχωσης, ιδίως στις πολεμικές περιόδους, η οποία συνέβαλε, σημαντικά, στην διάδοσή τους, με διάφορες παραλλαγές.

Κυρίως, με τα τραγούδια αυτά, και με πολλά άλλα, η κλεφτουριά καταξιώθηκε στη συνείδηση των Ελλήνων, όχι μόνο εκείνης της περιόδου αλλά και στις επόμενες γενιές.

Επίσης, με τα δημοτικά τραγούδια του Ολύμπου, εκφράστηκε ο ψυχισμός και τα οράματα της πλειοψηφίας του ελληνικού έθνους, δεδομένου ότι, πολλές φορές λειτούργησαν αισθητικά, ιδεολογικά και πατριωτικά, στις δύσκολες και, συνάμα, ηρωικές ημέρες της Κατοχής και της Εθνικής Αντίστασης ενισχύοντας τις προσδοκίες του λαού για ελευθερία και προκοπή⁵².

Για όλους τους πιο πάνω λόγους τα δημοτικά τραγούδια του Ολύμπου συνεχίζουν να τραγουδιούνται και να χορεύονται στα παραολύμπια χωριά, καθώς και σε άλλες, ευρύτερες, περιοχές της Ελλάδας, στις λαϊκές διασκεδάσεις που γίνονται στα τοπικά πανηγύρια, στις διάφορες εκδηλώσεις με τα μουσικοχορευτικά συγκροτήματα κ.α. Ακόμη, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, έχουν γίνει σημαντικές καταγραφές των

τραγουδιών του Ολύμπου με αξιόλογες συλλογές, που περιλαμβάνονται σε μουσικούς ψηφιακούς δίσκους ή σε πολλές εκδόσεις συναφών βιβλίων που έγιναν με ατομικές πρωτοβουλίες ή από Συλλόγους.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Α.Γ.Λαζάρου: «Ο Όλυμπος στην ελληνική παράδοση», πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα (1982), σ.37, 92

2.1. Γ.Αδάμου «Η μάχη της Πύδνας», πρακτικά του 2^{ου} Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας (14-16/9/1984), Ελασσόνα, σ.73

2. Ν.Β. Κατσάρας: «Ο Όλυμπος στους εθνικούς απελευθερωτικούς αγώνες», πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα (1982), σ.61-62

3. Κ. Σαχινίδης: «Κοινωνιολογικά στοιχεία του αγροτικού πολιτισμού στη Νεοελληνική ποίηση», περιοδικό ΧΟΡΟΣΤΑΣΙ, τ.18 (Ιανουάριος – Φεβρουάριος – Μάρτιος 2007)

4. S.B. Bony: *Chansons Aromounes de Thessalie*, μετάφραση, Κουτσοβλαχικά τραγούδια της Θεσσαλίας, εκδ. Αφοι Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1990, σ.61-62

5. 1.Α. Passow: *Τραγούδια Ρωμαίικα*, Χ. Τεγόπουλος, Ν.Νίκας, Αθήνα χ.χ.

2. Ζ.Ν. Ξηροτύρη: *Η ελληνίδα στο δημοτικό τραγούδι και η συμβολή της στους εθνικούς Αγώνες*, Αθήνα 1994, σ.74-75

6.1. Ομηρος: *Ιλιάδα*, μετάφραση Ν.Κ. Μπάρμπαλη, στ. 497-499

2. Γ. Μότσιος: «Ιστορικές συγκυρίες και συμπτώσεις διαλόγου και δημοτικής και επίσημης λόγιας ποίησης», περιοδικό «ΧΟΡΟΣΤΑΣΙ», τ.6 (Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2004)

7. Γ. Μότσιος: «Ιστορικές συγκυρίες και συμπτώσεις διαλόγου Δημοτικής και Επίσημης λόγιας ποίησης», ό.π.

8.1. Μ. Αναστασιάδης: «Ο Όλυμπος στον Πίνδαρο», πρακτικά του 2^{ου} Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας (14-16/9/1984), Ελασσόνα, σ.80-84

2. Κ.Ι. Γαλλής: «Ιερό του Ολυμπίου Διός στην κορυφή «Άγιος Αντώνιος» του Ολύμπου», πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα (1982), σ.16

9. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», περιοδικό «ΧΟΡΟΣΤΑΣΙ», τ.3 (Απρίλιος-Μάιος-Ιούνιος 2003)

10. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.

11. Δ.Β. Ρίγγος: *Πασχαλόγιορτα στα Γρεβενά*, Θεσσαλονίκη 2002, σ.90

- 12.1. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», περιοδικό ΧΟΡΟΣΤΑΣΙ, τ.6 (Ιανουάριος-Φεβρουάριος-Μάρτιος 2004)
2. Ν. Πολίτης: Δημοτικά τραγούδια, Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού, Αθήνα, χ.χ., σ. 34
13. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.
14. Ν. Παναγιωτοπούλου: Νεοελληνικός χορός, Τελέθριον, Αθήνα 1005, σ.386
15. Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, Ν.Δ. Νίκας Α.Ε., σ.42
- 16.1. Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π.
2. Στ. Κυριακίδης: Το δημοτικό τραγούδι, Ερμής, Αθήνα, 1990, σ.51-53
3. Μ. Μιχαήλ – Δέδε: «Ο Όλυμπος στο δημοτικό τραγούδι», πρακτικά 2^{ου} Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων» (14-16/9/1984), Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα, σ.69
4. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.
17. Στ. Κυριακίδης: Το δημοτικό τραγούδι, ό.π.
18. Χ. Κυριλλίδης: «Ο Όλυμπος στη Λαογραφία», πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα (1982), σ.69
19. Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π., σ.26
20. Ν.Γ. Συννεφάκης: Γεωργάκης Νικολάου Ολύμπιος (1772-1821), Θεσσαλονίκη 1986
21. Β. Φίλιας: Πρόλογος στο Κ.Γ. Σαχινίδης: Μεσολόγγι-Αιτωλικό, μουσική-χορευτική παράδοση και Ιστορία, Πολυμέσα Εκπαιδευτική Μηχανική ΕΠΕ, Αθήνα 2002, σ.9
22. 1. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.
2. Ν.Γ. Συννεφάκης: Γεωργάκης Νικολάου Ολύμπιος (1772-1821), ό.π.
23. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.
24. Αλ. Κελέσης: Οι κλεφταρματολοί του Ολύμπου, Νικοτσάρας, β' έκδοση, Ελασσόνα 2007, σ.12
25. Α.Γ. Λαζάρου: «Ο Όλυμπος στην ελληνική παράδοση», ό.π., σ.42
- 26.1. Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π., σ.94
2. Σπ. Αντ. Μπούμπα: Η δυναμική παρουσία του Τριπολίτικου Περραιβικού χώρου από τα βάθη των αιώνων μέχρι σήμερα, εκδ. Πολ. Σύλλογος Δολίχης, Αθήνα 2009
3. Γ. Μπασλής: «Ο Κάτω Όλυμπος στην προεπαναστατική περίοδο», πρακτικά του 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων», Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα (1982), σ.53
27. Α. Καρατόλιας: «Ο Όλυμπος στις πηγές της Ιστορίας του», πρακτικά του 2^{ου} Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων» (14-16/9/1984), Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα, σ.18-21
28. 1. Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π., σ.35
2. Αλ. Κελέσης: Οι κλεφταρματολοί του Ολύμπου, Νικοτσάρας, ό.π.
29. Ν.Β. Κατσάρας: «Ο Όλυμπος στους εθνικούς απελευθερωτικούς αγώνες», ό.π.

30. 1. *Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π., σ.42*
 2. *Μ.Γ. Μερακλής: Ελληνική Λαογραφία- Ηθη και Έθιμα, Οδυσσεάς, Αθήνα 1986, σ.87, 90*
31. 1. *Ν. Πολίτης, Δημοτικά τραγούδια, Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού, ό.π., σ. 34*
 2. *Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π., σ.96*
 3. *Μ. Μιχαήλ – Δέδε: «Ο Όλυμπος στο δημοτικό τραγούδι», ό.π.*
 4. *Θ.Α. Νημάς: 'Δημοτικά τραγούδια Θεσσαλίας'', τ.Α, εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1983*
32. 1. *Ν. Πολίτης, Δημοτικά τραγούδια, Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού, ό.π., σ. 78*
- 33.1. *Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.*
 2. *Δ.Χ. Χαλατσάς (Επιμέλεια): Ληστρικά τραγούδια, ΕΣΤΙΑ-Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2000, σ.58-59*
34. 1. *Cl. Fauriel: Ελληνικά δημοτικά τραγούδια, ό.π., σ.41*
 2. *Γ. Μπασλής: «Ο Κάτω Όλυμπος στην προεπαναστατική περίοδο», ό.π.*
 4. *Β. Ζαχίδης: Η ιστορία της Τσαριτσάνης από αρχαιολόγων χρόνων, εκδόσεις Α. Φουστάνου, Αθήνα 1965, σ.60*
 5. *Ε. Λυκούρου-Λαζάρου: «Η βιβλιοθήκη της μονής Διονύσου», πρακτικά του 2^{ου} Συνεδρίου με θέμα «Ο Όλυμπος στη ζωή των Ελλήνων»(14-16/9/1984), Λαογραφική – Αρχαιολογική Εταιρεία Ελασσόνας, Ελασσόνα, σ.50*
35. *Ι.Α. Αδάμου: Ο Όλυμπος δια μέσου των αιώνων, Ελασσών, 1973, σ.19*
36. *Αλ. Κελέσης: Οι κλεφταρματολοί του Ολύμπου, Νικοτσάρας, ό.π., σ.67,68,77*
37. *Γ. Μότσιοι: «Ιστορικές συγκυρίες και συμπτώσεις διαλόγου Δημοτικής και Επίσημης λόγιας ποίησης», ό.π.*
38. 1. *Ν.Α. Κεφαλληνιάδης: Η Λαϊκή Μούσα στους εθνικούς πολέμους μας, Εκδόσεις Φιλιππότη, Λαογραφία – Παράδοση 17, Αθήνα 1992, σ. 251*
 2. *Οι στίχοι του τραγουδιού είναι του Νίκου Καρβούνη και η μουσική του Άκη Σμυρναίου.*
39. *Γ. Μότσιοι: «Ιστορικές συγκυρίες και συμπτώσεις διαλόγου Δημοτικής και Επίσημης λόγιας ποίησης», ό.π.*
40. *Ν.Β. Κατσάρας: «Ο Όλυμπος στους εθνικούς απελευθερωτικούς αγώνες», ό.π., σ.66-62*
41. *Γ. Μότσιοι: «Ιστορικές συγκυρίες και συμπτώσεις διαλόγου Δημοτικής και Επίσημης λόγιας ποίησης», ό.π.*
42. 1. *Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.*
 2. *S.B. Bony: Chansons Aromounes de Thessalie, μετάφραση, Κουτσοβλάχικα τραγούδια της Θεσσαλίας, ό.π., σ.20*
43. 1. *Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.*
 2. *Ν. Μπαζιάνας: : «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.*
44. 1. *Ν. Μπαζιάνας: : «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.*
- 45.1. *Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.*

2. S.B. Bony: *Chansons Aromounes de Thessalie*, μετάφραση, Κουτσοβλάχικα τραγούδια της Θεσσαλίας, ό.π., σ.20

3. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.

46. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.

47. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.

48. Ν. Μπαζιάνας: «Η δημιουργία του δημοτικού τραγουδιού», ό.π.

49. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.

50. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.

51. Κ. Μάρκος: «Το δημοτικό τραγούδι στη Δωρίδα», ό.π.

52. Γ. Μότσιοις: «Ιστορικές συγκυρίες και συμπτώσεις διαλόγου, Δημοτικής και Επίσημης λόγιας ποίησης», ό.π.

«ΤΑ ΠΑΡΑΟΛΥΜΠΙΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ»

Γκανάτσιος Ανδρέας,
Αναπληρωτής Υπεύθυνος ΚΠΕ Ελασσόνας
email: andganel@yahoo.gr

Η Επαρχία Ελασσόνας

Η Επαρχία Ελασσόνας, η οποία είναι μεγαλύτερη σε έκταση και πληθυσμό από 8 Νομούς της Ελλάδας και ταυτόχρονα η μεγαλύτερη επαρχία του Νομού Λάρισας, περιλαμβάνει 6 Δήμους (Ελασσόνας, Ποταμιάς, Αντιχασίων, Ολύμπου, Σαρανταπόρου, Λιβαδίου) και 3 Κοινότητες (Βερδικούσιας, Καρυάς, Τσαριτσάνης), που τώρα πια (2011) ενώθηκαν σε ένα ενιαίο καλλικρατικό Δήμο Ελασσόνας. Η συνολική έκταση της Επαρχίας Ελασσόνας είναι 1.708 τ.χλμ. και ο συνολικός πληθυσμός της σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ανέρχεται σε 37.264 κατοίκους.

Η μορφολογία του εδάφους της επαρχίας είναι κυρίως ορεινή (78%) με κυρίαρχη την παρουσία του ψηλότερου βουνού Ελλάδος και Βαλκανίων, του Ολύμπου. Στο πεδινό τμήμα της επαρχίας (22%) ακμάζουν η γεωργία και η κτηνοτροφία, ως η κύρια απασχόληση των κατοίκων της.

Ο Όλυμπος

Ο Όλυμπος, το μεγαλύτερο βουνό Ελλάδος και Βαλκανίων, είναι ένας ορεινός όγκος σχεδόν κυκλικού σχήματος, με κύρια χαρακτηριστικά τις εκτεταμένες κορυφο-γραμμές και τις απότομες πλαγιές. Έχει έκταση περίπου 500 τ.χλμ., διάμετρο 25 χλμ. και περίμετρο 80 χλμ.

Βρίσκεται στην ΒΑ πλευρά της Θεσσαλίας (τα 2/3 του Ολύμπου βρίσκονται μέσα στο όρια της επαρχίας Ελασσόνας) και στο ΝΔ άκρο της Κεντρικής Μακεδονίας και χωρίζεται σε δυο συγκροτήματα, τον Πάνω και Κάτω Όλυμπο με φυσικό σύνορο αυτών των δυο το ρέμα της Ζηλιάνας, που ξεκινάει από το χωριό Καρυά και φτάνει ανατολικά ως την θάλασσα.

Ο Θεσσαλικός Όλυμπος

Ο Θεσσαλικός Όλυμπος (με τις αρχαίες πόλεις Πύθιο, Ολοσσών, Γόννοι, Λειμώνη) σύμφωνα με την ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Α1/Φ15/21159/939/18-6-1987, ΦΕΚ 317/Β/24-6-1987 χαρακτηρίζεται ως αρχαιολογικός χώρος. Αναλυτικά :

"Χαρακτηρίζουμε ως αρχαιολογικό χώρο και ως ιστορικό τόπο την παρακάτω περιοχή του Θεσσαλικού Ολύμπου, που οριοθετείται με μαύρο περίγραμμα στο φωτοτυπημένο απόσπασμα χάρτου 1:50.000 της ΓΥΣ και περικλείεται από τα παρακάτω φυσικά όρια, αρχίζοντας από την ανατολική πλευρά και προχωρώντας

κατά τη φορά των δεικτών του ωρολογίου:

1. Από την Εθνική οδό Κατερίνης Λάρισας, από τη διασταύρωση προς Αιγάνη μέχρι τη διασταύρωση προς Ραψάνη.
2. Από την Κοιλάδα των Τεμπών.
3. Από την κοίτη του Πηνειού ποταμού μέχρι το χωριό Ροδιά.
4. Από την Επαρχιακή αμαξιτή οδό από τη Ροδιά μέσω Αργυροπουλείου και Τσαχρή μέχρι τη Λυγαριά.
5. Από την αμαξιτή Επαρχιακή οδό από τη Λυγαριά μέχρι την Ελασσόνα.
6. Από την αμαξιτή Επαρχιακή οδό από την Ελασσόνα μέχρι το Μικρό Ελευθεροχώρι.
7. Ακολουθώντας την Επαρχιακή οδό που οδηγεί στον Άγιο Δημήτριο Πιερίας από το Μικρό Ελευθεροχώρι μέχρι τα όρια Ν. Λαρίσας με το Ν. Πιερίας στο Ύψωμα Καρδαράς (υψομετρικό 1527).
8. Από τις κορυφογραμμές του Ολύμπου Καρδαράς (υψόμ. 1527), Τρόχαλος Βουλγαρά (υψόμ. 1659), Γούβες, Πιζάδικο, Τσικρικά, Καστανιές, Πυκνόφυτο, Ροδιά, Μύτικας (υψόμ. 768), Κονιαρόπουλο, Μπαρμπαλάς (υψόμ. 1847), Παπά-Αλώνι, Προφήτης Ηλίας, Σκολιόν (υψόμ. 2911), Κάστρο, Πηγές, Μεταμόρφωσις, Γκόλιας, Δραγάσια (υψόμ. 2253), Περάσματα, Στρογγυλή, Κοιτής, Κολυμπάρα, Καραγιάννη (υψόμ. 678), μέχρι την κοινότητα Αιγάνης και στη συνέχεια μέχρι τη διασταύρωση του κοινοτικού δρόμου Αιγάνης με την Εθνική Οδό Κατερίνης-Λάρισας.

Με την παρούσα απόφαση προστατεύονται στην ευρύτερη περιοχή του Θεσσαλικού Ολύμπου και ιδιαίτερα στον Κάτω Όλυμπο διάσπαρτοι αρχαιολογικοί χώροι και εξαιρετικά σημαντικές αρχαίες πόλεις όπως το Πύθιο, η Ολοσσών, οι Γόννοι, η Λειμώνη. Ολόκληρος ο Όλυμπος συνδέεται άμεσα με τις ιστορικές μνήμες του Ελληνισμού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα».

Στη συνέχεια, μέσα από το Διαρκή Κατάλογο των Κηρυγμένων Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της Ελλάδας, του Υπουργείου Πολιτισμού (<http://listedmonuments.culture.gr>),

θα παραθέσουμε την επίσημη λίστα των 73 καταγεγραμμένων μνημείων του νέου Δήμου Ελασσόνας, καθώς και τα επίσημα στοιχεία για αυτά τα μνημεία.

Η λίστα των 73 καταγεγραμμένων μνημείων του νέου Δήμου Ελασσόνας

Πρώην Δήμος Ελασσόνας-16 κηρυγμένα μνημεία

1. **Θεσσαλικός Όλυμπος (αρχαίες πόλεις Πύθιο, Ολοσσών, Γόννοι, Λειμώνη)**
2. **Ι. Ναός Αγίων Αναργύρων στη Βαλανίδα**

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48539/1010/11-11-1993, ΦΕΚ 886/Β/6-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός Αγίων Αναργύρων Βελανίδας Ελασσόνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο.

Πρόκειται για ναό μικρών διαστάσεων, μονόχωρο, κεραμοσκεπή με δίρριχτη στέγη, που φέρει σημαντικό ζωγραφικό διάκοσμο. Σύμφωνα με κτητορική επιγραφή που σήμερα δεν σώζεται, η τοιχογράφηση έγινε το 1647. Το εσωτερικό του ναού είναι κατάγραφο από τοιχογραφίες.»

3. Ι. Ναός Αγίας Τριάδος στη Βαλανίδα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6426/183/27-2-2002, ΦΕΚ 312/Β/15-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Τριάδας, που βρίσκεται στο χωριό Βαλανίδα της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής των αρχών του 19ου αιώνα. Πρόκειται για τρίκλιτη λιθόκτιστη βασιλική, κτισμένη το 1860. Η δίρριχτη, με αποτμήσεις στην ανατολική και δυτική πλευρά, στέγη του ναού, καλύπτεται με κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου.»

4. Σπήλαιο στη θέση "Καλιούρα" Αετορράχης

ΥΑ 10775/15-11-1971, ΦΕΚ 936/Β/22-11-1971

«Χαρακτηρίζεται ως τοπίον εξαιρετού φυσικού κάλλους το εις θέσιν "Γκορτσιά" και εις θέσιν "Καλιούρα" Κοινότητος Αετορράχης Ελασσόνος, Νομού Λαρίσης, κείμενον σπήλαιον μετά σταλακτιτών και σταλαγμιτών.»

5. Σπήλαιο στη θέση "Γκορτσιά" Αετορράχης. Τοπίο εξαιρετού φυσικού κάλλους

ΥΑ 10775/15-11-1971, ΦΕΚ 936/Β/22-11-1971

«Χαρακτηρίζεται ως τοπίον εξαιρετού φυσικού κάλλους το εις θέσιν "Γκορτσιά" και εις θέσιν "Καλιούρα" Κοινότητος Αετορράχης Ελασσόνος, Νομού Λαρίσης, κείμενον σπήλαιον μετά σταλακτιτών και σταλαγμιτών.»

6. Ι. Ναός Προφήτου Ηλιού στο Δρυμό

ΥΑ ΥΠΠΕ/Α/Φ31/40488/4579/1-12-1976, ΦΕΚ 1501/Β/14-12-1976

«Χαρακτηρίζομεν τον Ιερόν Ναόν Προφήτου Ηλιού, κοινότητος Δρυμού Ελασσόνος, Νομού Λαρίσης, ως ιστορικόν διατηρητέον μνημείον καθ' όσον ο εν λόγω ναός αποτελεί μοναδικόν ιστορικόν τεκμήριον της ιστορίας της Κοινότητος Δρυμού.»

7. Τουρκικό τέμενος στην Ελασσόνα

ΥΑ 52434/1598/6-8-1946, ΦΕΚ 149/Β/10-9-1946

«Κηρύσσομεν ως ιστορικόν διατηρητέον μνημείον το εν Ελασσόνι Τουρκικόν Τέμενος ένεκα του καλλιτεχνικού και ιστορικού του ενδιαφέροντος.»

ΥΑ 159565/6908/27-1-1959, ΦΕΚ 48/Β/9-2-1959

«Χαρακτηρίζομεν ως αρχαιολογικόν χώρον την περιοχήν την εκ δύο περίπου στρεμμάτων έκτασιν την περιβάλλουσιν το Τέμενος Ελασσόνος, ένθα στεγάζεται σήμερον το εκεί μουσειόν.»

8. I. Μονή Ολυμπιωτίσσης στην Ελασσόνα

ΥΑ 6533/25-5-1962, ΦΕΚ 190/Β/2-6-1962

«Το καθολικό είναι τετράστυλος ναός. Το ναό περιθέει στοά εν είδει νάρθηκος. Οι τοιχογραφίες είναι σύγχρονες με το ναό. Ανάμεσά τους διασώζεται προσωπογραφία του αυτοκράτορα Ανδρονίκου.»

9. Κτίριο παλαιού Τελωνείου Ελασσόνος

ΥΑ ΥΠΠΕ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2638/840/8-2-1980, ΦΕΚ 289/Β/21-3-1980

«Χαρακτηρίζουμε σαν έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία, σύμφωνα με τον Ν 1469/50, το κτίριο του παλαιού Τελωνείου Ελασσόνας, γιατί παρουσιάζει ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον για τη σύνθεση των όγκων του, τις αετωματικές απολήξεις των στενών του πλευρών, τη συμμετρία του, αλλά και για τα επιμέρους μορφολογικά του στοιχεία, όπως γωνιόλιθοι, τοξωτά ανοίγματα και διακοσμητικές ταινίες.»

10. Καθορισμός Ζώνης Οικιστικού Ελέγχου στην περιοχή του δήμου Ελασσόνας

«Έχοντας υπόψη:

... 4. Τα 429/4.5.1988 και 918/20.5.1993 έγγραφα της ΙΕ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων... αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

Καθορίζεται Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (Ζ.Ο.Ε.) στην εκτός εγκεκριμένου σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφιστάμενων του έτους 1923 περιοχή του δήμου Ελασσόνας (Ν. Λάρισας) όπως το όριο της ζώνης ορίζεται στα δυτικά από το ρέμα "Καβουρόλακκος" στα βορειοανατολικά από τη νοητή γραμμή που ενώνει διαδοχικές βουνοκορφές και στα ανατολικά, νοτιοανατολικά, νοτιοδυτικά και βορειοδυτικά το όριο της ζώνης συμπίπτει με τα διοικητικά όρια του δήμου Ελασσόνας...

Άρθρο 2

Μέσα στη Ζ.Ο.Ε. ... καθορίζονται κατά περιοχές ... με στοιχεία 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 χρήσεις γης, κατώτατο όριο κατάτμησης και όροι και περιορισμοί δόμησης όπως στο επόμενο άρθρο.

Άρθρο 3

... Θ. Περιοχές με στοιχείο 9.

1. Είναι περιοχές ειδικών χρήσεων και ειδικότερα:...

... η) περιοχές με στοιχεία 9.8 περιλαμβάνουν αρχαιολογικούς χώρους...

3. Στις περιοχές με στοιχεία 9.8 για την έκδοση οικοδομικών αδειών για ανέγερση κτιρίων

και εγκαταστάσεων απαιτείται η σύμφωνη γνώμη της αρμόδιας αρχαιολογικής υπηρεσίας...»

11. Ι. Ναός Αγίας Κυριακής στην Ελασσόνα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6403/194/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Κυριακής, που βρίσκεται στο Δήμο Ελασσόνας, επαρχίας Ελασσόνας, Ν. Λάρισας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 18ου αι.

Πρόκειται για μικρό λιθόκτιστο μονόκλιτο ναό με στοά -χαγιάτι στην δυτική πλευρά. Από το ζωγραφικό διάκοσμο διασώθηκαν μόνο τμήματα στον ανατολικό τοίχο του Ι. Βήματος και ίχνη τοιχογράφησης στην άβαθη κόγχη πάνω από την είσοδο, όπου παλαιότερα διακρινόταν και η κτηρορική επιγραφή.

Βάσει των τεχνοτροπικών χαρακτηριστικών, οι ως άνω τοιχογραφίες χρονολογούνται στα τέλη του 18ου αι..»

12. Ι. Ναός Εισοδίων της Θεοτόκου στη θέση "Βαρόσι" στην Ελασσόνα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6409/193/27-2-2002, ΦΕΚ 349/Β/21-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Εισοδίων της Θεοτόκου, που βρίσκεται στη θέση Βαρόσι, στην κοιν. Ελασσόνας, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεως 19ου αιώνα.

Ο ναός ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου με νάρθηκα - υπερώο στη δυτική πλευρά. Χτίστηκε στη θέση παλαιότερου ναού, το 1859 σύμφωνα με την λιθανάγλυφη επιγραφή που είναι εντοιχισμένη στην πρόσοψη του κωδωνοστασίου του ναού.

Στο ναό φυλάσσονται εικόνες του 19ου αι. και παλαιύτα βιβλία του 17ου, 18ου και 19ου αιώνα.»

13. Κτίριο στην οδό Ν. Φωκά και Ν. Ουρανού, ιδ. κληρονόμων Φώλα

ΥΑ ΥΠΠΕ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1627/48660/13-8-1980, ΦΕΚ 796/Β/22-8-1980

«Χαρακτηρίζουμε ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία, σύμφωνα με τον Ν. 1469/1950, το παραδοσιακό σπίτι στις οδούς Ν. Φωκά και Ν. Ουρανού στην Ελασσόνα Λαρίσης, ιδιοκτησίας Φανής, Αντωνίας και Κωνσταντίνου Φώλα, γιατί είναι ένα αξιόλογο λιθόκτιστο κτίριο με λιτές και συμμετρικές όψεις και τετράριχτη κεραμοσκεπή στέγη. Ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η αετωματική προεξοχή της στέγης στο κέντρο της κυρίας όψης με τόξα πάνω από τον εξώστη. Εξ άλλου το παραπάνω κτίριο είναι ένα από τα ελάχιστα παραδοσιακά σπίτια της Ελασσόνας και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα τοπικής λαϊκής αρχιτεκτονικής».

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/3541 π.ε./4823/4-1-2002, ΦΕΚ 154/Β/13-2-2002

"Ανακαλούμε την ΥΑ ΥΠΠΕ/ΔΙΛΑΠ/Γ/1627/48660/13.8.1980 (ΦΕΚ 796/Β/22.8.1980) με την οποία χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο το κτίριο σημερινής ιδιοκτησίας κληρονόμων Φώλα, στις οδούς Νικηφόρου Φωκά και

Νικηφόρου Ουρανού, στην Ελασσόνα Νομού Λαρίσης, διότι λόγω της κακής κατάστασης του κτιρίου από τις φθορές που έχει υποστεί από τον χρόνο, δεν καλύπτει πλέον τους όρους του Ν. 1469/50"

Ν.5351/1932, άρθρο 52, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 14 και 17 του Ν.Δ. 216/1943 και τροποποιήθηκε με το άρθρο 32 παρ. 5 του Ν. 1337/1983 και ισχύει.

14. Ι. Ναός Αγίου Αθανασίου στον Ευαγγελισμό

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5539/68/18-2-1994, ΦΕΚ 183/Β/18-3-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου της Κοινότητας Ευαγγελισμού Ελασσώνας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 300 μέτρων. Πρόκειται για ναό ευρισκόμενο εκτός του χωρίου προς τα δυτικά που ανήκει στον τύπο της μονόκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής. Η περιοχή γύρω από το ναό είναι διάσπαρτη από κεραμεική και το έτος 1992 βρέθηκε τμήμα αρχαίου αγάλματος που σήμερα φυλάσσεται στην Συλλογή Ελασσώνας.

Από τον αρχικό ναό σώζεται μόνον το Ιερό που παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον με κτητορική επιγραφή του έτους τ.κ.θ.(1521 μ.Χ.) και είναι δυνατό να αντιστοιχεί στην ανέγερση του ναού ή στην τοιχογράφηση. Ο τοιχογραφικός διάκοσμος σώζεται μόνο στον χώρο του Ιερού Βήματος και εικονίζει ολόσωμους αγίους, το όραμα του Αγίου Πέτρου Αλεξανδρείας, τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, τον Μελισμό στην κόγχη του Ιερού με την παράσταση της Παναγίας Βρεφοκρατούσας και την Ανάληψη. Η διατήρηση των τοιχογραφιών είναι τέλεια.»

15. Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής στον Ευαγγελισμό

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6393/182/27-2-2002, ΦΕΚ 312/Β/15-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής, που βρίσκεται στην κοινότητα Ευαγγελισμού, της επαρχίας Ελασσώνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεως του 19ου αιώνα.

Πρόκειται για μονόχωρο κτίσμα με δίρριχτη στέγη, που καλύπτεται με κεραμίδια γαλλικού τύπου.

Στο εσωτερικό του ναού από το ζωγραφικό διάκοσμο σώζεται μόνο η παράσταση της Πλατυτέρας στην κεντρική κόγχη του Ιερού Βήματος και η παράσταση της Αποκαθήλωσης στην κόγχη της Προθέσεως. Μία από τις εικόνες του απλού ξύλινου τέμπλου του ναού χρονολογείται, βάσει επιγραφής, στα 1873. Ανάλογης χρονολόγησης είναι και το βημόθυρο.»

16. Ι. Ναός Ευαγγελισμού της Θεοτόκου στον Ευαγγελισμό

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6419/189/27-2-2002, ΦΕΚ 312/Β/15-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου, που βρίσκεται στην κοινότητα Ευαγγελισμού, της επαρχίας Ελασσώνας νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του

ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής των αρχών του 20ού αιώνα.

Πρόκειται για ένα σύνθετο σταυροειδή τετρακίονιο ναό με τρούλο και νάρθηκα - υπερώο στη δυτική πλευρά. Στην ιδιαίτερα επιμελημένη λιθοδομή του ναού, από πελεκητούς λίθους, παρεμβάλλονται τέσσερις ζώνες, με διπλή σειρά πλίνθων. Η στέγη του ναού καλύπτεται με κεραμίδια γαλλικού τύπου.

Τοιχογραφίες υπάρχουν μόνο στον τρούλο του ναού και ορισμένες νεότερες στους πεσσούς.»

Πρώην Δήμος Ποταμιάς - 13 κηρυγμένα μνημεία

1. Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής στο Αμούριο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/50345/1649/23-11-2001, ΦΕΚ 1635/Β/7-12-2001

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής στο Δημ. Διαμ. Αμουρίου, Δήμου Ποταμιάς, επαρχίας Ελασσώνας, Ν. Λάρισας, ως μνημείο που χρήζει ειδική κρατική προστασία.

Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική με μεταγενέστερο γυναικωνίτη. Στην νότια και τη δυτική πλευρά υπάρχει στοά. Ο ναός έχει δύο εισόδους νότια και δυτικά.

Εσωτερικά χωρίζεται σε τρία κλίτη από δύο σειρές τεσσάρων ξύλινων κιόνων, που συνδέονται μεταξύ τους με ξύλινους ελκυστήρες.

Οι εικόνες του δωδεκάορτου χρονολογούνται στον 19ο αιώνα και είναι ζωγραφισμένες σε μουσαμά.»

2. Ι. Ναός Αγίου Γεωργούλη στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48537/1012/11-11-1993, ΦΕΚ 886/Β/6-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός ναός Αγ. Γεωργούλη στο Δομένικο Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας ακτίνας χιλίων (1000) μέτρων. Πρόκειται για μονόκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με επιμήκη νάρθηκα κατά μήκος του βόρειου τοίχου. Στο εσωτερικό του ναού σώζονται τοιχογραφίες που χρονολογούνται στον 17ον αιώνα.»

3. Ι. Ναός Αγίου Βησσαρίωνος στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48504/1014/12-11-1993, ΦΕΚ 886/Β/6-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός Αγίου Βησσαρίωνος στο Δομένικο Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας ακτίνας χιλίων (1000) μέτρων. Πρόκειται για μονόκλιτη ξυλόστεγη βασιλική που σώζει τμήμα της παλαιάς ξύλινης κιονοστοιχίας της και φέρει γραπτή διακόσμηση. Από κτητορική επιγραφή στο δυτικό τοίχο ο ναός χρονολογείται το 1600.»

4. I. Ναός Γεννήσεως Θεοτόκου (Παναγία Βριζόστι) στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48503/1006/12-11-1993, ΦΕΚ 886/Β/6-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ι. Ν. Γεννήσεως της Θεοτόκου (Παναγία Βριζόστι) στο Δομένικο Ελασσόνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας ακτίνας χιλίων (1000) μέτρων. Πρόκειται για μονόχωρο ναό που περιβάλλεται από περίστω στις τρεις πλευρές του εκτός από την ανατολική και διασώζει αξιόλογες τοιχογραφίες του 16ου και του 17ου αιώνα».

5. I. Ναός Αγίου Αθανασίου στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48538/1011/23-11-1993, ΦΕΚ 916/Β/21-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός ναός του Αγίου Αθανασίου στο Δομένικο Ελασσόνας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο που έχει ανάγκη ειδικής κρατικής προστασίας. Πρόκειται για μονόκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με εξωνάρθηκα στο δυτικό τμήμα και στο βόρειο, η οποία σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή χρονολογείται στις αρχές του 18ου αιώνα. Κηρύσσεται ζώνη προστασίας του μνημείου ακτίνας χιλίων (1000) μέτρων.»

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/37246/1309/5-11-1999, ΦΕΚ 2060/Β/24-11-1999

«Χαρακτηρίζουμε τον Ι. Ν. Αγίου Αθανασίου στο Δομένικο, Επ. Ελασσόνας, Ν. Λαρίσης ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο ακτίνας 200μ. γύρω του.

Πρόκειται για μονόχωρο ξυλόστεγο ναό που περιβάλλεται από χαμηλό περίβολο από αργολιθοδομή, ο οποίος σώζει σχεδόν ακέραιο τον τοιχογραφικό του διάκοσμο που περιλαμβάνει θέματα από το Βίο και τα Πάθη του Κυρίου, ολόσωμους Αγίους και στηθάρια μαρτύρων. Στο ανώφλιο της Δ. θύρας υπάρχει κτητορική επιγραφή που αναφέρεται στον επίσκοπο Δομενίκου και Ελασσόνας Αθανάσιο Αλεξανδρείας (1714-1721).

Ο ναός αποτελεί αξιόλογο μνημείο τόσο από ιστορικής όσο και από καλλιτεχνικής απόψεως και εντάσσεται σε μια σειρά μνημείων που σηματοδοτούν τη μεταβυζαντινή περίοδο του Δομενίκου.»

6. I. Ναός Αγίου Γεωργίου στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48536/1013/23-11-1993, ΦΕΚ 916/Β/21-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός ναός του Αγίου Γεωργίου στο Δομένικο Ελασσόνας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο που έχει ανάγκη ειδικής κρατικής προστασίας. Πρόκειται για τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με μεταγενέστερο εσωνάρθηκα και εξωνάρθηκα. Οι τοιχογραφίες που κοσμούν το εσωτερικό του ναού χρονολογούνται στα έτη 1611 και 1615. Ορίζεται ζώνη προστασίας του μνημείου ακτίνας χιλίων (1000) μέτρων.»

7. I. Ναός Αγίου Δημητρίου στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/48532/1007/23-11-1993, ΦΕΚ 916/Β/21-12-1993

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός του Αγίου Δημητρίου στο Δομένικο Ελασσόνας ως

ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Πρόκειται για μονόκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με νάρθηκα, που έχει καταστραφεί σε μεταγενέστερη περίοδο. Διασώζει τοιχογραφίες του 17ου αιώνα, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων στον κυρίως ναό έχει επικαλυφθεί από στρώμα υδρασβέστου.

Κηρύσσεται ζώνη προστασίας του μνημείου σε ακτίνα χιλίων (1000) μέτρων.»

8. Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στο Δομένικο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/37247/1308/9-12-1999, ΦΕΚ 2253/Β/31-12-1999

«Χαρακτηρίζουμε τον Ι. Ν. Αγίου Νικολάου στο Δομένικο, Επ. Ελασσόνας, Ν. Λαρίσης ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο ακτίνας 200 μ. γύρω του.

Πρόκειται για μονόχωρο σήμερα ναό, ξυλόστεγο και ιδιαίτερα επιμήκη, που φέρει εσωτερικά και κυρίως στο ανατολικό τμήμα τοιχογραφίες εν μέρει ασβεστωμένες και το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο και επιχρυσωμένο. Λείψανα πρωιμότερων οικοδομιών και κυρίως η μεγάλη κόγχη αποτελούν ένδειξη ότι το μνημείο πιθανόν θεμελιώθηκε πάνω στα ερείπια παλαιοχριστιανικού κτίσματος.»

9. Ι. Ναός Αγίου Γεωργίου στη Μαγούλα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6397/181/27-2-2002, ΦΕΚ 328/Β/19-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου, που βρίσκεται στην κοιν. Μαγούλας, του Δήμου Ποταμιάς, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα. Πρόκειται για μία τρίκλιτη βασιλική με υπερυψωμένο το κεντρικό κλίτος-γυναικωνίτη στην δυτική πλευρά και μία κόγχη στην ανατολική πλευρά. Ο τοίχος της βόρειας πλευράς ενισχύεται με δύο αντηρίδες. Κατά μήκος της νότιας πλευράς υπάρχει στοά και κωδωνοστάσιο μεταγενέστερης οικοδομικής φάσης από αυτή του ναού.

Η αγιογράφηση του ναού πραγματοποιήθηκε το 1847, όπως μαρτυρεί επιγραφή στο εσωτερικό υπέρθυρο της νότιας εισόδου.

Από τον ζωγραφικό διάκοσμο του ναού σώζονται οι τοιχογραφίες του βορείου και του νοτίου τοίχου του κυρίως ναού και το σύνολο των τοίχων του Ιερού Βήματος. Στο ναό επίσης διατηρείται ξυλόγλυπτος άμβωνας του 1817.»

10. Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στο Μεγάλο Ελευθεροχώρι

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6391/198/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου, που βρίσκεται στο Δημ. Διαμ. Μεγάλου Ελευθεροχωρίου, Δήμου Ποταμιάς, επαρχ. Ελασσόνας, Ν. Λάρισας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 18ου αι. Πρόκειται για τρίκλιτη λιθόκτιστη βασιλική με εξωνάρθηκα στη δυτική πλευρά και στα κατά μήκος της νότιας πλευράς. Βορειοδυτικά του ναού υψώνεται διώροφο

κωδωνοστάσιο.

Ο ναός είναι κατάγραφος με τοιχογραφίες από τις οποίες αυτές του Ι. Βήματος, του μεσαίου κλίτους και του νάρθηκα χρονολογούνται στα 1800. Από τον ξυλόγλυπτο εξοπλισμό του ναού σώζεται το αξιόλογο τέχνης τέμπλο, ο επισκοπικός θρόνος, ο άμβωνας και ένα προσκυνητάρι, τα οποία χρονολογούνται στο β' ήμισυ του 18ου αι. Από τις εικόνες του τέμπλου οι Δεσποτικές χρονολογούνται, βάσει επιγραφής, στα 1776.»

11. Ι. Μονή Αναλήψεως Σωτήρος στη Συκέα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64995/1301/18-2-1994, ΦΕΚ 148/Β/4-3-1994

«Χαρακτηρίζεται η Ιερά Μονή Αναλήψεως του Σωτήρος, που ευρίσκεται σε μικρή απόσταση από το χωριό Συκέα της επαρχίας Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 100 μέτρων.

Η Μονή Αναλήψεως ευρίσκεται σε μικρή απόσταση από το χωριό Συκέα επαρχίας Ελασσώνας. Περιλαμβάνει το καθολικό, τα κελιά και βοηθητικούς χώρους. Το Καθολικό είναι "αθωνικού τύπου" με νεότερες επεμβάσεις, όπως στη νότια πλευρά του νάρθηκα ένας ορθογώνιος χώρος, καθώς και δύο πυλώνες, νότια και δυτικά του νάρθηκα αντίστοιχα.

Το Καθολικό διατηρεί σπαράγματα του τοιχογραφικού διακόσμου του, το ξύλινο τέμπλο (1766) και τον επισκοπικό θρόνο. Επιγραφές διατηρούνται σε κίονες, εικόνες και αλλού: 1767, 1691, 1778, 1865 κλπ.

Στη νότια πλευρά του νάρθηκα έχει προσαρτηθεί το παρεκκλήσιο της Κοιμήσεως Θεοτόκου, μονόχωρος ναός διακοσμημένος με τοιχογραφίες.»

12. Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής στη Συκέα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64994/1302/18-2-1994, ΦΕΚ 149/Β/4-3-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός της Αγίας Παρασκευής της Κοινότητας Συκέας Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 100 μέτρων. Ο Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής Συκέας, ευρίσκεται στην Β.Α. πλευρά του χωριού και είναι μονόχωρη βασιλική. Ο εσωτερικός του διάκοσμος έχει καλυφθεί με ασβεστοκονίαμα. Το τέμπλο του χρονολογείται στο 1800.»

13. Ι. Ναός Αγίου Δημητρίου στη Συκιά

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6412/184/27-2-2002, ΦΕΚ 328/Β/19-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Δημητρίου, που βρίσκεται στην κοιν. Συκιάς, της επαρχίας Ελασσώνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεος του 19ου αιώνα. Πρόκειται για μια τρίκλιτη βασιλική με γυναικωνίτη.

Η δίρριχτη, με αποτμήσεις, στέγη του ναού καλύπτεται με κεραμίδια γαλλικού τύπου. Στην δυτική πλευρά του ναού υπάρχει στοά με δίρριχτη, επίσης, στέγη. Βορείως του ναού και σε άμεση επαφή με αυτόν υπάρχει κωδωνοστάσιο το οποίο

χρονολογείται βάσει επιγραφής στα 1880.

Εσωτερικά στο ναό, από τον αρχικό ζωγραφικό διάκοσμο σώζεται μόνο η παράσταση της Αποκαθίλωσης στην κόγχη της.

Στον ναό σώζεται κιβώριο, το οποίο χρονολογείται βάσει επιγραφής στα 1889. Σώζονται επίσης 45 εικόνες (τέμπλου και φορητές), οι οποίες χρονολογούνται βάσει επιγραφών στο τέλος του 19ου αι..»

Πρώην Κοινότητα Τσαριτσάνης - 12 κηρυγμένα μνημεία

1. Ι. Μονή Αγίου Δημητρίου (Βαλέτσικο) στην Τσαρίτσανη

(ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64997/1303/18-2-1994, ΦΕΚ 149/Β/4-3-1994

«Χαρακτηρίζεται η Ιερά Μονή του Αγίου Δημητρίου (Βαλέτσικο), που ευρίσκεται στην περιοχή της Τσαρίτσανης Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 500 μέτρων»).

Η Μονή Αγίου Δημητρίου ή Βαλέτσικο ευρίσκεται ΒΑ της Τσαρίτσανης. Περιλαμβάνει Καθολικό, κελιά, αποθήκες και βοηθητικούς χώρους. Το Καθολικό είναι μονόχωρο κατάγραφο με τοιχογραφίες που σύμφωνα με την επιγραφή του βήματος χρονολογούνται το 1668.

Διατηρείται τμήμα του ξυλόγλυπτου τέμπλου του.»

2. Πύργος Λάζαρου Μαμτζουρίδου στην Τσαρίτσανη, ιδ. Λάζαρου Μαμτζουρίδου

(ΥΑ 1451/94/9-2-1952, ΦΕΚ 42/Β/22-2-1952

“Χαρακτηρίζομεν ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία: α) Τον εν Τσαριτσάνη υπάρχοντα Πύργο του 18ου αιώνας, ιδιοκτησίας Λάζαρου Μαμτζουρίδου. β) τον εν Τσαριτσάνη υπάρχοντα Πύργο του 18ου αιώνας, ιδιοκτησίας Σοφ. Βουγιάζα”).

3. Πύργος στην Τσαρίτσανη, ιδ. Σοφ. Βουγιάζα

(ΥΑ 1451/94/9-2-1952, ΦΕΚ 42/Β/22-2-1952

“Χαρακτηρίζομεν ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία: α) Τον εν Τσαριτσάνη υπάρχοντα Πύργο του 18ου αιώνας, ιδιοκτησίας Λάζαρου Μαμτζουρίδου. β) τον εν Τσαριτσάνη υπάρχοντα Πύργο του 18ου αιώνας, ιδιοκτησίας Σοφ. Βουγιάζα”).

4. Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στην Τσαρίτσανη

ΥΑ Α/Φ31/4749/521/26-1-1977, ΦΕΚ 109/Β/18-2-1977

«Χαρακτηρίζομεν ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία τα κάτωθι κτίρια και ναούς της Κοινότητας Τσαριτσάνης Λαρίσης, λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντός των:

α) Τον Πύργον του Τσαρμαζάχου.

β) Τον Ι. Ναόν Αγ. Νικολάου ανεγερθέντος κατά τα τέλη του 17ου αιώνας ή τας αρχάς του 18ου.

γ) τον Ι. Ναόν Αγίου Παντελεήμονος ανεγερθέντος το έτος 1602.»

5. Ι. Ναός Αγίου Παντελεήμονος στην Τσαρίτσανη

ΥΑ Α/Φ31/4749/521/26-1-1977, ΦΕΚ 109/Β/18-2-1977

«Χαρακτηρίζομεν ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία τα κάτωθι κτίρια και ναούς της Κοινότητας Τσαριτσάνης Λαρίσης, λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντός των:

α) Τον Πύργον του Τσαρμαζάχου.

β) Τον Ι. Ναόν Αγ. Νικολάου ανεγερθέντος κατά τα τέλη του 17ου αιώνας ή τας αρχάς του 18ου.

γ) τον Ι. Ναόν Αγίου Παντελεήμονος ανεγερθέντος το έτος 1602.»

6. Πύργος Τσαρμαζάχου στην Τσαρίτσανη

ΥΑ Α/Φ31/4749/521/26-1-1977, ΦΕΚ 109/Β/18-2-1977

«Χαρακτηρίζομεν ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία τα κάτωθι κτίρια και ναούς της Κοινότητας Τσαριτσάνης Λαρίσης, λόγω του ιδιαίτερου ιστορικού και αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντός των:

α) Τον Πύργον του Τσαρμαζάχου.

β) Τον Ι. Ναόν Αγ. Νικολάου ανεγερθέντος κατά τα τέλη του 17ου αιώνας ή τας αρχάς του 18ου.

γ) τον Ι. Ναόν Αγίου Παντελεήμονος ανεγερθέντος το έτος 1602.»

7. Ι. Μονή Αγίου Αθανασίου στην Τσαρίτσανη

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/37025/705/10-12-1991, ΦΕΚ 1029/Β/18-12-1991

«Χαρακτηρίζεται ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, υπαγόμενο στις διατάξεις του ΚΝ 5351/1932 «περί αρχαιοτήτων» η Ι. Μ. Αγίου Αθανασίου στην Τσαρίτσανη Ν. Λάρισας, επειδή αποτελεί ενδιαφέρον μοναστικό συγκρότημα των αρχών του 17ου αιώνα και διασώζει στους δύο ναούς της (το καθολικό του Αγίου Αθανασίου και το παρεκκλήσι του Αγίου Αντωνίου) αξιόλογες τοιχογραφίες του 1613 και του 1748.»

8. Οικία Διμπλά στην Τσαρίτσανη

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/34440/662/10-12-1991, ΦΕΚ 1029/Β/18-12-1991

«Χαρακτηρίζεται ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο η Οικία Διμπλά στην Τσαρίτσανη Ν. Λάρισας που είναι τριώροφο αρχοντικό αντιπροσωπευτικό δείγμα της αρχιτεκτονικής του 18ου αιώνα στην περιοχή, με αξιόλογη εσωτερική διακόσμηση και διασώζει πολλά παλαιά έπιπλα και σκεύη.»

9. Ι. Ναός Παμμεγίστων Ταξιαρχών στη θέση «Μπουμπουτσιάς»

Τσαριτσάνης

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6540/215/27-2-2002, ΦΕΚ 349/Β/21-3-2002

«Χαρακτηρίζομε τον Ιερό Ναό Παμμεγίστων Ταξιαρχών που βρίσκεται στη θέση «Μπουμπουτσιάς» στο Δημ. Διαμ. Τσαριτσάνης, Δήμου Ελασσόνας, επαρχ. Ελασσόνας, Ν. Λάρισας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της μεταβυζαντινής εκκλησιαστικής

αρχιτεκτονικής στην περιοχή.

Πρόκειται για ένα μονόκλιτο ναό με νάρθηκα - γυναικωνίτη ο οποίος περιτρέχει τη δυτική και την νότια πλευρά του κυρίως ναού. Πιθανή χρονολογία ανέγερσης θεωρείται ο 17ος αι..»

10. Κτίριο στην οδό Μητροπολίτη Βεροίας Πολυκάρπου 6 στην Τσαρίτσανη, ιδ. Αθανασίου Κοντοφάκα

ΥΑ ΥΠΠΕ/ΔΙΛΑΠ/Γ/3492/71618/5-1-1984, ΦΕΚ 148/Β/15-3-1984

«Χαρακτηρίζουμε ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία σύμφωνα με το Ν 1469/50 το κτίριο ιδιοκτησίας Αθανασίου Κοντοφάκα στην Τσαρίτσανη Ελασσόνας, οδός Μητροπολίτη Βέροιας Πολύκαρπου 6, γιατί αποτελεί ένα από τα τελευταία δείγματα λαϊκής αρχιτεκτονικής του περασμένου αιώνα στην Τσαρίτσανη που διατηρεί το διάκοσμό του και τον παραδοσιακό του εξοπλισμό. Η αυλή είναι διαμορφωμένη με πλακόστρωτα και παρτέρια, στο δε κέντρο της υπάρχει πέτρινο πηγάδι και σε ακρογωνιαίο λίθο της πρόσοψης είναι χαραγμένη η ημερομηνία ανέγερσής του (1866).»

11. Ι. Ναός Αγίων Αναργύρων στην Τσαρίτσανη

12. Παρεκκλήσιο Αγίου Χαραλάμπους του Ι. Ναού Αγίων Αναργύρων στην Τσαρίτσανη

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/21533/462/14-7-1987, ΦΕΚ 419/Β/10-8-1987

«Χαρακτηρίζουμε τον Ι. Ναό Αγίων Αναργύρων Τσαριτσάνης Ελασσόνας Νομού Λάρισας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, επειδή αποτελεί αξιόλογο δείγμα ναού του 18ου αιώνα. Πρόκειται για μονόχωρο δρομικό ναό.

Ο ναός ήταν άλλοτε κατάγραφος με τοιχογραφίες από τις οποίες σήμερα σώζονται ορισμένα τμήματα. Το παρεκκλήσιο, αφιερωμένο στον Άγιο Χαράλαμπο, είναι απίσης κατάγραφο. Επιγραφή στο υπέρθυρο της εισόδου που οδηγεί στο Παρεκκλήσιο, "δια χειρός Παπά κυρ Ιωάννου" και χρονολογία κατασκευής (1761). Τόσο στον κυρίως ναό όσο και στο παρεκκλήσιο υπάρχουν ξυλόγλυπτα τέμπλα. Στον κυρίως ναό φυλάσσονται παλιές εικόνες και τα άμφια του Κωνσταντίνου Οικονόμου του εξ Οικονόμων.»

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6552/213/27-2-2002, ΦΕΚ 349/Β/21-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίων Αναργύρων, που βρίσκεται στη συνοικία της «Παναγίας», στο Δημ. Διαμ. Τσαριτσάνης, Δήμου Ελασσόνας, επαρχ. Ελασσόνας Ν. Λάρισας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο από αρχιτεκτονικής όσο και από καλλιτεχνικής απόψεως.

Πρόκειται για μονόχωρο ναό, χρονολογούμενο στον 17ο αι., με νάρθηκα - γυναικωνίτη ο οποίος περιτρέχει τη δυτική και τη βόρεια πλευρά του. Στο ανατολικό τμήμα της βόρειας πλευράς του γυναικωνίτη διαμορφώνεται το παρεκκλήσιο του Αγ. Χαραλάμπους.

Κατά μήκος της νότιας πλευράς διατάσσεται στοά - χαγιάτι. Το σύνολο καλύπτεται με τετράρριχτη στέγη.

Από τον ζωγραφικό διάκοσμο του κυρίως ναού διακρίνονται ελάχιστα τμήματα τοιχογραφιών, έργα του τοπικού ζωγράφου παπα - Ιωάννη.

Στο παρεκκλήσιο του Αγ. Χαραλάμπους σώζονται τοιχογραφίες οι οποίες φιλοτεχνήθηκαν το 1761 όπως πληροφορεί η κτητορική επιγραφή στο υπέρθυρο της δυτικής εισόδου.

Στον κυρίως ναό και στο παρεκκλήσιο διατηρούνται τέμπλα κατασκευασμένα με την τεχνική του χαμηλού και του ψηλού ανάγλυφου .»

Πρώην Δήμος Σαρανταπόρου - 11 κηρυγμένα μνημεία

1. I. Ναός Αγίας Παρασκευής στον Αζώρο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6399/195/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής, που βρίσκεται στο Δημ. Διαμ. Αζώρου, του Δήμου Σαρανταπόρου, επαρχίας Ελασσόνας, Ν. Λάρισας, ως μνημείο που χρήζει ειδικής κρατικής προστασίας, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεος του 19ου αι.

Πρόκειται για μικρό μονόχωρο λιθόκτιστο ναό, ο οποίος χτίστηκε το 1885, σύμφωνα με εντοιχισμένη στην νοτιοανατολική γωνία λιθανάγλυφη επιγραφή.»

2. I. Ναός Αγίας Τριάδος στα Γεράνεια

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5547/69/3-5-1994, ΦΕΚ 371/Β/19-5-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός της Αγίας Τριάδος στο χωριό Γεράνεια της επαρχίας Ελασσώνας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 100 μέτρων. Ο Ιερός Ναός Αγίας Τριάδος είναι ενοριακός ευρισκόμενος εντός του χωριού. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική κεραμοσκέπαστη με ανοικτή στοά στη βόρεια πλευρά. Σύμφωνα με επιγραφή στον εξωτερικό τοίχο της κόγχης του Ιερού Ναού θεμελιώθηκε σε παλαιότερο κτίσμα και χρονολογείται το 1875. Ο τοιχογραφικός διάκοσμος σύμφωνα με επιγραφή έγινε το 1902 από τους ζωγράφους Δημήτριο Σίμου και Δημήτριο Σακαμάνου. Το τέμπλο είναι ξύλινο και φέρει εικόνες από το 1875 και μετά.»

3. I. Μονή Αγίας Τριάδος στα Γιαννωτά

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5528/75/3-5-1994, ΦΕΚ 406/Β/3-6-1994

«Χαρακτηρίζουμε την Ιερά Μονή Αγ. Τριάδος στο χωριό Γιαννωτά της Επαρχίας Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 300 μέτρων. Πρόκειται για μοναστικό συγκρότημα με σωζόμενη φάση των αρχών του 19ου αιώνα

Ο Ναός της Αγίας Τριάδος ανήκει σε παραλλαγή του μονόκλιτου σταυροειδούς εγγεγραμμένου τύπου και η στέγη του καλύπτεται με σχιστολιθικές πλάκες. Το

εσωτερικό του ναού είναι κατάγραφο».

4. I. Ναός Αγίου Γεωργίου στο Λυκούδι

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6413/187/27-2-2002, ΦΕΚ 312/Β/15-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου, που βρίσκεται στην κοινότητα Λυκούδι, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής των αρχών του 20ού αιώνα.

Πρόκειται για μια μονόκλιτη βασιλική με ημικυκλική κόγχη στην ανατολική πλευρά. Εσωτερικά, από το αρχικό τέμπλο του ναού σώζεται το επιστήλιο, 15 εικονίδια του τέμπλου και μια δεσποτική εικόνα, οι οποίες χρονολογούνται στο α' ήμισυ του 19ου αιώνα.»

5. I. Ναός Αγίας Παρασκευής στο Λυκούδι

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6422/186/27-2-2002, ΦΕΚ 328/Β/19-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής, που βρίσκεται στην κοιν. Λυκούδι, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του τέλους του 18ου αιώνα. Πρόκειται για μια τρίκλιτη βασιλική με δίρριχτη στέγη, η οποία φέρει αποτμήσεις στην ανατολική και στην δυτική πλευρά. Στον ναό σώζεται τμήμα από το παλαιό τέμπλο καθώς και το βημόθυρό του. Βορειανατολικά του ναού υπάρχει κωδωνοστάσιο.»

6. I. Ναός Αγίου Αθανασίου στη Μηλέα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/56033/2116/10-12-1998, ΦΕΚ 1337/Β/31-12-1998

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Αθανασίου που βρίσκεται στο κέντρο της κοινότητας Μηλέας, επαρχίας Ελασσώνος, νομού Λαρίσης, ως κτίριο που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία, με ζώνη προστασίας περιβάλλοντος χώρου αυτού ακτίνας 100μ. γύρω από τον Ναό.

Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική που κτίσθηκε το 1888, σύμφωνα με λίθινη εγχάρκτη επιγραφή στη ΝΑ γωνία και είναι το παλαιότερο εκκλησιαστικό κτίσμα της περιοχής. Στη ΝΔ γωνία υπάρχει γυναικωνίτης και κωδωνοστάσιο.

Κατά τα τέλη του 19ου αιώνας ο Ναός διακοσμήθηκε με τοιχογραφίες που καταστράφηκαν στο μεγαλύτερο μέρος του κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σήμερα σώζονται μόνο σε ένα μέρος του Ιερού Βήματος. Το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο και της ίδιας εποχής και διατηρεί παλαιές εικόνες Δωδεκαόρτου.»

7. I. Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου στο Σαραντάπορο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/37250/1305/5-11-1999, ΦΕΚ 2046/Β/22-11-1999

«Χαρακτηρίζουμε την Ιερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου Σαρανταπόρου, επαρχίας

Ελασσόνας, Ν. Λαρίσης, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο ακτίνας 500 μ. γύρω του.

Πρόκειται για δααλελυμένο μοναστηριακό συγκρότημα από το οποίο σώζεται μόνο το καθολικό και μερικά δωμάτια από τα κελιά.

Το καθολικό είναι τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με τοξοστοιχίες, κατάγραφο εσωτερικά με τοιχογραφίες, ενώ τοιχογραφίες φέρει και στην εξωτερική επιφάνεια του δυτικού τοίχου, όπου υπάρχει μεγάλη παράσταση της Δευτέρας Παρουσίας. Χρονολογείται στον 18ο αιώνα.»

8. Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής στο Σαραντανάπορο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6398/196/27-2-2002, ΦΕΚ 312/Β/15-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής, που βρίσκεται στην κοινότητα Σαραντανταπόρου, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 19ου αιώνα.

Πρόκειται για ένα μονόχωρο λιθόκτιστο ναό μικρών διαστάσεων με δίρριχτη στέγη, που καλύπτεται με κεραμίδια γαλλικού τύπου.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εσωτερική διάρθρωση του ανατολικού τοίχου του Ι. Βήματος, όπου σχηματίζονται οι χαρακτηριστικές, για τους μικρών διαστάσεων ναούς της περιοχής, κόγχες. Στις κόγχες αυτές η ανώτερη απόληξή τους διαμορφώνεται σε οξυκόρυφη εσοχή.»

9. Ι. Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παλαιομονάστηρο) στο Σαραντάπορο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6395/197/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Χαρακτηρίζουμε την Ιερά Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου (Παλαιομονάστηρο), στο Δήμο Σαρανταπόρου, επαρχίας Ελασσόνας, Ν. Λάρισας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 19ου αι.

Πρόκειται για μικρό λιθόκτιστο ναό με ημικυκλική κόγχη ανατολικά και δίρριχτη στέγη, με απότμηση στην ανατολική πλευρά.

Η είσοδος στο ναό γίνεται μέσω θύρας στο νότιο τοίχο και μοναδική πηγή φωτισμού του ναού αποτελεί ένα τοξωτό παράθυρο στο ανατολικό τμήμα του νότιου τοίχου. Στο δεξιό τμήμα του περιθωρώματος έχει εντοιχισθεί λιθανάγλυφο, στο ανώτερο τμήμα το οποίο διαμορφώνεται διάχωρο με παράσταση συμβόλων της Σταύρωσης και εκατέρωθεν αυτών την ημερομηνία 19/ΙΑΝ/18/19 κάτω από το διάχωρο με παράσταση σώζεται ελληνιστική επιγραφή, σε έξι στίχους, η οποία μαρτυρεί το όνομα ΑΝΤΙΓΟΝΟΣ.»

10. Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στο Σαραντάπορο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6384/190/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου που βρίσκεται στο Δημ. Διαμ.

Σαρανταπόρου, Δήμου Σαρανταπόρου, επαρχ. Ελασσώνας, Ν. Λάρισα, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεος του 18ου αι.

Πρόκειται για μικρό, λιθόκτιστο, μονόχωρο ναό, με δίρριχτη στέγη.

Από το ζωγραφικό διάκοσμο του ναού διασώζονται μόνο τμήματα τοιχογραφιών στον ανατολικό τοίχο του Ιερού Βήματος. Οι ως άνω τοιχογραφίες, βάσει τεχνολογικών χαρακτηριστικών, μπορούν να χρονολογηθούν στα τέλη του 18ου ή στις αρχές του 19ου αι...»

11. I. Ναός Αγίου Αθανασίου στην Τσαπουρνιά

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5545/73/3-5-1994, ΦΕΚ 384/Β/24-5-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός Αγίου Αθανασίου στην Τσαπουρνιά Ελασσώνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 100 μέτρων.

Πρόκειται για μονόχωρο ναΐδριο από αργολιθοδομή με ξύλινη στέγη καλυμμένη από πλάκες.

Στο εσωτερικό του υπάρχουν τοιχογραφίες που σώζονται μόνο στο χώρο του Ιερού και μπορούν να χρονολογηθούν στον 18ο αιώνα.»

Πρώην Κοινότητα Καρυάς - 4 κηρυγμένα μνημεία

1. I. Μονή Κανάλων Καρυάς Ολύμπου

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/5546/70/3-5-1994, ΦΕΚ 373/Β/19-5-1994

«Χαρακτηρίζεται η Ι.Μ. Κανάλων Καρυάς Ολύμπου ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 500 μέτρων.

Πρόκειται για Μονή ευρισκόμενη 8χλμ. δυτικά του χωριού Καρυά.

Σύμφωνα με τον L. HEUZÉY η ίδρυσή της ανάγεται στον 9ο αιώνα.

Η αρχαιότερη επιγραφή της Μονής ανάγεται στο 1638, οπότε έγινε η αγιογράφηση του μικρού ναού των Αγίων Πάντων, το 1864 κτίσθηκε το ναΐδριο του Αγ. Δημητρίου και η αγιογράφηση τελείωσε το 1696. Σώζονται ο περίβολος της Μονής, η τράπεζα στο βόρειο τμήμα, δύο υπόγεια θολωτά κτίσματα και μέρος των κελιών.

Το καθολικό της Μονής είναι τρίκλιτη θολοσκέπαστη βασιλική και το παρεκκλήσιο του Αγίου Δημητρίου είναι μονόκλιτος ναός μικρών διαστάσεων με αξιόλογες τοιχογραφίες.»

2. I. Ναός Αγίου Νικολάου στην Καρυά

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6415/188/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου που βρίσκεται στην κοινότητα Καρυάς, επαρχίας Ελασσώνας, Ν. Λάρισα, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με περιβάλλοντα χώρο 50 μ., επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής των αρχών του 19ου αιώνα. (1807 σύμφωνα με επιγραφή). Πρόκειται για λιθόκτιστη τρίκλιτη βασιλική με τρούλο, στοά - χαγιάτι κατά μήκος της νότιας πλευράς και τριώροφο κωδωνοστάσιο στο μέσο του δυτικού τοίχου.

Εσωτερικά τα πλάγια κλίτη καλύπτονται με σταυροθόλια. Από τον ανατολικό τοίχο προβάλλουν τρεις κόγχες, στην εξωτερική επιφάνεια των οποίων διαμορφώνονται τυφλά αψιδώματα.»

3. I. Ναός Αγίου Δημητρίου στην Κρυόβρυση

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6406/192/27-2-2002, ΦΕΚ 312/Β/15-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίου Δημητρίου, που βρίσκεται στην κοινότητα Κρυόβρυσης, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως μνημείο χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, με ακτίνα προστασίας 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεος του 19ου αιώνα.

Πρόκειται για τρίκλιτη λιθόκτιστη βασιλική με νάρθηκα-γυναικωνίτη στη δυτική πλευρά και δίρριχτη στέγη από κεραμίδια ρωμαϊκού τύπου.

Ο νάρθηκας χωρίζεται από τον κυρίως ναό με τοίχο στο ισόγειο και ξύλινο υπερώο με ημικυκλική προεξοχή και καφασωτά στον όροφο.

Εσωτερικά ο ναός καλύπτεται με καμάρα στο μεσαίο κλίτος και είδος φουρνικών στα πλάγια κλίτη.

Ο ζωγραφικός διάκοσμος του ναού χρονολογείται, βάσει επιγραφής, στα 1904. Στο τέμπλο του ναού είναι προσαρμοσμένες εικόνες του 1883-4.»

4. I. Ναός Αγίας Τριάδος στη Συκαμινέα

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/52404/1220 π.ε./2-2-1987, ΦΕΚ 302/Β/17-6-1987

«Χαρακτηρίστηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο βάσει του αρ. 52 του ΚΝ 5351/1932 "περί αρχαιοτήτων" ο Ι. Ν. Αγίας Τριάδας Παλαιάς Συκαμινέας (Σκαμινιάς) Ελασσόνας Ν. Λάρισας. Ο ναός είναι τρίκλιτη βασιλική, ανήκει στον 18ο αιώνα και σώζει ενδιαφέρουσες τοιχογραφίες, είναι δε το μοναδικό δείγμα υπάρξεως του κατεστραμμένου σήμερα χωριού της Παλαιάς Συκαμινέας.»

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64991/1312/3-5-1994, ΦΕΚ 373/Β/19-5-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός της Αγίας Τριάδος της Κοινότητας Συκαμινέας του Νομού Λαρίσης, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 500 μέτρα. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική, που ευρίσκεται 5 χιλιόμετρα Βόρεια της Συκαμινέας, στην θέση του παλαιού οικισμού. Η δόμηση του ναού είναι από αργολιθοδομή, η δε σκεπή του φέρει λίθινες πλάκες. Εξωτερικά στην είσοδο υπάρχει λίθινη επιγραφή με χρονολογία 1710 και άλλη λίθινη επιγραφή εντοιχισμένη στην νοτιο-δυτική πλευρά του ναού φέρει χρονολογία 1710.

Ο ναός εσωτερικά είναι κατάγραφος με τοιχογραφίες, η οροφή είναι ξύλινη.»

Πρώην Δήμος Λιθαδίου - 4 κηρυγμένα μνημεία

1. I. Ναός Μεταμορφώσεως στη Δολίχη

ΥΑ ΥΠΠΕ/Β1/Φ32/42987/949/18-9-1985, ΦΕΚ 647/Β/29-10-1985

«Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο ο Ιερός Ναός Μεταμορφώσεως

που βρίσκεται στην Κοινότητα Δολίχης της επαρχίας Ελασσόνας του Ν. Λάρισας, επειδή κοσμεύεται με αξιόλογες τοιχογραφίες του πρώιμου 16ου αιώνα.»

2. Αρχοντικό "Ταζέ" στο Λιβάδι, ιδ. Μαρίας Αναστασίου Ταζέ

ΥΑ ΥΠΠΕ/ΔΙΛΑΠ/Γ/112/8218/6-2-1979, ΦΕΚ 171/Β/20-2-1979

«Χαρακτηρίζουμε ως έργο τέχνης που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία, το αρχοντικό "Ταζέ" στο Λιβάδι Ελασσόνας στη Λάρισα, ιδιοκτησίας Μαρίας Αναστασίου Ταζέ, διότι παρουσιάζει μεγάλο αρχιτεκτονικό και μορφολογικό ενδιαφέρον και είναι ένα από τα ελάχιστα δείγματα παραδοσιακής αρχιτεκτονικής με φρουριακό χαρακτήρα που απέμειναν στην περιοχή.»

3. Ι. Ναός Αγίου Κωνσταντίνου στο Λιβάδι

ΥΑ ΥΠΠΕ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/69667/2110/22-12-1983, ΦΕΚ 112/Β/2-3-1984

«Χαρακτηρίστηκε βάσει του άρθρου 52 του ΚΝ 5351/1932 "περί αρχαιοτήτων" ο Ιερός Ναός του Αγίου Κωνσταντίνου στην Κοινότητα Λιβάδι της επαρχίας Ελασσόνας του Νομού Λάρισας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 3 μέτρων στην οποία απαγορεύεται η ανέγερση οιοδήποτε κτίσματος. Πρόκειται για τρίκλιτη βασιλική με ενδιαφέροντα αρχιτεκτονικά στοιχεία, πολύ αξιόλογο ξυλόγλυπτο τέμπλο και δεσποτικές εικόνες του 18ου αιώνα έχει επιγραφή με το όνομα του ναού και χρονολογία 1884 πάνω από την κύρια θύρα της εισόδου".

4. Ι. Μονή Αγίας Τριάδος και οι εικόνες του παρεκκλησίου του Αγίου Χαραλάμπους Λιβάδι

«Χαρακτηρίζουμε την Ιερά Μονή Αγίας Τριάδας Δημ. Διαμ. Λιβαδίου, επαρχ. Ελασσόνας, Ν. Λάρισας, καθώς και τις εικόνες του παρεκκλησίου του Αγίου Χαραλάμπους, ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία με περιβάλλοντα χώρο 200μ., επειδή ως σύνολο αποτελούν χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής και τέχνης της μεταβυζαντινής περιόδου.

Πρόκειται για μοναστηριακό συγκρότημα από το οποίο σώζεται το παρεκκλήσιο του Αγίου Χαραλάμπους, το καθολικό αφιερωμένο στην Αγία Τριάδα και τμήμα σκεπαστής βρύσης, η οποία βρίσκεται εξωτερικά (ΒΔ) της σημερινής εισόδου της μονής.

Το καθολικό, σε παλαιότερη εποχή, αποτελούσε κατά πάσα πιθανότητα την Τράπεζα της μονής και καλύπτεται με δίρριχτη στέγη. Στο νότιο τοίχο και στην διαφορά του ύψους των δύο στεγών αναγράφεται με πλίνθους η χρονολογία 1812. Το παρεκκλήσιο του Αγίου Χαραλάμπους βρίσκεται ανατολικά του σημερινού καθολικού και είναι λιθόκτιστος μονόχωρος ναός που καλύπτεται με δίρριχτη στέγη. Η είσοδος στο ναό γίνεται μέσω μιας μοναδικής θύρας που ανοίγεται στον δυτικό τοίχο.

Πάνω από την θύρα σχηματίζεται τυφλό ανακουφιστικό τόξο και πάνω από αυτό, σε τετράγωνη εσοχή, βρίσκεται εντοιχισμένη λίθινη πλάκα με εγχάρακτη την χρονολογία 1760.

Το τέμπλο βάσει των τεχνοτροπικών χαρακτηριστικών ανάγεται στο β' ήμισυ του

18ου αι.

Στην ζώνη των δεσποτικών εικόνων του τέμπλου βρίσκονται και οι κάτωθι εικόνες:

1. Θεοτόκος Βρεφοκρατούσα, διαστ. 0,85x0,47. Χρονολογία 18ος αι.
2. Χριστός Παντοκράτωρ, διαστ. 0,55x0,85.»

Πρώην Δήμος Ολύμπου - 9 κηρυγμένα μνημεία

1. Ι. Μονή Αγίου Αντωνίου Κοκκινόγειου

ΥΑ ΥΠΠΕ/Β1/Φ32/26681/576/17-6-1985, ΦΕΚ 424/Β/9-7-1985

«Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο την Ιερά Μονή Αγίου Αντωνίου Κοκκινόγειου Ελασσόνας, επειδή αποτελεί για την περιοχή αξιόλογο δείγμα μοναστηριακής αρχιτεκτονικής του β' μισού του 18ου αιώνα και διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην ιστορία των νεωτέρων χρόνων (λειτουργήσε ως κρυφό σχολείο την περίοδο της Τουρκοκρατίας και ως στρατιωτική νοσηλευτική μονάδα κατά τους Βαλκανικούς πολέμους).»

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64993/1305/3-5-1994, ΦΕΚ 384/Β/24-5-1994

«Χαρακτηρίζεται η Ιερά Μονή του Αγίου Αντωνίου, που ευρίσκεται Β.Δ. της Κοινότητας Κοκκινόγειου Ελασσόνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 500 μέτρων.

Η Μονή Αγίου Αντωνίου Κοκκινόγειου βρίσκεται Β-Δ του ομώνυμου χωριού, το δε Καθολικό του είναι ο ενοριακός και κοιμητηριακός ναός.

Η Μονή περιβάλλεται από υψηλό τοίχο, ενώ διατηρεί ερείπια κελιών σε δύο ορόφους, υπόγειους αποθηκευτικούς χώρους, το παρεκκλήσιο του Αγίου Γεωργίου, και μια θολωτή βρύση.

Το καθολικό είναι τρίκλιτη βασιλική με γυναικωνίτη στα δυτικά και ανοικτή στοά νότια. Η ανέγερσή του, σύμφωνα με εγχάρακτη επιγραφή τοποθετείται στο 1755 από το Διονύσιο Πανπαλιάρη. Ο τοιχογραφικός διάκοσμος, αποσπασματικός, είναι νεότερος.»

2. Ι. Ναός Αγίας Παρασκευής και παρεκκλήσιο Αγίου Χαραλάμπους Κοκκινόπηλό

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/37248/1307/9-12-1999, ΦΕΚ 2253/Β/31-12-1999

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής και το παρεκκλήσιο αγίου Χαραλάμπους, στον Κοκκινόπηλό επαρχίας Ελασσόνας, Ν. Λάρισας, ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία με περιβάλλοντα χώρο 100 μ. γύρω του. Ο Ιερός Ναός Αγίας Παρασκευής, είναι τρίκλιτη καμαροσκέπαστη βασιλική. Τα κλίτη χωρίζονται με τοξοστοιχίες και οι καμάρες της οροφής έχουν ενισχυτικά τόξα ανά αποστάσεις

Από επιγραφές στη νότια και τη δυτική πλευρά αντίστοιχα προκύπτει ότι η αρχική φάση του ναού χρονολογείται στα 1732-1746 με επισκευή στα 1832.

Το ξυλόγλυπτο τέμπλο χρονολογείται από επιγραφή πάνω από την Ωραία Πύλη στα 1851 ή 1853 και φέρει εικόνες του 19ου αι.

Στη Β. πλευρά του ναού βρίσκεται προσαρτημένο μικρό μονόχωρο επίμηκες παρεκ-

κλήσιο αφιερωμένο στον Άγιο Χαράλαμπο.

Το παρεκκλήσιο σώζει τμήματα τοιχογραφικού διακόσμου και μικρό ξύλινο τέμπλο, είναι πιθανότατα αρχαιότερο από τον ναό της Αγίας Παρασκευής.»

3. I. Ναός Αγίου Ιωάννου Προδρόμου στο Πύθιο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64992/1304/18-2-1994, ΦΕΚ 148/Β/4-3-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου της κοινότητας Πυθίου Ελασσόνας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο με ζώνη προστασίας 100 μέτρων. Ο ναός του Αγίου Ιωάννου Προδρόμου είναι ενοριακός και ευρίσκεται ανατολικά του χωριού. Αρχικά ήταν τρίκλιτη βασιλική, σήμερα είναι μονόχωρη. Η εκκλησία είναι τοιχογραφημένη και διατηρεί επιγραφή στον νόρθηκα με την χρονολογία 1659.»

4. I. Ναός Παναγίας της Θεοτόκου στο Πύθιο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64990/1311/18-2-1994, ΦΕΚ 170/Β/17-3-1994

«Χαρακτηρίζεται ο Ιερός Ναός της Παναγίας της Θεοτόκου της Κοινότητας Πυθίου Ελασσόνας, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με ζώνη προστασίας 500 μέτρων. Ο ναός της Παναγίας, τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική με νόρθηκα και εξωνόρθηκα, ευρίσκεται στην περιοχή του νεκροταφείου νοτιοδυτικά του χωριού. Κτητορικές επιγραφές που αναφέρονται στην διακόσμησή του και φέρουν τις χρονολογίες 1638, 1647 και 1720.

Σε θωράκιο του ξυλόγλυπτου τέμπλου αναφέρεται η χρονολογία 1720. Βόρεια του ναού υπάρχει θολωτό κτίσμα εις Β. Α. στρογγυλό κωδωνοστάσι.»

5. I. Ναός Αγίας Κυριακής στο Πύθιο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/6418/185/27-2-2002, ΦΕΚ 328/Β/19-3-2002

«Χαρακτηρίζουμε τον Ιερό Ναό Αγίας Κυριακής, που βρίσκεται στην κοιν. Πυθίου, της επαρχίας Ελασσόνας, νομού Λαρίσης, ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, με περιβάλλοντα χώρο 50 μ. περιμετρικά του ναού, επειδή αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του β' ημίσεως του 18ου αιώνα.

Πρόκειται για ένα μικρό, μονόχωρο, λιθόκτιστο ναό, με δίρριχτη στέγη, η οποία φέρει αποτμήσεις και καλύπτεται με κεραμίδια βυζαντινού τύπου.

Από τον ζωγραφικό διάκοσμο του ναού σώζεται μόνο η παράσταση της Πλατυτέρας στην κεντρική κόγχη του Ιερού Βήματος και η παράσταση της Αποκαθήλωσης στην αβαθή κόγχη της Προθέσεως. Οι ως άνω τοιχογραφίες χρονολογούνται στον 18ο αιώνα.

Στο απλό ξύλινο τέμπλο του ναού είναι προσαρμοσμένη η εικόνα της Αγίας Κυριακής, η οποία χρονολογείται στα 1806.»

6. Ασκητήριο του Τιμίου Σταυρού στο Πύθιο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/ΚΗΡ/6407/191/14-3-2002, ΦΕΚ 452/Β/12-4-2002

«Ότι το ασκητήριο του Τιμίου Σταυρού, που βρίσκεται σε βραχώδη παρειά ενός λόφου ανατολικά του Δημ. Διαμ. Πυθίου, Δήμου Ολύμπου επαρχ. Ελασσόνας, Ν.

Λάρισας, είναι αρχαίο μνημείο.

Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα αρχιτεκτονικής των ασκητηρίων του 14ου αι. Το σύνολο αποτελείται από τρεις μικρούς ακανόνιστους συνεχόμενους χώρους, οι οποίοι διαμορφώνονται στη φυσική κοιλότητα του βράχου.

Εμπρός από το άνοιγμα του βράχου διασώζονται σε ερειπιώδη κατάσταση δύο μικροί συνεχόμενοι χώροι και ανατολικά αυτών μια είσοδος οδηγεί στο κυρίως ναύδριο.

Το ναύδριο είναι ένας τραπεζοειδούς μορφής ακανόνιστος θάλαμος, ο οποίος φέρει προς Α σχεδόν τετράγωνου σχήματος απολήγον σε ημικυκλική κόγχη Ιερό Βήμα. Στα σωζόμενα τμήματα των τοίχων των δύο ερειπωμένων χώρων και στο ναύδριο διατηρούνται τοιχογραφίες οι οποίες χρονολογούνται επακριβώς βάσει της κτητορικής επιγραφής που διασωζόταν στο υπέρθυρο της εισόδου του Ιερού Βήματος στα 1339 (επί αυτοκρατορίας του Ανδρόνικου Γ').»

7. Ασκητήριο Παμμεγίστων Ταξιαρχών στο Πύθιο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΓΔΑ/ΑΡΧ/Β1/Φ32ΚΗΡ/6400/180/22-3-2002, ΦΕΚ 408/Β/4-4-2002

«Ανακοινώνουμε ότι το ασκητήριο Παμμεγίστων Ταξιαρχών που βρίσκεται σε βραχώδη παρειά λόφου, ανατολικά του Δημ. Διαμ. Πυθίου, Δήμου Ολύμπου, επαρχ. Ελασσώνας, Ν. Λάρισας, είναι αρχαίο μνημείο. Αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα των ασκητηρίων του 14ου αι.

Το σύνολο συνίσταται από πέντε μικρούς ακανόνιστους συνεχόμενους χώρους, οι οποίοι διαμορφώνονται στη φυσική κοιλότητα του βράχου.

Οι διαχωριστικοί τοίχοι, που σήμερα είναι επιχρισμένοι σε πολλά σημεία, φέρουν λείψανα τοιχογραφιών, εκ των οποίων σώζονται μόνο οι παραστάσεις των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ στο εσωράχιο της εισόδου από τον δεύτερο στον τρίτο χώρο. Οι τοιχογραφίες αυτές χρονολογούνται στον 14ο αιώνα.»

8. Ι. Μονή Σπαρμού Ελασσόνας

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/43745/860/3-11-1992, ΦΕΚ 668/Β/12-11-1992

«Χαρακτηρίζεται ολόκληρο το κτιριακό συγκρότημα της Ιεράς Μονής Σπαρμού Ελασσόνας ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που παρουσιάζει από αρχιτεκτονική και ζωγραφική άποψη. Ορίζεται ζώνη προστασίας 100 μέτρων γύρω από το μνημείο.»

9. Ι. Ναός Αγίου Νικολάου στο Φλάμπουρο

ΥΑ ΥΠΠΟ/ΑΡΧ/Β1/Φ32/64996/1300/3-5-1994, ΦΕΚ 378/Β/20-5-1994

«Ανακοινώνουμε ότι ο Ιερός Ναός του Αγίου Νικολάου της Κοινότητας Φλάμπουρου Ελασσώνας είναι αρχαίο μνημείο με ζώνη προστασίας 500 μέτρων. Πρόκειται για μονόχωρο ναό με νάρθηκα ευρισκόμενο νότια του χωριού. Παρουσιάζει διάφορες οικοδομικές φάσεις από τις οποίες παλαιότερη μπορεί να θεωρηθεί του 1166 από επιγραφή στον δυτικό τοίχο.

Κτητορική επιγραφή αναφέρεται στην χρονολογία 1768 και στους ζωγράφους Θεοδόσιο και Αλέξιο που διακόσμησαν το εσωτερικό του.

Λείψανα λουτρού ρωμαϊκών ή παλαιοχριστιανικών χρόνων σώζονται σε πολύ μικρή απόσταση από τον ναό.»

Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΣΤΟΝ ΨΗΦΙΑΚΟ ΚΟΣΜΟ

Σπανός Κωνσταντίνος,
Μέλος Π.Ο. ΚΠΕ Ελασσόνας
email: kostas@spanos.info

Ο Όλυμπος το βουνό των μύθων και τον Θεών, τα τελευταία χρόνια κερδίζει ολοένα και μεγαλύτερη θέση στην καρδιά των επισκεπτών και των ορειβατών. Χιλιάδες κόσμος ετησίως τον επισκέπτονται προκειμένου να έρθουν σε επαφή μαζί του, να περπατήσουν στα μονοπάτια και τις πλαγιές του, να θαυμάζουν τη φύση και τα τοπία του και να ζήσουν κάτι από τη μυθολογία και την ιστορία που τον ακολουθούν. Σε ένα νέο κόσμο όμως που τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται διαρκώς και γίνεται αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής του ανθρώπου, εκείνο του διαδικτύου, ο Όλυμπος αποκτά επίσης εξέχουσα θέση καθώς όλοι οι επισκέπτες του βουνού σπεύδουν να μοιραστούν την μοναδική εμπειρία που βίωσαν μέσα από τα site, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τα blog, τα forum και τα πολύ διαδεδομένα πλέον site κοινωνικής δικτύωσης.

Γιατί το διαδίκτυο έγινε τόσο διαδεδομένο

Πλέον στις μέρες μας δεν υπάρχει πληροφορία που κάποιος δεν μπορεί να αναζητήσει στο διαδίκτυο. Τις περισσότερες φορές μάλιστα, το ίντερνετ είναι η πρώτη επιλογή κάποιου για την εύρεση μιας πληροφορίας ακόμα και αν αυτή η πληροφορία είναι πολύ σημαντική και χαίρει επιστημονικής βαρύτητας, όπως για παράδειγμα θέματα υγείας.

Η εύκολη, γρήγορη και οικονομική πλέον πρόσβαση στον ψηφιακό κόσμο είναι ο πρωταρχικός λόγος. Οι χρήστες πια με τις γρήγορες ταχύτητες όχι μόνο επισκέπτονται site για να βρουν αυτό που αναζητούν αλλά έχουν και το χρόνο και τη δυνατότητα να διαμοιράσουν το υλικό τους (φωτογραφίες, video, κ.α.) με άλλους χρήστες του διαδικτύου γεγονός που εξαπλώνει το ίντερνετ πάρα πολύ. Έτσι λοιπόν, το διαδίκτυο γίνεται μια ανεξάντλητη πηγή άντλησης πληροφοριών με άμεση πρόσβαση σε αυτή από τον καθένα, με δυνατότητα ανατροφοδότησης του υλικού που διακινείται από τους χρήστες, με σχόλια, παρατηρήσεις, επεξηγήσεις για σχεδόν οτιδήποτε δημοσιεύεται, είτε αυτό είναι κείμενο, εικόνα ή video. Τέλος τα τελευταία χρόνια με τις υψηλές ταχύτητες μεγάλη εξάπλωση πετυχαίνει και η ζωντανή πληροφορία, το λεγόμενο “live streaming” με τους χρήστες του διαδικτύου να μπορούν πλέον να παρακολουθούν τηλεοπτικά προγράμματα, να ενημερώνονται για πληροφορίες που λαμβάνουν χώρα εκείνη τη στιγμή σε οποιοδήποτε σημείο του κόσμου μέσω καμερών και να μπορούν έτσι να διευκολύνουν τις επιλογές τους.

Όλυμπος στα διάφορα δικτυακά μέρη

Μέρα με τη μέρα οι πληροφορίες που αναρτώνται στο ίντερνετ για τον Όλυμπο αυξάνονται ραγδαία και πως θα μπορούσε να μην συμβαίνει κάτι τέτοιο όταν

πρόκειται για ένα μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Φύσης. Έτσι τον Όλυμπο μπορεί να τον ψάξει και να τον συναντήσει κανείς:

- Σε όλες τις διεθνής μηχανές αναζήτησης (Google, Yahoo, MSN)
- Σε όλες τις ελληνικές μηχανές αναζήτησης (forthnet, in.gr, Pathfinder)
- Σε ιστοσελίδες, προσωπικές οι επαγγελματικές
- Στο κορυφαίο site διαμοιρασμού video της Google, το Youtube Στα κοινωνικά δίκτυα (Facebook, Twitter, MySpace)
- Σε διαδικτυακά προγράμματα (Google Earth)
- Στις ψηφιακές εγκυκλοπαίδειες (Wikipedia, Livedia, Britannica)
- Στα φόρουμ συζητήσεων
- Και στα προσωπικά ιστολόγια (blogs)

Οι ηλεκτρονικές πληροφορίες για τον Όλυμπο:

Οι καθημερινές δημοσιεύσεις φωτογραφιών, video και κειμένων για τον Όλυμπο ποικίλουν και καλύπτουν σχεδόν όλους τους τομείς που θέλει να γνωρίζει κάποιος που ενδιαφέρεται για το βουνό τόσο στα ελληνικά όσο και σε πολλές άλλες γλώσσες. Σημαντικά είναι τα στοιχεία που αναφέρονται στη μυθολογία και την ιστορία του Ολύμπου, μιας και το Δωδεκάθεο που είναι παγκοσμίως γνωστό και προβλήθηκε μέσα από βιβλία, ταινίες κα. κεντρίζει ενδιαφέρον των χρηστών. Εξίσου σημαντικές είναι και οι πληροφορίες που αναφέρονται για τον Όλυμπο σχετικά με το Δίκτυο Natura, το καθεστώς προστασίας του και τον χαρακτηρισμό μέρος του βουνού ως Εθνικός Δρυμός. Χλωρίδα και πανίδα κατέχουν επίσης σημαντική θέση στις πληροφορίες που αναζητούν οι χρήστες καθώς ο Όλυμπος φιλοξενεί ενδημικά φυτά και μοναδικό ζωικό οικοσύστημα. Ωστόσο, όμως, το ενδιαφέρον για τον Όλυμπο κεντρίζεται στο υλικό που έχει να κάνει με την ενημέρωση για επίσκεψη στο βουνό, όπως χάρτες, διαδρομές, καταλύματα για ορειβάτες και περιπατητές, κλιματολογικές συνθήκες, διατροφή, μονοπάτια, βαθμό δυσκολίας, αναρριχήσεις κλπ. Το βουνό είναι πάνω από όλα πρόκληση για εκατομμύρια κόσμου που θέλουν να το κατακτήσουν με το δικό τους τρόπο και σπεύδουν να ενημερωθούν για το πώς μπορούν να το πετύχουν. Τέλος, αξιόλογες και ψυχαγωγικές είναι όλες οι πληροφορίες για τον πολιτισμό και τα δρώμενα της Ολύμπιας και παραολύμπιας περιοχής, τα χωριά, τις δράσεις, τις εκδηλώσεις και τους θεσμούς που εκτυλίσσονται.

Ο Όλυμπος στη Wikipedia

Η Wikipedia είναι μία διεθνής, ελεύθερου περιεχομένου, εξελισσόμενη δια συνεργασίας εγκυκλοπαίδεια, η οποία βρίσκεται στη διεύθυνση <http://www.wikipedia.org> στο Διαδίκτυο. Γράφεται σε συνεργασία από εθελοντές με το λογισμικό wiki, κάτι που σημαίνει ότι άρθρα μπορεί να προστεθούν ή να αλλάξουν από τον καθένα. Η Wikipedia εξελίσσεται συνεχώς και έχει διαπιστωθεί ότι το περιεχόμενό της είναι ακριβές και αξιόπιστο μιας και επιβεβαιώνεται από πολλούς χρήστες και διαχειριστές κάθε φορά που υπάρχει μια προσθήκη ή

μεταβολή.

Στη Wikipedia ο Όλυμπος προλογίζεται ως εξής:

Ο Όλυμπος είναι το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας και ξακουστό ανά την υφήλιο, καθώς στην κορυφή του (Μύτικας-2.917 μ.), οι αρχαίοι Έλληνες είχαν τοποθετήσει την κατοικία των Δώδεκα «Ολύμπιων» Θεών τους. Ο συμπαγής ορεινός του όγκος δεσπόζει επιβλητικός στα όρια Μακεδονίας και Θεσσαλίας, με μια σειρά από ψηλές κορυφές που αυλακώνουν βαθιές χαράδρες, γύρω από τις οποίες εκτείνεται μια περιοχή ιδιαίτερης βιοποικιλότητας. Για την προστασία της μοναδικής αυτής κληρονομιάς, ανακηρύχθηκε ήδη από το 1938 ως ο πρώτος Εθνικός Δρυμός της Ελλάδας.

Οι διάφοροι τομείς στους οποίους εμβαθύνει η Wikipedia για τον Όλυμπο είναι:

1. Ετυμολογία
2. Οριοθέτηση
3. Γεωλογία
4. Μορφολογία
5. Μυθολογία
6. Ιστορία
7. Η Κατάκτηση των Κορυφών
8. Αρχαία και Μεσαιωνικά Μνημεία
9. Χριστιανικά Μνημεία
10. Κλίμα - Καιρός
11. Χλωρίδα
12. Ζώνες Βλάστησης
13. Μεσογειακή Ζώνη Βλάστησης
14. Ζώνη δασών οξιάς/ελάτης/κωνοφόρων
15. Ζώνη ψυχρόβιων κωνοφόρων
16. Εξωδασική ζώνη υψηλών ορέων (αλπική)
17. Τα Ενδημικά Φυτά του Ολύμπου
18. Πανίδα
19. Ο Εθνικός Δρυμός
20. Κανονισμός Εθνικού Δρυμού
21. Πρόσβαση στην περιοχή
22. Πεζοπορικές Διαδρομές
23. Ορειβατικές Διαδρομές
24. Καταφύγια
25. Καταφύγια Ανάγκης
26. Ο δρόμος για τις κορυφές
27. Χρήσιμες Πληροφορίες
28. Ελάχιστος Εξοπλισμός

- 29. Δέκα Πολύτιμες Συμβουλές
- 30. Εξωτερικοί σύνδεσμοι
- 31. Ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ

Τα site για τον Όλυμπο

Εκατοντάδες ιστοσελίδες γράφουν αποκλειστικά ή κάνουν αναφορά στον Όλυμπο και τις Παραολύμπιες περιοχές, ενώ πολλές είναι και οι νέες που δημιουργούνται καθημερινά. Ορισμένες από τις πιο βασικές είναι οι εξής:

Site για την Ελασσόνα

- <http://www.lassona.com.gr> (Portal Πληροφοριών)
- <http://www.leukipoli.gr> (Ηλεκτρονικό Περιοδικό)
- <http://www.lassona-city.gr/> (Ηλεκτρονική Εφημερίδα)
- <http://www.radioelassona.gr/> (Ραδιο-ενημερωτικό site)
- <http://www.facebook.com/group.php?gid=7578702812>
- <http://www.lassonanews.gr/>
- <http://www.lassonaguide.gr> (Οδηγός για την Ελασσόνα)
- <http://www.lassonafc.gr/> (Ομάδα ποδοσφαίρου Ελασσόνας)
- <http://www.lassona.gov.gr/> (Site Δήμου Ελασσόνας)
- <http://www.diktioelassonas.gr> (Δίκτυο Περραιβία)
- <http://www.ekdosi.gr/> (Εφημερίδα)
- <http://www.anelkis.gr/> (ΑΝΕΛ, Αναπτυξιακή Ελασσόνας)
- <http://www.members.tripod.com/laografiki> (Λαογραφική - Αρχαιολογική Εταιρία Ελασσόνας)
- <http://www.lassona.com.gr/palaistra/> (Σύλλογος Πάλης Παλαιστρα)
- <http://www.agro-tour.net> (ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΧΟΡΩΝ)
- <http://www.gseelassonas.gr/> (ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΝΩΣΗ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ)

Site για την επαρχία Ελασσόνας

- <http://www.sarantaporo.gr/> <http://dolihi.gr/>
- <http://www.dantihasion.gr/>
- <http://www.dimossarantaporou.gr/> <http://www.potamia.gr/>
- <http://www.domeniko.gr/>
- <http://www.livadi.gr/>
- <http://www.dimosolymprou.gr/>
- <http://www.koinotita-karias.gr/> <http://www.domeniko-moyseio.gr/>
- <http://www.drimos.net/> (Πολιτιστικός Σύλλογος Δρυμού)
- <http://www.leukipoli.gr/> (Πολιτιστικό Προξενείο)
- <http://www.facebook.com/pages/164364050281015> ('Περραιβία' Σύλλογος Ελασσόνας)
- <http://www.facebook.com/group.php?gid=10030394723> (Drimos,

Elassonas)

Blog για την Ελασσόνα

- <http://laografiki.blogspot.com> (LAOGRAFIKI - ARCHEOLOGIKI ETERIA ELASSONAS)
- <http://elassona-blog.blogspot.com>
- <http://el.wordpress.com/tag/δολιχιακός>

Πληροφορίες για τον Όλυμπο

- <http://www.musesnet.gr>
- <http://www.pieria.gr/>
- <http://www.olympus-climbing.gr/>
- <http://www.olympos-marathon.gr/>
- <http://www.sparmos.gr/> (ΧΙΟΝΟΔΡΟΜΙΚΟΣ ΟΡΕΙΒΑΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΣΠΑΡΜΟΥ)
- <http://www.olympusfd.gr> (Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου)
- <http://www.seoreivatou.gr/> (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΟΡΕΙΒΑΤΩΝ (Σ.Ε.Ο.))
- <http://www.mountolympus.gr/> (Όλυμπος - Καταφύγιο Α' "Σπήλιος Αγαπητός")

Παράρτημα

Οικολογικά Πεδία ΚΠΕ Ελασσόνας

ΟΛΥΜΠΟΣ

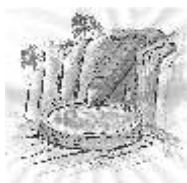
Ο Όλυμπος κατέχει εξέχουσα θέση στο φυσικό στερέωμα της χώρας μας. Αποτελεί ένα παγκόσμιο σύμβολο, μια οικολογική αξία με πνευματική διάσταση, η οποία προσδιόρισε σε μεγάλο βαθμό την αρχαία ελληνική σκέψη. Για τον Όλυμπο, ως ένα μοναδικό μνημείο της φύσης, θεσμοθετήθηκαν ειδικά καθεστώτα προστασίας: ως Εθνικός δρυμός το 1938 από την Ελληνική κυβέρνηση, ως «Απόθεμα της βιόσφαιρας», από την UNESCO το 1981, ως μια περιοχή μοναδικού φυσικού κάλλους, ενταγμένη στις προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 και ως αρχαιολογικός και ιστορικός χώρος ο οποίος έχει άμεση σχέση με την ιστορία του Ελληνισμού από το Υπουργείο Πολιτισμού της χώρας μας. Τα οικοσυστήματα του Ολύμπου αποτελούν ένα μνημείο της φύσης, γι' αυτό και πρέπει να προστατευτούν από τις ανθρώπινες επεμβάσεις, όπως το παράνομο κυνήγι, τις πυρκαγιές, τα σκουπίδια και τις εκχερσώσεις. Η ανάπτυξη ήπιων δραστηριοτήτων, όπως η πεζοπορία, η ορειβασία και η περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορούν να οδηγήσουν σε μια σωστή διαχείριση και στην προστασία του οικολογικού του πλούτου.

ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Η ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας αποτελεί σήμερα την απάντηση στις συμβατικές μορφές της γεωργικής παραγωγής που αποτελούν επιβαρυντικούς παράγοντες για τη διαχείριση των αγροτικών οικοσυστημάτων. Συγκεκριμένα, η βιολογική γεωργία προωθεί την φιλοπεριβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική παραγωγή προϊόντων χαρακτηριζόμενη ως μια αειφορική διαχείριση του αγροτικού χώρου. Σήμερα στην Επαρχία Ελασσόνας η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία αποτελούν έναν δυναμικό κλάδο της αγροτικής οικονομίας. Οι βιοκαλλιεργητές και οι βιοκτηνοτρόφοι δίνουν μια ελπιδοφόρα προοπτική για την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα της περιοχής μας.

ΝΕΡΟΤΡΙΒΕΣ - ΥΔΑΤΙΝΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Οι νεροτριβές και τα μαντάνια αποτελούν στοιχεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Πρόκειται για υδροκίνητες εγκαταστάσεις του παρελθόντος που μετατρέπουν τη φυσική κίνηση και την ενέργεια των νερών και τη χρησιμοποιούν παραγωγικά. Οι νεροτριβές χρησίμευαν στο ετήσιο πλούσιμο

των μάλλινων υφασμάτων και των κλινοσκεπασμάτων των ανθρώπων της υπαίθρου που γινόταν μέσα από το στροβιλισμό του νερού που έπεφτε με δύναμη στο κοίλωμα της νεροτριβής. Αποτελούσαν όμως και τόπο κοινωνικών συναναστροφών, κυρίως των γυναικών, δημιουργώντας έτσι ένα χώρο συνάντησης και επικοινωνίας μεταξύ των ντόπιων πληθυσμών. Στην Επαρχία Ελασσόνας υπάρχουν σήμερα νεροτριβές με παραδοσιακά και σύγχρονα στοιχεία. Η συνεχής ροή του νερού, η κίνηση και η ορμή καθώς και το κελάρυσμά του συνθέτουν ένα μαγευτικό τοπίο ελκυστικό για κάθε επισκέπτη.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Ο άνθρωπος στο παρελθόν, για να αντιμετωπίσει τις οικιστικές του ανάγκες χρησιμοποίησε φυσικά υλικά και τη φαντασία του για να χτίσει σπίτια, γεφύρια, πόλεις. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι ένα στοιχείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η προσέγγιση των παραδοσιακών μορφών της Επαρχίας Ελασσόνας (κτίρια, γεφύρια, καλύβια, αλώνια, βρύσες, σκάλες, λιθόστρωτα) αναδεικνύει τις αρχές της βιοκλιματικής αρχι-

τεκτονικής (απόκριση των κατασκευών στις κλιματολογικές συνθήκες με εκμετάλλευση του ηλιασμού και του αερισμού μιας περιοχής) και το οικολογικό της περιεχόμενο (χρήση τοπικών υλικών, εναρμόνιση των κτιρίων με το φυσικό περιβάλλον, αναζήτηση της αρμονίας και του μέτρου στη διαχείριση του χώρου).

ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

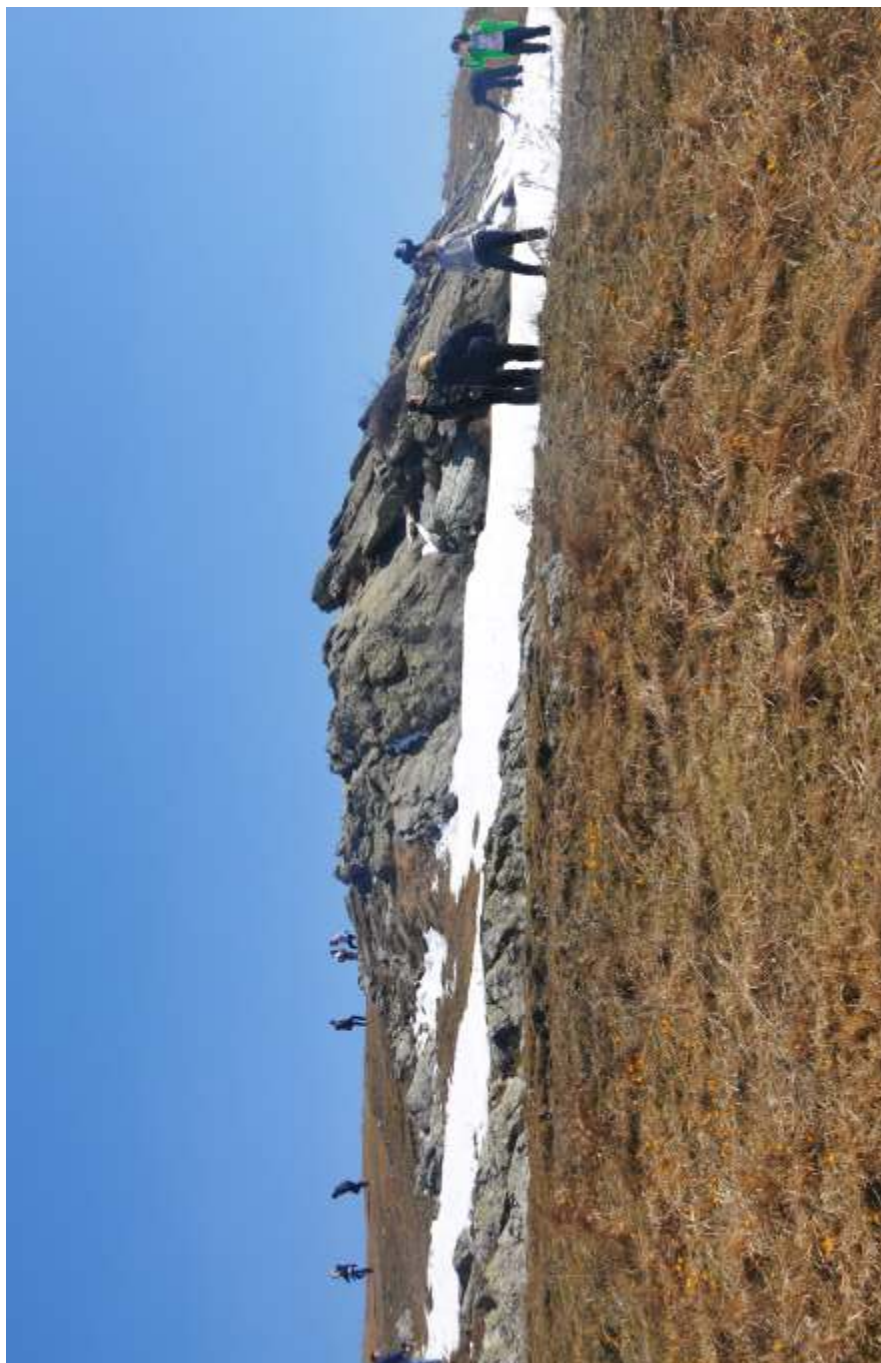
Η ενέργεια, ως αποτέλεσμα της διαχείρισης των φυσικών πόρων, προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό την οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα, συνδέεται με σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα (κλιματική αλλαγή, τρύπα του όζοντος, ατμοσφαιρική ρύπανση). Η Ελασσόνα, ως μια επαρχιακή πόλη της τάξεως των 10.000 κατοίκων, καλύπτει τις ενεργειακές της ανάγκες είτε από την

ηλεκτροπαραγωγή είτε από το πετρέλαιο και τα παράγωγά του. Στον τομέα της παραγωγής προωθείται η ανάπτυξη των ανανεώσιμων και ήπιων μορφών ενέργειας με την εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάρκων και το σχεδιασμό της αξιοποίησης του αιολικού δυναμικού του Δήμου Ελασσόνας. Παράλληλα, η βιομάζα (δασικά προϊόντα και γεωργικά υπολείμματα) συμπληρώνουν την παραγωγή ενέργειας ενισχύοντας έτσι την αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων.

Φωτογραφικό Πανόραμα

Εγκαίνια του ΚΠΕ Ελασσόνας από την Α.Π.Θ. Οικουμενικό Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως κ.κ. Βαρθολομαίο

Επίσκεψη περιβαλλοντικής ομάδας του 1^{ου} Γυμνασίου Πατάγου

Επίσκεψη σε οπωρώνα διολογικής καλλιέργειας – Ημερίδα «Γεωργία και Περιβάλλον», Μάιος 2010

Βιωματικές δραστηριότητες στο αλώνι του Παλιού Σπαρμού

Καλλιτεχνική δημιουργία και έκφραση για τον εορτασμό της Παγκόσμιας Ημέρας Περιβάλλοντος στις 5 Ιουνίου 2010

Επίσκεψη περιβαλλοντικής ομάδας μαθητών στη λίμνη Κεφαλοθρύσου

Αποτυπώνοντας φωτογραφικά τα χιονισμένα ολύμπια τοπία

Λιβάδι Ολύμπου – Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης (Ολυμπος, Αειφόρος Ανάπτυξη – Μάιος 2011)

Παρατηρώντας τα φυτά του Ολύμπου

Επίσκεψη στον Όλυμπο με το 10^ο Γυμνάσιο Λάρισσας

Αρχαιολογικό Πάρκο Πυδίου

Υπαιθριες δραστηριότητες μαθητών στην πόλη της Ελασσόνας

*Ι.Μ. Αγίας Τριάδας Σπαρμιού Ολύμπου – Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης
(Το Φυσικό Περιβάλλον του Ολύμπου - Φεβρουάριος 2011)*

Αλπικά Τοπία στον Όλυμπο – Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης
(Το Φυσικό Περιβάλλον του Ολύμπου - Φεβρουάριος 2011)

Όλυμπος - Οκτώβριος 2010

**ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ**

**ΤΟ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ
&
ΟΛΥΜΠΟΣ, ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2011 - ΜΑΪΟΣ 2011**

**ΕΛΑΣΣΟΝΑ
ΙΟΥΛΙΟΣ 2011**